COMMENTARIORVM

PETRI FONSECÆ

DOCTORIS THEOLOGI

SOCIETATIS

IESV.

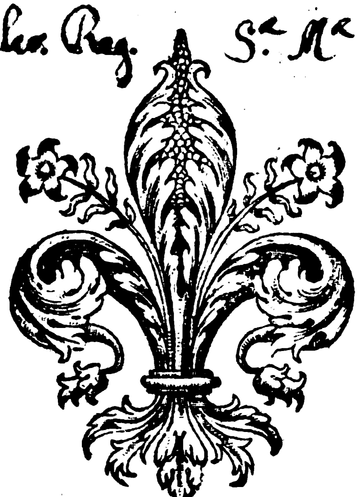
In Libros Metaphysicorum Aristotelis Stagiritæ.

TOMVS PRIMVS.

Continet hic Tomus quatuor primorum Librorum explicationem.

A mendis qui præcedentibus editionibus inerant, summo labore purgatus.

Cui præmissi sunt eiusdem auctoris Institutionum Dialecticarum libri octo.

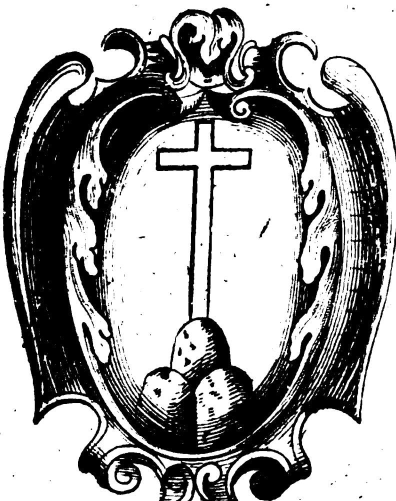

LVGDVNI,

EX OFFICINA IVNTARVM.

M. D. XCI.

CVM PRIVILEGIO.

Domus S. Mariæ de Divina
Providentia Cler. Reg. Pragæ.

BIBLIOPOLA LECTORI.

SI QVIS FORTE (amice lector) Hunc Petri à Fonſeca Dialecticarum Inſtitutionum libellum in frõtiſpicio ſtatim huius operiscollocatum admiretur, qui tantum à ſuis ſedibus, quantum Dialecticarum præceptionum rudis à ſubtili & abſtracta Primæ Philoſophiæ contẽplatore diſſidet, aberraſſe videtur. Id tribus à me cauſſis factum eſſe ſciat. Nam cum omnia huius auctoris ſcripta, perfecta ingenio, elaboratáque induſtria, ſine magno Reipublicæ detrimento ſupprimi nõ poſſent, &nos eò qui ſemper ad noua huiuſmodi cudenda opera duxit animo ſecundum in Metaphyſicam Tomũ Romanis typis emiſſum: noſtris formis iterum quantum per nos fieri potuit emendatum Reip. noſtræ (vti arbitror non ingratum) remiſiſſemus, Primam eius partem, ſæpius iam excuſam & peruerſa malignantium mente, vel ſubtilioris eius ſtudij ignarorum incuria, multis in locis deprauatam magnis docti, & eiuſdẽ cum authore Societatisviri ſudoribus reſtitutam, ſtatim aggreſſi ſumus, quam cum ex animi voto procedere conſpexiſsẽ, ſtatim altior mentemmeam, Inſtitutiones, ſcilicet, Dialecticas ſemel tantum Gallicis typis publicatas, & à doctis viris valde deſideratas, ſimul edendi cepit cogitatio: Animum cœptis addidit multa de ſubiecto Dialectices & accurata quæ

(vt ipse autor testis est, harum maturã cognitionem supponit) in hoc tomo comprehensa disputatio. Contradicentium & oppositarum enunciationum quæ Dialectices propria est, prolixior hic tradita explicatio. Tandem vel nolentem vel hæsitantem rapuit summa in pertractanda Dialectica authoris diligentia, qua, omnia tot ab Aristotele libris & fasti diosa prolixitate pertractata, tanta breuitate & subtilitate quanta à maiorum nemine, & tam facili methodo, in angustum contraxit, vt harum institutionũ lectori (nisi viri antiquitas impediret) inutilis ferè Aristotelis lectio videatur. Quẽ tibi si gratum laborem videro, ardentior me nouos sudores qui subinde ab hoc tam sublimi ingenij viro, & ab alijs eodem studio conciliatis nascentur, Reipub. fructuosi, colligendi & publicandi capiet voluptas.

Vale.

INVICT-

INVICTISSIMO LVSITANIAE REGI SEBASTIANO,

PETRVS FONSECA S. P.

CVM omnia excelsi animi, ac verè regij ornamenta in te præclara sint, & omnium admiratione digna, Rex inuictissime, tum illud inprimis & eximium est, & maiestatis tuæ penè proprium, quòd in ea fortunæ (vt sic dicam) felicitate natus, vt nunquam te Regem non fuisse memineris: ita tamen præceptoris disciplinam, quæ priuato etiam cuique molesta esse solet, adamasti, vt non modò maiores omnes tuos, quos regia maiestas à communi hominum viuendi ratione seiunxit, sed plurimos etiam eorum, qui se totos literarum studijs consecrarunt, eruditione viceris. Et quidem vel hoc vnum mihi satis foret, vt tibi has primæ Philosophiæ lucubrationes dicarem, præsertim cùm intelligam, dialecticas Institutiones nostras eo tempore, quo tibi eius artis initia tradebantur, non modò placuisse, sed etiam vsui fuisse. Verum alia me ratio, vt id facerem propriè inuitauit, atque omnino impulit. Nam cùm hæc scribendi opera, quam in publicam vtilitatem confero, ea præcipuè de causa mihi pridem iniuncta sit, vt nobilissimis duabus Academijs Conimbricensi, & Eborensi (quarum illa à superioribus Regibus fundata, à te magnificè aucta, & nobilitata est, hæc à Serenissimo Patruo tuo Henrico Cardinali amplissimo præclarè instituta, atque in tuum patrocinium, tutelámque recepta) præter id laboris, quod olim in earum cultu posui, hac quoque

ratione prodessem: mei sanè officij immemor essem, nisi tuæ Maiestati susceptum, confectumque opus nuncuparem. Sed quid ego huius rei priuatas caussas quæro, cùm Regia ista Domus nos omnes sempiternis sibi beneficijs deuinctos, atque obstrictos habeat? Namque ea nascẽtem Societatem nostram prima excepit, natam, & per sese vix dum cohærentem benignè fouit: adultamque nouis in dies beneficijs ornare, & amplificare non desistit. Vix enim primi huius instituti nostri Cultores, & quasi parentes in vnam familiam, Sedis Apostolicæ auctoritate, coaluerant, cùm fœlicissimæ memoriæ auus tuus Ioannes tertius, vt erat Religionis amplificandæ studiosissimus, primùm omnes in Lusitaniam ex Vrbe accersiuit, atque omninò pertrahere conatus est. Deinde, quoniam Dei prouidentia constitutum erat, vt paruus ille manipulus in alias quoque orbis plagas diuideretur, cùm duos tantùm obtinuisset, alterum in latissimas Indiæ regiones, tanquàm ad bellum misit: alterum apud se retinuit, qui & rebus Lusitaniæ magis ad pietatem promouendis operam suam impenderet, & nouas subinde militum copias in Prouincias illas ab orbe nostro remotissimas mittendas curaret. Qua ex re quanta nõ solùm minimæ huic Societati, sed vniuersæ etiam Christianæ Reipub. accessio facta sit, haud obscurum est. Nam & illius opera propè innumerabilis Indorum, & Iaponiorum multitudo Christo nomen dedit: & huius industria est perfectum, vt ampla operariorum vineæ Christi seminaria instituerentur: è quibus illa extant præcipua, Coimbricense vnum, quod vt est origine in tota Societate primum, ita omnium longè maximũ: alterum Eborense nulli cæterorum, siue magnitudine, siue studiorum nobilitate secundum. Quibus apud Societatem nostrã collocatis beneficijs, quantum Rex optimus: & gratiæ, & præsidij adiunxerit: quotque alia, & quanta studij in nos sui, monimenta reliquerit: testes sunt vel externæ nationes, quas illius pietas non exemplo solùm, sed commendatione etiam ad

notitiam, & amorem nostræ huius familiæ allexit. Tu verò illius sceptrum pari pietate cùm accepisses, non modò hæc omnia mirificè auxisti, & amplificasti, sed in te etiam ipso (quod longè maius est) abundè declarasti quanti in ijs, quæ instituti nostri sunt, nostrorum hominum studium, & operam æstimares: quæ omnia quia nota sunt, & peruulgata, nihil attinet pluribus commemorare. Accipe igitur pari benignitate, Rex *inuictissimè, hoc qualecumque ex me munusculum: quod etsi tenue est, & maiestate tua indignum: est tamen & tibi debitum, & ex grato animo, tuæque in nos munificentiæ (& quod est maximum) singularis beneuolentiæ memoria profectum, nec vltimum meæ, vt spero, in Maiestatem tuam obseruantię, & in Lusitaniam nostram debiti amoris testimonium. Quod reliquum est, Deum Opt.* Max. *precabor, vt candorem fidei, religionísque integritatem, quæ in Regnis tuis illustria sunt, perpetuò conseruet: fœda vitiorum monstra à* Rep. *ista Christianis moribus insigni longissimè auertat: bonas litteras, quæ virtutem non parum conciliant, contra rudem barbariem, ac imperitorum hominum importunitatem foueat, id denique efficiat, vt iacta in te, & fœliciter alta, atque aucta præclarissimarum virtutum semina tanto rectè factorum cumulo regium istud pectus compleant, vt & integerrimæ vitæ singulari exemplo & vigilãtissima regnorum tuorum administratione, verè populorum pastor (quo nomine Regem appellandum sapientissimi viri censuerunt) meritò & dici, & haberi possis.*

* *
*

Vale. Romæ x. kal. Septemb. An. Domini. M. D. LXXVII.

HANC

ADMONITIO LECTORIS.

HANC de Philosophia scribendi prouinciam Lector optime, quæ nobis non sponte suscepta est, sed ab ijs dudum imposita, quibus repugnare nefas erat, ita demum vtiliter nos obituros existimauimus, si duo in primis obseruaremus. Alterum, vt in vnius Aristotelis explanationem conferremus omnia, quæ in Philosophia, potissimum probanda esse iudicaremus. Nam etsi facilius nobis foret, res ipsas per sese, ac seorsum tractare, & multis etiam fortasse gratius, idcircò tamen eam scribendi rationem secuti non sumus, quòd nescio quo pacto Philosophiæ studiosos à lectione Aristotelis auertat, quē tamen qui familiarem non habet, haud magnos vnquam in Philosophia progressus faciet. Alterum, vt in explanatione eorum librorum, quibus inferiores disciplinæ continentur, quòd sint quasi classici, & certo ac definito temporis spatio in scholis explicari soleant, ab ijs difficultatibus discutiendis abstineremus, quæ propriæ essent primi Philosophi, aut maiori auditorum intelligentia, longioríue disputatione indigerent, quarum multas cernimus ætate nostra, vel in ipso Philosophiæ aditu, non sine magno iuuentutis detrimento à plerisque tractari. Eas enim cùm alibi attingere opus esset (quod non rarò vsu venit) in hoc opus reijciendas, & in eo accuratè explicandas esse iudicabamus.

HOC consilio cùm à libro categoriarum Aristotelis, eiúsque Porphyriana Isagoge ordiremur, institutæque breuitati studentes, difficile esse experiremur, paucis rebus, ac facilibus (id est, proprijs eius loci) ijs satisfacere, qui & multa, & difficilia de ijsdem libris audire soliti essent, nisi lectores reijceremus ad ea, quæ iam fusiùs à nobis scripta essent: conuerso cursu ab explanatione horum librorum denuò inchoandum existimauimus. Intelleximus enim fore, vt, si primùm in hoc opere de totius Philosophiæ principiis fusè disputatum esset, non modò eam scribendi formam, quam in libris illis optimam credimus, æquis lectoribus seruare: sed etiam omnibus Philosophiæ partibus maiorem lucem afferre possemus. Nam si in cuiusque rei principio statuendo (quod Socrates apud Platonem docet) multa disserenda sunt, diligentissiméque considerandum, recténe, an secus constituatur, quòd eo stabilito facilè cætera cohæreant: quanto id magis faciendum est ei, qui de Philosophia scripturus est, omniáque via, & ratione traditurus? Ita hoc opere magna ex parte confecto, primum hunc eius tomum typis tradendum curauimus, reliquos Dei ope non ità multò post in lucem emissuri. Atque hæc de tota scriptione.

QVOD verò ad hoc opus attinet, quoniam præcipua pars hæc Philosophiæ à Philosophis penè deserta erat, à Theologis autem in ipsis Theologiæ commentariis obiter carptimque explicabatur, illud primùm efficere conati sumus, vt contextum Aristotelicum & syncerè ad veritatem, & commodè ad vsum verteremus. Namque interpretationes ad verbum, quæ circumferuntur, dum fidem seruare volunt, non intelliguntur plurimis in locis: &, cùm Græcè La-

tinis

tinis verbis loquantur, nonnumquam aliam sententiam pro alia subiiciunt. In iis autem, quæ magis sunt tractabiles, & si maior intelligentia, minor tamen fides cernitur: in iis præsertim, quarum auctores plus studij in poliendo sermone (quod Philosophus non valdè curat) quàm in vero sensu eruendo, & reddendo ponunt. Deinde in explanatione eorum quæ ab Aristotele dicuntur, dedimus operam, vt pręcipuis quibusque auctoribus vteremur, ipso præsertim Aristotele, sicubi sui interpres nobis fuisse visus est: quod ita tamen fecimus, vt non tam exponeremus quid ille sentire debuerit, quàm quid re vera senserit: quæ sola est germana explanandi ratio. Iam quę maioris momenti erant, plenioribus commẽtariis, reliqua breuioribus scholiis, & annotationibus explicauimus: qua in re, cùm partim declinaremus molestã Latinorũ Scholasticorũ diligentiã, qua contextũ suorũ auctorũ crebris diuisionibus & subdiuisionibus concidunt: partim Gręcorũ dissolutiorẽ enarrandi formã, ob quam doctrinæ ordo non satis ex eorum commentariis intelligitur: eum explanationis cursum tenuimus, vt facile cuique sit omnem doctrinæ seriem opere toto perspicere. Denique in tractandis quęstionibus, quas ipsa occasio lectionis obtulit, (quod totum erat nostri iuris) planè liberi fuimus: nec alios auctores tantùm, sed ipsum quoque Aristotelem nonnumquam deseruimus, aut excusauimus, aut quoquo modo cum eo, quod verius nobis visum est, conciliauimus, ne aut doctrinæ fidei, in qua error nullus esse potest, aut rationi, communique hominum sensui aduersaremur. Cæterùm, vt in nullius verba doctoris, cùm de rebus philosophicis agitur, iurandum putauimus, ita nullius vel inferioris notæ Philosophi sententiam reiecimus, quæ nobis cum vero maximè consentire videretur: agnoscentes planè, veritatem, à quocumque dicatur, à prima veritate profectam esse. Quin neque nostra placita ita amplexi sumus, vt non quemuis melius sentientem etiam nunc sequi parati simus. Intelligimus enim quàm præclarè, ac sapienter illud dictum sit, Bonum esse à veritate vinci, & illud, Par esse vt quisque à veritate superari velit, à qua vel inuitus superandus sit. Quod si è tota Philosophorum, & Theologorum schola vnus à nobis D. Thomas in hoc opere præcipuè colitur: non immeritò id factum iudicabit, qui præclarum Sanctissimi Viri ingenium, præstantissimum iudiciũ, ab omni peruerso affectu liberum animum, lectionis magnitudinem & varietatem cum summo veritatis inueniendæ studio coniunctam perpenderit: quæ adeò conspicua in eo sunt, vt hac in re vlla excusatione opus sit.

Si quis autem nobis obijciat, quòd in ipsis per se quæstionibus tractandis, de plerisque rebus disputemus, quæ Theologorum, Physicorum, aliorumque Artificum propriæ videantur: is primùm, quoniam hoc opus omnibus disciplinis commune est, veniam dabit si in eo aliquantulum exspatiemur, vt pluribus prodesse possimus. Deinde cùm animaduertet, plurima esse, quæ cùm huius scientiæ sint propria, ab alijs tamen artificibus quasi propria vsurpentur, alia itẽ, quæ etsi propria sunt aliarum artium, adiunctis tamen primæ Philo-

ſophiæ meliùs tractentur,& accuratiùs:nō modò nobis non ſuccenſebit,ſed benè etiam vtcumque meritos de omnibus diſciplinis iudicabit,quòd & noſtra nobis vendicemus,& quacumque in re alijs noſtram operam præſtare poſſumus: non prætermittamus. Quòd ſi inferiores ſcientiæ vix tractari poſſunt, quin ſæpe earum artifices aliorum perſonam induti:pleráque explicent, quæ aliena quidem ſunt à proprio inſtituto, ſed tamen non parum conducunt ad rem propoſitam intelligendam: quis erit tam iniquus rerum æſtimator qui primo Philoſopho id negandum cenſeat: præſertim cùm prima Philoſophia,vt eſt omnium humanarum diſciplinarum Regina, ita iure ſuo poſsit inferiores diſciplinarum cauſas ad ſe reuocare,eaſque adhibitis proprijs principijs diligentiùs excutere? Denique etſi Sacra Theologia longè ſuperior eſt omni humanà doctrina, quia tamē plura continet,quæ naturalium rationum vi oſtendi poſsunt: non eſt cur quiſquam exiſtimet, proprios à nobis fines tranſiliri,ſi in hoc genere tractando immoremur:noſtra enim planè, non aliena agimus. Sed neque à primi Philoſophi cura alienū eſt,ea,quæ ſolis orthodoxæ fidei principijs innituntur,contra Ethnicos defendere.Nam cum id Theologus facere nequeat, niſi oſtendent, fidei principia nihil continere,quod pugnet cum primis,ac per ſe notiſsimis pronunciatis:quis nam quæſo alius artifex proprijs, ac pecurialibus argumentis,quàm primus Philoſophus,id perficiat?Ita ne tum quidem aliena curauimus,cùm propria etiam quædam fidei dogmata ab Ethnicorum calumnia defendimus. Quanquam horum nonnulla in ſequentium librorum potiùs,quàm in quatuor primorum explanatione fecimus.Hæc habuimus, ſtudioſe Lector,quæ initio huius operis de inſtituto noſtro diceremus. Tu pro ea humanitate, quæ decet veræ ſapientię amatorem,omnia boni conſules,noſtróque hoc qualicunque labore candidè atque ad Chriſti Domini gloriam vteris.

***

Vale. Romæ X. kal. Septembris Anno Domini. M. D. LXXVII.

INDEX

INDEX CAPITVM OCTO LIBRORVM DIALECTICARVM INSTITVTIONVM.

LIBRI PRIMI CAPITA.

Libri secundi capita.

Libri tertij Capita.

De

Libri Quarti Capita.

Libri quinti Capita.

Libri Sexti Capita.

De Syllog

Libri Septimi Capita.

Octaui libri capita.

De

CAPITVM.

†††

SVMMA CAPITA EORVM QVAE IN HOC PRIMO TOMO TRACTANTVR.

IN PRIMI LIBRI PROEMIO.

CAP. PRIMO.

Opinio

CAP. SECVNDO.

IN SECVNDI LIBRI PROOEMIO.

CAP. SECVNDO.

Quibus

CAP. TERTIO.

Argumenta

IN TERTII LIBRI

PROOEMIO.

CAP. PRIMO.

CAP. SECVNDO.

CAP. TERTIO.

CAP. QVARTO.

CAP. QVINTO.

CAP. SEXTO.

IN LIBRI QVARTI

PROOEMIO.

CAP. PRIMO.

Solutio

CAP. SECVNDO.

Verita

CAP. TERTIO.

CAP. QVARTO.

CAP. QVINTO.

CAP. SEXTO.

CAP. SEPTIMO.

Defenso primo principio, quod negatiuum est, defenditur affirmatiuum illud, Necesse esse, vt quodlibet sit vel non sit, idque docendo, non dari medium inter contradicentia.

CAP. OCTAVO.

Refutantur duo quædam, quæ impugnatas sententias sequuntur. Vnum est, non dari in rebus discrimen veri & falsi: alterum, tolli de medio distinctionem motus, & quietis.

FINIS.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM.

PRÆFATIO.

PETRVS A FONSECA LECTORI S.

ADEO inops fuit politioris Litteraturæ superior ætas, vt cum omnes, qui Philosophiæ studia consectabantur, Aristotelici haberi vellent, paucissimi essent, qui Aristotelem euoluerent. Arbitrabantur enim Aristotelicam doctrinam planius, & expeditius in Summulis quibusdam, ac Quæstionibus, quas diligentiorum industria pepererat, quàm in suo Auctore contineri. Sed quanquã ex magna parte id verum sit, nõ est tamen obscurum, quantam iacturam fecerit Philosophia, ex quo hæc docendi, discendiq́ consuetudo probari cœpit. Quotus enim quisque est, qui grauem illam Antiquorum eruditionem hisce riuulis contentus non dico consequi, sed aliqua ex parte imitari possit? Hoc cum animaduerteret nostra hæc Conimbricensis Academia, aliarum quarundam recenti exemplo, & instituto ducta, eam docendi rationem ab ipsis veluti incunabulis sequuta est, vt in explicãdis libris Aristotelis omne studium & operam collocandam existimaret. Quo autem ex ea re vberior fructus perciperetur, prudenter statuit, vt ea quotidie præceptores dictarent discipulis, quæ de re, quã explicassent, vel grauissimi auctores optimè dixissent, vel ipsi marte suo addenda esse indicassent. Verum hæc docendi ratio, etsi longè melior, & vtilior, quam illa superior habebatur: tamen ob assiduum scribendi laborem, incredibilem Discipulis, vt de Præceptoribus taceam, molestiam, difficultatémque afferebat. Tempus etiam, quod in docendo, ac disputando vtilius poni potuisset, non sine magno incommodo in dictando consumebatur. Vnde illud euenire necesse erat, vt nec libri omnes, qui

in curriculo Philosophiæ numerantur, omnino absoluerentur, nec tam frequens esset, támque diuturna, quàm optabamus, disputandi exercitatio. Vt ergo, & labori Discipulorum consuleretur & iactura qualiscunque erat, studiorum Philosophiæ resarciretur, statuerunt Præpositi Societatis nostræ (cui Regium hoc liberaliũ Artium Gymnasium 9. abhinc anno à Christianissimo Rege Ioanne tertio traditum est) vt ego, quod in profitenda Philosophia aliquot annos posuissem, quam possem breuitate, & perspicuitate eos libros Aristotelis exponerem, qui Auditoribus Philosophiæ explicari consueuerunt. Fore enim existimabant, vt hac ratione & mea diligentia, & Typographorum opera, non modo discendi labor minueretur, sed aliquid etiam ad hæc studia lucis, & vtilitatis accederet. Ego vero, cùm mei tenuitatem ingenij non prorsus ignorarem, quantum obedienti fas fuit, hoc onus, quod meis humeris impar esse sentiebam, recusare conatus sum. Verum illi, in quorum ego voce Christum agnosco, studio iuuandi alios commoti, meæ potius facultatis seu (vt verius loquar) imbecillitatis periculum facere, quàm vllam officij occasionem prætermittere voluerunt. Qua igitur impositum mihi onus reiicere non possum, dabo quam diligentissimè operam, vt quod in me est, si non aliorum votis satisfecero, certè eorum, quibus meæ vitæ rationem commisi, iussui non desim. Interim tamen, dum commentarios in Aristotelem, Porphyriiq́ Isagogen conscribo, has Dialecticas Institutiones, cum vt fidei nostræ pignus, tum vero vt necessarias iis offero, qui intra limina Philosophiæ recipi cupiũt. Id enim negari non potest, Aristotelem alioquin disertissimum, ita de industria, quo tarda nimirum ingenia exerceret, suam sententiam plurimis in locis occuluisse, vt Præceptoribus Dialecticæ necesse sit, non antè ad explicationem librorum eius accedere, quam totius Dialecticæ adumbratam imaginem Discipulis proponant. Sic enim fit, vt omnibus partibus Dialectices, quasi radio descriptis, multò planiùs & faciliùs ea quæ ab illo dicuntur, intelligantur. Nec tamen hi octo Libelli, eo consilio à me scripti sunt, vt ante Porphyrij Institutionem omnes explicentur (scio enim id commodè fieri non posse) sed vt necessariis, ac præcipuis quibusque initio expositis, reliqua in alium locum differantur. Satiùs namque est, si nonnulla ex tribus primis mensibus, quos vtiliter Academia nostra in huiuscemodi primis Institutionibus ponere consueuit, supersint, quam vt pars aliqua in hac totius Dialecticæ descriptione desideretur, aut certè breuior sit tractatio, quàm vt perspicuitas & vtilitas patiantur. Pos-

sunt

sunt itaque sex primi Libri, à Calendis Octobris ad diem Natalem Domini explicari: reliqui in eam anni partem differri, in qua studia ob immodicos calores remissiora esse solent. Ita enim fiet, vt sex illi aditum aperiant ad librum Categoriarum Aristotelis, ad libros de Interpretatione, déque Priori resolutione, qui, vt equidem spero excusis commentariis, dictandique lentitudine præcisa, ad Calendas vsque Iulias enarrari poterunt: Extremi autem duo ad libros de Posteriori resolutione. Topicorum, & Elenchorum, qui à Studiorum instauratione inchoabuntur, viam munient. Eo autem libentius hoc quasi integrum Dialecticæ corpus confeci, quod videam multos præclari ingenij Iuuenes ab humanioribus litteris ad Iuris peritiam statim commigrare, qui, si vel hac Institutione prius imbuantur, multo maiores facturi sint in illis litteris progressus. Faxit Deus Opt. Max. vt noster hic labor, qui in eius gloriam, & multorum vtilitatem confertur, & ipsi gratus sit, & prosit omnibus, qui in bonis litteris institui volent.

***

ARGVMENTVM IN OMNES LIBROS.

PRIMVS liber propositis iis, à quibus, quasi fundamentis, totius Artis constitutio surgit, explicatáque natura Nominis, & Verbi, quæ sunt apud Dialecticum prima orationis elementa, eas Nominum & Verborum nuncupationes exponit, quæ crebrius vsurpantur. Secūdus disponit Nomina omnia, & Verba in quasdam veluti classes, quæ Prædicamenta appellantur expositis primum Genere, Specię, differentia, Proprio, & Accidente: quibus ignoratis, Prædicamenta intelligi nullo modo possunt. III. agit de Oratione, eiúsque formas, ad Coniunctas vsque enunciationes persequitur: nec omnino eas, quæ expositione indigent prætermittit. IIII. Ad Diuidendi rationem totus confertur. In V. de Definitione disseritur. VI. explicata in primis Consequentiarum vi & natura, Argumentationem, eiúsque quattuor prima genera pertractat, Syllogismum Enthymema Inductionem & Exemplum. Qua in parte non tantum peritia iudicandi de apta & vitiosa Argumentatione traditur, sed etiam ostenditur generalis quædam ad Medium, Argumentúmue inueniendum via. VII. Agit de Demonstratione, ac Syllogismo Dialectico. Quorum caussa Locos commonstrat, è quibus omnia Argumentorum genera depromi possunt. Tum differit de Ordine. Sic enim Aristoteles eam Iudicij partem appellat qua Argumentorum inter se dispositio continetur. VIII. Tandem explicat Fallaces Syllogismos (Pseudographum ille & Sophisticum nominat) vt Dialecticus expeditè intelligat quomodo eluendæ sint Sophistarum captiones. Quod vt commodius fiat, ea quæ recentiores de vsu Nominum, quam Suppositionē vocant, deque aliis quibusdā Nominum affectionibus vtiliter tradiderunt, moderatè adiūgit.

INSTI-

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM LIBER PRIMVS.

De Necessitate, Nominibus, & Natura huius Artis.

CAPVT PRIMVM.

CVM omnis doctrina, quæ ratione perficitur. Differendo (id est, ex notis ignotum aliquid oratione patefaciendo) tradatur, in differendo autem multi errores contingant, necessariò Ars aliqua quærenda fuit, quæ aptas differendi formas ostenderet, ne falsa Doctrina pro vera aliquando obreperet. Hanc Artem qui inuenerũt, Dialecticam nominarunt, postea veteres Peripatetici Logicam appellauerunt. Et rectè quidem vtrique. Nam Dialectica dicitur Latinè: Differendi ratio, siue doctrina. Quod enim Græcis est διαλέγεσθαι, vnde hoc nomen ducitur: idem est Latinis Differere. Eadem nominis interpretatio, vel Cicerone auctore, in Logicæ verbum conuenit. *Obscura*, inquit, *quæstio est, quam περὶ δυνατῶν appellant, totáque est Logica, quam rationem Differendi voco.* Quinetiam eadem oratio facilè & expeditè naturam huius artis ex proprio fine declarat. Nam etsi ipsum Differendi opus omnibus Disciplinis cõmune est (omnes siquidem ignorationem aliquam ex notis concessis depellunt) docet tamen quonam modo Differendum sit, ad eamque rem communes leges, ac præcepta tradere, hoc sibi Dialectica, vt proprium finem, quo à cæteris distinguitur, vendicauit. Aptissimè igitur definitur Dialectica, *Differendi doctrina*, quasi ars, quæ docet omnes formulas Differendi, hoc est incognita ex cognitis oratione Patefaciendi. Hinc fit, vt non sine causa dixerint grauissimi Auctores, hanc vnam facultatem cæteris omnibus formandis Artibus esse necessariam, quam proinde alius, *Apicem disciplinarum*: alius, *Disciplinarum disciplinam*: alius, *& Artium maximam*, *& Lucem omnium* appellare non dubitat. Præscribit siquidem omnes Differendi modos, quibus quęque doctrina comparatur, ac continetur, vt dictum est.

1. post. 1. c. 1. Metaph. 7. text. 48.

Cur hæc Ars necessaria.

Refert hoc ad Top Cicero.

Notatio nominum huius Artis.

Lib. de Fato.

Finis proprius huius Artis.

Alb. Mag. in Porphy. Tract. 1.

Definitio Dialecticæ.

Plato 7. de Repub. D. Augustin. 3 contra Academ. & 2. de Ordi. Cic. de Claris orator.

Definitionem Dialecticæ ex Topicis desumptam, non conuenire in totam hanc Artem. CAP. II.

SED aliquis fortasse parum attentè ingrediens, in ipso statim limine offendet, dicetque eam, quam nos tradidimus Dialecticæ

Obiectio.

 diffinitionem

diffinitionem non esse Aristotelicis probandam, quod alia circunferri soleat, ex initio Topicorum Aristotelis in hunc modum desumpta. *Dialectica est Methodus sive Ars ratiocinandi de quacunque Quaestione proposita ex Probabilibus.* Occurres tamen, Aristotelis consilium non esse, vt ex loco citato eliciatur totius Dialecticae definitio (cùm alibi asserat ad Dialecticam pertinere, vt agat de omnibus Syllogismis, hoc est, vt sit generalis quędam Ars ratiocinandi, siue ex Probabilibus argumentis, siue ex Necessariis) sed vt depromatur inde Definitio cuiusdam partis, quae, quia vsu frequentissima est, suo quasi iure nomen totius Artis, velut proprium sibi vendicat. Itaq; Definitio illa quam tradidimus, quasi totius Artis generalis Definitio amplectenda est.

1. Topicor. 1. *Dilutio.* *1 Rheto. ad Theod. 1.*

De subiecto Dialecticae. CAP. III

Subiectum. Dialecticae.

EX his facilè intelliges, Subiectum attributionis Dialecticae (ad quod nimirum tota eius consideratio refertur) esse Orationem, qua incognitum ex cognitis aperitur. Namq; in hac vna tradenda, & explicanda, omnis Dialecticorum cogitatio curáque consumitur, vt ex dictis apertum est. Hanc Cicero, quasi aliud agẽs, *Orationem Philosophorum*, appellat, ea de caussa, vt arbitror, quod Philosophis sit familiaris, ac penè propria. Alio vero loco Varronis personam sustinens, vt eam à perpetua & fusa Oratorum Oratione distinguat, vocat: *Orationem Ratione conclusam*, praesertim, quia nihil est adeo proprium Rationi, quàm vt ex notis ad ignota progrediatur. Non desunt quoque ex recentioribus, qui *Modum Sciendi*, appellandum putent. Verùm priores duae nuncupationes nonnihil obscuritatis habent: tertia, si Sciendi verbum propriè accipiatur, astrictior est, quàm res, quae significatur. Neque enim omnis Oratio, quae notis ignotum aliquid patefacit Scientiam parit, cum saepè Opinionem, aut quãdam aliam cognitionem efficiat. Vt ergo sequentia cum superioribus consentiant simulque apertior, ac planior sit nuncupatio, percommode vocari potest, Differendi Modus. Qua vero ratione, Argumentatio, aut Syllogismus, rectè dicatur Subiectum Dialecticae, paulò pòst dicemus.

In Oratore ad Brutum. *Academ. secunda editio. lib. 1.* *Recentiores.* *Differendi modus. ca. 5.*

De tribus generalibus Differendi modis tribúsque primis Dialecticae partibus.

CAPVT IIII.

TRES autem sunt generales Differendi modi, qui deinde in alios minutius conciduntur, Diuisio, inquam, Definitio, & Argumentatio. His enim tribus quasi Instrumentis, omnis cognitio rei incognitae, ex notis ac perspicuis conquiritur. Nam Diuisio, tanquam diligens quaedam exploratrix, omnia rerum genera, & partes singulorum excurrens, totam Entis confusionem explicat: Tum deinde exploratis ita omnibus & quasi ante oculos positis, accedit Definitio veluti lumen ad singula illustranda, quae cùm doceat, quid quaeque res cõmune habeat cum caeteris, quid sibi proprium, & peculiare, naturam cuiusque suis finibus circunscribit: Ad

Diuisione, definitione, & Argumentatione, omnis cognitio comparatur.

bit: Ad extremum Argumentatio multò efficacior superioribus, quid præterea cuique conueniat apta ratione concludit. Ex his tribus Instrumentis, quibus tres primæ partes Dialecticæ respondent, duo tantum posteriora posuit Aristoteles primo Metaphysicorum libro, dum dixit, *Omnem disciplinam Demonstratione, id est, Argumentatione, aut Definitione comparari.* Diuisionem verò, etsi alio loco quendam cognoscendi modum esse non negauit, tamen non tantum in ea momenti esse credidit, vt ipsam faceret vnum per se comparandæ disciplinæ instrumentum. Quamobrem ad definitionem cui materiã subministrat,[a] videtur eam reuocasse. Planius certè hac in re locutus est Plato, qui Diuisionem quasi diuersum Differendi modum à cæteris distinxit. Hinc Cicero Epicurum inscitiæ coarguẽs, quod nullam Dialecticæ partem attigerit, eandem hanc (quam nos generalem tradidimus) Modorum Differendi diuisionem planè significauit: *Iam in altera, inquit, Philosophiæ parte, quæ est Quærendi, ac differendi, quæ λογικὴ dicitur iste vester planè, vt mihi quidem videtur, inermis ac nudus est, tollit Definitiones: nihil de diuidendo ac Partiendo docet: non quo modo efficiatur concludaturque ratio tradit.* Hinc etiam Porphyrius, vt significaret Isagogen suam vniuersæ Dialecticæ conducere, dixit, eam non modo ad Categoriarum doctrinam (in quo libro prima omnium modorum differendi elementa traduntur) sed etiam ad omnem Definiendi, Diuidendi, ac demonstrandi rationem conferre. Hinc quoque Diuus Augustinus, cum de origine Artium loquitur, asserit, rationem Definiendo, Diuidendo, Colligendo, nõ solum digessisse Grammaticam, sed etiam ab omni falsitatis irreptione defendisse, idq; sine præsidio Dialecticæ, quã primo quasi partu edidisset, facere nõ potuisse: quasi his tribus generalibus Differendi instrumentis edocendis posita sit formatrix omnium Artium Dialectica. Ita ergo fit vt tres sint generales Differendi modi, in quibus tradendis tres primæ Dialecticæ partes versantur.

Duos tantũ differẽdi modos posuit Aristoteles.

[a] 1. Met ca. 7. tex. 48. Idem Alber. in Porphyr. tractat. 1. ca. 5. Vt in Phædro, Sophista, & Ciuili. Cicero 1. de fini.

In præfatione.

Boet. initio Topic. Cicer.

Quòd Aristoteles solam tertiam Dialecticæ partem ex instituto tradiderit. CAPVT V.

ILLVD tamen animaduertendum est, Aristotelem ex his tribus Dialecticæ partibus, solam tertiam ex instituto tradidisse. De Diuisione siquidem & Definitione, non, nisi quatenus ad inuentionem argumentorũ sunt vtiles disputauit. Hoc autem, vel ea de causa fecit, quod in definitione ac Diuisione, quòd ad Dialecticũ attinet, minus negotij esse credidit, quàm vt per se tractãdæ viderẽtur, vel quia in sola Argumentationis tractatione (quã[a] ipse sibi, quasi primo auctori arrogat) ex instituto laborandũ sibi esse existimauit: sæpius enim[b] Definiendi doctrinam à Socrate primùm traditam affirmat.[c] Diuidendi rationem velut Platonis inuentum sæpe deprimit. At Scientiam Ratiocinationũ Syllogismorúmue (ad quos cætera Argumẽtationũ genera reuocãtur) adeo asseueranter sibi ascribit, vt se de Syllogismis nihil omnino ab aliis accepisse affirmet, sed sibi primum quod eorum arte ingenti labore

Cur Arist. de sola argumẽtat. ex instituto disputet.

Albert. Magnus in Porphyr. tract. 1. cap. 5.

[a] 2 Elen. extremo.

[b] 1 Meta. 6. 15. & 13. Metaphy. 4.

[c] Vt 1. Pri. 32. & 2. post. c. text. 4.

Socrates primus Definiẽdi author, Plato diuidendi, Aristot. Ratiocinandi.

gote inuenerit, magnam gratiam deberi. Itaque ex tribus generalibus differendi modis, solem Argumentationem, atque adeò ferè eius pręcipuam formã quę Syllogismus Ratiocinatióve dicitur tractandam suscepit Aristoteles. Quam tamen ita tractauit, vt non modò eas Ratiocinationes,[a] quę ex Necessariis argumentis rẽ confirmant, sed etiam eas, [b]quę ex probabilibus, Verisimilibúsve aliquid probant, diligentissimè sit persequutus. Hinc fit, vt qui Dialecticam ea tantùm ex partè, qua ab Aristotele tradita est considerant, meritò asserant Dialecticæ subiectum esse Argumentationum, aut certè Syllogismum, ad quem reliquæ Argumentationem formæ rediguntur. Hac etiam ratione intelligendum est diuiddi Dialecticam in partem inueniendi, ac Iudicandi. Inuentio enim (vt Authores huius diuisionis definiunt) est ratio exquirendi Argumenta. Iudicium verò est doctrina accommodandi hæc ipsa, ad propositum concludendun, quorum vtrumque ad tractationem Argumentationis pertinere luce clarius est. Quod si nomina Inuentionis & Iudicij latius accipiantur, quam ab Authorib. huiusce diuisionis exponuntur, non dubium est, quin ad totam Dialecticæ Artem hæc Diuisio aptari possit. Nã sine Inuentione, & Iudicio, generali significatione acceptis, non solum Argumentatio confici non potest, sed ne vlla quidem Definitio, aut Diuisio: Id quod Boëtius diligenter aduertit. Verùm de iis, vt de cæteris, deinceps breuiter attingenda sunt alio loco fusius disputabimus.

[a] In lib. post.
[b] Lib. Topic.
Quatenus subiectũ Dialecticæ rectè dicatur Argumentatio aut Syllogism.
Inuentionem & iudicium ad doctrinam Argumentationis pertinere.
Alb. Mag. in Por tracta. 1. Scotus ibidẽ.
Ad Topic.

De partibus, & ordine tractationis Dialecticæ.

CAPVT VI.

QVI A igitur Diuisio, Definitio & Argumentatio hoc commune habent, quod sint Orationes, partes autem Orationis sunt Nomen & Verbũ, nam cætera omnia quæ in oratione cernuntur, aut ad Nomen, & verbum reuocantur, aut potius supplementa Orationis, & colligationes partium eius, quàm partes, putanda sunt: primum [c] nos de Nominibus, ac verbis agemus deinde de [d] Oratione, posteà tria illa Orationum genera Diuisionem, inquam, Definitionem, & Argumentationẽ ita persequemur, vt primo [e]loco de diuisione proximo [f] de definitione, extremo [g] de Argumẽtatione differamus. Sic enim & naturę, & doctrinę ordinem tenebimus, quorum ille à minus perfectis ad perfectiora, hic à facilioribus ad difficiliora paulatim progreditur. Nec vero aliquis à litteris, quæ minimæ sunt Orationis particulæ, ordiendam esse hanc tractationem putet, propterea quòd Natura in rebus efficiendis à minimis ad maiora progrediatur. Nam vt Naturæ Ordo in aliqua Arte seruetur, non est opus vt sumatur initiũ ab iis, quę omnino, ac simpliciter minima sunt sed ab iis, quæ in ea Arte sunt minima. Litteræ autem etsi simpliciter sint minimæ partes Orationis: tamen earũ consideratio non pertinet ad Dialecticam, sed ad Grammaticam. Ita non est, cur à Litteris, & non potius à Nominibus & verbis ordienda sit Artis Dialecticæ tractatio. Hanc ergo de Nominibus, & verbis disputationem bipartitã faciamus

Aristotel. 3. Rhetori. ad Theo. 2. Plato in Sophist. D. Augustin. initio Categoriarũ Ammonius Boet. & D. Thom in 1. Periher.
[c] Li. 1. & 2.
[d] Lib. 3.
[e] Lib. 4.
[f] Lib. 5.
[g] Libr. 6. 7. & 8.
Ordo naturæ Ordo doctrinæ.
Obiectio.
Dilutio.

faciemus. Priori loco de Nominũ, & verborum varia nuncupatione dicendum est, proximè cogenda sunt omnia in decem quasi classes, quæ κατηγορίαι, id est, Prædicamenta ab Aristot. dicuntur, vt facilè inueniri possint ad omnia Orationum genera struenda. De vsu autem Nominum, & Verborum, quem recentiores Suppositionem vocant, déq; aliis quibusdã eorũ Affectionibus, ad finem harum Institutionum, (quòd commodius in eum locũ differri videantur) differemus. *Lib. 8.*

De quibus Nominibus, & Verbis agendum sit. CAP. VII.

Tria genera Nominũ, & Verborum. *1. Peri 1.*

NOMINVM & verborum tria sunt genera, quædã Mente fabricata, quædã Voce, alia Scripta. Ea enim quæ sunt in voce, sunt signa eorum quæ sunt in mente: & Scripta eorum quæ in Voce consistunt. Quamquã verò hęc omnia ad Dialecticam pertineant (tradit enim Dialectica omnes Differendi modos, qui non modo externa Oratione, sed etiam interna perficiuntur) tamen ne tot genera Nominum, & Verborum, confusionem in progressu pariant, de solis Vocalibus agendum est: præsertim cùm omnis Differendi ratio, quæ in Vocibus traditur, facilè ad Orationes mentis, & Scriptas possit accommodari. Sed obiiciet aliquis in hunc modum, Vocalis Oratio totam ex Oratione mentis vim habet, teste Aristotele, qui hoc ipsum vsque adeo verum esse putat, vt fateatur Demonstrationem, quæ omnium Argumentationũ firmissima est, & omnino Syllogismum, non in Oratione externa, sed in ea quę in Mente, efficitur, consistere: quod etiam in cæteris Differendi modis, pari ratione fateri necesse est. Igitur si vnum tantum genus Verborum, ac Nominum tractandum videtur, de Mentalibus potius, quàm de Vocalibus agendum est. *Obiectio.* *1. Post. 3. Tex. 25.*

OCCVRRENDVM est tamen, etsi Oratio Vocalis totam ex Mentali vim habeat, tamen quia voces, quàm cõceptus, multo sunt patẽtiores & dilucidiores, in Vocibus potius, quàm in Conceptionibus Mentis, tradendam esse Dialecticam, sicque de Vocalibus potius Nominibus, & verbis, quàm de Mentalibus agendum esse: id quod Aristoteles: & cæteri omnes, non hac tantum ratione fecerunt, sed etiam, quia interna Oratione nemo alterum docere potest: incognitaque ex notis alij patefacere: quod tamen quo pacto faciendum sit, Dialecticus tradere debet. Eadem quoque ratione Vocalia potius Nomina quàm Scripta tractantur à Dialecticis, quia nimirum Vocalis Oratio longè clarior est, quàm Scripta: Accedit eò, quòd multò etiam communior, & vsurpatior. Nos igitur has ob causas, solam Vocalem Orationem tractaturi, de iis tantum Nominibus ac Verbis, quę in Voce consistunt, differemus. Sed quia perutile erit tria hæc Nominum & verborum genera prius inter se quoad significandi rationem conferre, ante omnia dicendum est[a], quid sit Significare, quamque varia sint Signorum, ac Significationum genera[b] Deinde aperiendum est, quo pacto Conceptus, Voces, & Scripta significent,[c] Tandem ad explicanda ea Nomina & verba, de quibus agere instituimus, aggrediendum.

Vocalis oratio ex mentali vim habet.

De solis Vocalibus Nominibus & Verbis agẽdum.

a *Cap. 8. 9.*
b *Ca. 10. 11.*
c *Cap. 12. &c.*

β *De si-*

De Signis formalibus & instrumentalibus. CAP. VIII

Significare quid.

ATQVE vt altè, & à capite Significandi modos, repetam, Significare nihil aliud est, quàm potētiæ cognoscenti aliquid repræsentare. Cùm autem omne, quod aliquid repræsentat: sit Signum rei, quæ repræsentatur, efficitur vt quicquid rem aliquam significat, sit signum eius. Quare cùm is qui loquitur, aut scribit, dicitur Significare sententiam aut voluntatē suam, non aliter id accipiendum est: quàm quo pacto is qui lignis ignem admouet, vrere ligna dicitur. Vt enim hic dicitur vrere, quia id applicat quod vrit, sic is qui loquitur, aut scribit, dicitur Significare sententiam, voluntatémve suam, quia exhibet Signa, quæ quid ipse sentiat aut velit, significant: qualia sunt verba, Scripta, Nutus, & alia huiuscemodi.

Duæ signorũ diuisiones.

PORRO Signa duabus diuisionibus dispartiuntur: altera in Signa formalia, & Instrumentalia (liceat enim ita loqui;) altera in Naturalia, & ex instituto. Signa Formalia sunt similitudines, seu species quędam rerum significatarum in potentiis cognoscentibus consignatæ, quibus res significatæ percipiuntur. Huius generis est similitudo, quam mons obiectus imprimit in oculis: item ea quam amicus absens in memoria amici reliquit: item ea, quam quis de re quam nunquam vidit, effingit. Dicuntur autem Formalia Signa, quia formant: & quasi figurant potentiam cognoscentem Signa Instrumentalia sunt ea, quæ potentiis cognoscentibus obiecta in alterius rei cognitionem ducunt: Huius generis est vestigium animalis in puluere impressum, fumus, statua, & alia huiusmodi. Nam vestigium est signum animalis, à quo impressum est: fumus verò, ignis latentis: statua denique, Cæsaris, aut alicuius alterius, Hæc dicuntur Signa Instrumentalia, vel quia his quasi instrumentis, conceptus nostros aliis significamus: vel quia quemadmodum artifex, vt instrumento moueat materiam, necesse est vt moueat instrumentum, sic potentiæ ad cognoscēdum aptæ, vt hoc Signorum genere rem aliquam cognoscant, necesse est vt hæc signa percipiant. Hinc colliges apertissimum discrimen inter hæc Signa & superiora: Illa siquidem non sunt à nobis necessariò percipienda, vt ipsorum perceptione in rei significatæ cognitionem veniamus: Hæc autē nisi percipiantur, nemini alicuius rei cognitionem adducent. Differunt etiam hac ratione, quod priora illa, nec admodum vsitatè nominantur Signa, nec satis propriè dicuntur repręsentare: hæc verò posteriora, maximè. Vnde D. August. quasi complexus omnia, quæ populari sermone signa dicerentur, hoc modo signum definiuit *Signum est, quod & seipsum sensui, & præter se aliquid animo ostendit.*

Signa formalia. *Signa instrumentalia.* *Discrimen inter signa formalia & instrumentalia.* *Alterum discrimen.* *Lib. de principiis Dial.*

De Signis Naturalibus & ex Instituto. CAP. IX.

SIGNA Naturalia sunt, *quæ apud omnes idem significant:* seu potius, *quæ suapte natura, aliquid significandi vim habent.* Quomodo gemitus, est Signum doloris: & risus, lętitię. Signa vero ex instituto sunt, *quæ ex hominum voluntate, & quadam quasi compositione significãt.* Quorum rursus

Signa naturalia. *Signa ex instituto.*

rursus duo sunt genera. Nam quædam significant ex Impositione, vt potе Voces, quibus homines colloquuntur, & Scripta, quibus absentes inter se communicant: alia ex Consuetudine, & communi vsurpatione: quo pacto ea quæ pro foribus appenduntur, significant res venales. Eorum porro quæ ex Impositione significant, duplex est significatio: propria, & impropria. Propria est quam sibi Signa ex propria impositione vendicant, qualis ea est, qua vox Homo significat veros homines, & Leo veros Leones. Impropria est ea, ad quam ob aliquam rerum affinitatem signa traducuntur: eiusmodi est illa, qua homo significat homines depictos, & Leo viros robustos. Fere autem verba ad aliquem modum (τρόπον Græci vocant) traducta, & immutata impropriam habẽt significationem: vt quæ per Metaphoram, Catachresim, Metalepsim, & Metonymiam immutantur. Dixi autem *fere*, quia saltem quæ per Onomatopeiam significant, non videntur impropriè vsurpari. Quis enim dicat hanc dictionem *Clangor*, imitatione rei fictam, impropriè significare sonum tubæ, & *Latratus*, vocem canis domestici? De Sinecdoche, & antonomasia alij iudicent. Sed hæc, quæ de Propria, & impropria significatione breuiter attigimus, à Grammaticis petẽda sunt. Eorũ rursus, quæ propriè significant, quædam dicuntur Categoremata, quædam Syncategoremata. Categoremata, teste Cicerone appellantur ea, *quæ de quodam aut quibusdam dicuntur* vt Cræsus, Diues, & similia. Hæc enim dictio *Cræsus* de vno quodam homine dicitur, Diues de multis. Nec refert quod Cicero nomine Categorematis, res significatas intelligat, nos verò ipsa Signa rebus significandis imposita. Vtraque enim aptè appellantur Categoremata, quasi Dicibilia, quia de vno, aut pluribus dicũtur. Syncategoremata vero (quasi dicas, Categorematis conducentia) vocantur ea, quæ non dicuntur de aliquo, aut aliquibus, sed tamen Categorematis, vt certũ orationis sensum efficiant, adiumentum afferunt: vt Cræsi, Diuitis, Docte, Sapienter, Omnis, Nullus, Si, Cum, Aut, Ab. & cætera huiusmodi. Hæc de variis Signorum, & significationum generibus videtur satis. Proximum est vt quo pacto Conceptus, Voces, & Scripta significent, dicamus.

Ex impositione. *Ex cõsuetudine.* *Significatio.* *Propria.* *Impropria.* *Ferè omnes tropi impropriam significationem continent.* *Vide Quintilianum. lib. 8. ca 6. & lib 9. ca. 1.* *Categoremata 4. Tusculan.* *Tum res, tum signa rerum dicuntur Categoremata.* *Syncategoremata quæ dicantur.*

Quo pacto Conceptus, Voces, & Scripta significent. CAP. X.

PRIMVM, Conceptus sunt Signa formalia: Voces autem, & Scripta numerantur in Instrumentalibus, vt recentiores notant. Nam Conceptus, sunt similitudines quædam rerum significatarum in intellectu consignatæ, quas non necesse est cognoscere, vt ipsarũ interuẽtu res significatæ cognoscantur: Voces autem & Scripta, sunt Signa externa, quæ, nisi potentiis cognoscentibus obiiciantur, in cognitionem rerum significatarum neminem inducent. Deinde, Cõceptus sunt Signa naturalia earum rerũ, quas significant, Voces autem, quibus colloquimur, & Scripta, quibus cũ ab sentibus cõmunicamus, sũt signa ex instituto. Cõceptus enim, vt ait Arist. sunt idem suapte natura apud omnes, hoc est, idem apud omnes significant: Voces verò, & scripta, nõ item, vt satis apertum est. Denique

Primum discrimen significationis Cõceptuum à significatione Vocum & script. *Secundum discrimen.* *1. Peri. 1.* *Tertium discrimen.*

Conceptus significant res immediate, id est, nullo alio interiecto Signo: Voces autem interuenientibus rerum Conceptibus, quorum sunt proxima signa & notæ. vt ait Aristoteles, scripta verò, non solum interuenientibus rerum Conceptibus, sed etiam mediis Vocibus. Id enim, quod Scripta proximè obiiciunt menti, sunt Voces. Multi siquidem legendo exprimunt Voces, quas Scripta significant, nullum interim formantes Conceptum rerum significatarum vt patet in iis qui Latinas literas legunt, nec tamen intelligunt.

1. Peri. 1.

Nota.

VERVM non est necesse, vt cum ego audio vocem significatiuam alicuius rei, duo in me gignātur Conceptus, alter ipsius conceptus rei, alter rei significatæ, Nec item cùm lego verbum aliquod apud Aristotelem, opus est, vt tria concipiam, Vocem, quæ rem significat, quæque vocabulo respondet, Conceptum rei, & Rem significatam. Mens enim celeritate sua, statim præuolat ad rem, prætermissis sæpe mediis signis, interiectis inter primum signum, & rem significatam.

Mens sæpe prætergreditur signa media.

De Conceptu Medio, & Vltimo.

CAPVT XI.

ILLVD tamen est omnino necessarium, vt cum audimus Voces, aut legimus Scripta significatiua ex Instituto, duo semper in nobis Conceptus gignātur, alter, ipsius Vocis, aut Scripturæ, qui in homine etiam ignaro idiomatis gigni potest, alter, rei significatæ, qui non gignitur, nisi in eo qui tenet significationem vocabuli. Voces namque, & Scripta sunt signa instrumentalia, vt dictum est, quæ necessario sunt percipienda, si ipsorum interuentu res significatæ cognoscendæ sunt.

Duo semper gignūtur conceptus, cum proponitur Vox, aut scriptura significans ex instituto.

Cap. 10.

Ac prior ille Conceptus dici solet, Non vltimatus: posterior, Vltimatus. Aptius tamen ille diceretur, Medius: hic, Vltimus. Inter quos conceptus hoc discrimen perspice, quod Medius significat naturaliter ipsam Vocem, aut Scripturam quæ proponitur, cum sit naturalis imago Vocis, aut Scripturæ. Vltimus vero ab ipsa eadem Voce, aut Scriptura ex impositione significatur. Nam cum homines imponunt Voces, aut Scripta rebus significandis, simul etiam imponunt eadem significandis Conceptibus rerum: id quod Aristoteles, quod ad voces attinet, planè significat cùm ait, Voces esse notas, seu signa Conceptuum, non ita tamen, vt idem apud omnes significent. Addunt Recentiores, Conceptum Medium significare ex Impositione, & Conceptum Vltimum, & rem, quam vltimus naturaliter significat: Verbi caussa Conceptum medium huius vocis, homo, significare ex impositione & conceptum vltimum eiusdem vocis, qui quidem est naturalis conceptus hominis, & hominem ipsum: nam cùm Voces, aut Scripta imponuntur rebus significandis, simul etiam ex quadam consecutione, videntur imponi Conceptus naturales ipsorum. Cui sententię, cum vera videatur, non repugnabo. Sed missis iam hoc loco Conceptibus, & Scriptis, ad tractanda deinceps Nomina, & Verba vocalia aggrediamur.

Discrimen inter cōceptum medium & vltimum.

1. Peri. 1.

Conceptus medius significat ex impositione & cōceptum vltimum & rem significatam.

De

De Nomine. Cap. XII.

Nomen, *est vox significans ex instituto, definitè, ac sine tempore cuius nulla pars significat separatim, quaeque adiuncto, Est, aut, nō est efficit orationem, quæ verum aut falsum significet*: vt, Homo, Socrates, & aliæ huiusmodi voces. In hac definitione Vox reiicit Conceptus & Scripta. Significans, reiicit eas voces, quæ nihil significant, vt Blictri, & alias huiuscemodi. Ex instituto, reiicit voces significantes naturaliter, vt gemitus, & alias permultas Interiectiones. Definitè, reiicit Nomina & Verba Infinita, vt Non homo, Non valet, quæ Aristoteles non simpliciter Nomina, aut verba sed Nomina Infinita, & verba Infinita appellanda esse censet, eo quod nullum certum entis veri aut ficti, conceptum intellectui subiiciunt: cùm & de iis quæ sunt, & de iis quæ non sunt, dicantur. Sine tēpore reiicit Verba infinita & Participia quæ quidem omnia tempus adsignificant. Nam etsi pleraque Nomina significant Tempus, vt Dies, Hora, Annus, nullam tamen certam differentiam Temporis, Præsentis scilicet, Præteriti, aut futuri suæ significationi adiungunt, quod quidem est, adsignificare tempus, seu significare cum tempore. Illud verò, cuius nulla pars significat separatim, reiicit Orationes: Omnis namque Orationis pars aliqua, separatim, ac per se, in ipsa Orationis structura significat: vt in his duabus orationibus, Homo albus, Homo sedet, cernere licet: in nullo autem Nomine, etiamsi compositæ figuræ sit, qualia sunt Respublica, & Senatusconsultum pars vlla quicquam declarat separatim. Illud denique. Quæque adiuncto, Est, & cæt. reiicit casus Nominum, vt Platonis, Platoni, & reliqua omnia Syncategoremata, vt Cōiunctiones, & Præpositiones, immo etiam, vt quidam volunt Adiectiua adiectiuè accepta, vt Candidus: Quoniam apposito hisce verbo, Est, siue affirmato, siue negato, nunquam efficitur oratio quæ verum aut falsum significet, quod perspicuū erit, si dicas Platonis est, Platonis non est, & ita in cæteris.

1. Peri. 2.

Nomina & verba infinita.

Quid significare cum tēpore.

Infra 3. lib. cap. 1.

Adiectiua adiectiuè accepta.

Qvod si quis obiiciat, multa esse Pronomina, quæ adiūcto verbo, *Est*, efficiant orationem, quæ verum aut falsum significet, quales hæ sunt, Ego sum, Tu es, Ille est, quare Pronomina esse Nomina, quod videtur absurdum: Occurres Pronomina non ratione sui id efficere, sed ratione Nominum, pro quibus in Oratione ponuntur: hanc autem extremam Nominum conditionem sic esse intelligendam, vt Nomen ratione sui id efficere dicatur.

Qua ratione pronomina remouātur à definitione Nominis.

Quænam partes significent per se, in ipsa totius Vocis structura. Capvt XIII.

Verum, quia non facilè est internoscere, quæ partes significent separatim, ac per se in ipsa totius vocis compositione, quæ vero minimè, duo traduntur à recentioribus Documenta quibus id deprehendere possimus. Alterum est, Ea pars Vocis, quæ, vt est in tota voce, peculiarem ingenerat in mente notionem, significat per se in eiusmodi voce.

Primum documentum.

Hinc colligimus, nec *Do* nec *Minus*, significare per se in hac dictione. Dominus, Nam cùm tota dictio auditur, in nullius mēte duo

gignuntur conceptus, quorum alter respondeat parti *Do*, alter, parti *Minus*, At verò, quia audita hac oratione, Vir sapiens, duæ in nobis producuntur notiones, duabus his partibus, Vir & Sapiens, respondentes, intelligimus easdem partes, per se, in ipsa totius Vocis structura significare. Alterum documentum est, Ea pars totius Vocis cuius significationem qui tolleret, efficeret, ne tota vox significaret id quod antea significabat, significat per se in ipsa totius Vocis compositione. Hinc colligimus partes harum dictionum Dominus Respublica, & aliarum huiusmodi, siue simplicis, siue compositę figuræ, quæ significant extra ipsam totius compositionem, non significare quicquam in totis Vocibus. Nam etiam si quis huiusmodi partium significationem tolleret, non idcirco tamen efficeret (vt totæ ipsæ ac integræ dictiones, suas amitterent significationes quòd contra omnino dicendum esset in hac oratione, Homo sapiens, & in cæteris Vocibus huius generis. Caussa est, quia Voces prioris generis, totæ ac integræ imponuntur ad significandum, quæ autem in posteriori genere numerantur, non nisi per partes. Hinc enim primum fit, vt cuique illarum, vnus tantum respondeat conceptus, harum autem singulis, plures. Deinde hoc sequitur, vt illæ non desinant significare, etiam si à singulis partibus suis alias significantibus, tollatur significatio, hæ verò desinant: Verumtamen multæ sunt Voces, quæ etsi simpliciter orationes sint, multasque notiones in mente gignant, tamen inopia vocabulorum pro Nominibus vsurpantur, quibus proinde auditis, simplices formamus conceptus, quales sunt Summus Pont. Alexander Magnus, Corpus animatum & aliæ huiusmodi.

Secundum documentum.

Caussa vtriusque documenti

Multæ orationes inopia vocabulorũ pro nominibus vsurpantur..

De Verbo. CAP. XIIII.

1.Peri.3

VERBVM *est Vox significans ex instituto, definitè ac cum tempore præsenti, cuius nulla pars significat separatim & semper eorum quæ de alio prædicantur, est nota*, vt Valet, Disputat. Omnes particulæ huius definitionis perspicuæ sunt ex dictis, præter extremã, cuius hic est sensus, Et semper cùm in Enunciatione ponitur, est signum eius quod in ea prædicatur, seu, vt planius dicam, Et semper cum in Enunciatione ponitur, prædicatur vice sui significati: Exempli caussa in hac enunciatione, Socrates disputat, hoc verbum, *Disputat*, prædicatur de Socrate, loco rei quam significat, & sic cætera. Enunciatio verò, vt obiter dicam, est oratio quæ verum vel falsum significat. Prædicari autem, est affirmari aut negari de aliquo siue id verè fiat, siue falso. Vnde Prædicatum dicitur id, quod de aliquo affirmatur, aut negatur. Subiectum verò id, de quo affirmatur aut negatur Prædicatum. Sed de hisce [a] inferius Hac igitur extrema definitionis particula, reiiciũtur Verba pręsentis temporis quæ non sunt Indicatiui modi, vt Disputa, Disputare, & Participia eiusdem temporis, vt Disputans, Quæ quidem superioribus particulis reiici non possunt. Reiiciuntur ergo, quia quædam eorum reperias, quæ nunquã prædicẽtur, vt Disputat. Alia verò quæ etsi

Ammon. & D.Thom. ad eundem locũ.

Prædicari.

Prædicatum Subiectum.

a Lib.3.cap.3.Lib6.c.9.

etsi nonnunquam prædicentur, aliquando tamen non prædicantur, vt Disputare, Disputans, & similia. Si enim dicas, Disputare est de quæstione proposita cum altero contendere, Disputans loquitur, nec illud Disputare, nec illud Disputans prædicabuntur. Sola igitur, ac omnia Verba finita præsentis temporis Indicatiui modi comprehenduntur in hac Definitione, vt Disputo, Disputas, Deambulo Deambulas.

Verba in definite comprehensa.

QVOD si quis obiiciat, in hac Enunciatione. Deambulo est verbum, illud Deambulo non prædicari, ergo non esse verum id, quod docuimus, Nullum, inquam, Verbum in Enunciatione aliqua poni, quin in eadem prædicetur. Occurrendum est, id quod docuimus verum esse, cùm Verba ponuntur & accipiuntur in Enunciatione, pro rebus quas significant: Verbum autem Deambulo, in proposita Enunciatione nec poni, nec accipi pro suo significato. Neque enim sensus Enunciationis est, quod res quam significat vox, *Deambulo*, sit Verbum: sed quod ipsa vox, Deambulo, sit Verbum.

Obiectio.

Dilutio

EODEM ferè modo occurres ei, qui opposuerit Verbum, *Est*, in hac enunciatione, Adamus est animal, non prædicari. Dices enim, non esse mirum, quia non accipitur pro suo significato, quod est, existere, vt accipitur in hac Enũciatione, Adamus est: sed exercet tantũ officium syncategorematis copulantis prædicatum cum subiecto; qua ratione, Copula verbalis appellari solet. Itaq; hoc est verborum proprium, vt cum in enunciatione pro suis significatis capiuntur, semper eorũ vice de subiecto aliquo dicantur. Id quod ex ipsa Verborũ natura nascitur. Verba enim, qua verba sunt, hoc peculiare habent, vt ipsa per se ac sine vllo vinculo extrinsecus assumpto, prædicari possint. Exẽpli caussa, vt verbũ, Disputat, de Socrate prædicetur, nõ est opus vt quæratur externũ aliquod vinculũ ad prædicationẽ perficiendã quoniam ipsum per sese, Nomini adiunctũ, Enunciationem absoluet, vt si dicas, Socrates disputat. Quod tamen satis nõ erit vt aliud quodcunque Categorema de Subiecto proposito dicatur. Nã si nomini Socrates solũ adiunxeris, exempli causa, Nomẽ Philosophus, aut participium, Disputans, dixerisque, Socrates Philosophus, aut, Socrates Disputans, non absolueris haud dubiè Enunciationem, sed necesse erit vt asciscas vinculũ, *Est*, cuius interpositu fiat alterius partis de altera prædicatio. Quia igitur hæc est verborũ propria natura, vt per seipsa prædicari possint, nec egeant nisi subiecto de quo dicantur, hinc est, quod in Enũciatione posita, & pro suis significatis accepta, semper de altero prædicẽtur, quocũq; modo mutẽtur partes Enũciationis. Veluti si dicas, Plato disputat, disputat Plato, Plato disputat in Academia, Plato in Academia disputat, in Academia Plato disputat, aut alio quouis modo Enunciationẽ extruas.

Dilutio alterius obiectionis.

Verbum, Est, dicitur copula verbalis.

Proprietas Verborum.

Verborũ natura.

Non tollit verbi prædicationem partium Enunciationis commutatio.

De iis quæ ad Nomen & Verbum reuocantur. CAP. XV.

CVM autem præter Nomen & Verbum, aliæ multæ voces in Oratione reperiantur, aduertendum est, earum quasdam, apud Dialecticum non esse partes Orationis, sed partium vincula: quasdam vero partes. Partium autem, quasdam esse minores

minores Orationes, etsi simplices partes esse videantur, quasdã verò non esse Orationes, sed simplices partes. Denique earum, quæ sunt simplices partes, alias directò reuocari ad Nomen & Verbum, alias obliquè. Voces, quæ apud Dialecticum non censentur partes Orationis, sed vincula partium, sunt permultæ, vt Ab, Abs, Si, Vel, & ferè Præpositiones & Coniunctiones. In his etiã numeratur Aduerbium, Non, & verbum, Est, qua ratione copulat prędicatum, cum subiecto, item signa vniuersalia & particularia, quæ quidem certo quodam modo extendunt, aut contrahunt, coniunctionem subiecti cum prædicato, vt Omnis, aliquis, de quibus [a] infrà dicendũ est, & alia huiuscemodi. Voces quæ videntur esse simplices partes orationis, & tamẽ censentur minores Orationes, sunt illæ, quæ non continent expressè multas distinctas dictiones, sed tamen ingenerant in mente aliquam Orationem, vt, Nemo, Nihil, id est, Nullus homo, Nulla res, Semper Numquam, & alia quàm plurima Aduerbia, Pape, Apage, & aliæ Interiectiones. Hæ siquidem omnes voces, & aliæ huiusmodi, simpliciter & absolutè sunt Orationes, vt [b] infrà dicemus. Atq; hæc duo genera Vocum, quæ hactenus numerauimus, non reducuntur ad Nomen & Verbum. Simplices autem partes Orationis, quæ directò ad Nomen & Verbum reuocantur, sunt cætera Categoremata, præter Nomen, & Verbum iã definita. Verùm hoc est discrimen, quòd quæ tempus non adsignificant, reuocantur ad Nomen, vt Nomina infinita, Adiectiua adiectiuè accepta, & Pronomina. Quę verò tempus adsignificant, reuocantur ad Verbum, vt Verba infinita, Tempora præteriti & futuri Indicatiui modi, tempora Infinitiui modi, & Participia. [c] Voces denique simplices, quæ obliquè ad Nomen & Verbum reuocantur, sunt ea omnia Syncategoremata, quæ sunt partes, & non vincula tantum partium Orationis. Sic tamen distribuuntur, vt quæ tempus non adsignificant, reuocentur ad Nomen: quę adsignificant, ad verbum. Quò fit, vt ad Nomen, obliquè reducantur, tum casus Nominum etiam infinitorum, & adiectiuè acceptorum, itemq; Pronominum, tum etiam quædam Aduerbia, quæ more casuum ex Nominibus deducuntur, vt Doctè, Sapienter: Ad Verbum autem omnes casus Verborum, etiam infinitorum, qui non sunt Categoremata, itemq; casus Participiorum. Quæ autem voces sint Categoremata, superiùs dictum est. Itaque omnes partes Orationis, quæ non sunt minores Orationes, nec vincula dumtaxat, nexúsve partium, aut sunt Nomina, & Verba, aut ad hæc, modo aliquo reuocantur, directè videlicet, aut obliquè.

Voces quæ sunt vincula dumtaxat partium orationis.

Voces quæ nõ videntur orationes, & tamen sunt.

Quæ directò ad Nomen & Verbum reuocantur.

[c] Quæ obliquè ad Nomẽ & Verbum reuocantur

[a] *Lib. 3. cap. 4. & 5.*

[b] *Lib. 3. c. 1.*

Cap. 9. Epilogus.

Num voces non significatiuæ sint partes Orationis.

CAPVT XVI.

Obiectio.

SED obiiciat aliquis, Voces non significatiuas, vt Blictri, & Scyndapsus, esse partes Orationis (simplices intellige) nec tamen esse Nomina aut Verba, aut ad Nomẽ & Verbum modo vllo reuocari: ergo id, quod diximus, non est vsquequaque verũ. Quòd enim huiusmodi Voces sint partes Orationis, satis

nis, satis apertum videtur ex his Orationibus, quas conficere solemus, Blictri est dictio duarum syllabarum, Scyndapsus nihil significat, & similibus. Quod vero non sint Nomina, aut Verba, nec ad ista reuocentur, ex dictis perspicuum est.

Cap. 15. *Prior solutio.* HVIC obiectioni duobus modis occurri potest. Vno quidem has Voces non esse partes Orationis. Nam cum dicimus, Blictri est dictio duarum syllabarum, illud Blictri, non videtur subiectum Enunciationis, vt aliquis fortasse putauerit, sed aliqua alia particula, qua illud Blictri ostenditur, vt Hæc vox, Hoc, aut alia huiuscemodi, quæ quidem aliquãdo exprimitur, vt in hac enunciatione, Hæc vox Blictri est Dictio duarum syllabarum: aliquando verò, quia facilè intelligitur, subticetur, vt in superiori. Exemplum sumi potest in aliis rebus. Nam siue scribas totũ hoc, Hæc figura O, est circulus, siue hoc tantum, O, est circulus, neutra in scriptura illud O, erit subiectum enunciationis, sed illud, Hæc figura, quod in priori Oratione exprimitur, in posteriori subticetur. Item siue dicam totum hoc, Hic homo (ostendens digito Socratem) est Philosophus, siue ostenso eodem addam hæc tantum verba, Est Philosophus, neutro modo fecerim ipsum Socratem, qui ostenditur, subiectum enunciationis, sed ea tantum verba. Hic homo, quæ in priori oratione exprimuntur, in posteriori perspicuitatis caussa omittuntur. Cui quidem doctrinæ satis fauet consuetudo. Ferè enim vocibus huiusmodi non significatiuis, imo & significatiuis, cum pro rebus significatis non accipiuntur præponuntur aliæ particulæ, quibus illa inducentur, vt cum dicimus, Vox, Blictri, nihil significat, Verbum, Disputo, est primæ coniugationis: nec vero subticentur, nisi cum ex consuetudine intelliguntur: vt apud Grãmaticos. Suffragatur huic sententiæ commune illud Dialecticorum colloquiũ, Significationẽ totius orationis constare ex significationibus, suarũ partium: quò fit, vt Voces nõ significatiuæ, partes Orationis censeri non debeant. Itaque vno modo occurrere possumus, has Voces non esse partes Orationis, sed res significatas, atque ostẽsas aliis dictionibus, quæ sunt orationis partes, quæque ferè præponuntur, etsi, cùm facilè intelliguntur prætermittantur. Aliter quoque possumus occurrere, huiusmodi quidem Voces, & esse partes Orationis, & non esse Nomina, nec Verba, nec ad Nomina, aut Verba reuocari, vt obiectio sumit: verùm id, quod nos dixeramus (omnes, inquam simplices partes Orationis esse Nomina aut Verba, aut ad hæc reuocari) non vniuersè accipiendum esse, sed solùm cùm partes Orationis sunt significatiuæ.

Voces non significatiuas non esse partes orationis.

Posterior solutio.

Cap. 15.

Enumerantur variæ nuncupationes Nominum & Verborũ. CAP. XVII.

EXPLICATIS igitur Nomine, & Verbo, iisque quæ ad Nomen & Verbum reuocantur, iam nunc de varia Nominum, & Verborum nuncupatione agendum est. Verùm cum multæ admodum sint horum nuncupationes, eas tantũ nos, quæ crebrius in ore versantur, persequemur, Nomina, & Verba ferè dicuntur Æquiuoca, Vniuoca, Concreta, Abstracta, Connotatiua

tatiua, Absoluta, Denominatiua, Denominantia, Communia, Singularia, Transcendentia, non Transcendentia, Positiua, Negatiua, Repugnantia, non repugnantia, Primæ Intentionis, & Secūdæ. At verò ne in singulis nuncupationibus explicandis geminentur vocabula Nominis, & Verbi (hoc enim fastidium simul, & confusionem pareret) cōprehendenda priùs sunt Nomina & Verba vocabulo aliquo communi, vt de ipsis tāquam de vno tantum quodam genere loquamur.

De nomine qua ratione Verba, & cætera omnia Categoremata complectitur.

CAPVT XVIII.

POSSENT equidem Nomina & Verba generali quadam verbi appellatione comprehendi. Vsurpatum est enim apud Latinos, vt etiā Nomina, Verba nominentur. Sed hæc appellatio latè admodum funditur, quippe cū ad omnes omninò Dictiones extendatur: quo in sensu ait quidā, *Verbaque prouisam rem non inuita sequentur.* Possunt quoque appellari Dictiones iuxta illud Aristotelis, ac *Nomen quidem & Verbum, dictiones sunt tantummodo*, &c. Verùm æquè fusa est hæc appellatio, atque superior. Sed neque placet recentiorum consuetudo, qui iam hinc ab initio, Nomina & Verba sub Termini vocabulo pertractant. Terminus enim nihil est aliud, quàm Prædicatū, aut Subiectum Propositionis, vt postea dicemus: Prædicata verò & Subiecta sæpissimè sunt Orationes, de quibus tamen hoc loco non agimus. Accedit eo, quod termini appellatio non conuenit Nominibus & Verbis, qua ratione sunt primæ partes, elementáve cuiusque modi disserendi, Diuisionis, inquam, Definitionis, & Argumētationis, vt à nobis in præsentia tractantur, sed solùm vt in ea terminari potest Resolutio Syllogismi simplicis, ac proinde cuiusque Argumentationis. Hinc enim terminus dictus est: Neque verò Aristoteles etsi omnia ab initio Dialecticæ ad Syllogismi simplicis doctrinam contulit, vllam termini mentionem, nisi post aliquot libros, fecit, vtpote cum tandem ad Syllogismi structuram deuenit. Potius ergo comprehendenda sunt Nomina, & Verba Vocabulo Nominis latè accepto, qua Nominis significatione sic ait Aristoteles, Verba ipsa per se dicta, Nomina sunt, & aliquid significant. Quo in loco, vt vno verbo rem exponam, Nomen idem est quod Categorema, sicque non modo Nomina & Verba, vt [a] suprà definita sunt, sed etiam ea omnia complectitur, quæ directò ad Nomen & Verbum reuocātur. Et hac quidem vsurpatione Nominis tā sæpe vtitur Aristoteles, vt ei qui vel mediocriter in eius lectione versatus fuerit, plurima occurrant exempla. Quapropter Nominis vocabulo hac significatione accepto, iam institutum persequamur.

Quint. lib. 1. ca. 9. *Horat in arte Poet.* *Peri. 4.* *Recentiores.* *Lib. 6. cap. 9.* *Vnde dictus Terminus.* *Nomen generaliter acceptum.* *Nomen generaliter, idem quod Categorema.*

1. *Peri.* 3. [a] *Ca.* 12. 14. *Vt Præd.* 1. & 5. 1. *Peri.* 7. 2. *Post.* 10. 1. *Top.* 13. 2. *To.* 1. & 2. 1. *Elen.* 1. 4. *Metaph.* 4.

De Nominibus casu æquiuocis. CAP. XIX.

NOMEN Æquiuocum seu multiplex est, [b] *quod diuersis rationibus sua significata significat.* Nomine Rationis intellige mentalem rei Significatæ definitionem, quam Nomen significat, iuxtà illud

[b] *Elicitur ex Præd. cap.* 1.

lud Aristotelis,[a] Ratio quam Nomen significat,est definitio,mente scilicet fabricata Hæc enim significatur Nomine,etsi cõfusè.Quanquam Rationis vocabulo etiam simplex conceptus rei, cuius Nomen est signum,optimè potest intelligi.Hac de Causa nomen Canis dicitur Æquiuocum, quia alia ratione significat Canem domesticum,alia Piscem,alia sydus.Nominum porrò æquiuocorũ quædam Casu, Fortunáve sunt æquiuoca, quædam Consilio, & Ratione. Ea sunt casu æquiuoca: *quæ diuersis omnino rationibus suis congruunt significatis*,vt nomen Gallus,homini natione Gallo,& Gallo aui, & vocabulum,Alexander,Alexandro Paridi,& Alexandro Macedoni:& verbum Perdo,ei quod est Amitto,& ei quod est destruo,& Inuestigabile ei,quod vestigari potest,eiq́; quod vestigari non potest. Atque huius quidem classis nullum Æquiuocum vocabulum censetur vnũ nomen,sed multa,quippe cum nullum sit,quod multas, omninóque diuersas significationes non habeat.Vnde & Enunciatio ex Verbo aliquo huius generis [b] nõ est vna,sed plures,vt si dicas,Gallus cantat,Alexander à Rege progenitus est,Cræsus Halym ingressus, perdet quàm plurima regna.Viæ Dei sunt inuestigabiles.Dicuntur autem hæc nomina,casu æquiuoca, quia in his imponendis nulla habetur ratio cognationis,conuenientiæve rerum significatarum. Atque hæc æquiuoca propriè æquiuoca censentur [c] apud Aristotelem.

a 4.Met.7.

Casu æquiuoca.

Nomẽ æquiuocum nõ est vnum nomen sed multa.

b 1.Peri.7.

Cur dicantur casu æquiuoca.

c Vt 1.de Gener 6. & 4. Metap.2.

De Nominibus Consilio æquiuocis,seu Analogis. CAP. XX.

EA [d] sunt consilio æquiuoca, *quæ diuersis quidem rationibus, sed tamen ita diuersis, vt quodammodo sint eædem, suis conueniunt significatis*, vt nomen Homo, quod quidem eadem quodãmodo ratione dicitur de homine vero,& depicto. Homo enim verus est animal rationale, depictus autem est animalis rationalis Imago. Hæc verò dicuntur cõsilio æquiuoca, quia non temerè & casu, sed consilio & ratione rebus diuersis imponuntur, spectata nimirum cognatione aliqua earum inter se. Neque enim hoc genere complecti volumus ea, quæ solum ob memoriam, aut spem Consilio æquiuoca dicuntur,vt cùm quis Pauli nomine,filium appellat,aut in memoriam Diui Pauli,aut sperans filium D. Paulo similem futurum,quoniam hæc simpliciter sunt casu æquiuoca,cùm non imponantur rebus diuersis ob aliquam earum inter se cognationem,Ea igitur quæ ob affinitatem rerum significatarum Consilio æquiuoca vocantur, aut Relatione,aut Comparatione relationum talia dicuntur. Relatione quidem, vno quattuor modorum, vel ad vnum finem,quo pacto,hoc nomen Sanum æquiuocum est habenti sanitatem,efficienti,& conseruanti,Vel ab vno efficiente,quo pacto hæc vox,Medicum,æquiuoca est habenti artem Medicinæ & omnibus instrumentis, quibus Medicus vtitur,vel ab vna forma, quo pacto hæc Vox, Animal, est æquiuoca habenti formam Animalis, & Animali depicto & fictili: Vel ab vno subiecto, quo pacto hoc Vocabulum, Ens, Æquiuocum est Substantiæ, quæ per se existit & Accidentibus, quæ per Substantiam cui inhærent, existunt.

d Ex 1.Eth. 6. & ex. 4. Metaphys.2.

Cur dicantur consilio æquiuoca.

Æquiuoca relatione 1.Ethic.6.

Æquiuoca proportione.

Cicero de Vniuerſitate.

Comparatione verò relationum, quæ Græcè ἀναλογία, Latinè, Proportio nominatur, æquiuocum eſt, exempli cauſſa, nomen Pes, pedi Animalis, & Montis, & nomen Aſpectus aſpectui oculorum, & mentis: quia nimirum vt ſe habet pes animalis ad animal, ſic pes Montis ad Montem, itémque vt aſpectus oculorum ad corpus, ſic aſpectus mentis ad animum. Atque hæc extrema æquiuoca apud Ariſtotelem, & veteres eius interpretes Analoga dicũtur: quaſi dicas, proportionalia. Sed recentiores longo vſu obtinuerunt, vt iam nunc omnia Conſilio æquiuoca, Analogorum nomine comprehendantur.

Vt 1 Poſt. 16. & 1. Eth. 6. & 5. Met. 6.

Analoga dicantur.

Vide Caie. de Analogia nomin.

De nominibus vniuocis. Cap. XXI.

Ex Prædi. 1.

NOMEN vniuocum eſt, *quod eadem omnino ratione ſua ſignificata ſignificat*, vt vox Homo, comparatione omnium verorum hominum, omnes ſiquidem dicuntur homines, quia ſunt animalia rationalia. Sed animaduertendũ eſt, non ita æquiuoca ab vniuocis diſtingui, vt nullum æquiuocum ſit aliqua ratione vniuocum. Nam hoc nomẽ, Gallus, quòd caſu æquiuocum eſſe diximus, vniuocum etiam eſt, ſi ad gallos tantum gallinaceos, quos eadem omnino ratione ſignificat, referatur. Hoc item nomen Homo, quod paulo ſuperiùs ad homines tum veros, tum depictos Analogum diximus, nunc comparatione verorum dumtaxat, in exemplum vniuocorum attulimus. Itaque nõ hæc diſtinximus quaſi diuerſa vocabula, ſed quaſi diuerſas nuncupationes Nominum, quemadmodum inſtituimus. Nullum autem eſt incommodum, ſi propter diuerſas conſiderationes, diuerſæ eidem Voci nuncupationes tribuantur. Si tamen Nomina reſpectu omniũ ſuorum ſignificatorum conſiderentur, nulla pènè Vniuoca reperientur. Nam, vt omittam caſu æquiuoca, quæ non pauca ſunt, omnia iam fermè Vocabula tritus ſermo, Analoga fecit.

Occurritur tacitæ obiectioni.

Omnia penè nomina ſunt æquiuoca.

a 1. de gene. 6.

Comparantur inter ſe caſu æquiuoca, Analoga, & Vniuoca. Cap. XXII.

Analoga ſunt media inter caſu æquiuoca & vniuoca.

PORRO, caſu æquiuoca, & vniuoca ſunt omninò aduerſa, & quaſi contraria inter ſeſe: Analoga verò ſunt media inter vtraque. [b] Nam caſu æquiuoca, diuerſis omnino rationibus ſua ſignificant, Vniuoca eadem omnino, Analoga nec omnino diuerſis, nec omnino eadem. Vnde cum omne medium inter contraria, modo aliquo, vtrique extremo repugnet, & cum vtroque, modo aliquo conueniat, meritò Ariſtoteles ita de Analogis loquitur, vt nunc ea [c] ea reiiciat ab Æquiuocis, nunc [d] ab Vniuocis, & rurſus, modo appellet Æquiuoca, modo [e] Vniuoca. Sed cùm Analoga, diuerſis ſimpliciter rationibus ſuis conueniant ſignificatis, non item ſimpliciter eadem, ſed quodammodo eadem, vt diximus: non dubiũ eſt, quin maiorem cum æquiuocis à caſu, quàm cum vniuocis habeat ſocietatem, id quod in cauſa fuit, vt ab Ariſt. initio Categoriarum eadem definitione cum Æquiuocis à caſu, ſub communi nomine Æquiuocorum definirentur, non item cum Vniuocis ſub vniuocorum nomine.

b ſup. ca. 19. 20. 21.

c 4 Met 2.

d Præda. 1.

e 2. Meta. 1.

Plus conueniunt analoga cũ æquiuocis à caſu, quam cum vniuocis. Præd. 1.

ILLVD

Locis nunc citatis.

Res æquiuocæ & vniuocæ.

ILLVD tamen aduerte, aliter nos hoc loco, aliter Aristotelem de Æquiuocis & Vniuocis differere: ille siquidem de Rebus, nos de Vocibus loquimur. Res æquiuocæ sunt, quæ vocibus Æquiuocis significantur: vniuocæ, quæ vniuocis. Recentiores appellant voces æquiuocas & vniuocas, Æquiuoca æquiuocantia, & vniuoca vniuocantia res autem, æquiuoca æquiuocata: & vniuoca vniuocata. Verùm his vocabulis, cùm res perspicua sit: non est necesse vti. Illud obiter ex Græcis vocabulis intellige, magis propriè res, quã voces, dici æquiuocas. Nam & ὁμώνυμα, quæ nos æquiuoca dicimus, & συνώνυμα, quę appellamus vniuoca, ex ipsa vocabulorum vi dicuntur quasi habentia idem commune nomen, quod haud dubiè de Rebus intelligitur, à quibus ad voces appellatio traducitur. Itaq; voces dicuntur æquiuocæ, quia res æquiuocas significant, vniuocæ autem quia significant res vniuocas.

Magis propriè res quã voces dicuntur æquiuoca & vniuoca.

De Nomine concreto, & abstracto. CAP. XXIII.

NOMEN concretum est, *quod compositum habet, significandi modum*, vt Candidum, Homo. Nam candidum significat candorem, quasi adiacentem alicui rei subiectæ, sicq; rem etiam subiectam quodammodo significat: & homo significat habens humanitatem, in qua significatione modus etiam quidam compositionis cernitur. Nomen abstractum est, *quod simplicem habet modum significandi*: vt candor, humanitas. Nam candor significat solum candorem quasi per se subsistentem extra subiectum, & humanitas significat solam humanitatem quasi per se cohærentem extra hominem. Illa dicuntur Concreta, quasi composita, hæc Abstracta, quasi à compositione libera, vtrumque autem in modo significandi spectatur. Atque abstracta dicuntur principalia, siue primaria, quod ab aliis non deducantur, sed ipsa sint quasi capita & fontes aliorum, si non Grammatica consideratione, certè rationali & petita ex natura rerum. Concreta verò dicuntur minus principalia, quoniam ab illis deriuantur, siue proximè, vt candidum à candoris nomine, siue remotè: vt Candidatum, quod proximè à Candido deducitur.

D. Tho Opu. 48. tract. de substant. c. 2.

Cur dicãtur concreta & abstracta.

De Nomine Connotatiuo, & Absoluto. CAP. XXIIII.

NOMEN Connotatiuum est, *quod significat aliquid adiacens quasi adiacens alicui*: vt candidum, vestitum, Cœcum, Non videns. Candidum enim significat candorem qui adiacet cygno, papyro, & cæteris rebus candidis: vestitum, significat vestem quæ adiacet homini. Cœcum negationem aspectus, quæ adiacet animali ad videndum apto: & hæc vna dictio. Non videns, negationem aspectus, quæ adiacet omnibus non videntibus siue sint, siue nõ sint. Accipio enim in definitione particulas Aliquid & alicui latissimè, vt non solum omnia entia, sed etiam non entia cõplectar: idque intelligo significare aliquid adiacens alicui, quod significat aliquam formam, aut quasi formam accidentalem alicui. Rursus hæc eadem vocabula significant sua significata, non quasi per

Quid sit significare aliquid adiacẽs alicui.

Quid sit significare aliquid quasi adiacens alicui.

se subsistentia, sed quasi adiacentia, quoniam sic ea significant, vt ex modo suę significationis de iis quibus illa adiacēt, dicantur. Id enim intelligo significare aliquid, quasi adiacens alicui. Exempli caussa, dixerim hoc nomen Candidum, significare candorem, quasi adiacentem corpori (seu per modum adiacentis, vt dici solet) quia ita significat candorem, vt ex modo suæ significationis de corpore, cui candor adiacet, dicatur. Atque ita cætera. Quo tamen pacto Candoris nomen non significat candorem, nec Vestis vestem, nec Cœcitas negationem aspectus, nec Nonuisio negationem visionis absolutè. Neque enim dicuntur de iis quibus hæc adiacent. Ita fit, vt Nomina connotatiua aliud significent, & de alio dicantur. Significant enim formas, aut quasi formas, & dicuntur de rebus, quibus illæ accidunt. Neque verò idem est significare aliquid, & dici de aliquo, quia (vt probat Aristoteles) si esset idem, idem quoque significarent, Musicum, & candidũ, & homo (quæ de eodem homine dicuntur) id quod absurdissimum est asserere. Itaque aliud significant nomina connotatiua, & de alio ex modo suæ significationis dicuntur. Reiiciuntur ergo primum à definitione ea nomina, quę non significant aliquid adiacens alicui, vt Plato Alcibiades homo, animal, & ferè vocabula primarum & secundarum Substantiarum. Dico autem ferè, quia quædam eorum significant aliquid adiacens alicui, vt Æneum, & Ligneũ qua ratione de figuris dicuntur. Hæc enim duo vocabula significant æs, & lignum, tamquam formas accidentarias figurarum: id quod in aliis etiam quibusdam cernere est. Reiiciuntur deinde illa, quæ significant aliquid adiacens alicui, non tamen vt adiacens, seu per modum adiacentis, vt Candor, Vestis, Cœcitas, Nonuisio.

Connotatiuũ aliud significat & de aliis dicitur. Albũ solam qualitatem significare

4. Metap. 4. Text. 11.

Nomen absolutum.

Nomen absolutũ est, ***quod significat aliquid non quasi adiacens alicui, sed quasi per se subsistēs***, seu (vt Dialectici loquũtur) ***per modũ per se stantis***, qualia sunt omnia, quę à definitione Connotatiuorum reiecimus. Ex eo autem dictum videtur nomen Connotatiuum, quia præter id quod significat, aliud etiam de quo dicitur, notat. Absolutum verò, quia præter id quod significat, nihil aliud notat de quo dicatur. Illud tamen hoc loco prætermittendum non est, latius patere Concreti nominis nuncupationem, quàm Connotatiui: & Connotatiui, quã eius quod apud Grammaticos Adiectiuum dicitur. Quamquã enim omne Adiectiuum est Connotatiuum, & omne Connotatiuum, Concretum, (id quod animaduertenti facilè patebit) non tamen omne Concretum, est Connotatiuum, nec omne Connotatiuum, Adiectiuum. Hæc enim vocabula, Socrates, Homo, Animal, & alia pene infinita primarum, & secundarum substantiarum, testibus etiam Theologis concreta sunt, nec tamen Connotatiua dici possunt. Hæc item verba, Pater, Dominus, Præceptor, Connotatiua sunt, nec tamen Adiectiua, sed Substantiua. Quo fit, vt perperam hæ nuncupationes à quibusdam confundantur, & pro eadem promiscuè vsurpentur.

Cur dicatur nomen connotatiuum.

Cur absolutũ.

Latius patet concreti nominis nuncupatio, quam connotat, quàm adiectiui.

D Th. 1. p. q. 3. & aliq. 1. d. 4. & 34.

De

De nomine Denominatiuo & Denominante. CAP. XXV.

NOMEN Denominatiuum est: *Connotatiuum, quod à priori aliquo vocabulo voce, ac significatione deducitur:* vt Candidum, Iustum. Vtrumque enim Connotatiuum est, & illud à Candoris nomine, hoc à Iustitiæ vocabulo voce ac significatione deriuatur. Verbo, Deducitur, non intelligas hoc loco Deriuationẽ Grammaticam (hac enim, potius Iustitiæ nomen ex genitiuo Iusti deducitur) sed rationalẽ, & ex natura rerum petitam, de qua suprà locuti sumus. Priori ergo parte definitionis excludũtur omnia nomina Absoluta. Posteriori reiiciũtur ea Connotatiua, quæ aut Voce, aut Significatione, à nullo priori Nomine deducuntur. Hinc fit, vt hoc nomẽ, studiosus, pro virtute prædito acceptum; non sit denominatiuũ, quia non deducitur Voce, ac significatione ex nomine aliquo priori. Sola enim voce trahitur ex nomine, Studium, sola autẽ significatione ex nomine Virtus. Hinc etiã fit, vt hæc nomina Cursor, Pugil, & cætera huiusmodi, qua ratione significant vires quasdam naturales, non sint Denominatiua. A nullo enim priori, simplicioriq; vocabulo, Voce, ac significatione deducũtur. Nã etsi Voce tenus ex nominibus actuũ trahũtur, vt Cursor ex Cursu, & Pugil ex Pugillatu, Significatione tamen à nullo deriuantur, quia viribus naturalibus, quas significant, nõ sunt adhuc abstracta vlla nomina imposita. Ex his perspicuũ fit latius patere nominis Connotatiui nuncupationem, quàm Denominatiui, quandoquidem ex dictis intelligimus omnia Denominatiua esse Connotatiua, nec tamen omnia Connotatiua esse Denominatiua.

Ex Præd. 1. & 5. & ex 2. Top. 2.

Alb. Mag. in Præ tract. 1.

Cap 23

Præd. 2.

Ibidem.

Latius patet connotatiuũ quàm denominatiuum.

NOMEN Denominans est, *à quo Denominatiuum Voce, ac Significatione deducitur.* Ad hoc genus pertinere possunt, non solum abstracta vocabula, vt Candor, Iustitia, sed etiam Concreta, vt Candidũ, Ignis. Nam à Candido: tum voce, tum significatione deducitur Candidatũ & ab igne, Ignitũ. Illa vocari possunt Primaria Denominantia, hæc Secundaria. Ex quo fit: vt idem nomen possit esse Denominatiuum, ac Denominans diuersorum respectu. Candidum enim, si cum candoris vocabulo comparatur, Denominatiuũ est: si cum nomine candidatum, denominans. Verum vt quæ dixi melius intelligas, aduerte in quouis Denominatiuo duplicem respectum requiri, alterum ad Vocabulum Denominans: à quo voce ac significatione deducitur, alterũ ad rem denominatam, cui aliquid adiacere significat, seu, cuius est connotatiuum. Propter priorem quidẽ respectum omne Denominatiuum dicitur ab aliquo Denominante, Denominatiuũ: propter posteriorem autẽ, alicuius rei Denominatæ, Denominatiuum. Vnde efficitur, vt quemadmodum omne Denominatiuum est Denominatiuum à certo quodam & designato vocabulo, sic etiã sit Denominatiuum certæ cuiusdã rei, aut definitarum quarumdam. Id quod ideò collegerim, vt mirari desinas: si videris nomina Denominatiua nõ de omnibus de quibus dicũtur, Denominatiuè prædicari. Re enim vera coloratũ prædicatur denominatiuè de corpore cuius est cõnotatiuũ de albo autem cuius non est connotatiuũ, Denominatiuè prædicari nõ potest. Hæc item nomina bonus, sapiẽs, iustus, prædicantur denominatiuè

Denominans

Etiam cõcreta denominãtia esse possũt

Primaria denominatio. Secundaria.

Duplex respectus requiritur in quouis denominatiuo.

Denominatiua nõ de omnibus dicuntur denominatiuè.

Nullũ genus prædicatur denominatiuè de sua specie.

D.Tho.1.p.q.13 & alij Theol. gi 2. dist.22.

minatiuè de hominibus quibus bonitas, Sapientia, & Iustitia accidentaria est, de Deo autem in cuius simplicissima essentia huiusmodi perfectiones continentur non denominatiuè, sed essentialiter dicuntur. Æneum quoque ligneum & huiusmodi dicuntur Denominatiuè de figuris, vt de Circulo, & Triangulo essentialiter autem non denominatiuè de rebus ex figura & materia compositis, vt de Triangulo æneo, & ligneo Circulo. Rationale denique dicitur denominatiuè de animali, Essentialiter de homine, ac Socrate.

De Nomine Communi & Singulari. CAP. XXVI.

NOMEN commune seu vniuersale est, ***quod eadem ratione de pluribus prædicatur***, vt homo. Singulare autem, seu Discretum, seu Indiuiduum, ***est quod non prædicatur de pluribus***, vt Plato. Conimbrica Deus. Prædicari hoc loco pressius quàm suprà intelligendum est, vt pote pro verè affirmari, nā si accipiatur pro affirmari aut negari, siue verè siue falsò, vt suprà exposuimus, Nomina Singularia erūt Cōmunia Plato enim ea ratione, qua Platonē Aristotelis præceptorem significat, prædicatur de pluribus Platonibus tum verè ac negatiuè, tū falsò & affirmatiuè. Cùm verò in definitione audis. De pluribus, nomine pluriū intellige plura secundum idem nomen. Nam vt nomen aliquod dicatur Commune non satis est si prædicetur de iis, quæ dicuntur plura secundum aliud Nomen. Sic enim Nomina singularia communia esse iudicabuntur. Platonis siquidem nomen vna sola ratione acceptum prædicatur de pluribus attributis Platonis, vtpote de hoc Aristonis filio, de hoc Philosopho de hoc Aristotelis præceptore. Nomen etiam Conimbricæ prædicatur de pluribus attributis Conimbricæ, vt de vrbe prope Mondam sita, de hac bonarum artiū cultrice. Hoc quoque nomen Deus prædicatur de pluribus personis diuinis, & tamen singulare est modo nomine Dei id intelligamus, quo maius aliquid, perfectiúsve cogitari non potest, quo pacto [a] Theologi Dei notionem describunt. Hac enim spectata significatione sic ait [b] Sapiens: ***Affectui, aut regibus deseruientes homines, incommunicabile nomen.*** scilicet Dei, ***lapidibus & lignis imposuerunt.*** Ratio denique, eadem significatione accipitur in definitione nominis communis, qua in definitionibus [c] Æquiuocorum, & Vniuocorum. Cùm ergo in ea definitione dicitur: ***Quod prædicatur de pluribus,*** excluduntur omnia nomina Singularia, quia nullum eorum prædicatur de iis, quæ secundum ipsum plura dici possint, hoc est, quia nomen Platonis quatenus singulare est, non prædicatur de iis quæ plures Platones appellari possint, nec Conimbrica de iis quæ plures Conimbricæ dici queant, nec Deus de personis, quæ dicantur plures Dij. Cum verò additur, ***Eadem ratione,*** excluduntur omnia nomina æquiuoca, nisi quod Analoga quodammodo comprehenduntur, quatenus eadem quodammodo ratione pluribus conueniunt. Id quod in caussa est, vt apud [d] Aristotelem pleraque Analoga, tum Communia, tum Vniuersalia dicantur.

Prædicari pressius quā suprà.

De pluribus — *Ad Topic.*

a D.Th.1.p.q.2. & alij 1.d.3.
b Sapien.14.
c Ca.19.&c.

Analoga sūt quodāmodo continua.
d Vt 1.de part.anim.in fin. & 3.Met.3 & 10.Met.4.

DVO tamen hic aduerte. Alterum nomina quidē communia vocari apud Grammaticos, Appellatiua, Singularia vero propria. Alterum

rum, loco Nominum Propriorum, quibus maxima ex parte caremus duo potissimum genera periphraseωs vsurpari. Vnum est cùm Nomini Communi addimus Pronomen demonstratiuum, vt si dicam, Hic homo, Hic equus, Quæ orationes Indiuidua ex demonstratione dicuntur. Aliud est, cum oratio communis ob aliquam hypothesin vni tantum rei accommodatur, vt si dicam, filius Sophronisci, Filius Ioannis principis. Posito enim quòd Sophronisco non fuerit alius filius, quàm Socrates, & Ioanni principi Ioannis tertij Lusitaniæ regis filio alius, quàm Sebastianus, sanè illis orationibus Socratem philosophum, & Sebastianum Regem significabo. Sed huiusmodi orationes, quia re vera communes sunt, nec vni rei soli, nisi ex hypothesi conueniunt, Indiuidua, non simpliciter, sed ex hypothesi dicũtur. Mitto hic Orationes ex Nominibus Cõmunibus, & Signis particularibus constructas, vt quidã homo: quidã equus (quę Indiuidua Vaga nominantur) quia non de vno tantũ, sed de pluribus dicuntur.

Indiuidua ex demonstratione.

Duobus modis potissimũ in indiuua periphrasi significari.

Ex Porph. ca. de specie.

Indiuidua ex hypoth.

Indiuidua vaga.

Diluuntur quædam obiecta contra definitionem Nominis Communis. CAP. XXVII.

SED contra Definitionem Nominis Communis licet argumentari. Omnia nomina Æquiuoca sunt Communia, teste Aristotele, qui res Æquiuocas definiẽs, sic ait: *Aequiuoca sunt, quorũ nomen commune est:* Nomina autem Æquiuoca non prædicantur de pluribus eadem ratione (subdit enim Aristoteles, *Ratio verò substantiæ diuersa*, id quod etiam ex dictis satis perspicuum est) igitur definitio Nominis Communis non complectitur omnia nomina Cõmunia. Licebit etiã sic argumentari, Hæc nomina Mundus, Sol, Luna, Mercurius, & cætera huiusmodi sunt Communia (Physici siquidẽ, & Astrologi, qui disserũt de Mundo, Sole, & cæteris huiusmodi, non agũt nisi de rebus Cõmunibus, cùm Singularia omnium Philosophorũ consensu à disciplinis reiiciantur) his autẽ Nominibus non congruit Definitio Nominis Cõmunis, quia non prædicantur de pluribus (neq; enim verè dicimus plures esse Mũdos, aut Soles, aut Lunas, aut Mercurios. Igitur Definitio Nominis Cõmunis non cõuenit omnibus Nominibus Cõmunibus: Quare non est rectè tradita. Priori obiectioni occurres altero è duobus modis, Nomina dici posse Cõmunia, aut sola voce, aut Voce ac Significatione simul. atq; Æquiuoca quidẽ nomina, Voce sola esse Cõmunia: nos ea tantum definiuisse, quæ, & Voce, & significatione sunt Cõmunia, quare non mirũ esse, si Definitio Nominis Cõmunis, Nomina Cõmunia prioris generis non cõprehendat. Posteriori respondebis, Nomina illa et esse verè Cõmunia, vt à nobis definita sũt, & Prędicari de pluribus. Nã cùm hoc nomẽ, Mũdus, non significet primò hũc designatum Mundũ, sed Mundũ absolutè, ac simpliciter, quo pacto Philosophi de mũdo disserunt, dubiũ non est, quin ex modo suæ significationis prædicari possit de pluribus Mundis, qui sub Mũdo absolutè, ac simpliciter concepto, apprehendi, & cogitari possunt. Itaq; si mente apprehendas, tres designatos Mundos, iã de singulis verè enunciabis

Obiectio 1.

Præd. 1.

Obiectio 2.: Singularia reiiciuntur à disciplinis.

Arist. 2. Eth. 2. & 1. Rhet. ad Theod. 2. & 3. Met. extremis verbis. Et alij alibi.

Solut. prioris obiect.

Communia voce & significatione.

Solut post.

hoc nomen Mundus etsi plures in rerum natura non sint. Id quod de cæteris huiusmodi nominibus dicendum est.

Energit obiectio. At dum ita respondeo, videor planè retexere, id quod suprà dixi, hoc nomen, Deus, esse Singulare, non Commune. Vt enim hoc nomen, Mundus, non significat primo hũc Mundum, sed Mundum absolutè, sub quo concipi possunt plures Mundi, sic nomẽ Deus, non videtur primò significare hunc Deum, sed Deum absolutè, sub quo proinde cõcipi possint plures Dij: quare si nomẽ Mũdus, quia significat Mundum absolutè, Cõmune est, pari ratione nomẽ Deus, commune erit.

Solutio. Verũ si rectè attendis, nihil retracto, Nam longè aliter sentiendũ est de nomine Deus, atque de nomine Mundus, deque cæteris huiusmodi, Hæc naq;, significãt res finitæ perfectionis, quæ quidẽ cõmuni conceptu cõcipi possunt, additionémq; singularis perfectionis recipere: Illud autẽ significat rẽ perfectionis infinitæ, quæ, cũ additionem perfectionis admittere nullo modo valeat, non potest concipi, nisi vt designata & singularis. *Deus non potest mẽte concipi, nisi vt singularis.* Quod siquis adhuc vrgeat, dicátque Metaphysicũ disserere de Deo, ergo si Singularia, vt dictum est reijciuntur à disciplinis, nomẽ, Dei, non esse singulare, sed Cõmune: *Obiectio.* Occurres. Meritò ab hac regula excipiẽdam esse rem eam, quæ propter suam perfectionẽ communi vniuersalive conceptu apprehendi non potest. *Dilutio. Excipitur Deus à regula singulariũ nõ cadẽtium sub disciplinam.* Non negauerim tamẽ hoc nomẽ Deus, tum voce tum etiam quodãmodo significatione, cõmune esse Deo, & iis hominibus qui in sacris litteris ob iudicandi munus, aut gratiam qua Deo sunt similes, vocãtur Dij: Sed hæc communio, Analogica est, nec dissimilis ab ea qua nomen Hectoris Troiani communicatur viris fortibus. & Ciceronis, eloquentibus, & Iobi, patientibus. *Qua ratione nomen Deus sit commune.*

De Nomine Transcendente, & non Transcendente. CAP. XXVIII.

Nomen Transcẽdens, etsi non eadem significatione apud omnes sumitur, tamen iuxta communiorem vsurpationem sic definiri potest, *Nomen Transcendẽs est, quod de omnibus, ac solis veris rebus dicitur.* Sex porrò transcendentia esse dicuntur, Ens, Vnum, Verum, Bonum, Aliquid, & Res: de quorum significatione alibi disputandum est. Reliqua iuxta hanc sententiam, sunt non Transcendentia, in quibus numerantur ea, quæ à recentioribus dicuntur Supertranscendentia, vt Opinabile, Cogitabile, Apprehensibile, & si quæ sunt alia, quæ non tantum de omnibus rebus veris, sed etiam de fictis verè affirmantur.

Sex Transcendentia. D. Tho. de Veritate, q. 1. art. 1. & de Natura Gener. c. 3.

Supertrãscẽdentia.

De Nomine Positiuo, & Negatiuo. CAP. XXIX.

Duplex nomen negatiuum.

NOMEN Negatiuum est, *quod significat Negationẽ alicuius,* Quod duplex est. Aut. n. significat Negationem alicuius in subiecto natura apto, vt Cæcum, Tenebrosum, Imprudens aut nullo importato eiusmodi subiecto. vt Non videns, Non collustratum, Non prudens. Nam Cæcum, significat Negationẽ aspectus in oculis. Non videns autẽ Negationẽ aspectus in quacumque re subiecta, siue vera, siue ficta. Vnde fit, vt falsò quis dixerit, lapidem esse cæcum, & hircoceruum: verè autem lapidem esse non

non videntem,& hircoceruum non videntem: quod idem discrimen in cæteris facilè perspicitur. Ac priora illa quidem nomina dicuntur Priuatiua,seu priuantia, posteriora verò retēto cōmuni nomine, Negatiua tantūmodo, seu negantia vocātur. Atq;huius generis ferè omnia,dicūtur ab Arist. Infinita, eo quòd tam de iis quæ sunt,quàm de iis quæ non sunt id est,tam de rebus veris, quàm de iis quæ veræ res non sunt,verè affirmantur: vt Non homo, Non Chimæra. Illud enim dicitur de omnibus,tum fictis, tum veris rebus præterquam de homine. hoc autem de omnibus similiter, præterquam de Chimæra. Quæ verò ex hoc genere, aut cum solis veris rebus, aut cum iis quæ veræ res non sunt,reciprocantur,vt nō Nihil,& Nonens,ea quia non tam latè patent, non dicuntur ab Aristotele Infinita.

Priuatiua. Negatiua. Infinita. 1.Per.2.& 3. Negatiua non infinita.

NOMINA Positiua sunt, *quæ non significant Negationem alicuius*, vt Homo,Chimæra,Videns,Prudens,indutus,& similia.

Positiua.

Diluuntur quædā Obiecta contra definitionē Nominis Negatiui. CAP. XXX.

SED contra ista, Hoc nomen Negatio, significat Negationem alicuius (significat enim Negationē) omnis autem Negatio aliquid Negat, & tamen nō est nomē Negatiuum, cùm nec sit Priuatiuum, nec numeretur in iis Negatiuis quæ ex aduerso, à Priuatiuis distinguuntur,(nam nec est Infinitum, nec cum solis entibus,aut cū non entibus reciprocatur:) Ergo Definitio Nominis Negatiui accommodatur alicui Nomini non Negatiuo,quod absurdum est. Præterea hæc vox, Non homo significat Negationem alicuius, vt satis apertum est, & tamē non est Nomen Negatiuum, sed Oratio, quippe cum ea audita, duo in nobis gignantur conceptus vltimi, alter, particulæ non, alter particulæ, Homo, Igitur Definitio Nominis Negatiui, congruit alicui Orationi, quod etiam est incommodum. Idem apertius ostenditur in voce Nonnihil, quam inter Negatiua Nomina [a] recensuimus. Componitur enim ex voce Nihil, quam suprà, Orationem esse [b] affirmauimus. Prima tamen obiectio facilè diluetur, si dicas, hoc nomen Negatio, nec esse Negatiuum, vt probatum est, nec significare Ngationem alicuius. Quamquam enim omnis Negatio specialis, vt Negatio aspectus, Negatio hominis, negatio entis, & negatio Hippocentauri, neget aliquid, hoc est, significatum alicuius nominis, tamen negatio in commune nihil omnino negat, Secundæ obiectioni respondebis, vocem non homo, non esse Orationem, vt Aristoteles planè fatetur. Quamquam enim particula homo proprias habeat peculiaresque significationes extra totam vocem, tamen in vnius dictionis compositionem coniuncta, eiusmodi significationis amittit, itaque ipsa dictio ex vtraque voce conflata significat negationem eius rei, quam vox Homo, extra totam vocē significat. Neque verò vlla est hæc consecutio, quam quis fortasse extruxerit, non Homo significat negationem hominis, ergo significat negationem, & hominem: quemadmodum nulla sit consequentia si ita colligas, Hoc Nomen Pater, Significat Respectum ad Filium, ergo

Obiectio 1. Obiectio 2. Obiectio 3. a Ca. superiori. b Cap. 15. Solutio 1. Sola negatio specialis aliquid negat. Solutio 2. 1. Peri 2. Vide sub. c. 13. Occurritur ineptæ obiectioni.

Cur audito infinito nomine duo in nobis gignantur conceptus.

go significat respectum & filium. Cur autem duo in nobis gignātur conceptus audito nomine Non homo, negationis scilicet, & hominis, causa est, quia negatio specialis cócipi non potest, nisi concipiatur id quod negatur, non autē quòd vna pars Nominis Infiniti imprimat vnum conceptum, altera alterum. Non secus enim audito nomine Pater, concipimus & Patrem, & Filium: verùm non quia pars altera Nominis, gignat alterum conceptum, altera alterum, sed quia Pater sine Filio percipi nullo modo potest. Tertię obiectioni occurres, vocem, Nihil, aliquando idem velere quod nulla res, aliquando idem quod Non ens, prioríque modo esse Orationem, posteriori, nomen Negatiuum, non quidem significās Negationē & ens, vt modò ostēdimus, sed negationem entis, quæ alia negatione haud dubiè negari potest. Negatio autem Negationis entis significatur voce, Nō nihil.

Solutio 3. Duplex significatio vocis, Nihil.

De Nominibus Repugnantibus, & non Repugnantibus.

CAPVT XXXI.

Repugnātia.

NOMINA Repugnantia sunt, *quæ de eadem re vere affirmari non possunt*: vt Album, & Nigrum: Ambulat, ac non Ambulat: Doctus & Indoctus: Lapis, & Lignum. Cum audis, *Quæ affirmari non possunt*, intellige simul, seu in eodem tempore, & eodem modo, Cùm additur, *De eadem re*, intellige de eadem re singulari, secundum eandem partem, & respectu eiusdem. Nam alioqui nulla sunt propemodum Nomina, quæ de eadem re vere affirmari nequeant, vt animaduertenti facilè patebit. Nomina non Repugnantia sunt, *quæ eadem de re verè affirmari possunt*: vt Doctus, & Modestus: Simplex & Prudens Diues, & Miser. In qua definitione intellige omnes particulas, quas in superiori intelligendas esse diximus.

Nō repugnātia.

Duo genera repug.

Opposita.

PORRO Nominum Repugnantium duo sunt genera. Alia namque sunt Opposita, alia non Opposita, seu Disparata. Opposita sunt aut Contradicentia, seu Contradictoria, vt Iustus, & Non iustus: aut Priuatè opposita, vt Videns, & Cæcus: aut Contrariè, vt Album, & Nigrum: aut Relatiuè, vt præceptor, & Discipulus: quæ quidem respondent quattuor generibus Oppositarum rerum ab ab Aristotele traditis, de quibus posteà breuiter agemus. Reliqua Nomina Repugnantia, sunt non Opposita, sed Disparata, vt Lapis, & lignum: Caro, & Spiritus.

Ad finem lib. 2. Disparata.

De Nominibus Primæ, ac Secundæ Intentionis, quæ & Primæ, ac Secundæ Impositionis dicuntur. CAP. XXXII.

Prior vsurpatio ex Boet. in Categorias Aristoteles.

DVPLICI significatione vsurpatur hæc nuncupatio Nominum Primæ, ac Secundæ Intentionis. Quidam ita loquuntur, vt Nomina rerum dicant Primæ Intentionis, quasi primi propositi & instituti eorum, qui nomina imposuerunt: Nomina verò Nominum appellēt. Secundæ intentionis, propositiuè. Prius enim imponenda erant rebus Nomina, vt alia vocaretur Homo, alia Equus, alia Platanus, &

aliæ

aliæ aliis vocabulis: deinde ipsis rerum vocabulis, vt nimirum aliud appellaretur Nomen, aliud Verbum, aliud Participium, & alia aliis nominibus. Iuxta hunc loquendi morem, sola Nomina imposita vocibus significātibus, ex Impositione, qua ratione ex impositione significant, sunt Secundæ Intentionis: cætera omnia sunt Primę, etiam si veras res non significent. Atque hoc significatu satis apertum est, cur Nomina Primæ Intentionis, Primæ etiam Impositionis dicantur: Secundæ autem Intentionis, Secundæ Impositionis.

ALII vocant Nomina Primæ Intentionis, ea, quæ significant Primas Intentiones: Secundæ autem Intentionis, quę significant Secundas. Nomine autem Primarum Intentionum, intelligunt ea omnia, quæ conueniunt rebus veris, etiam si eiusmodi res à nemine concipiantur, quod vocant conuenire à parte rei. Quo pacto conuenit Socrati, quòd sit homo, quòd disciplinæ capax, quòd Socrates, quòd Philosophus, quòd fortasse cæcus; & non iustus. Nomine verò Secundarum Intentionum intelligunt ea, quæ conueniunt rebus veris ob aliquam earum apprehensionem, quod dicitur, Per operationem intellectus: quo pacto conuenit huic voci, Homo, naturaliter spectatæ, quod sit nomen, & huic, Disputo. quod sit verbum. Nisi enim hæ voces apprehendantur, vt signa rebus imposita nec prior erit Nomen, nec posterior Verbum. Eodem modo cōuenit homini quod sit Species, quod Definiatur, & similia: quoniā nisi apprehendatur imagine quadam communi omnibus hominibus, nec Species erit, nec definietur, vt alibi ostēdemus. Atque illa quidem meritò dicuntur Intentiones Primæ, hæc Secundę, quia cum illa sint horum fundamenta, intellectus noster de rebus cogitans prius in illa, quàm in hæc intendit. Ita satis perspicuum relinquitur cur Nomina illorum dicantur Nomina Primæ Intentionis, horum autem Secundæ. Et quia ea in quæ prius intendimus, prius etiam nominare possumus, non est alienum ab hac vsurpatione Nominum, vt priora dicantur Primæ Impositionis, & posteriora Secundæ.

Posterior vsurpatio ex D. Tho. de Natura Generis, 12. & 2 de Vniuersalibus & de Potent. q. 7. art. 9.

Ad Porph.

QVANQVAM verò figmentorum Nomina vt Sphinx, Chimæra, & similia non sint Primæ nec Secundæ intentionis posteriori acceptione, vt ex dictis patet, possunt tamen reductione quadam dici Primę intentionis, quia res fictæ, etsi res veræ non sunt, tamen finguntur esse veræ. Id quod addiderim ne aliquod Nomen sit, quod vtroque modo Primæ, aut Secundæ intentionis non dicatur:

Num figmētorum nomina sint primæ intentionis.

Hęc de varia nuncupatione Nominum, ac Verborum dixisse sit satis. Quę pars Instituti nostri respondet initio Categoriarum Aristotelis, vbi ille de Æquiuocis, Vniuocis & Denominatiuis, de Complexis, & Incomplexis, de Vniuersalibus, & Singularibus antequam ingrediatur ad Categorias, pauca præfatur.

Conclusio libri.

***

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER SECVNDVS.

Quid agendum sit in hoc Libro, Item quid sit Vniuersale.

CAPVT PRIMVM.

PROXIME sequitur, vt infinitā Nominum, & Verborum multitudinem in decem Ordines, & quasi Classes, vt in promptu habeantur, redigamus. Hos Ordines vocat Aristot. κατηγορίας, hoc est, Prædicamenta, quòd in his Categoremeta, seu quæ Prædicantur, in ordinem coacta, disposita sint. Vocat etiam [a] συστοιχείας quasi Elementorum series, quòd prima ad Differendum Elemēta, in his quasi classibus ordinata, & digesta sint. Sed quia [b] Prædicamenta nullo modo intelligi possunt, nisi quid sit Genus, quid Species, quid Differentia, quid Proprium, quid Accidens intelligatur, necessario hæc quinque antè explicanda sunt, quàm quid sit Prædicamentum, quot, & quæ Prædicamenta exponamus. Quoniam verò hæc quinque in eo conueniunt, quòd sint Vniuersalia, prius quid sit Vniuersale, vt est horum commune genus, breuiter dicendum est.

Vt in inscriptione prædicam. & 1. post. 18. & 1. Toe. 7.

[a] *1. Post. 11. tex. 51.*

[b] *Porphy. in Præf. tion.*

[c] VNIVERSALE *est id, quod prædicatur de pluribus:* subaudi, *eadem omnino ratione, ac secundum naturā:* vt homo, animal. [d] Superiori libro, nomen Vniuersale definiuimus: nūc rem Vniuersalem describimus. Hic tamen pressius rem, quàm ibi non. ē. Quid sit Prædicari de pluribus eadem omnino ratione, [a] libro eodem exposuimus. Quid autē sit Prædicari secundū naturam. sic accipe. Ea prędicantur secundū naturam, siue directe (vt dici solet) *quæ sunt, veluti formæ eorum de quibus prædicantur,* quo pacto Superiora prædicātur de Inferioribus, & Connotatiua de absolutis, vt animal de Homine: & Albū de Cygno. Huic contraria est quædam Prædicatio, quæ contra naturam, & indirectā dicitur, in qua videlicet cōtrà fit, vt si Homo prædicetur de Animali, aut Cygnus de Albo. Inter has media est alia, quæ & præter Naturā, & per Accidens appellatur, in qua nec id quod prædicatur, est veluti forma eius quod subiicitur, nec id ꝙ subiicitur est veluti forma eius quod prædicatur, sed ambo vnius cuiusdam alterius: vt si dicas: Albū est dulce, vel dulce est album: Neutrum siquidē est quasi forma alterius, sed ambo sunt veluti formæ Lactis, aut Sacchari. Vniuersale igitur quod Generi, Speciei, differentiæ, proprio, & accidenti cōmune est, & in hæc quinque membra adæquata diuisione diuiditur, ita Prædicatur de rebus quarum respectu dicitur Vniuersale, vt de eisdem prædice-

[c] *Ex 1. Peri. 5.*

[d] *Cap. 26.*

[a] *Cap. 19. & seq.*

Prædicatio naturalis, seu directa.

Superiora esse formas inferiorum colliges ex 1. de Cælo 9. tex. 91. & ex 2. Phys. 3. tex. 28.

prædicatio cōtra naturam, seu indirecta.

Prædicatio præter naturam, seu per accidens.

prædicetur eadem omnino ratione, seu (quod idem est) Vniuoce, nō tamen contra Naturam, aut præter Naturam (quas Prædicationes [a] Aristoteles nomine Prædicationis per accidens complectitur) sed secundum Naturam, siuè Directè.

a 1. Post. c. 19. tex. 34. & 18. tex. 35.

Vniuersalia multis modis Prædicari. CAP. II.

PORRO Vniuersalia, aut Prædicātur in quæstione Quid est, aut in quæstione Quale est: Et iterum, aut Essentialiter, aut Accidentaliter: & rursus, aut Necessariò, aut non Necessariò, seu contingenter. Ea prædicantur in quæstione Quid est, quæ aptè reducuntur, cum quid nam aliquid sit, quæritur. Hoc modo prædicatur Virtus de Iustitia, & Homo de Socrate, quia si quis quærat quid sit Iustitia, quid Socrates, aptè respondebit qui dixerit, iustitiā esse virtutē, & Socratē esse hominē. Ea prædicātur in quæstione Quale est, quę aptè redducūtur, cū qualenā aliquid sit, quęritur. Hoc modo prædicatur Rationis particeps, rectum & alia huiusmodi de Socrate. Nā si quis roget, Qualenam animal sit Socrates, aptè respondebit qui dixerit esse rationis particeps, rectū & huiusmodi. Ea prædicātur Essētialiter, quæ pertinēt ad essentiā Subiecti. Hoc modo prædicātur de Homine, tum Animal, tū Rationis particeps. Ea prædicātur accidentaliter, quæ non pertinent ad essentiam subiecti. Quo pacto Rectum prædicatur de Homine, & Candidū de Cygno. Ea prædicantur necessario ([a] vt hoc loco Necessaria prædicatio accipitur) quæ ita affirmantur de Subiecto, vt de eodem negari non possint absq; Subiecti euersione. Quo pacto, Disciplinæ capax, prædicatur de Homine. Si quis enim negauerit Hominem esse Disciplinæ capacem, consequens est, vt neget eundem esse Hominem. Hæc idcirco tam firma prædicatione de Subiecto dicuntur, quia, vel pertinent ad essentiam Subiecti, vel ex intimis essentiæ principiis nascuntur. Ea deniq; prædicantur non Necessariò, seu contingenter, quæ ita de Subiecto affirmantur, vt de eodem negari possint absque Subiecti euersione. Quo pacto Cadidum prædicatur non modo de Homine, sed etiam de Cygno. Vt enim non negat hominē esse Hominem, qui eum qui Candidus est, Candidum esse inficiatur: sic non negat Cygnum esse Cygnum qui Candidus est, qui negat esse Candidum. Quamquam enim hoc falsò dicitur, hinc tamen non sequitur vt Cygnus, dicatur non Cygnus, quippe cùm Candor Cygni nec ad eius essentiam pertineat, nec ex intimis eius principiis profluat. Sed hæc diligentius persequi non ad hunc locum attinet.

Porphy. de Genere.

Prædicatio in Quid. *Porphy. ibid. ex. 1. Top. 4.*

Prædicatio in Quale. *Porphy. ibid.*

Prædicatio essentialis.

Prædicatio accidentalis.

Prædicatio necessaria.

[a] Aliquando enim latius accipitur, vt lib. 3. cap. 5.

Prædicatio contingens. Porphy. ca. de Accidente.

De Genere CAP. III.

GENVS itaque est Vniuersale quiddam, sub quo Species collocatur vt Animal. Sub hoc enim collocatur Homo qui in Speciebus Animalis numeratur. Definitur etiam hoc modo. *Genus est id, quod de pluribus Specie differentibus in quæstione Quid est prædicatur.* Dicimus namque Animal esse Genus Hominis, & Equi, quoniam est Vniuersale, quod aptè redditur, cùm quid sit Homo, quid Equus, quæritur. Ea verò dicuntur differre Specie, aut

Porphyr. de Genere, Ex 1. Topic. 4.

Porphy. de Specie. aut sunt diuersæ Species, vt Homo, & Equus: aut sub diuersis Speciebus continentur, vt Alexander, & Bucephalus Alexandri equus. *Genus summũ.* [b]Iam vero Genus duplex est: aliud summum, aliud subalternum, vt vocăt. Ea res dicitur Genus Summum, quæ supra se nullum Genus habet: &, Quæ, cùm sit Genus no est etiam Species, vt Substantia, Qualitas & alia, de quibus inferius dicemus. Ea vero dicitur Genus *Genus subalternum.* subalternum, supra quam aliud Genus assignatur, & quæ, cùm sit Genus, est etiam species, vt Corpus. Hoc enim comparatione Substantiæ, est Species, comparatione Corporis animati, est Genus. La- *Nomen generis quã late vsurpetur apud Latinos* tini tamen sæpe numero nomen Generis pro quacumque re Vniuersali (latè etiam accepto nomine Vniuersalis) vsurpant: vt cùm dicunt, multa esse Animalium Genera, Hominem, Equum, Leonem, & cætera: item Medicinæ duo esse genera subiecta, Sanum, & Ægrum. Quo loquẽdi charactere, quoniã vsurpatissimus est sępissimè vtimur.

De Specie. CAPVT IIII.

SPECIES *est id, quod prrxime sub aliquo genere collocatur*: vt Homo. Proxime siquidem sub Animali, quod Genus est, continetur. *Porphy. de Specie.* Est autem duplex Species, altera Infima, altera Subalterna. Ea res dicitur Species Subalterna, *sub qua est alia Species: seu quæ cum Species* *Species subalterna.* *sit, est etiam Genus*: vt Animal, Corpus animatum, Corpus. Nam horum quodque habet sub se Species, quarum comparatione est Genus, & supra se Genus aliquod cuius respectu est Species. Ea verò res dicitur Species Infima, *sub qua non collocatur alia Species*: seu. *Quæ cùm sit Species, non est etiam Genus*: vt Homo. Siquidem Homo nullam sub se habet Speciem, sed sola Indiuidua, quorum nequaquam *Species infima.* Genus est. Quo fit vt aliam respectu horum sortiatur Speciei appellationem, qua sic Species definitur: *Species est, quæ tantum de iis pluribus, quæ solo differunt Numero, in quæstione Quid est prædicatur*: vt Homo *Species, vt vniuersale quiddam est.* de Indiuiduis tantum Hominibus, qui solo differunt Numero. Indiuiduum est id, *quod de vna tantum re predicatur*, seu, *Cuius omnes simul proprietates multis rebus conuenire non possunt*. His de caussis dicimus Socratem esse indiuiduum, tum quia de se vno solo prædicatur, tum etiam quia omnes eius proprietates simul acceptæ in alia etiam re inueniri non possunt. Ea dicuntur differre Numero, *quæ in Nu-* *Indiuiduum.* *merando differunt*, vt Socrates & Plato, itemque vt Homo & Equus: non vt Homo & Animal. Qui enim dicit Hominem, simul etiam dicit Animal, quandoquidem Homo, quà Homo, est Animal. Ea verò differunt solo Numero quæ & Indiuidua sunt, & sub *Quæ differũt numero.* Genere suo nullo vniuersali discrimine dissident, Hoc modo differunt Socrates, & Plato, quia & Indiuidui homines sunt, & sub Gene- *Boet. in Porphyr. ad cap de Gene.* re suo, quod est Animal, nullo vniuersali discrimine distinguuntur, sed tantum quod Socrates sit hic, Plato ille, quamquam sub alio Genere, Vniuersali aliquo discrimine distingui possint: vt si Socrates sit albus, Plato verò niger. Non hoc modo differunt Alexan- *Quæ differãt solo numero* der & Bucephalus, quia sub Animali, alio etiam discrimine, quod Vniuersale est, multisque indiuiduis commune distinguũtur vt quod Alexãder sit rationis particeps, Bucephalus rationis expers, Cicero

de

de Nomine Speciei, ita inquit. *Formæ sunt quas Græci ἰδέας vocant nostri (si qui hæc fortè tractant) Species appellant: non pessime id quidem, sed inutiliter ad mutandos casus in dicendo. Nolim enim, ne si Latine quidem dici possit, Specierum, & Speciebus dicere, & sæpe his casibus vtendum est, at Formis, & Formarum velim. Cum autem vtroque verbo idem significetur commoditatem in dicendo non arbitror negligendam.* Hæc Cicero. Verum Dialectici non tanta verborum religione obstringuntur.

Quæ nos species, Cicero in Topicis cōmodius Formas dicendas putat.

De Differentia. CAP. V.

DIFFERENTIA dici potest, *ea Forma, qua res, aut à se in alio & alio tempore, aut ab alia re differt.* Ea vero triplex est, Communis, Propria & Maximè propria. Communis Differentia est, *ea quæ nec pertinet ad Essentiam rei nec inseparabilis ab ea est*, vt Sedere, Stare, & huiusmodi alia. Propria est, *quæ inseparabilis quidem est, sed tamen ad Essentiam non pertinet*, vt Habere cicatricem, quæ iam callum obduxerit, Habere oculos cæsios, esse Disciplinæ capax, & similia: Maximè vero propria, quæ & Specifica dicitur, est ea, *quæ & inseparabilis est, & ad Essentiam rei pertinet*, vt Corporeum esse, Animatum, Sensitiuum, Rationale, & cætera huiusmodi. Inter hæc Differentiarum genera est latè patens discrimen. Cōmunibus enim, ac Propriis differentiis, Accidentaliter tantum res discrepant. Maximè autem Propriis, Essentialiter. Item Communibus & propriis, nec diuiduntur Genera in Species, nec Definitiones Specierum assignantur: iis vero, quæ Maximè propriæ dicuntur, maximè. Ac illæ quidem priores, vel proprietates sunt, vel Accidentia, de quibus adhuc dicendum est: hæ verò à cæteris omnibus vniuersalibus distinguuntur.

Porphy. c. de Different. *Communis.* *Propria.* *Maximè propria.* *Primum discrimen.* *Secundum.* *Tertium.*

HARVM igitur, quæ huius loci sunt, duo numerantur Officia, Alterū quod diuidant Genera, Alterum quod constituant Species. Nā quemadmodū Aes, cum sit vnum quid, diuersis tamen figuris ac formis distrahitur, vt ex ipso, & accessione diuersarū formarum fiant diuersæ res Artificiosæ, vt Statua, & Sphæra: sic animal, quod est genus Hominis & Belluæ, cū vnius naturæ sit, tamen Rationali, & Irrationali, vtpote diuersis Differentiis, diuiditur, vt ipsarum accessione Homo & Bellua, quæ sunt diuersæ Species, efficiātur. Hinc fit, vt differentia aptè definiatur hoc modo, *Differentia est id, quo species suum genus excedit.* Constat enim species, Genere ac Differētia Generi adiuncta, qua tamen nō constat genus. Itē hoc modo, *Differentia est id quod ita separat species sub eodē genere, vt ad earum essentiā pertineat.* Itē hoc modo, *Differentia est id, quod prædicatur de pluribus specie differentibus in quæstione quale est necessario, & essentialiter.* Verùm hæc Definitio non cōplectitur eas Differentias, quæ proximè Species infimas constituunt, vt Rationale. Omnes tamē complectetur, si expunxeris illud, *Differentibus Specie.* Si enim quis te rogauerit, qualianam Animalia sint Socrates & Plato secundum Differentiam necessario vtrique conuenientem, & ad vtriusque Essentiam pertinentem? aptè respondebis, esse Rationalia atque ita in cæteris.

Duo differētiarū officia. *Prima definitio differētiæ.* *Secunda.* *Tertia.*

EST autem duplex Differentia, altera Generalis, altera Specialis

Generalis differentia.

Species. *Differẽtia individuans Scot. 2.d.3. q.6. & Cat. in lib. de Ente & essent. q.5 ar.4. ad finem.*

Generalis constituit rem,quæ non tantum est Species, sed etiam genus:qualis est Corporeum, quæ constituit Corpus, & Animatum, quæ cõstituit Corpus Animatum, & Sensitiuum, quæ constituit Animal.Specialis, proximè constituit rem, quæ solũ est Species,vt Rationale,quæ Hominem efficit. Præter has est alia quædam, quæ proxime constituit Indiuiduum,quæ Indiuiduans Differentia nuncupatur.Exempli caussa,Differẽtia, quę Homini cõmuni adiuncta, efficit Socratem,dicitur Differentia Indiuiduans Socratis:quæ verò efficit Platonẽ,dicitur Differẽtia Indiuiduãs Platonis & ita reliquę.

De Proprio. CAP. VI.

a Tot.5.Top. & extre. pene verbis septimi. *b Ad lib.5.* *c Porphy de proprio.*

PROPRIVM apud [a] Aristotelem duplex est, Cõplexum, & Simplex.Complexum, cùm sit Oratio, in Definitionémque,ac Descriptionẽ diuidatur,[b] alio pertinet.[c] Simplicis verò nomen quadrifariam accipitur. Nã & id quod soli alicui Speciei conuenit,non tamen toti, Proprium eidem esse dicitur,vt Homini Grammaticum esse:Et id etiam quod toti nõ tamen soli,vt Homini esse Bipedẽ:Et id quoque,quod soli ac toti, nõ tamẽ semper,vt Homini Canescere:Et id demũ,quod soli ac toti & semper,vt Homini esse Aptum vt rideat. Harũ acceptionũ extrema præcipua est.Nã id maximè dicitur propriũ rei,quod,cũ ea reciprocatur:quicquid autẽ dicitur ꝓpriũ quarto modo,id omne reciprocatur cũ re cuius est propriũ,vt si dicas, Quicquid est Homo est Risus capax,& vicissim,Quicquid est Risus capax,est Homo, atque ita in aliis huius generis:quod tamen in tribus superioribus nunquã verè dixeris,vt satis apertum est.Ac superiora illa ad accidens, quod mox explicabimus transmittenda sunt,quod non prædicentur necessario de specie,sed cõtingenter,exceptis quibusdã secundi generis, quale est Sensitiuũ esse,pro facultate,seu potentia ad sentiendũ, & alia huiusmodi.Hæc enim necessariò prædicantur,& ex ipsa rei essentia nascuntur:quæ conditiones accidenti non cõueniunt,vt dicemus.Horũ tamen nullũ,est propriũ quarti generis apud Porphyriũ,quia nullum reciprocatur cum specie Infima,quam [d] ille,cum de proprio loquitur,nomine speciei solam intelligit.

1 2 3 4

Quarta proprij acceptio præcipua est.

Primus,secũdus, & tertius modus ad accidẽs pertinet, quibusdam exceptis.

Vt ex ca. de Gene. & ex Communita. patet.

Proprium quid sit.

DIALECTICI ergo,vt complectantur omnia propria, quæ ad quartum Vniuersale,de quo nunc agimus,spectant,sic proprium definiunt, *Proprium est quod prædicatur de pluribus in quæstione Quale est accidentaliter,ac necessario*,vt aptum esse ad sentiendũ,ad capessendas Disciplinas,& huiusmodi. Si quis enim abs te quærat, qualisnam sit Homo,secundum id quod ipsi cõuenit accidentaliter,ac Necessariò aptè respondebis,esse aptum ad sentiendum,ad Capessendas Disciplinas,& alia huiusmodi.Est autem duplex proprium, alterũ Generale,quod reciprocatur cum re,quę est,genus alterum speciale,quod reciprocatur cum specie Infima.Vtriusq; exemplũ modo attulimus nam Aptum esse ad Sentiendum,reciprocatur cum Animali,Aptum vero esse ad Capessendas Disciplinas, reciprocatur cum Homine. Lucullus Ciceronianus ait.*Dilucidè doceri à Politioribus Physicis, singularum*

Propriũ generale. *Speciale.* *Academ.q. primæ editionis lib.r 2. Quo pacto rerum videa-*

gularũ etiam rerum, id est, Indiuiduarum, *singulas esse Proprietates*, quod mihi non placet, nisi nomine Proprietatis, intelligat Differentiam Indiuiduantem, aut totam collectionem communium Accidentium quę in vna re tantum reperiatur. *tur, singularium rerum singulas esse proprietates.*

De Accidente. CAP. VII.

NOMINE accidentis interdum intelligimus, quicquid de re accidentaliter Prædicatur, qua significatione dubium non est, quin proprium etiam accidentis vocabulo comprehendatur. Interdum verò id solum intelligimus, quod non tantum accidentaliter Prædicatur, sed etiam contingenter, quo sanè modo accidēs à proprio distinguitur: accidens igitur hac significatione acceptum definitur esse id, *Quod adest, & abest sine Subiecti corruptione*. Item, *Quod contingit eidem inesse, & non inesse.* Et rursus. *Quod non est Genus, nec Species, nec Differentia, nec Proprium, inest autē rei:* Quarum omnium Definitionum idem est sensus. Sed planius definitur hoc modo. *Accidens est quod Prædicatur de pluribus, in quæstione Quale est, accidentaliter, & Contingenter*, vt Album Nigrum, & similia. Si quis enim roget, Qualisnam sit Socrates, secundũ id quod ei accidentaliter, ac contingenter, aptè respōdebit, qui dixerit esse Albũ, atq; ita in cæteris. Accidentium vero, quædam, re ipsa separari possunt, vt Sedere, aut album esse à Socrate, quædam re ipsa separari nō possunt, vt album esse à Cygno, & Nigrum esse à Coruo. Omnia tamen cogitatione seiungi possunt, hoc est, negari absque abolitione essentiæ Subiecti, cum de ipso dicantur contingenter.[a] Suprà enim definiuimus. Id Prædicari Contingenter, *quod ita affirmatur de Subiecto, vt de eodem negari possit absque ipsius Subiecti euersione.*

1 Phy. 3. tex. 28. & 5. Meta 30. tex. 35.
Porphy de Accidente.
1. Top. 4.
Quid accidēs
Duplex accidens Porphy. ibid.
Omnia accidentia separantur cogitatione.
a Cap. 2.

SED quæret aliquis, qua ratione colligi possit, Vniuersalia nō esse plura quam ea quinque, quæ à nobis explicata sunt. Cui quæstioni hæc ratio reddi potest. Vniuersalia aut prædicātur in quęstione quid est, aut in quæstione Quale est. Si in quæstione Quid est, aut continent in se totā naturam communem Indiuiduorum, aut Partem, si Partem sunt genera: si Totā, sunt species. Si verò prædicantur in quęstione Quale est, aut prædicantur essentialiter, aut accidentaliter: si essentialiter, sunt differentiæ: si accidentaliter aut prædicātur necessariò, aut Contingenter: si necessariò, sunt propria: si Contingenter, sunt accidentia. Hac igitur ratione, patet non esse plura Vniuersalia, quàm ea quinque, quæ à nobis sunt exposita, His ergo vtcunque explicatis, ad Prædicamenta ingrediamur.

Non esse plura vniuersalia, quā quinque hactenus explicata.

Quid sit Prædicamentum. CAP. VIII.

PRÆDICAMENTVM *est, alicuius Generis Summi realis, & eorum, quæ sub ipso sunt naturalis dispositio*: vt tota series Substātiarum, quæ constat ex ipsa Substantia in commune, & ex omnibus minus communibus Substantiis ordine quodam naturali dispositis vsque ad Singulares, quæ nullas vlterius sub se continent. *Ex Porph. c. de specie, & Arist. Præd. 1. & 1. Po. 18.*

 Nam

Nam ſub Subſtantia in commune, proximè collocari debent Subſtantia Corporea, & Incorporea: ſub Corporea Corruptibilis: & Incorruptibilis: ſub Corruptibili Animata, & Inanimata: ſub Animata Animal, & Planta: Sub Animali Homo, & Brutum animal: ſub Homine Socrates, Plato, & cæteri Homines Indiuidui: ſub quibus nō ſunt aliæ inferiores Subſtātiæ, quemadmodū nec ſub aliis Indiuiduis, ad quæ diuiſione aliarum Specierum, quas reliquimus, naturali quodam deſcenſu deuenire neceſſe eſt. Genus Summū quid ſit, iā ſuprà explicatum eſt. Reale verò id vocari ſolet, *cuius eſſe ab operatione Intellectus minimè pendet*, vt Lapis Lignum & cæteræ omnes res, quæ in Mundo exiſtunt. Dixi ergo, *Generis Realis*, quia res, quæ per ſe ponuntur in Prædicamentis, debent eſſe Reales vt Philoſophis placet. Vnde fit, vt Entia Rationis quia niſi ab operatione intellectus nullū eſſe habent, non ponantur per ſeſe in Prædicamentis ſed per ea entia realia, quibus beneficio intellectus tribuūtur. Verbi cauſa, hoc ipſum quod eſt eſſe genus Summū Prædicamenti Subſtātiæ, eſſe Prædicatū aut ſubiectū in eodem Prædicamento, & alia huiuſmodi, nō ponuntur per ſeipſa in Prædicamento Subſtantiæ, quia ſunt Entia Rationis, ſed propterea modo aliquo ad illud dicuntur pertinere, quod res quibus tribuuntur, vt Subſtantia in commune & cætera quæ diximus, in eo collocantur. Ea vero intelligo ſub Genere ſummo naturaliter eſſe diſpoſita, de quorum quolibet, ordine quodam, Genus ſummum vt de parte ſubiecta, Eſſentialiter prædicatur, ſeu (vt Ariſtotelis verbis vtar) vt de ſubiecto. Et quoniam hęc non ſunt alia, quàm Species & Indiuidua rei illius maximæ communis, quæ Genus Summum dicitur, fit, vt ſolum Genus Summū cum ſuis Speciebus, ac Indiuiduis ponantur per ſe in Prædicamento.

Cap. 3. Reale ens

Vt 5 Metap. tex. cap 7

Ens rationis non ponitur per ſe in Prædicamentis.

Quæ ponantur ſub genere ſummo.

QVAPROPTER nec Differentiæ Generales, nec Speciales, nec verò illæ quibus Species Infimæ ad Indiuidua trahuntur, (Indiuiduantes dico) nec denique aliæ partes, ſiue Specierum, ſiue Indiuiduorum, de quibus Genus Summū non prædicatur vt de Subiectis per ſe ponuntur in Prædicamento, ſed per ea tota, quæ conſtituunt. Propria tamen & Accidentia eorum Generum, Specierum, & Indiuiduorum, quæ per ſe in Prædicamentis ponuntur poterunt, ſi fuerint Entia Realia pertinere per ſeipſa ad aliquod Prædicamentum. Nam eſſe Aptum ad Ridendum quod eſt proprium Hominis, & album eſſe, quod eſt Accidens Socratis, ſunt quædam Species Prædicamenti Qualitatis: item Eſſe in infimo loco, quod eſt proprium Terræ, & Calefieri, quod eſt Accidens Aquæ, ſunt Species aliorum Prædicamentorum, hoc Paſſionis, illud Exiſtentiæ in Loco: & vt in ſumma dicam: omnia quæ per ſe ponuntur in cæteris Prædicamentis, ſunt Propria, vel Accidentia Subſtantiarum, cum omnia in Subſtantiis, vt in ſubiectis inhæreant.

Differentiæ non ponūtur per ſe in Prædicam. Nec alia quædam partes.

Propria, & Accidētia poni poſſunt.

Nota.

Præd. 2.

Decem eſſe Prædicamenta, ad quæ omnia omnino præter Deum optimum Maximum modo aliquo pertineant. CAP. IX.

Ariſt. Præd. 4. &c.

NVMERANTVR verò à Philoſophis decem Prædicamēta Primum, Subſtātiæ: alterum, Quantitatis: tertium, Qualitatis: quartum, Relationis

tum relationis quintum Actionis: sextum Passionis: septimum Existentiæ in loco: octauũ, Situs: nonum, Existẽtiæ in Tempore: decimũ Indumẽti, siue Integumenti, quod habẽdi prædicamentũ appellatur, ad quæ pertinẽt res omnes, quæ quomodocunq; aut esse, aut fingi possunt.[a] Itaq; quædam pertinent per se, vt Animal, & Homo: Quædã per sua tota, vt differẽtiæ, Materia, & Forma: quędã per suas partes vt, Homo albus, per Hominẽ, & Albidinẽ, quodãmodo Chimæra per partes earum rerum, ex quibus composita fingitur: Quædam per ea, quibus tribuuntur, vt esse genus, esse Speciem, Prædicatũ, Subiectũ, & cætera Entia rationis, per ea, quę dicũtur genera & Species, aut ab alio Ente rationis cognominãtur: alia aliis modis [b] Omnia igitur ad has rerum classes modo aliquo reuocãtur, præter Deum optimum Maximum, ad quem potius, vt ad infinitum pelagus totius esse, hæc ipsa Prædicamenta quasi fluimina recurrunt.

a Quo pacto ad Prædicamenta pertineant omnia præter Deum

b Vt priuatio per habitum, & contradictoria negatiuum per positiuum, de quibus c. 17.

ET quoniam Nomina vice rerum habẽtur, dubium non est, quin eadem Prædicamenta ex Nominibus etiã ipsarum quasi constituta intelligi possint, ex aliis quidẽ per se, ex aliis reductitiè, vt de rebus diximus, atq; hoc modo Dialecticus Prædicamenta potissimũ cõsiderat vt in his quasi locis cõmunibus parata habeat nomina & verba ad structurã orationis. Verumenimuerò, quia ex disputatione rerũ nullo negotio dispositio Vocabulorum intelligitur, satis erit Prædicamentales series in rebus explicare. Quod tamẽ pingui (vt aiunt) Minerua faciendum est, ne instituti nostri obliti videamur.

Ex vocibus etiam constituuntur quodãmodo Prædicamenta.

Quo pacto Dialecticus Prædicamenta consideret

De Substantia. CAP. X.

SVBSTANTIA, quæ in primo Prædicamento per se ponitur, *est Ens Reale per se subsistens*: vt Angelus, Homo, Lapis. Dixi *Reale* (quod verbum deinceps in omnibus definitionibus intelligendũ est) quia cæterorũ Entium nullũ per se pertinet ad aliquod prædicamentũ, vt paulò superiùs diximus: addidi, *Per se subsistẽs*, hoc est, nõ existẽs in alio vt in subiecto Inhęsionis, quia hoc differt substãtia ab accidẽtib, q̃ pertinẽt ad alia prædicamẽta, q accidẽtia, nisi in subiecto inhæsionis sint, naturaliter existere nõ possũt: ipsa verò substãtia naturaliter ꝑ seipsã cohæret, ac existit.

Ex Præd. 5. & 7 Meta. D. Thom. Opusc. 48 de Prædicamen. cap. 1.

Per se subsistens.

In alio existens.

SVBSTANTIARVM autem quædam sunt Primæ quædam Secundæ. Primæ substantiæ, *sunt ea Entia quæ nec in subiecto sunt nec de Subiecto dicuntur*, hoc est, quæ nec cohærent in aliquo subiecto Inhæsionis, nec de vllo, vt de parte subiecta, essentialiter Prædicantur vt Socrates, & Plato. Priori particula excludũtur Accidentia, posteriori excluduntur Genera, & Species Substantiarum. Itaque solas ac omnes indiuiduas Substantias complectitur hæc definitio. Secundæ Substantię sunt Genera, & Species, sub quibus collocantur Primæ, vt Animal, & Homo, sub quibus continentur Socrates, & Plato. Ordo Specierum substantiæ ex [a] supradictis vtcunque patet.

Prima substantia. Præd. 5.

Secunda substantia.

a Cap. 8.

IAM ad Proprietates Substantiarum pertinentium ad hoc Prædicamentum veniamus: Quarum quattuor insigniores traduntur. Prima est, *Non esse in subiecto*, quę patet ex definitione Substantiæ.

Prima proprietas substãtiæ,

Secunda. Secunda est. *Non habere Contrarium*. Nam cum omnia Contraria sint in Subiecto Inhæsionis, vt Virtus, & Vitium, Candor & Nigror: nulla autem Substantia sit in Subiecto, vt dictum est, efficitur, vt nihil Substantiæ sit contrarium.
Tertia. Tertia est, *Non suscipere Magis & Minus*, hoc est quod non dicatur magis, aut minus talis. Non enim dicimus Socratem esse magis, aut minus Hominem, quàm sit ipse in alio tempore, aut quàm sit aliquis alius. Id quod in cæteris substantiis cernere est. Sed hæ proprietates, seu affectiones, aliis etiam plerisque conueniunt.
Quarta. Quarta igitur Proprietas, quàm maximè Substantiæ conuenire affirmat Aristoteles, hæc est, *Vt cum vna eadémque numero fuerit, posßit in se contraria recipere*. vt hic lapis, calorem, & frigus.

De Quantitate. CAP. XI.

Quantitas quid. QVANTITAS est, *Ens per se extensum*: vt Superficies tabulæ, & binarius hominum. Tabula enim nõ per seipsam, sed per Superficiem quam habet, extensa est, Socrates item & Plato, non per seipsos, sed per Binarium, qui in ipsis cernitur, extensionem habent numeralem. Ipsa verò Superficies, & ipse Binarius per seipsa sunt extensa.

Quantitas continua. QVANTITATEM in duas proximas Species diuidit Aristoteles, in Continuam, & Discretam. Pred. 6. Quantitas continua est, *cuius partes communi aliquo termino copulantur*, vt partes Lineæ, Puncto: partes Superficiei, linea: partes Corporis, Superficie: partes Temporis, puncto temporis, seu instanti.
Species quantitatis continuæ de loco, quo pacto loquatur Aris. Hæ verò traduntur Species Quantitatis, Continuæ, Linea, Superficies, Corpus, Tempus, & insuper Locus. Verùm Aristoteles, quod ad Locum attinet, videtur loqui ex aliorum sententia suo tempore vulgata, quam ipse [a] alibi non probat. a 4. Phys. 4. Accipit enim locum pro spatio, quod à quouis corpore occupatur, aut occupari potest, quod Veteres, rem quamdam diuersam ab omni Corpore esse dicebant, cùm tamen nulla sit.
De motu alibi. An autem Continuitas Motus sit alia quædam Species Quantitatis continuæ, alio loco discutiemus.
Quantitas discreta. Quantitas discreta est, *cuius partes nullo communi termino copulantur*, vt Quaternarius. Nihil enim reperias, quo duo Binarij, ex quibus ille constat, copulentur & quasi compingantur.
Species quantitatis discretæ. Huius Quantitatis duæ feruntur Species, Numerus, & Oratio: quas alibi, num verè sint Species quantitatis adhoc Prædicamentum pertinentes, examinabimus.

Prima affectio Quantitatis. QVANTITATIS porrò tres traduntur Affectiones. Prima est, *Nil habere sibi contrarium*. Contraria namque maximè distant sub eodem Genere: nullæ autem duæ quantitates reperiri possunt, quæ sub Genere quantitatis maximè distent.
Secunda. Secunda est, *Non suscipere Magis, & Minus*. Neque enim dixeris Magis, aut Minus Bicubitum, aut Tricubitum aliquid esse, quod in plerisque aliis quantitatibus aperte cernes.
Tertia. Tertia est, *secundum Quantitatem res dici Aequales & Inaequales*. b 5. Met. 15. Text. 20. [b] Nam Æqualia sunt, quorum quantitas est vna: Inæqualia, quorum diuersa. Atque hæc affectio [c] dicitur maximè propria quantitatis, c Pred. 6. quia soli Quantitati, omni ac perpetuò conuenit.

De

De Qualitate. CAP. XII.

QVALITAS est, *qua res dicuntur Quales*: nempe in peculiari, ac propria quæstione Qualitatis Accidentalis, vt Iustitia, Scientia, Candor, & huiusmodi. Nam si quis te roget, Qualis nam sit Socrates secundum Accidens, quod propriè qualitas dicatur, aptissimè respondebis esse Iustum, Scientem, Candidum, aut aliquid huiusmodi.

QVALITATIS quattuor sunt proximæ species: ad quarum primam pertinent Habitus, & Dispositio. *Habitus est firma quædam, & constans Qualitas, qua rei natura bene aut male afficitur*, vt virtus & vitium. Dispositio *est qualitas bene aut male efficiens subiectum, quæ facilè abiici potest*, vt Sanitas, & Ægritudo. Ad secundam Speciem pertinēt Naturalis Potentia, & Impotentia. Naturalis potentia, seu naturalis Vis est, *Qualitas quædam, qua facile quæq; res agit, aut resistit*, vt, vis naturalis ad currendum, & ad perferendos labores. Naturalis Impotentia, seu Imbecillitas, *est Qualitas, qua ægrè quæque res agit, aut resistit*, vt infirma valetudo Socratis, & mollitudo butyri. Ad tertiam speciem pertinent, patibilis qualitas, & passio. Patibilis qualitas, *est diu permanens qualitas, quæ aut sensum mouet, aut ex Motu aliquo nascitur*, vt color diuturnus in corpore, & Amentia in Animo. Passio *est fluxa quædam, & breui transiens Qualitas, quæ aut mouet sensum, aut ex Motu oritur*, vt Rubor ex Verecundia contractus, Pallor ex Metu. Ira, Gaudium, & huiusmodi. Ad quartam speciem pertinent Forma & Figura. Forma vt hic accipitur, est *Modus quidam Quantitatis in re aliqua naturali spectata*: vt ea forma Hominis aut leonis, quæ ex lineamentis corporis resultat. Figura *est Modus Quantitatis simpliciter, ac in se spectata*, vt figura Trianguli, quadrati, & cæteræ.

Habitus. *Dispositio.* *Naturalis potentia.* *Naturalis impotentia.* *Probabilis Qualitas.* *Passio.* *Forma.* *Figura.*

QVALITATIS tres sunt affectiones. Prima est, *Habere aliquid sibi Contrarium*: Nam Virtuti contrarium est Vitium, & aliis plerisque qualitatibus alia reperiuntur contraria. Secunda est, *Suscipere Magis, & Minus*, vt esse Magis, aut minus iustum, magis aut minus album. Tertia, quæ maximè propria qualitatis affectio dicitur, hæc est, *vt secundum eam res dicantur Similes ac Dissimiles*. [a] Similia enim sunt ea, quorum qualitas est vna, Dissimilia, quorum diuersa,

Prima affectio qualitatis. *Secunda.* *Tertia.*

[a] 5. Met. 15. text. 20.

De Relatione. CAP. XIII.

Ex Præd. 7.

RELATIO est, *qua aliquid, hoc ipso quod est, ad aliud se habet*. vt æqualitas, Dominatus, Seruitus. Nam Æquale, quatenus æquale est, æqualitate refertur ad sibi æquale, & Dominus, quà Dominus est, Dominatu refertur ad Seruum, qui vicissim qua seruus est ad Dominum refertur Seruitute. Relata verò sunt, *quæcumque hoc ipso quod sunt, ad aliud se habent*: vt Æquale. Dominus, Seruus.

Ibidem.

RELATORVM autē quædam sunt Æqualis comparationis (Recentiores vocant æquiparantiæ) vt æquale, Simile, Inæquale, dissimile. Nā æquale ad æquale refertur, simile ad simile. Inæquale ad Inæquale

Relata æqualis comparationis.

quale,& Dissimile,ad Dissimile. Itaque ea ad quæ huiusmodi Relata referuntur,sunt eiusdem appellationis, ac naturæ cum illis. Quædam verò sunt Inæqualis Comparationis,seu diuersæ Appellationis quæ illi vocant Disquiparatæ quorum duo sunt genera: Alia enim dicuntur Maioris Comparationis, quæ vocant Superpositionis,vt Pater,Dominus,Præceptor,& cætera omnia,quę sunt digniora iis ad quæ referuntur: Alia ex altera parte hisce respondent, quæ Minoris Comparationis dici possunt,vt Filius,Seruus,Discipulus,& cætera minus digna iis,cum quibus conferuntur: quæ vocari solent Suppositionis.

Relata Inæqualis comparationis. *Maioris comparationis.* *Minoris.*

RELATORVM tres præcipuè traduntur Proprietates: Prima est *Omnia relata dici ad ea,quæ Conuertuntur*, hoc est, ad ea quæ vicissim ad ipsa dicuntur,vt Pater ad Filium, qui vicissim ad Patrem dicitur. Vt enim Pater dicitur Filij Pater,sic vicissim Filius dicitur Patris filius. Secunda est,*Omne relatum esse Simul Natura,cum eo ad quod refertur.*[a] Ea verò dicuntur Simul esse Natura quorum alterum secum ponit, ac tollit alterum,vt Dominus Seruum, & Seruus Dominum. Si enim Dominus nullus sit,nullus erit Seruus: & vice versa, si nec Seruus,nec Dominus. Tertia proprietas est, *Omne Relatum eius esse Natura vt si illud noueris,etiam id ad quod refertur,cognoscas,& è contra.* Si quis enim nouerit Sophroniscum esse Patrem Socratis: necesse est,vt etiam cognoscat Socratem esse Filium Sophronisci,& è cótra.

Prima proprietas. *Secunda.* *a Præd.13.* *Tertia.*

CÆTERVM hæc quæ diximus,propriè sunt Relata, & vocantur Secundum Esse: Alia sunt,quæ Relatione aliqua explicantur,ipsa tamen ad hoc Prædicamentum non pertinent. Atque hæc à Dialecticis Relata quidem appellantur, verùm non Simpliciter ac propriè, sed cum adiectione,Relata *Secundum dici*,quasi dicas quoad Naturæ explicationē duntaxat,non quoad ipsam Naturā,qualia sunt, Habitus,Scientia,& alia huiusmodi: quod alio loco plenius docebimus.

Relata secundum esse. *Relata secundum dici.*

De Actione,& Passione. CAP. XIIII.

ACTIO est *Agentis, quatenus Agens est, Actus, seu perfectio.* Passio vero est *Actus,perfectióve Patientis,vt patientis.* Suntque Actio,& Passio,vna eademq́, res, quæ tamen, vt est Perfectio Agentis,dicitur Actio, vt verò Patientis, dicitur Passio. Verbi gratia Caloris motus, quo ab Igne afficitur Aqua quatenus est id,quod Ignis est,& dicitur agens, Actio est, & Actio dicitur: quatenus verò,id quo aqua est,ac appellatur Patiēs,Passio est. & Passio nominatur. Actiones autē,& Passiones, partim sunt à Corpore,vt Calefacere,& Calefieri: partim ab Animo,aut alia superiori causa,vt nutriri,augeri,cupiditatis,aut iræ motu agitari & hōdi alia.

3. Phy.3. *Duplex Actio & Passio*

ACTIONI, & Passioni duæ affectiones tribuuntur. Prior est, Habere Contrarium. Nam Calefacere, & Frigefacere,Calefieri, & Frigefieri, Voluptatis motu affici & doloris,cótraria sunt. Posterior est,Suscipere Magis,& Minus,Nam & id quod Calefacit,aut Calefit,Magis,aut Minus Calefacere,aut Calefieri,dicitur: id etiam quod Doloris,aut Voluptatis agitatione mouetur, Magis, aut Minus dicitur Voluptate,aut Dolore affici.

Præ.9. Prior affectio. *Posterior.*

Quid

Quid sit Vbi, & Situm esse. CAP. XV.

VBI, seu esse Alicubi, *est Loco contineri*, vt in Foro, in tẽplo. Duobus autẽ modis Corpus continetur Loco aut Cõmuni, vt Socrates in templo: aut Proprio vt Aqua in vase. Huius generis species dicuntur, esse Supra, Infra, Ante, Petro, Ad dextram, & ad sinistram. *4. Phy. 2.*

SITVM esse, habere partis Corporis certo quodam modo affectas ad partes Loci, vt Stare, Sedere, Cubare: quæ quidem appellantur Positiones: partimq; sunt Naturales, vt quæ dictæ sunt: partim nõ Naturales, vt si quis cõuersis ad Cœlũ vestigis, manibus nitatur. *Situm esse.* *Duplex positio.*

Quid sit Quando, & Habere. CAP. XVI.

QVANDO, seu esse in tempore, *est Tempore contineri*, vt fuisse fuisse Anno superiori, esse in præsenti, fore in futuro, esse in Mense, in Die, in Hora, & huiusmodi temporibus. *Quando.*

HABERE (vt nunc vtimur hoc Verbo) *est indumento aliquo, aut Ornamento indutum, aut ornatum esse*: vt Togatum esse, Lorica indutum, Mytra redimitum, & Annulatum. *Habere.*

IN his igitur decem Classibus infinita Rerum, & Nominum multitudo ita distinctè, distributéque continetur, vt facilè sit cernere, quę ad quam Categoriam pertineant: & in quacunque Categoria, quæ quibus communiora sint, aut minus communia. *Conclusio.*

De oppositis. CAP. XVII.

SED quoniam in hac Categoriarũ tractatione sæpe Contrariorũ meminimus, quæ nam sint Contraria paucis dicamus: atq; adeò omnia Oppositorum genera (quoniam id perutile erit) persequamur. Oppositorum igitur quattuor sunt Genera, Relatiuè opposita, Contrariè, Priuatiuè, & Cõtradictoriè, Relatiue opposita sunt, quæ quicquid sunt, Oppositorum esse, aut aliquo alio modo ad illa dicuntur: vt Pater, & Filius, & duo similia. Nam Pater: dicitur Filij Pater: & Filius, Patris Filius: hoc verò Simile illi, dicitur illi Simile, & illud huic. *Præd. 10.* *Relatiuè opposita.*

CONTRARIE opposita sunt ipsa Contraria. Contraria verò dicuntur ea, quæ sub eodem Genere maximè distant, & eidem subiecto vicissim insunt, nisi eorum alterũ insit à natura vt Sciẽtia, & Error: Virtus, & vitiũ: Calor & Frigus: Candor, & Atror. Nã sub Habitu quod est genus quoddã Qualitatis, maximè distãt, tũ Scientia, & Error, tum etiã Virtus & Vitium: sub Patibili autẽ qualitate, tum Calor & Frigus, tum Candor & Atror. Hæc item, vt patet, in eodem Subiecto inhæsionis vicissim insunt, cùm mutuò ab eodẽ se expellant. Additum est, *Nisi eorum alterum, à Natura insit*, quia in locum eius, cui à Natura determinatum, & quasi præscriptum est vt insit, non potest alterum succedere: qua ratione nec Ignis Frigere potest, nec Cygnus esse Niger, nec Coruus Albus, nec Saxum Molle, quippe cùm hæc omnia alterum ex contrariis Naturæ præscripto sibi vindicent. *Contraria.* *Præd. 6. & 10.*

IAM verò Contrariorum quædam Immediata sunt, quædam Mediata Immediata dicuntur, *quorũ alterum necesse est inesse proprio subiecto*, vt Sanitas & Morbus comparatione Animalis. Mediata verò *quorũ neutrũ necesse est inesse proprio Subiecto: nisi alterũ Natura insit*. Vt Albus Color, ac Niger cõparatione Corporis Misti: & Virtus, ac Vitiũ *Contraria Immediata.* *Mediata.*

comparatione Hominis, Dantur enim media inter huiusmodi Contraria, quibus affecta esse possunt propria Contrariorum Subiecta, remoto vtroq; Contrario. Quæ quidem media partim nominata sunt, vt Flauus Color, & Fuscus inter Candorem & Nigrorem: partim nomine carent, vt quod inter Virtutem, & Vitiositatem interiectum est, quò affectos dicimus Homines natura Amentes. Sed quæ media, nomine carent, negatione extremorum nominari possunt: vt si dicas, Quod nec Probitas, nec Vitiositas est, medium esse inter Virturem, & Vitium.

Media nominata. *Media nomine carentia.*

Priuatiuè opposita. *Habitus.* *Priuatio.*

PRIVATIVE opposita sunt Habitus seu forma, & Priuatio Formę. Nomine Habitus siue Formę intellige quicquid, modo aliquo rei adhæret, vt Aspectus Oculis: Auditus Auribus: Locutio Linguæ: Lumen Aëri: Pili Capiti: Vestis Corpori. Priuatio vero ***est Negatio eiusmodi Formæ in Subiecto Natura apto, & in tempore à Natura constituto, vt forma insit:*** cuiusmodi sunt Cæcitas, Surditas, Mutum esse, tenebrosum Caluum, Nudum. Dixi ***in Subiecto Natura apto*** quia Negatio formæ in Subiecto suapte natura minimè apto, non est priuatio. Vnde non dicimus Lapides Cæcos, Surdos, aut Mutos, quia Natura non sunt apti vt Videant, Audiant, aut Loquantur. Addidi, ***Et in tempore à Natura constituto,*** vt forma insit, quia Subiectum ante id tempus, quo à Natura constitutum est. vt habeat Formam nequaquã ea priuatum dici poterit, Vnde fit, vt Catulus ante septimum diem, quo minimum à Natura constitutum est, vt Oculos aperiat, non sit appellandus Cæcus: nec Puer ante septimum annum, si mente non vtatur, Demens dicendus est, quia tum primum ferè præscriptum est à Natura, vt Mente, ac Ratione vtatur. Priuatio vero duplex est, Altera à ***qua non potest fieri naturaliter ad Habitum regressus***, vt Cæcitas, Caluitiũ: altera ***à qua Naturaliter fit regressus***, vt Tenebræ, Nuditas, & huiusmodi. Quæ omnia paululum animaduertenti perspicua sunt.

Plin. de natu. hist li. 8. cap. 40. *Duplex Priuatio.*

Contradictoriè opposita. *Ad cap. 10. Prædicam.*

CONTRADICTORIE Opposita dicuntur, ***inter quæ comparatione cuiusque nullum datur medium***, id est, quorum alterum de quouis siue Ente siue non Ente dicatur necesse est. Quod quo pacto intelligendum sit alibi docebimus. Exempla tamen sunt Homo, Non Homo: Lapis, Non Lapis. Album, Non Album. Nam Equus, Chimęra, & quicquid aliud modo aliquo esse, aut fingi potest, est Homo, aut non Homo: Lapis, aut non Lapis: Album, aut non Album & ita in cæteris: id quod in superioribus Oppositorum generibus nequaquam cernimus, Equus enim, vt vno exemplo rem intelligas nec est Dominus, nec Seruus, nec item Virtute præditus, aut Vitiositate, nec rursus Loqui potẽs: aut Mutus.

HÆC de coactione, ac Dispositione Nominum, & Verborum in decem Categorias. Esset autem proximè agendum de vsu Nominum, quem Iuniores Suppositionem terminorum appellant, nisi cõmodius videretur hanc, & quasdam alias Nominum Affectiones [a] ad eam partem differre, in qua de eludendis Sophistarum Captionibus disserendum est. Quapropter institutum ab initio ordinem tenentes, iam de Oratione dicamus.

[a] *Ad Lib. 3.*

INSTI-

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER TERTIVS

Quid sit Oratio. CAPVT I.

ORATIO *est vox ex Instituto significans, cuius aliqua pars significat separatim*: vt Socrates, est Philosophus: Socrates sapiens: Omnis homo: Liber Aristotelis, & cæteræ huiusmodi Voces aliquo nexu grammatico copulatæ. Nam multæ dictiones nulla constructione grammatica coniunctæ, vt Cœlum, Terra, Lapis, Lignum, vt nullo modo sunt vna Vox, sic nullo modo sunt Oratio. Posteriori definitionis parte reiiciuntur Nomen, & Verbum, & aliæ simplices voces significantes ex Instituto, quia nulla pars eiusmodi Vocum significat, separatim in ipsa totius Vocis structura: at in compositione Orationis semper aliqua significat. Quod non sic intelligas, quasi vna sola Orationis pars debeat, separatim significare aut quòd vna saltem. Omnes enim Dictiones, quæ assumuntur ad Orationem construendam, significantes esse debent, si verum est, quod Dialectici asserunt: Significationem totius Orationis conflari ex significationibus partiũ, hoc est, Dictionum ex quibus Oratio constituitur. Sed idcirco id Aristotelẽ dixisse intellige: vt orationem à Nomine, & Verbo distingueret, ad quod sanè discrimen constituendum satis est, si vna tantum Orationis pars, per se significare concedatur, quando nulla Nominis, aut Verbi pars separatim significat. Itaque licebit dicere, Orationem esse, multarum Dictionum ex instituto significantium comprehensionem.

Significatio totius Orationis conflatur ex significationibus partium.

ADVERTE tamen, duobus modis Orationem componi posse ex Dictionibus per se significantibus in ipsa, altero Explicitè siue Expressè, vt si dicas, Nullus homo, Nulla res, In omni loco, In omni tempore: altero Implicitè, seu Virtute, vt si dicas, Nemo, Nihil, Vbique, Semper. Nam etsi hę posteriores Voces expressè non constant eisdem partibus quibus superiores, tamen, quia idem omnino atque illæ significant, totidémq; quot illæ conceptus in animo imprimunt, virtute eisdem partibus cõstare dicuntur. Quamquam igitur Voces non sint Orationes, significatione tamen orationes censendæ sunt, ac proinde simpliciter Orationes. Causa huius rei est quia apud Dialecticos, Significationis potius, quàm Vocis ratio habenda est, Hinc enim fit, vt Oratio quæ multos habet sensus, qualis est illa, *Aio te*

Duplex compositio orationis.

Apud Dialecticos significationis potius, quàm vocis ratio habetur.

oratio multos habent sensus nō est simpliciter Oratio, sed orationes.

Acaeida Romanos vincere posse, simpliciter non sit Oratio, sed Orationes: quemadmodum nomen quod multa significat, vt Gallus, non est simpliciter nomen, sed nomina, vt suprà diximus. Itaque omnia hęc propterea asserimus, quia iudicamus in Oratione & partibus eius, Significationem magis, quàm Vocem esse spectandam.

De Perfectis, & Imperfectis Orationibus. CAP. II.

Oratio perfecta.

Imperfecta, Duplex Imperfecta.

1. peri 3.

ORATIONVM porrò quædam Perfectæ sunt, quædam Imperfectæ. Perfecta oratio est, *quæ integrā sententiam declarat:* vt Deus est summum bonum. Imperfecta, quę non declarat integram sententiam: quæ duplex videtur esse, Quædam enim Imperfectā & quasi mutilam sententiam significat, vt sic vos non vobis, Deum timere, Si timuerimus Deum, & aliæ huiusmudi, quibus auditis aliquid vltra expectamus. Quædam vero nullam sententiā significat, etiam imperfectam & truncatum, vt Animal rationale, Quantitas continua, Liber Aristotelis Tractatio de oratione, & aliæ huius generis, quas cùm aliquis profert, non videtur eo sermonis genere significare se vlterius velle progredi. Significant enim huiusmodi Orationes more nominum, & Verborum, quæ, vt ait Aristoteles, *eam intelligentiā imprimunt in animo, vt qui audit, quiescat.* Priores constant verbis, aut Coniūctionibus, aliísque particulis, quarum vis nō finitur in ea tantū oratione quæ profertur: Posteriores ferè Nomine Substātiuo, & Adiectiuo, aut Casu Recto & Obliquo. Quia enim Adiectiuum in suo Substantiuo finitur ac terminatur, & sæpe vis Obliqui in suo Recto, non suspendunt huiusmodi Orationes animum audientis, quemadmodum nec nomen per se, aut Verbum, vt Aristoteles ait.

Optatiuæ. Interrogatiuæ. Deprecatiuæ. Imperatiuæ. Enuntiatiuæ. Ex perfectis orationibus solas Enuntiatiuas tractat Dialecticus. 1. Peri. 4. vt 2 post. 9 & 1. Top. 8. & toto ferè 8. lib. Top.

PERFECTARVM autem aliæ sunt optatiuæ, vt *O mihi præteritos referat si Iuppiter annos.* Aliæ Interrogatiuæ, vt *Sed vos quid tandem? quibus aut venistis ab oris? quóue tenetis iter?* Aliæ Deprecatiuæ, vt *Parcite Dardanidæ da tot, precor hostibus vni.* Alię Imperatiuæ, vt *Disce puer virtutem ex me, verumque laborem, fortunam ex aliis.* Aliæ Enuntiatiuæ, vt *Vulgus amicitias vtilitate probat.* At verò ex Perfectis orationibus, Enuntiatiuas duntaxat (quæ tum Enunciationes, tum Effata, tum Pronunciata, sæpe etiam Propositiones dicuntur) cæteris omissis, quoniā ad oratores & Poëtas pertinent, pertractat Dialecticus. Nam quòd Interrogatiuas non omnino reiicit, id propterea facit, vt à respondente, Enunciationes, quibus argumentetur, obtineat.

De Enunciatione, & Diuisione eius in Simplices, & Coniunctas, & Simplicium in Absolutas, & Modales. CAP. III.

1. Peri 4. Vera Enuntiatio.

ENVNCIATIŌ igitur *est Oratio perfecta, quæ verum, aut falsum significat*, vt Deus est summum bonum, Si Deum videris, omnium bonorum copia frueris: Quæ propositioner sunt veræ. Item, Id quod honestum est, non est per se expetibile, si omnes Mundi thesauros possederis, verè felix eris:

Quæ

Quæ sunt falsæ.[a] Ea dicitur Enunciatio Vera, quæ significat id quod est, esse, aut quod non est, non esse: Falsa verò est, quæ significat id quod est, non esse: aut, id quod non est, esse.

[a] 4. Metaph. tex. 27. *Falsa.*

Diuisio Enũtiationis.

[b] Porro Enunciationum quædam sunt Simplices, quædam Coniunctæ:[c] Simplicium, aliæ sunt Absolutæ, quæ vocãtur De Inesse, aliæ Modales, Enunciatio Simplex est, *quæ vnum de vno enunciat, siue illud vnum sit simplex, siue ex multis compositum*, vt si dicas, Homo est animal, Homo est animal rationale, Homo Iustus est prudens, Homo probus est simplex, & prudens. Enuntiatio coniuncta, quam [d] Aristoteles Coniunctione vnam, alij Hypotheticam vocant, *est quæ ex Simplicibus coniunctione aliqua nectitur*: vt, Si dies est, lux est. In quarum numero etiam illæ ponendæ sunt, quæ constant ex Orationibus, quæ facilè ad Simplices reuocari possunt: vt si dies esset, lux esset. Huiusmodi enim Coniunctæ Enuntiationes, si non actu, certè Potestate ac virtute, ex Simplicibus componuntur.

[b] Ex 1. Peri 4.

[c] 1 Pri. 2.

Enunciatio Cõiuncta seu Hypothetica quæ sit.

[d] Peri 4.

Enuntiatio Absoluta *est ea, quæ absolutè significat aliquid inesse, aut non inesse alicui*: vt Homo est animal, Homo non est lapis. Modalis vero est, *quæ quo modo aliquid alicui insit, aut non insit pronuntiat*, vt Homo necessario est animal. Homo necessario non est lapis, Hominem esse animal est necessarium, Hominẽ nõ esse lapidem est necessariũ. Nos igitur hunc ordinẽ sequemur, vt primũ de Absolutis, deinde de Modalibus, ad extremũ de Cõiunctis Enũtiationibus dicamus.

Enuntiatio Absoluta, seu de inesse. Modalis.

De Qualitate, Quantitate, & Materia Absolutarum Enuntiationum.

CAPVT IIII.

TRIA potissimum spectanda sunt in Absolutis Enuntiationibus, Qualitas, Quantitas, & materia. Qualitas earum duplex est: essentialis, & Accidẽtalis. Qualitas Essentialis *est Coniunctio Prædicati cum subiecto*. Accidentalis verò est Veritas, Falsitas, & cætera Coniunctionis accidentia.

Qualitas Essentialis. Qualitas Accidentalis.

QVANTITAS est *Extensio, aut vnitas numeralis earum rerum, pro quibus Subiectum sub Prædicato accipitur*. Sæpè enim accipitur pro multis, idque pluribus Modis, vt si dicas, Omnis homo est disciplinæ capax, Aliquis homo est iustus. Sæpe etiam pro vna re tantum, vt si dicas hic homo est iustus.

Quantitas.

MATERIA huiusmodi Enuntiationum, est [a] *habitudo, seu affectio prædicati ad subiectũ*, quæ in quibusdã est Necessaria, vt in hac, Homo est animal: in aliis vero Contingens, aut Impossibilis, vt [b] mox patebit, cum de Enuntiationibus ex Materia Necessaria, Contingenti, & Impossibili dicemus.

Materia.

[a] D. Tho. 1. Peri. Lec. 3.

[b] Cap. 5.

Varia genera Absolutarum Enuntiationum. CAP. V.

ENVNTIATIONES igitur Absolutæ, multis diuisionibus apud Aristotelem dispartiuntur.

PRIMVM [a] in Affirmationes, & Negationes: deinde [b] in Vniuersales, & Particulares, & Indefinitas, & Singulares: posteà [c] in Necessarias, Contingentes, & Impossibiles: Rursus

[a] 1. Peri. 4.

[b] Peri 5.

[c] Partim. 1. Peri 8. partim alibi sæ.

a 2. Peri. 1. b 2. Peri. 2 *Affirmatio.*

sus [a] in Finitas, & Infinitas: Ad extremum [b] in eas, quæ constant Subiecto & Prædicato simplici, & in eas, quæ constant vtroque vt altero coniuncto.

c 1. Peri. 4. *Negatio.* d Ibidem.

[c] ABSOLVTA igitur Affirmatio, *est absoluta alicuius de aliquo Enuntiatio*, id est, oratio qua aliquid alicui absolutè tribuitur, vt Homo est animal, homo est lapis. [d] Negatio verò *est alicuius ab aliquo absoluta Enuntiatio*, id est, oratio qua aliquid, ab aliquo absolutè remouetur, vt si dicas, Homo non est lapis, Homo nō est animal. Hæc Diuisio dicitur Secundum qualitatē essentialem, quia fit ratione copulæ, coniunctioné ve Prædicati cum subiecto, quæ quidem est essentialis forma Enuntiationis.

Vniuersalis. e Ex 1 Peri. 5 & 1. prio 1. *Signa Vniuersalia.*

[e] ENVNTIATIO Vniuersalis est, *cuius Subiectum notatur Signo Vniuersali*, vt omnis homo est animal. Signa vniuersalia, aut sunt vniuersalia omnino, vt omnis, Nullus, Quilibet: Aut ad certum vsque numerum, vt vterque, Neuter, & si quæ sunt alia huiusmodi.

Particularis. f Ex eodem loco. *Signa particularia.*

[f] ENVNTIATIO Particularis est, *cuius Subiectum notatur Signo Particulari*, vt aliquis homo est Grammaticus. Signa particularia, aut sunt absolutè Particularia, vt Quidam, Aliquis: aut particularia ex certo numero, vt alter.

Negatio præposita signo mutat eius quantitatem. g Capite 7.

ADVERTE tamen signa absolutè Vniuersalia, proposita negatione, fieri particularia, & absolutè particularia, eadem præfixa fieri Vniuersalia. Nam, non omnis, & nonnullus sunt particularia: Non quidam autem, & non aliquis sunt Vniuersalia, [g] vt ex Æquipollentia enunciationum intelliges.

Indefinita. h Ex 1. Pr. c. 1. *Singularis.* i Ex 1. Pe. 5.

[h] ENVNTIATIO Indefinita est. *cuius Subiectum pro multis rebus acceptum nullo notatur signo*, vt Homo est Grammaticus, Homo est rationis particeps. [i] Enuntiatio singularis est, *cuius subiectum accipitur pro vna tantum re singulari*, vt Socrates est Philosophus, Hic homo est Philosophus, Filius Sophronisci est Philosophus. Ad hoc genus reuocantur Enunciationes illæ quarum subiecta accipiuntur pro rebus

Enūtiatio ex subiecto communi præcisè accepto.

communibus præcisè, vt homo est species. Nam cùm earum subiecta non accipiantur pro multis, fieri non potest, vt sint Vniuersales, aut Particulares, aut Indefinitæ. Reuocandæ sunt igitur ad singulares. quarum etiam subiecta non pro multis accipiuntur. Hæc Diuisio Enunciationis, dicitur Secundum Quantitatem, quia fit secundum numerum earum rerum, pro quibus accipiuntur subiecta enunciationum.

Necessaria. k Ex 5. Metaphy. 5. te. 6. *Quænam ad Necessariarū genus pertineant.*

[k] ENVNTIATIO Necessaria est, *quæ ita est vera, vt falsa esse non possit*, vt homo est animal, Cygnus est candidus. In hoc genere poni solent omnes affirmatiuæ ex materia necessaria, seu naturali, & omnes negatiuæ ex materia Impossibili, seu Remota, de quibus mox dicemus. Hoc autem quod ad enuntiationē ex materia necessaria tum verum est, cùm Prædicatum non minus latè patet, quàm subiectum. Nam si Prædicatum fuerit angustius, fieri poterit, vt affirmatiua sit falsa, vt si dicas, Omne animal est homo, Omne animal est disciplinæ capax, quæ quidem sunt ex materia Necessaria, vt statim patebit.

Contingens. l Ex 1. Pr. [illegible]

[l] ENVNTIATIO cōtingēs est, *quæ cū necessaria nō sit potest tamen vera.*

vera esse, seu, *Quæ & vera, & falsa esse potest*, vt homo est Grammaticus, Homo non est grammaticus. Huiusmodi sunt omnes Enuntiationes ex Materia Contingenti, quas statim explicabimus. Enuntiatio Impossibilis est, *quæ ita est falsa, vt vera esse non possit*, vt Homo est lapis, Cygnus non est albus. Huiusmodi esse dicuntur omnes Affirmatiuæ ex Materia Impossibili, & omnes Negatiuæ ex materia necessaria. Id quod in iis, quæ constant Materia necessaria tunc verum esse intellige, cùm Prædicatum non est angustius, quàm Subiectum Si enim minus latè pateat, poterunt esse Necessariæ, vt si dicas, Quoddam animal non est homo. Quoddã animal nõ est disciplinæ capax. Hęc diuisio fit secundum Aptitudiuem Enuntiationis ad Veritatem, & Falsitatem. Sed quia hæc aptitudo nascitur ex Materia Enuntiationis, explicandæ sunt hoc loco Enuntiationes constantes ex Materia Necessaria, Contingenti, & Impossibili.

Impossibil.

Quæ ad genus impossibiles pertinere dicantur.

ENVNTIATIO ex Materia Necessaria, seu Naturali est, *cuius Prædicatum non Potest non conuenire Subiecto*, vt homo est animal, Homo nõ est animal. omnes omnino in quibus Superiora de inferioribus, siue Affirmantur, siue negantur: aut differentiæ de rebus, quas componunt; aut proprietates de iis, Subiectis, quorum naturas consequntur vel de superioribus Subiectis; aut Accidentia Inseparabilia de rebus à quibus separari nequeũt; aut contrà, hoc est, Inferiora de Superioribus, & cætera ordine conuerso. omnes huiusmodi prædicationes, siue affirment, siue negent, fiunt in Materia Necessaria & Naturali, quamquam non omnes sunt Naturales, seu Directæ, vt patet ex [a] supradictis.

Ex materia necessaria. Presiùs. D. Tho. 1. peri. Lect. 13. presiùs etiam accepta est prædicatio necessaria lib. 2. cap. 2.

a lib. 2. ca. 1.

ENVNTIATIO ex materia contingenti est, *cuius prædicatum & conuenire, & non conuenire Subiecto potest.* vt homo est Grammaticus, homo non est Grammaticus, & omnes in quibus accidens separabile de re, cuius est accidens, siue affirmatiuè siue negatiuè prædicatur.

Ex materia Contingenti. Latius D. Th. loco citato. Latius etiam prædicatio contingens. Lib. 2. ca. 1.

Ex materia Impossibili. Presiùs. D Tho.

ENVNTIATIO ex materia impossibili, seu Remota, est, *cuius prædicatum non potest conuenire subiecto*, vt homo est lapis, cygnus est niger. Dicitur autem hæc diuisio secundum materiam, quia fit secundum habitudinem Prædicati ad subiectum, quam diximus materiam Enuntiationis.

Indefinitæ quia ratione idem valeant quod particulares.

ILLVD autem prætermittendum non est Enuntiationes Indefinitas, tum ex modo Significandi suo, tum etiã ratione materiæ contingentis, cùm ea constant, idem valere, atque particulares Vtraque de causa hæc enuntiatio, homo est iustus, iudicatur nihil differre ab hac, Quidam homo est iustus, & ita reliquæ. Verum quod addi solet, Indefinitas ex materia Necessaria, & impossibili, idem valere ratione materiæ atque Vniuersales, etsi ꝙ ad eas quæ constant materia impossibili verum esse videatur, in reliquis tamen mihi non probatur. Hæ siquidẽ ex materia necessaria, Animal est homo, animal non est homo, animal est disciplinæ capax, animal nõ est disciplinę capax, & aliç similes, vt diximus, quæ tamen non iudicantur idem valere atque vniuersales. Cõcedũtur enim simpliciter quasi particulares. Sed qui

Num indefinitæ ex materia Necessaria, & impossibilis idem valeant, atque Vniuersales.

illud

illud dicunt, non existimant eas esse Materia Necessaria, quia Prædicata minus latè patent quàm Subiecta, quod tamen nihil refert, vt alibi docebimus, etsi aliquando, re minus diligenter perspecta aliquid referre putauerimus.

Finita. Ex 2. Peri. 1. Infinita. Ex eod. loco.

ENVNTIATIO finita est, *cuius Nomina omnia, siue Categoremata sunt finita*, vt Homo est iustus. Infinita verò, *cuius aliquod Categorema est infinitum*, vt homo est non iustus, Socrates est homo non iustus, Quod si dixeris, Socrates est seruus non iusti, non erit Enuntiatio Infinita, quia illud, Non iusti, non est Categorema.

Ex coniūcto extremo. Elicitur ex 2. Peri. 2.

ENVNTIATIO ex Coniuncto extremo est, *cuius aut Subiectum aut Prædicatum, aut Vtrumque per se est vnum quid ex multis Categorematis coniunctum* vt Socrates est homo iustus, Homo iustus est sapiens, Homo iustus est simplex & prudens. Quod si dicas, Socrates est simplex, prudens, non erit Enuntiatio ex Coniuncto extremo, quia Categoremata quæ Prædicantur, nullo nexo iunguntur, vt sint vnum Prædicatum: ex quo sequitur, vt non efficiant Enuntiationem vnam simplicem, sed plures.

Ex simplici extremo.

ENVNTIATIO ex Simplici extremo est, *cuius nec Subiectum, nec Prædicatum ex multis iungitur Categorematis*, vt Socrtes est sapiens Socrates philosopatur. Hęc de variis generibus Absolutarum Enuntiationum, nunc de earum Oppositione, Æquipollentia, & Conuersione dicamus.

De Oppositione Absolutarum Enuntiationum. CAPVT VI.

Oppositio Absolutarū. Ex 1. Peri. 5. & 6.

OPPOSITIO, vt in Absolutis Enuntiationibus cernitur, *est duarum Absolutarum Enuntiationum eodem Subiecto, Prædicatóque constantium, repugnantia secundum Affirmationem, & negationem*, vt si dicas, Hic homo est iustus, Hic homo nó est iustus. Porro Enunciationes Oppositæ si fuerint Vniuersales, erunt Contrariæ, vt Omnis homo est iustus, Nullus homo est iustus. Harum hæc est Conditio, vt simul veræ esse non possint: quanquam possint esse simul falsæ siue in Materia Contingenti, vt patet in tradito exemplo, siue in Necessaria, vt dicas, Omne animal est disciplinæ capax, Nullum animal est disciplinæ capax. Si autem fuerint Particulares, dicentur Subcontrariæ, vt Quidam homo est iustus, Quidam homo non est iustus. Harum conditio est vt falsæ simul esse non possint, quanquam possint esse simul veræ, siue in materia contingenti, vt in hoc exemplo cernis, siue in materia necessaria, vt si dicas, Quoddam animal est capax disciplinæ, Quoddam animal non est capax disciplinæ. Idem quoque dices de Indefinitis, spectata earum significandi figura. Si verò altera fuerit Vniuersalis, altera Particularis, vel vtraque Singularis, erunt Contradicentes, siue contradictoriæ, vt Omnis homo est iustus, Quidam homo non est iustus, Nullus homo est iustus, Quidam homo est iustus, Socrates est iustus, Socrates non est iustus. Harum hæc est conditio, vt nec simul veræ nec simul falsæ vnquā esse possint. Idem dices de iis, quarum Subiectum

Contrariæ. Conditio Cōtrariarum.

Subcontrariæ Coditio Subcontrariarū.

Oppositio Indefinitarum. Cōtradicētes

Conditio cōtradicentiū

iectum accipitur pro eadem re communi præcisè, vt si dicas, homo est species, homo non est Species.

Oppositio Enuntiationum ex subiecto cõmuni præcisè sumpto.

Si quis autem quærat, num in quauis Contradictione altera ex contradicentibus sit vera, altera falsa; Occurrendum est ita rem habere, præterquam in Contradictionibus Futuri contingentis, vt si dicas, hic homo morietur cras: hic homo non morietur cras: Neutra enim ex his duabus enuntiationibus determinatè accepta, vera est, aut falsa: id quod de cæteris huiusmodi dicendum est. Sed hæc quæstio alium locum desiderat ampliorem.

Num cuiusuis Cõtradictionis altera pars sit vera, altera falsa.

Subalterna.

Addvnt multi Quartum oppositionis genus, quod vocãt Subalternatum: duarum, inquam: Enuntiationum affirmantium aut negantium idem, de eodem ita tamen, vt quod altera affirmet in totum, altera affirmet in parte: quæ propterea dicuntur Subalternæ, quod altera sub altera collocetur. cuiusmodi sunt hæ duæ Enuntiationes, omnis homo est iustus, Quidam homo est iustus: item hæ, Nullus homo est iustus, Quidam homo non est iustus. Verum huiusmodi Enuntiationes non rectè dicuntur Oppositæ, quia non repugnant inter se secundum affirmationem, & negationem. Accedit eò, quòd nec etiam secundum veritatem aut falsitatem. Nam ex veritate vniuersalis, quæ vocatur subalternans, concluditur veritas suæ Particularis: & ex falsitate particularis, quæ dicitur subalternata, concluditur falsitas suæ vniuersalis, quod in eisdem exemplis facile est cernere. Cum igitur absurdè videatur dici, eas enuntiationes esse oppositas, quæ nec secundum veritatem, nec secundum falsitatem repugnant, immo verò altera alteram secum trahit, efficitur vt hac quoque ratione Subalternæ non sint in oppositis numerandæ.

Subalternæ non sunt oppositæ.

Cõditio Subalternarum.

Qvinetiam subcontrariæ, si propriè de oppsitione, eiúsque conditionibus loquendum sit, non sunt in oppositarũ numerò ponendæ, tum quia altera nõ verè negat, quod affirmauit altera, tum etiam quia non est propria oppositionis conditio, repugnantia secundum falsitatem, sed secundũ veritatem, Quo fit, vt Aristoteles secũdo lib. de Priori Resolutione, meritò dicat. *Subcontrarias Enũtiationes non esse reuera oppositas, sed voce dũtaxat,* Hæc omna cernes in hac figura. *2. Pr. Ca. 15.*

Subalternans. Omnis Homo est Iustus.	*Contrariæ.*	Subalternans. Nullus Homo est Iustus.
Subalternæ.	*Contra dicentes. Contra dicentes.*	*Subalternæ.*
Quidam Homo est Iustus. Subalternata. Socrates est Iustus.	*Subcontrariæ.* *Contradi.*	Quidam Homo non est Iustus. Subalternata. Socrates non est Iustus.

De æquipollentia.

De AEquipollentia Enuntiationum de inesse. CAPVT VII.

Aequipollēteo eue sint.

AEQVIPOLLENTES, & Æquiualentes dicuntur hoc loco, *Enuntiationes absoluta, constantes eodem Subiecto, eodémque Prædicato, quæ vna quidem aut, altera negatione differunt, sed tamen idem valent, seséque mutuo inferunt*, vt hæ duæ Omnis homo est iustus. Non quidā homo non est iustus. Quoniam igitur huius rei cognitio non parum conducit ad exponendas obscuriores Enuntiationes, Notandę sunt hæ regulę. Prima *Negatio proposita Subiecto cuiusque Enuntiationis, & signo, si signum habet, efficit eam AEquipollentem Contradictoria.* Hac Regula iudicabis has enuntiationes idem valere, Non omnis homo est iustus, Aliquis homo non est iustus, quia nisi præposuisses Negationem Subiecto prioris, essēt proculdubio Contradicentes. Eadem quoque arte iudicabis has esse Æquipollentes. Omnis homo est iustus, Non quidam homo non est iustus, Socrates est iustus, Non Socrates non est iustus, & sic cæteras huiusmodi. Secunda, *Negatio postposita Subiecto Enuntiationis vniuersalis, efficit eam AEquipollētem contraria.* Hac Regula iudicabis has esse Æquipollentes, Omnis homo non est iustus Nullus homo est iustus: & has, Omnis homo est iustus, nullus homo nō est iustus Eadē ratio est in Subcōtrariis, vt patebit experienti. Tertia, *Negatio præposita, & post posita Subiecto Enuntiationis Vniuersalis, aut Particularis, reddit eā Aequiualitatem Subalterna*; Hoc documento intelligimus has Enuntiationes idem valere, Non omnis homo non est iustus, Quidā homo est iustus: & has, Nullus homo est iustus, Non aliquis homo est iustus. Quanquam enim in hac posteriori complicatione, non videas Subiectum secundæ Enūtiationis habere Negationem postpositam, sed solum præpositam, tamen quia Enuntiatio Subalterna superioris ita habebat, Aliquis homo non est iustus: Negatione nimirum postposita Subiecto non fuit negatio iterum postponenda, sed potius tollenda. Nam idem efficies, Negationem positam auferendo, atque nō positam ponendo. id quod in cæteris Regulis diligenter obseruabis. Has omnes Regulas comprehendunt [a] Dialectici hoc versu,

Prima Regula. *Secunda.* *Tertia.* *Nota.* [a] *D. Tho. Opusc. 48. Tr. de Enuntiatione, cap. 9.*

Præ contradic Post Contra Præ, Postque Subalter.

CVIVS hic est sensus. Præposita Negatio efficit vt Contradictoriæ idem valeant: Postposita verò, vt Contrariæ, Præposita denique ac Postposita, vt Subalternæ. Quarta, *Vniuersalis Enuntiatio æquipollet aggregationi omnium suarum Singularium:* vt hæc, Omnis homo est iustus, huic orationi Hic homo est iustus, & hic homo est iustus, & ita cæteri: item hæc, Nullus homo est iustus, huic, Hic homo non est iustus, est hic homo non est iustus & ita cæteri. Quinta, *Particularis Enuntiatio æquipollet Disiūctioni omnium suarum Singularium:* vt hæc, Aliquis homo est iustus, huic orationi, Hic homo est iustus, aut hic homo est iustus, & sic cæteri: & hæc, Aliquis homo nō est iustus, huic: Hic homo non est iustus, aut hic homo non est iustus, & ita cæteris disiunctiuè.

Quarta. *Quinta.*

De

De Conuersione Absolutarum Enuntiationum. CAPVT VIII

CONVERSIO, seu Reciprocatio, vt hoc loco sumitur, *est Cõmutatio extremorum Enuntiationis seruata Qualitate, & Veritate*, vt si dicas Scientia non est Virtus, igitur Virtus non est Scientia. *Conuersio quid Alexãder Aphro. 1. Prio. 2.*

ENVNTIATIO cuius extrema commutantur, dicitur Conuersa, quæ autem fit ex Commutatis extremis, dicitur Conuertens. Seruare qualitatem, est efficere Conuertentem Affirmatiuam ex Conuersa Affirmatiua, & Negatiuam ex Negatiua. Seruare Veritatem, est efficere ex Conuersa vera, veram Conuertentem. *Conuersa. Conuertens.*

EST autem triplex Conuersio, simplex, Per Accidens, & per Contrapositionem. Conuersio Simplex, quæ etiam in Terminis appellatur, *est Conuersio in qua seruatur eadem Quantitas nulláque alia particula adicitur*, quo pacto conuertuntur Vniuersalis Negatiua, & particularis Affirmatiua, vt si dicas, Nullus homo est lapis, ergo Nullus lapis est homo, Quidam homo est albus, ergo quoddam album est homo: Hoc genere Conuersionis, nec Vniuersalis Affirmatiua, nec Particularis Negatiua conuertuntur, quia si has enũtiationes, hoc Conuersionis genere volueris conuertere, dabis Conuersas veras, & Conuertentes falsas, vt si dicas, Omnis homo est animal, igitur omne animal est homo. Quoddam animal non est homo, igitur quidam homo non est animal. Conuersio per Accidens, quæ alio nomine dicitur in Parte, *est Conuersio in qua mutatur Quantitas Vniuersalis in Particularem*, hoc est, in qua ex Conuersa Vniuersali efficitur Conuertens Particularis, quo pacto conuertuntur Enuntiationes Vniuersales tum Affirmatiuæ, tum Negatiuæ, vt si dicas, Omnis homo est animal, igitur quoddam animal est homo: Nullus homo est lapis, igitur quidam lapis non est homo. Non traditur autem alia Conuersio huic respondens, in qua videlicet mutetur Quantitas Particularis in Vniuersalem, quia sæpissime in hoc progressu non seruatur veritas, vt si dicas, Quidam homo est albus, igitur omne album est homo, Quidam homo non est Grammaticus, igitur nullus Grammaticus est homo. *Triplex Conuersio. 1. Prio. 2. & 2. Top. 3. Conuersio Simplex. Conuersio per Accidens. Cur nõ Cõuertatur Particularis in Vniuersalem.*

CONVERSIO per Contrapositionem, *est Conuersio, in qua & seruatur eadem Quantitas, & additione Negationum, ex finitis extremis simplicibus fiunt infinita*, quo pacto conuertuntur Vniuersalis Affirmatiua, & Particularis Negatiua, vt si dicas, Omnis homo est animal, igitur omne non animal est non homo: Quoddam animal non est bellua, igitur quædam non bellua non est animal. *Conuersio per Contrapositionem.* *In 2. Top. 3. vbi A. ſ i a dic cõseq̃ntium ĩ conuersõibus r hic reciproc. tionis modum.*

Mandantur hæc memoriæ hoc vno disticho,

Feci Simpliciter conuertitur, Eua per Acci:
Asto per Contra, sic fit Conuersio tota.

IN quo quidem tres illę voces *Feci*, *Eua*, *Asto*, continent quatuor vocales, quarum A, significat Vniuersalẽ Affirmatiuam, E, Vniuersalem Negatiuam. I, Particularem Affirmatiuam. O, Particularem Negatiuam. Reliqua sunt perspicua ex dictis. Hæc de Enuntiationibus, quæ Absolutè inesse aliquid, aut non inesse declarant, di-

xisse sufficiat,nunc ad eas quæ Modales vocantur veniamus.

Quot sint genera,ac formulæ Modalium Enuntiationum?

CAPVT IX

Cap 3. 2. Peri 2. & 1. Pri. 2. & 3.

MODALIS Enūtiatio,vt supra diximus,est,*quæ quo modo aliquid alicui insit,aut nō insit,pronūtiat.* Huius quatuor sūt genera. Ex Necessariò,Ex Contingenti, Ex Possibili, & Ex Impossibili. Modales ex Necessariò sunt *quæ enūtiant aliquid esse Necessarium,* aut nō necessariū. Modales ex Contingenti sūt, *quæ enuntiant aliquid esse contingens,aut non contingens.* Ex possibili vero *quæ enūtiant possibile esse aut non possibile.* Ex Impossibili denique, *quæ Impossibile aut non impossibile* Necessarium est,*quod non potest non esse*, vt hominem esse animal. Contingens est,*quod potest esse, & non esse*, vt Socratem esse Grāmaticum. Possibile, quod Necessario & Contingenti commune habetur, est *quod potest esse,siue non possit non esse, siue possit* Exempla iam posita sunt. Impossibile denique est,*quod esse non potest*,vt hominem esse lapidem.

Ex necessario *Ex Contingēti.* *Ex Possibili.* *Ex Impossib.* *Necessarium* *Contingens.* *Possibile.* *Impossibile.* *Duæ formulæ Modalium.* *Modus.*

SINGVLA porrò genera Modalium, duabus tantum formulis efferri possunt,altera, si Modus,id est Dictio qua significamus modum,quo aliquid alicui inest aut non inest,sit Aduerbium,vt si dicas, Homo necessario est animal,Socrates contingenter est Grāmaticus & ita in cæteris. Altera si Modus sit Nomen quod Enuntietur de Oratione ex Verbo Infinitiuo composita. quæ Dictum appellatur, vt si dicas, Hominē esse animal,est necessarium:Socratem esse Grāmaticum est contingens, & sic in reliquis. His enim duobus loquendi generibus duntaxat, pronunciare possumus in Actu Exercito,vt vocant,quo modo aliquid alicui insit,aut non insit, quo pacto Pronuntiandi verbum in descriptione Modalium intelligendum est. Nam si in Actu Signato, vt Dialectici loquuntur, pronuntiaueris quo modo aliquid alicui insit aut non insit,vt pote Enuntiando Modum de aliqua Voce,quæ dictum,aut Enuntiationem in Dicto comprehensam demonstret,non efficies sanè Modalem Enuntiationem, sed verè Absolutam. Hæ namque sunt absolutæ, Hoc dictum, Hominem esse animal est necessarium. Hæc Enunciatio, Socrates est Grammaticus, est cōtingens,id quod alio loco docebimus. Itaque Modales Enuntiationes,duabus tantum Formulis,vt dictum est efficiuntur,

Dictum *Explicatur descriptio Modalium.* *Nota.* *2. Peri. 3.*

DIFFERVNT autem duæ illæ Formulæ tribus potissimum rationibus. Primum,quia in priori,Modus est Aduerbium,in posteriori Nomen. Deinde,quia in priori,Modus non Prædicatur, sed afficit Copulam Enuntiationis, at in posteriori, Prædicatur. Demum, quia in priori formula vnum tantum est Subiectum,& vnum Prædicatum,vt patet, At in posteriori,duo Subiecta, & duo Prædicata reperiuntur. Nam Dictum,seu,vt verius loquar,Verbum Dicti,quàtenus aliquid Enuntiat,est principale Subiectum, Modus, principale prædicatum, in ipso autem Dicto, alterum subiectum, & alterum Prædicatum continet, quæ minus principalia cēsenda sunt. Sed nos priori formula omissa,quiá minus vsurpata est saltem in Modalibus ex

Primum discrimen. *Secundum.* *Tertium.* *Verbum Dicti verius dicitur subiectum Modalis quā Dictū modus est.*

ex Possibili, & Impossibili, posteriorem cum Aristotele tractabimus, ac primùm de Quantitate, Qualitate, & Materia Modaliū dicemus, posteà tres earum Affectiones, Oppositionem Æquipollentiam, & Conuersionem, quanta poterimus breuitate, ac perspicuitate exponemus.

Modus est princ. pal prædicatum.

De Qualitate, Quantitate, & Materia Modalium. CAP. X.

CVM igitur in Modalibus huius formulæ, duo sint Subiecta & duo Prædicata, necessario efficitur, vt duplex sit Qualitas essētialis, Quātitas, & Materia. Altera Qualitas cernitur in Affirmatione, & Negatione Modi: Altera in Affirmatione, & Negatione Prædicati, quod in Dicto continetur. Prior tamen præcipua est. Hinc nata est Diuisio illa Modalium in eas, quæ vtrumque negant, vt Hominem non esse animal non est Contingens: in ea quę Modum affirmant, & Prædicatum dicti Negant, vt Hominem non esse Grammaticum est possibile & in eas, quę Modum negāt, & Prædicatum Dicti affirmant, vt Hominem esse Grammaticum non est impossibile. Quia tamen præcipuæ Qualitatis maior est habenda ratio, Enuntiationes quæ Modum affimauerint, Affirmatiuæ, quæ eundem negauerint Negatiuæ simpliciter appellandæ sunt, siue Dictum affirmatiuum sit, siue negatiuum. De Qualitate autem Accidentali, hoc est, de Veritate, & Falsitate Modalium, hoc dicendum est, Modales esse quidem Veras, aut Falsas, (quandoquidem omnes, naturam Enuntiationis participant, quæ Veri aut, Falsi significatione definitur) cæterum eas, quæ Veræ sunt, numquam posse esse Falsas, & quæ sunt Falsæ Veras esse numquam posse: ac proinde omnes esse aut Necessarias, aut Impossibiles. Exempli caussa, hæ omnes sunt Necessarię. Hominem esse animal est necesse, hominē esse Grammaticum est Contingēs, Hominem mori est Possibile, hominem esse lapidem est Impossibile, quia ita sunt Veræ, vt Falsæ numquam esse possint. hæ verò, Hominem esse animal non est Necesse, Hominem esse Grammaticum non est Contingens, Hominem mori non est possibile, Hominem esse lapidem non est Impossibile, quia ita sunt Falsæ vt Veræ numquam esse valeant. Cum igitur omnes Modales, quæ afferri possunt, aut illo modo sint Veræ, aut hoc modo Falsæ, dubiū non est, quin omnes sint Necessariæ, aut Imposssibiles.

Duplex Qualitas essentialis Modalium.

Diuisio Modalium ratione Qualitatis.

Quenam Modales simpliciter dicēdæ sint affirmatiuæ, ac negatiuæ.

Qualitas accidentalis Modalium.

Omnes Modales aut sunt Necessariæ aut Imposssibiles.

QVOD verò attinet ad Quantitatem, altera cernitur in Subiecto principali, altera in minus principali. Et quidem in minus principali Subiecto, hoc est Dicti, reperitur omnis Quantitas Absolutarum Enuntiationum, Vniuersalis, Particularis, Indefinita, & Singularis. Itaque hac ex parte Modales dici solent, aut Vniuersales, vt omnem hominem esse animal est Necesse, aut Particulares vt aliquem hominem esse Grammaticum est Contingens, aut Indefinitæ, vt Hominem mori est Possibile, aut Singulares, vt Socratem esse lapidem, est Imposssibile. In Subiecto autem principali, quod est Verbum Dicti reperitur ea Quantitas, quæ Verborum propria est, nimirum Quantitas

Quantitas Verborum propria.

titas Temporis quæ quidem duplex est, Vniuersalis, aut Particularis. Vniuersali distribuit Verbum in omne tempus, Particularis in aliquod tẽpus. Atque Vniuersalis, significatur modis, Necessariũ, & Impossibile particularis duobus reliquis. Nã Necessariũ, perpetuo rem ponit, Impossibile perpetuo tollit. Cõtingẽs modo ponit modo tollit. Possibile denique ita rem ponit, vt quantum in ipso est, permittat rem aliquando non esse. Itaque Necessarium, Impossibile, Contingens, & Possibile perinde se habent in Modalibus, atque Signa illa Omnis, Nullus, Quidam non, & Quidam, in Absolutis: nisi quod Signa designant Quantitatem numeralem, modi autem Quantitatem temporis. Vnde fit, vt quemadmodum præposita Negatione, Signa Vniuersalia fiunt Particularia, & Particularia, Vniuersalia, vt supra dictum est, sic modi Vniuersales fiunt Particulares, & Particulares, Vniuersales. Itaque, Non Necessarium, & Non Impossibile, sunt Modi Particulares: Non Contingens autem, & Non Possibile, Vniuersales, quemadmodum Non omnis, & non nullus, Particularia, non Quidam autem, & non Aliquis Vniuersalia signa esse diximus. Nec mireris quod dixerim, Quantitatem hanc temporis cerni in verbo Dicti, & tamen designari per modum, qui de verbo Dicti prædicatur. Nam modus vtrumque habet, & quod sit Prædicatum, & quod fungatur officio Syncategorematis designans Quantitatem temporis, quemadmodum Signa Absolutarum Enuntiationum designant Quantitatem multitudinis. quia igitur hæc Quantitas præcipua est in modalibus, non immerito Aristoteles consueuit collocare modos initio huiusmodi Enuntiationum, vt statim Quantitas earum ex ipso principio cognosci possit, quemadmodum in Absolutis ex Signis præpositis intelligitur. Itaque hoc modo fere profert Aristot modales enuntiationes, Necesse est hominem esse animal, Contingẽs est Socratem esse Grammaticũ. Non possibile est Socratem esse lapidẽ, & ita cæteras: non quidem vt efficiat ex modis Subiecta, & ex Dictis Prædicata, sed vt quantitas earum propria, vt diximus, atque adeo præcipua qualitas statim appareat. Proinde nos hoc loquendi genere deinceps vtemur.

Modi Vniuersales. Modi Particulares. Modi in Modalibus sunt veluti Signa in Absolutis. Quo acto Modi Vniuersales fiant Particulares & Particulares Vniuersales. Quantitas tẽporis cernitur in verbo dicti & tamen designatur per Modum. Modus fungitur officio Syncategorematis. Cur modales inchoantur à modis.

QVOD denique attinet ad materiam altera cernitur inter modum & Dictum: altera inter Prædicatum Dicti, & Subiectum Dicti: Et hæc quidem posterior triplex est, Necessaria, Contingens & Impossibilis, quemadmodum in Absolutis Enuntiationibus. Illa verò quæ proprie est Modalium, est duplex. Etenim cum omnis Modus qui semel conuenit alicui Dicto non possit eidem non conuenire & omnis qui aliquando non cõuenit non possit vnquam eidem congruere, efficitur vt omnis habitudo Modi ad Dictũ sit vel necessarij Prædicati vel Impossibilis: sicque materia modalium præcipua aut sit necessaria aut Impossibilis nulla verò Contingens. Ex qua velut radice nascitur id quod paulò superius diximus omnem Modalem Enuntiationem esse necessariam, aut Impossibilem.

Duplex materia Modalium. Materia præcipua Modalium est Necessaria, vel Impossibilis.

HACTENVS de Qualitate Quantitate, & materia modalium diximus: nunc de mutuo inter ipsas respectu, hoc est de earum oppositione,

tione, Æquipollentia, & Conuersione dicamus. Sed prius Aristotelis concilio, missa faciamus Modales ex Contingenti, ne earum inconstantia interturbet sequentem disputationem. Est enim earum natura & conditio tam varia, vt vix vllam cum aliis Modalibus seruent Oppositionis, aut Æquipollentiæ legem. Itaque nisi ad finem, nihil de hoc genere dicemus.

Relinquuntur hoc loco Modales ex Contingenti

De Oppositione Modalium. CAPVT XI.

MODALES Oppositæ aut constant Modo eiusdem appellationis, vt Necesse est Socratem sedere: non Necesse est Socratem sedere: aut diuersæ, vt Necesse est Socratem sedere, Possibile est Socratem non sedere. Nos igitur de Oppositione tantum earum, quæ Modo eiusdem appellationis constant, dicemus, quoniam hac explicata, facilè ex Æquipollentia omnium inter se, quam trademus, intelliges Oppositiones earum, quæ constant Modis diuersarum appellationum. Dicemus autem simul de Subalternis, quia etsi Oppositæ non sunt, tamen earum tractatio coniuncta est cum tractatione Oppositarum, nec parum ad earum explicationem conducit. At verò cum Oppositæ Modales, aut sint ex dicto Singulari, quarum Oppositio perfacilè cgnoscitur, aut Communi, quarum difficilior est tractatio, prioris ego generis duntaxat tyronibus, explicabo Oppositionem.

Duo genera Oppositarum Modalium.

CONTRARIÆ igitur ex Dicto Singulari sunt, *quæ cōstant Modo eodē Vniuersali, & Dictis Cōtradicentibus:* vt Necesse est Socratē sedere necesse est Socratē nō sedere: itē Nō possibile est Socratē sedere: Nō possibile est Socratē non sedere: Itē, Impossibile est Socratē sedere, Impossibile est Socratē non sedere. Subcōtrariæ sunt, *quæ constant Modo eodem particulari, & Dictis Contradicentibus:* vt Possibile est Socratem sedere, Possibile est Socratem non sedere. Item, non Necesse est Socratem non sedere, Non Impossibile & cætera. Contradicentes sunt, *quæ constant eodem Dicto, & Modis Contradicentibus:* vt. Necesse est Socratem sedere: Non Necesse est Socratem sedere: Posibile est Socratem non sedere, Non Posibile est Socratem non sedere, & sic in cæteris. Subalternæ sunt, *quæ constant & Modis, & dictis Contradicentibus:* vt Necesse est Socratem esse hominem, Nō Necesse est Socratem non esse hominem. Non posibile est Socratem sedere, Posibile est Socratem non sedere. Imposibile est Socratem esse hominem, Non imposibile est Socratem non esse hominem. Ex his autem Subalternis, ea quæ Modo constat Vniuersali, dicitur Subalternans, quæ Particulari Subalternata. Iam vero Conditiones huiusmodi Oppositarum Modalium, atque adeò reliquarum, quas prætermisimus, eadem sunt, quæ absolutarum. Nam Contrariæ simul veræ esse nō possunt, sed tamen nonnullæ sunt simul falsæ: contra verò, Subcōtrariæ simul falsæ nunquam sunt, quamquam nonnullæ sunt simul veræ. Contradicentes, nec simul veræ nec simul falsæ esse queūt. Denique si Subalternans vera est, Subalternata etiam est vera, non autem

De Oppositione Modaliū ex Dicto Singulari.

Contrariæ.

Subcōtrariæ.

Cōtradicētes.

Subalternæ.

Subalternans Subalternata Conditiones Oppositarum.

autem si illa falsa hæc falsa: è contrario autem, Si subalternata est falsa, Subalternans etiam est, non si illa vera, hæc vera. Quæ omnia patent in propositis exemplis. Sed vt hæc melius teneas, hanc aspice Figuram enuntiationum ex necessatio: quæ ex Modalibus etiam reliquorum generum confici potest.

Subalternans.
Necesse est Socratem sedere,

Contraria.

Subaltetnans.
Necesse est Socratem non sedere.

Subalterna. *Contra dicentes.* *Contra dicentes.* *Subalterna.*

Non necesse est Socra[illegible] non sedere.
Subalterna.

Subcontraria.

Non necesse est Socratem sedere.
Subalternata.

Primum documētū quod ad Modos spectat. Secundū documentum quod spectat ad Dicta.

HÆC tyronibus satis sint. Quod si in manus veterani Dialectici Liber iste fortasse venerit, his equidem duobus breuissimis documentis poterit ille Oppositionem non modo harum Enuntiationum, sed etiam earum, quarum, Dicta sunt communia, in memoriam reuocare. Alterum, *Contrariæ constare debēt Modo eodem Vniuersali: Subcontrariæ, eodem Particulari: Contradicentes, & Subalternæ, Modis Contradicentibus.* Alterum, *Contrariæ, Subcontrariæ, & Subalternæ, si ex Necessario fuerint, constare debebunt Dictis contradicentibus, aut contrariis: si verò ex Possibili, aut Impossibili, opus est, vt constent Dictis Contradicentibus, aut Subcontrariis: Contradicentes denique idem omnino dictum habeant necesse est,* Alioqui, si diligenter attendat Dialecticus, sumptis, vel hisce tantum duobus verbis, Animal, Homo, inueniet Contrarias simul veras, Subcontrarias simul falsas; Contradicentes simul veras & simul falsas; Denique Subalternātem veram, & Subalternatam falsam. Quę omnia pugnant cum Contradictionibus Oppositarū Enuntiationum.

EXEMPLA OPPOSITARVM EX NECESSARIO.

1
Necesse est omnem Hominem esse Animal.

Contráraria.

2
Necesse est aliquem Hominem non esse Animal.

Subalterna. *Contra dicētes.* *Contra dicentes.* *Subalterna.*

3
Non Necesse est aliquem Hominem non esse Animal.

Subcontraria.

4
Non Necesse est omnem Hom. esse Animal.

ITEM

ITEM.

1	2
Necesse est omnem Hominem esse Animal.	Necesse est nullum Hominem esse Animal.
3	4
Non Necesse est nullum Hominem esse Animal.	Non Necesse est omnem Hominem esse Animal.

EXEMPLA. OPPOSITARVM EX POSSIBILI.

1	2
Non possibile est omnem Hom. esse Animal.	Non Possibile est aliquem Ho. non esse Animal.
3	4
Possibile est aliquem Hom. non esse Animal.	Possibile est omnem Hom. esse Animal.

ITEM.

1	2
Non Possibile est aliquem Hominem esse Animal.	Non Possibile est aliquem Ho. non esse Animal.
3	4
Possibile est aliquem Hom. non esse Animal.	Possibile est aliquem Homin. esse Animal.

Hæc duo posteriora exempla inseruient Modalibus ex Impossibili, dummodo illud obserues, vt loco Modi, Non Possibile, ponas, Impossibile, & loco modi posibile ponas non imposibile. Hæc obiter prouectis dixerim. Quapropter cum de Oppositionibus Modalium eiusdem generis, seu quæ constant Modo eiusdem appellationis satis superque dictum sit, iam ad Æquipollentiam omnium inter se veniamus.

De AEquipollentia Modalium Enunciationum. CAP. XII.

VT Modales fiant Æquipollentes, duo documenta sunt satis. Alterum, *vt Modi omnium sint eiusdem Quantitatis,* hoc est, vt omnes sint Vniuersales, aut omnes Particulares. Alterum, *vt Dicta Enunciationum ex Posibili sint eadem inter se, contradicant autem Dictis Enunciationum ex Necessario.* Hæc si obseruaueris, nullo negotio inuenies Æquipollentes cuiusq; Modalis exempla perspice in subiectis descriptionibus.

Primum documentum.

Secundum.

AEquipollentes ex Dicto Singulari.

PRIMA TABELLA.

Ma: Necesse est Socratem esse hominem.
tu. Non possibile est Socratem non esse hominem.
re. Impossibile est Socratem non esse hominem.

SECVNDA.

De- Neceſſe eſt Socratem non eſſe hominem.
cli- Non Poſſibile eſt Socratem eſſe hominem.
na. Impoſſibile eſt Socratem eſſe hominem.

TERTIA.

Iur- Non Neceſſe eſt Socratem non eſſe hominem.
gan- Poſſibile eſt Socratem eſſe hominem.
tis. Non Impoſſibile eſt Socratem eſſe hominem.

QVARTA.

Im- Non Neceſſe eſt Socratem eſſe hominem.
pe- Poſſibile eſt Socratem non eſſe hominem.
tum. Non Impoſſibile eſt Socratem non eſſe hominem.

OMNES Enunciationes, quas cernes in eadem Tabella, ſunt Æquipollentes, vt duobus traditis Documentis continetur.

AEquipollentes ex Dicto Communi.

PRIMA.

Ma- Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal.
tu- Non Poſſibile eſt aliquem hominem non eſſe animal.
re. Impoſsibile eſt aliquem hominem non eſſe animal.

SECVNDA.

De- Neceſſe eſt nullum hominem eſſe animal.
cli- Non Impoſsibile eſt aliquem hominem eſſe animal.
na. Impoſsibile eſt aliquem hominem eſſe animal.

TERTIA.

Iur- Non neceſſe eſt nullum hominem eſſe animal.
gan- Poſsibile eſt aliquem hominem eſſe animal.
tis. Non Impoſsibile eſt aliquem hominem eſſe animal.

QVARTA.

Im- Non neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal.
pe- Poſsibile eſt aliquem hominem eſſe animal.
tum. Non Impoſsibile eſt aliquem hominem non eſſe animal.

OMNES itidem, quæ in vnaquaque Tabella huius deſcriptionis continentur, Æquipollentes ſunt, vt eadem documenta docent.

QVIBVS ita conſtitutis, ſi tenes ea quæ de Oppoſitione, & vt ita loquar, de Subalternatione Modaliũ eiuſdem generis dicta ſunt facilè intelliges Oppoſitionem, & Subalternationem earũ, quæ ſunt diuerſorum generum. Nam cum ex ſupradictis pateat Enunciationes ex neceſſario, quæ primum locum obtinent in qualibet Tabella, ita eſſe affectas inter ſeſe, vt prima, & tertia ſint Contrariæ ſecunda, & quarta

da,& quarta ſubcontrariæ,primæ vero contradicat quarta, & ſecunda tertiæ,ac denique prima ſit ſubalternans tertiæ, & ſecunda quartæ,nunc autem docuerimus omnes quæ in eadem Tabella ſunt eſſe Æquipollentes neceſſario efficitur,vt omnes,quæ ſunt in prima Tabella,ſint contrariæ omnibus,quæ ſunt in ſecũda,& omnes quæ ſunt in tertia,ſint ſubcontrariæ omnibus,quæ ſunt in quarta, itémque vt tota prima Tabella contradicat toti quartæ,ac tota ſecunda toti tertiæ denique vt tota prima ſit ſubalternans totius tertiæ, & tota ſecunda totius quartæ.

Qvo comperto, ſi quis abs te petierit Enunciationem aliquam contrariam illi primæ,neceſſe eſt Socratem eſſe hominẽ,facilè poteris tres cõtrarias aſsignare,hanc nimirum eiuſdem generis: neceſſe eſt Socratem non eſſe hominem,& alias duas reliquorum generũ huic Æquipollentes,vtpote, non poſsibile eſt Socratem eſſe hominem: Impoſsibile eſt Socratem eſſe hominem,id quod haud magno labore facies in reliquis.

Obiectio. Sed forte aliquis ſuccẽſebit nobis,quod non videamur hac in re Ariſtotelem ſectari. Ille enim non ex tribus tantum Enunciationibus,ſed ex quattuor ſingulas tabellas confecit,additis nimirum Modalibus ex Contingenti eadem ſignificatione accepto,qua poſsibile à nobis hactenus explicatum, & acceptum eſt. Atque inſuper alium ordinem in deſcriptione tenuit. Nam præterquam quod Modales ex neceſſario,extremo loco in omnibus Tabellis deſcribendo poſuit, priores etiam duas Tabellas ex Enunciationibus modorum Particulariũ coëgit,poſteriores ex iis,quæ conſtant modis Vniuerſalibus quod totũ nos contra fecimus. Verũ ſi animaduertas,non pugnamus hac in re cum Ariſtot. Fecimus enim potius ternarios quã quaternarios,quia cum Enunciationes ex contingenti, quas Ariſt. adiunxit non differant ab Enuncitiationibus ex poſsibili, vt eo loco ſumitur Contingens,accommadatior ad nouitios Dialecticos, qui omnem multiplicitatem deuitant erit doctrina, ſi confectis ternariis genus illud Enunciationum prætermittatur. Cur autem ordinem Enunciationum Tabellarum commutauerimus, Ariſto. ipſe in cauſa fuit. Nã cum ille deſcriptiones Æquipollẽtium modalium eo ordine, quem obiiciendo commemorauimus,feciſset,tandem ad finem tractationis ſic eas,vt nos digeſſimus, corrigendas eſſe admonuit. Nec ſanè immeritò,quippe cum hic ordo,quem ſeruauimus,& naturis rerum cõgruat,& deſcriptioni abſolutarum Enunciationũ optimè reſpondeat. Et quidem vt deſcriptio Ariſtotelica memoriæ mãdaretur, excogitauerũt Recẽtiores has quattuor dictiones. Amabimus, Edẽtuli Iliace, Purpurea,quæ quattuor Tabellis nondũ emendatis ab Ariſtotele reſponderent. Cæterum nos qui alium numerum, & Ordinẽ Modalium afferimus, cogimur illas protritas omittere dictiones, aliáſq; noſtræ deſcriptioni congruentes afferre. Accipe igitur has.

1 Peri. 3.

Solutio.

Mature Declina Iurgantis Impetum.

Qvæ Enunciationibus noſtræ deſcriptionis vocalium numero reſpondent. Prima Dictio inſeruit primæ Tabellæ: ſecunda ſe-

cundæ, & reliquæ eodem ordine. Rursus prima Vocalis cuiusque Dictionis significat primam Enũtiationem eius Tabellæ, cui dictio tribuitur. vtpote modalem ex necessario: secunda secundam, quæ est ex possibili: tertia tertiam, quæ ex Impossibili. Tandem A, significat eam enunciationem, cui congruit, esse affirmatiuam modi, & dicti. E, autem, esse affirmatiuam Modi, & negatiuam dicti, I, verò esse negatiuam Modi, & affirmatiuam dicti, V, denique esse negatiuam vtriusque. Hæc si teneas, facilè admoueberis vtriusque qualitatis æquipollentium, & modi scilicet, & dicti. Nam quod ad quãtitatem attinet, ad duo supra posita Documenta est recurrendum.

De Conuersione Modalium Enunciationum. CAPVT XIII.

IAM verò Conuersio Modalium, quæ ab [a] Aristotele tractatur (hæc enim vna restat affectio, earum quas præposuimus) non est Commutatio extremorum principaliũ Enuntiationis, vt scilicet Modus qui prædicatur de Dicto, fiat Subiectum: & Dictum, Prædicatum, id enim efficere perfacilè est, nulláque indiget Arte, sed est: ***Commutatio eorum extremorum quæ in dicto continentur, manente Modo eodem loco: seruataque Qualitate, dicti, & Veritate totius Modalis.*** Vt si dicas, Necesse est Socratem esse hominem, igitur: Necesse est hominem esse Socratem: quæ quidem res non est minimæ difficultatis. Aduerte igitur Modales ex necessario, & possibili affirmantis (quod attinet ad Conuersionem simplicem, & per accidens, eam enim, quæ fit per Contrapositionem, vt parum vtilem omittimus) eodem modo conuerti, quo enuntiationes absolutæ reciprocantur. Nam Vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua conuertuntur simpliciter, vt Necesse est nullum hominem esse lapidem, ergo, necesse est nullum lapidem esse hominem, Necesse est aliquod animal esse album, Ergo, Necesse est aliquod album esse Animal. Ambæ autem Vniuersales conuertuntur per Accidens, vt si dicas. Necesse est omnem hominem esse Animal, ergo, necesse est aliquod animal esse hominẽ. Necesse est nullum hominem esse lapidem, Ergo, necesse est aliquem lapidem non esse hominem. Particularis denique non conuertitur, quia datur Conuersa vera, & conuertens falsa, vt si dicas, necesse est aliquod animal non esse hominem. Ergo necesse est aliquem hominem non esse animal. Idem perspicies, si loco modi necesse, posueris possibile. Nec verò opus est tradere conuersiones aliarum modaliũ, vtpote ex necessario, & Possibili negatis, & ex impossibili, siue Affirmato, siue negato, quia cũ in omnibus tabellis æquipollentium, quarum descriptiones paulò antè tradidimus, reperiatur aliqua Enũtiatio ex necessario, aut possibili affirmato, qui harum reciprocationẽ tenuerit, nullo negotio intelliget, in quas reliquæ conuertantur.

ENVNTIATIONES autem ex contingenti, quas superiùs reliquimus, si affirmatiuæ quidem sunt, eodem modo, quo absolutæ, cõuertuntur, vt si dicas, contingens est omnem hominem, vel aliquem hominem vigilare. Ergo Contingens est aliquod vigilãs esse hominem

[a] 1. Per c. 3.

Cõuersio Modaliũ quæ sit.

Conuersio Modaliũ ex necessario.

Cur aliarum Modaliũ conuersiones nõ tradantur.

Conuersio cõtingentiũ ex 1. Prio. 3.

nẽ. Si verò sunt negatiuæ, non item. Nam particularis cõuertitur simpliciter, vniuersalis autẽ minimè. Hæc enim conuersio bona est, contingens est aliquem hominem non esse album, ergo contingens est aliquod album non esse hominem. Numquam enim in hac forma datur conuersa vera, & conuertens falsa. Hæc autem vitiosa contingens est nullum hominem esse album. Ergo Contingens est nullum album esse hominem. Conuersa siquidem vera est, quia quilibet homo potest esse albus & non esse albus: Conuertens autem est falsa, quia non quodlibet album potest esse, & non esse homo, quippe cũ necesse sit aliquiquod album, vt niuem, aut Cygnum non esse hominem. Sed multæ sunt difficultates hac in re, quæ postulant tum maiorem auditorum intelligentiam, tum etiam longiorem tractatum, quam introductioni conueniat. Restat ergo vt quoniam enuntiationes simplices vtcumque explicauimus, de coniunctis deinceps quod quod satis videatur dicamus. *1. Prior. 16.*

Quot sunt genera Coniunctarum Enuntiationum.
CAPVT XIIII.

QVID sit enuntiatio Coniuncta, quam posteriores Dialectici Hypotheticam ferè vocant iam suprà à nobis dictum est. Quot verò ei sint subiecta genera quæque sint singulorum generum affectiones nunc docebimus. *Cap. 3.* Coniunctio quæ forma est enuntiationis Coniunctæ, tribus modis comparari potest cum simplicibus enuntiationibus, quas connectit. *Triplex coniunctio.* Aut enim iungit earum sententias, aut diuidit. Si iungit, aut ordine Consecutionis vnius ex altera id facit, vt videlicet posterior ex priori efficiatur, aut non habita ratione eiusmodi ordinis. Si ordine Consecutionis iungit sententias, vocatur Conditionalis, vt si Sol lucet, Dies est, si absque huiusmodi ordine, dicitur Copulatiua, vt Socrates fuit Philosophus, & fuit vir bonus, si denique diuidit sententias, Disiunctiua nuncupatur, vt aut dies est, aut nox est.[a] Tria igitur sunt genera Coniunctarum enuntiationum, Conditionalis, Copulatiua & disiunctiua, quas [b] Cicero, *Connexum, Coniunctionem, & Disiunctionem nominat.* *Tria genera coniunctarum enuntiationũ* Ac prima quidem iure optimo dicitur Hypothetica, quasi Conditionalis, cum [c] hypothesis Conditionem significet. Tertia quoque non immeritò à [d] Boëtio in numerum hypotheticarum refertur. Nam ex apta, & propria disiunctiua licet facere conditionalem vt si ex illa, aut dies est, aut nox est, hanc efficias, si dies est, nox non est, aut hanc, si nox est, dies nõ est. *Num Copulatiua rectè dicatur Hypothetica.* Cæterùm cur secunda dicatur hypothetica, ego planè non video, cũ nec Conditionalis sit, nec ex ea, vlla Conditionalis fieri possit. Neque enim quia verè dixisti, Socrates fuit Philosophus, & vir etiam bonus, verè quoque dixeris, si Socrates Philosophus fuit, vir bonus fuit, aut, si non fuit Philosophus, non fuit vir bonus, aut si fuit Philosophus, non fuit vir bonus, aut si non fuit Philosophus, fuit vir bonus. Non est igitur cur hypothetica dicatur, nisi fortè quia alteri Enuntiationi simplici iam positæ alteram adiungit. Hæc enim quasi suppositio, hypothesis nomine modo aliquo significari potest.

a D. Thom. Op. 48. Tr. de enuntiatione. ca 14.
b Lib. de Fato. & Tp.
c Hypothesis
d 1. de Syllog. Hypotet.

Qualitas coniunctarū enunciationū

QVALITAS Essentialis Enuntiationum, quam affirmationem, & negationem dicimus, his etiam omnibus communiter conuenit, verum aliter, quàm simplicibus. Simplices enim dicuntur affirmatiuæ, & negatiuæ, quia earum prædicata attribuuntur subiectis, aut ab eisdem remouentur: at coniunctæ dicuntur affirmatiuæ, quia coniūctiones affirmantur, hoc est, non negantur, negatiuæ: quia negantur siue Prædicata simplicium enuntiationum, quas in se coercent, &, continent, affirmentur, siue negentur. Vnde fit, vt hæ ambæ sint affirmatiuæ, si Sol lucet, dies est, si Sol non lucet, nō est dies: hæ verò ambæ negatiuę, non si Sol non lucet, nox non est, non si Sol lucet, nox est. Id quod in cæteris generibus facilè perspicies. Fiunt autem huiusmodi enuntiationes negatiuæ, præfixa initio totius enunciationis negante particula, vt in proximis duobus exemplis cernis.

Affirmatiua negatiua.

Sunt vera, aut falsa, necessaria, aut contingentes, aut impossibiles.

IAM qualitas accidentalis, quæ in veritatis, aut falsitatis significatione consistit, non dubium est, quin coniunctis etiam conueniat, (participant siquidem naturam enuntiationis, cuius ea communis qualitas est, vt verum, aut falsum Significet.) Sunt itaque veræ etiam aut falsæ, atque adeò necessariæ, aut contingentes, aut impossibiles. At verò si de quantitate sit quæstio, nullam penitus habent, vt nimirùm dicantur vniuersales, aut particulares, aut indefinitæ, aut singulares, propterea quod non enunciant aliquid de aliquo, aut aliquibus, sed solum enuntiationes, quæ id efficiunt, coniungunt. Hæc si diligēter attendas, planè videbis nullius oppositionis formam, prętterquam contradictoriæ, coniunctis enunciationibus conuenire, quandoquidem omnis alia oppositio Quantitatem ex forma sua requirit.

Coniuncta enunciationes carent quantitate.

Nullius oppositionis forma, prætterquam cōtradictoria coniunctis enuntiationib. conuenit.

De Conditionali Enuntiatione. CAP. XV.

Omnis Conditionalis cōstat duabus partibus præcipuis.

CONDITIONALIS Enuntiatio, aut constat duabus simplicibus, vt si Sol lucet, dies est, aut pluribus, vt si Sol lucet, & in nostro hemisphærio lucet, dies est, & apud nos est. Semper tamen duabus præcipuis constat partibus, quarum altera dicitur antecedens, ea videlicet, quæ proximè sequitur coniunctionem. Si altera consequens, quæ ex illa efficitur. Quæ constat duabus simplicibus, nam reliquum genus, quia infinitè augeri potest, omittimus. Aut constat vtraque affirmatiua, aut vtraque negatiua, aut antecedente affirmatiua, & Consequente negatiua, aut contra, vt si Sol lucet, dies est, si Sol non lucet, non est dies, si dies est, non est nox: si dies non est, nox est. Quæ complicationes ex simplicibus affirmatiuis, & negatiuis, in Copulatiuis etiam, & Disiunctiuis spectari possunt.

Nota pro copulatiuis & disiunctiuis.

Cōditionalis est aliquando vera ex simplicibus falsis, Veritas conditionalis in sola consequutione consistit.

QVOMODO autem cumque Cōditionales ex simplicibus conficiantur, dicunt Dialectici eas posse esse veras, etsi omnes simplices ex quibus constant, sint falsæ, vt si dicas, Si homo habet alas, volare homo potest. Id quod proprium, ac peculiare in hoc enuntiationum genere ex eo est, quod eius veritas in sola consequutione consistit: quò fit, vt si Consequutio sit bona, & apta, Enuntiatio ipsa sit vera, quocunque modo, quod ad veritatem, & falsitatem attinet, partes se habeant.

habeant. Hac de caussa dici solet, conditionalem nihil ponere, quia vt sit vera, nec antecedentis, nec consequentis veritatem requirit. Qua ex re, illud etiam Dialectici colligunt, omnes conditionales veras esse necessarias & omnes falsas impossibiles. Nam omnis bona consequutio est necessaria, vt aiunt, omnisq; vitiosa impossibilis. Quod mihi non videtur, vsquequaque verum. Etenim non modo multæ conditionales ex futuris contingentibus probabiles censentur, vt si diligenter operam nauaueris litteris, doctus euades, sed etiã ex præsenti tempore, vt si dicas, si qua mater est, diligit filium: quæ enuntiatio: cum inter veras numeretur, non in eo veritatis gradu ponitur, vt dicatur falsa esse non posse. Non tantum ergo necessariæ & impossibiles enunciationes conditionales reperiũtur, sed contingens etiam. Nec verò omnis bona consequutio est necessaria, sed quædam etiam probabilis, vt post dicemus.

Conditionalis nihil ponitur.

Num omnis conditionalis vera sit necessaria.

REVOCANTVR autem ad conditionales primum rationales, vt Sol lucet, ergo Dies est. Omnis homo est rationis particeps, & mente captus est homo, igitur mente captus est rationis particeps. Deinde Caussales, vt quia Sol lucet, dies est, quia homo est ex elementis compositus, mori potest. Item illæ, quas vocant Temporales, Locales, & id genus aliæ, vt cum Sol lucet, dies est. Vbi Sol lucet, dies est. Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem testa diu: quibuscum vixeris, eorum mores imitaberis, & cæteræ huiusmodi. Sed quod ad Rationales, & Caussales attinet, aliæ enim ferè negliguntur, illud aduertendum est. Ad veritatem rationalis, præter bonam Consequentiam, requiri Veritatem antecedentis: Ad Veritatem autem Caussalis, vltra hæc duo opus esse, vt in antecedente sit vera Caussa consequentis, modo enũtiatio propriè caussalis sit. Sæpe enim in sensu, Rationalis vsurpatur, vt si dicas, quia Socrates est homo est animal, volens significare, ex eo quod Socrates est homo, consequi vt sit animal. Ita fit, vt hæ rationales non sint veræ, Socrates est homo, ergo est Philosophus: Socrates est lapis, ergo est sensua expers: prior, quia consequutio est vitiosa: posterior, non quia vitiosa sit consequutio, cum sit apta & bona, sed quia antecedens non est verum, fit etiam, vt hæc sint falsæ, quia Sol lucet, Socrates dormit, quia Sol est Ignis, calefacere potest, quia Sol deficit, Luna interponitur inter nos & ipsum, prima, quia Consequutio non est bona: secunda, quia Antecedens non est verum: tertia, quia in antecedente non est caussa Consequentis, sed potius effectus. Quia enim Luna interpositu suo nobis tegit Solem, idcirco Sol apud nos deficit, non autem quia deficit, ideo Luna interponitur: Hæc verò quæ dicimus de diiudicanda Veritate, intelligenda sunt in Affirmatiuis. Nam negatiuarum veritas ex affirmatiuis colligi poterit. Cum enim affirmatiuæ, & negatiuæ semper in hoc genere sint Contradicentes, si affirmatiuã fuerit vera, erit Negatiua falsa: Si verò illa falsæ fuerit. hæc vera erit. Id quod etiam in Copulatiuis, & Disiunctiuis obseruabis.

Rationales reuocantur ad cõditionales.

Caussales.

Temporales

Locales &c.

Quid requiratur ad veritatem rationalis & caussalis.

Quo pacto diiudicanda sit veritas in negatiuis Coniunctis.

De

De Enunciatione Copulatiua. CAP. XVI.

Copulatiua nō habet certum numerū partium principalium

COPVLATIVA Enunciatio non habet certum numerum partium principalium, vt Conditionalis, sed potest quotquot volueris principalibus constare, vt si dicas, Socrates Philosophus est & Platonis magister, & cætera. Huius generis Enunciatio vera esse nō potest, nisi omnes simplices, ex quibus constat, sint veræ. Ex quo efficitur, vt data quacunque simplici falsa ipsa tota falsa iudicetur. Est item copulatiua tū necessaria, tum Contingens: tū etiam Impossibilis quidem si omnes eius partes sunt necessariæ, vt Deus est summum bonum, & Peccatū est summum malum. Contingens autem, si omnes partes sunt Contingentes, aut earum aliqua, & nulla Impossibilis, modo partes ipsa inter se non pugnēt, vt Socrates est Philosophus, & est vir bonus. Deus est summum bonum, & Socrates est iustus. Nam si aliqua sit Impossibilis, aut ipsæ inter se partes repugnent, non Contingens, sed Impossibilis iudicanda erit, vt si dicas, Socrates est lapis, & Plato philosophatur: Socrates sedet, & item deambulat. Impossibilis verò est, si vel aliqua pars est Impossibilis, vel ipsæ inter se partes sunt repugnantes, vt patet in proximis exemplis.

Quid requiratur ad veritatem Copulatiuæ. *Necessaria quæ sit.* *Contingens.* *Impossibilis*

Quæ reuocātur ad Copulatiuas.

REVOCANTVR etiam ad Copulatiuas aliæ permultæ Enuntiationes, vt aduersatiuæ, & in quibus comparationes fiunt, & aliæ id genus, veluti si dicas, Socrates fuit Philosophus, sed veram sapiētiam fortasse nō est assecutus, quales principes sunt, talis ferè est populus. Quin etiam rationales, ea ex parte ad Copulatiuas reuocantur qua absolutè, ac simul ponunt partem Antecedentem & consequentem, Causales verò non tantum hac ratione, sed etiam quatenus astruunt in antecedente contineri causam Consequentis. Aliæ sunt etiam Conditionales supra memoratæ, quæ aliqua ex parte ad Copulatiuas rediguntur, vt Tēporales, Locales, & cæteræ huiusmodi.

De Disiunctiua Enunciatione. CAP. XVII.

Etiā Disiunctiua non habet certū numerum partium principalium.

DISIVNCTIVA quoque Enunciatio, nullum habet principalium partium certum numerum: potest enim, quotquot etiam volueris, præcipuis partibus constare, vt si dicas hoc animal, aut est album, aut est nigrum, aut est cærulei coloris, aut lutei, &c.

Quid requiratur ad veritatem Disiunctiuæ.

VT autem disiunctiua sit vera, iuxta [a] Veterum quidem sententiam, vna tantum eius pars vera esse debet: quo fit, vt falsa dicatur, vel cū omnes sunt falsæ, vel cū omnes veræ. Exēpli causa, hæc est vera, Socrates aut loquitur, aut non loquitur, quia vna eius pars, atq; adeò sola est vera: hæc autem ambæ sunt falsæ; Socrates aut est lapis, aut plāta Socrates aut est animal, aut est homo: prior quidem, quia vtraque pars est falsa, posterior, quia vtraque vera. Ratio huius rei est, quia cùm Disiunctiua disiungat sententias, illud opus esse videtur, vt Simplices Enunciationes, ex quibus Disiunctio constat, sint repugnantes, atque ita, vt plures vna veræ esse non posint. Quare aut omnes

[a] Cic in Top. Gellius li. 16. D. Thom. loco supra citato.

omnes erunt falsæ, aut si plures vna fuerint veræ, non respondebit res Disiunctioni, quare vtroque modo Disiunctio erit falsa. Itaque si dixeris: Socrates est homo, aut est rationis particeps, falsam protuleris Enunciationem, quia ipsa Disiunctio ex natura sua significat *alterum* duntaxat ex his duobus Attributis Socrati conuenire, quod asserere falsum est.

RECENTIORES tamen, dicunt Disiunctiuam esse veram, si vel vna vel plures vna, aut etiam omnes partes sint veræ: falsam verò nunquam, nisi omnes partes sint falsæ. Atque hoc pacto dicunt has Enunciationes esse veras: Aut Socrates est homo, aut est rationis particeps: Aut deābulat, aut mouetur loco. Aut Plato est ad risum aptus, aut Bucephalus ad hinnitum: quas tamen Veteres dicunt esse falsas. Mihi verò hoc modo videtur dirimenda controuersia, Veteres quidem accommodatius ad naturam Disiunctionis loquutos fuisse (Disiunctio enim ex forma sua videtur significare, plus vna parte veram non esse) Iuniores autem, generalem loquendi vsum magis spectasse. Solent enim Disiunctiones huiusmodi, Aut Demosthenes perfectus orator fuit, aut Cicero, aut certè nullus: Aut Miloni Clodius insidias fecit, aut Clodio Milo, solent inquam vt veræ concedi ab iis qui fatentur & Demosthenem perfectum Oratorem fuisse, & Ciceronē, itémq; Miloni Clodiū, & Clodio Milonē mutuas parasse insidias. Quoniā igitur cōmunis loquendi vsus in oratione non est aspernādus, recentiorū sentētia nō videtur omni ex parte repudiāda.

Recentiorum sententia.

Veteres accōmodatius ad naturā Disiunctionis locuti sunt.

Recentiores generalem loquendi vsum magis spectarunt.

Recentiorum sententia non est omni ex parte repudianda.

Obiectio.

QVOD si quis obiiciat eum, qui ita loquitur, aut Socrates est homo, aut rationalis, hoc modo corrigi solere, Imò vero & est homo, & rationalis, nec alia de caussa, nisi quia falsam profert Disiunctionem: Occurrendum est, eum qui sic loquitur, corrigi: non quod falsam pronuntiet Disiunctionem, sed quod ineptam, & ridiculam. Ineptum est enim, ac ridiculum, exstruere Disiunctionem ex Enuntiationibus necessariis, aut necessario connexis. Id quod in hac Disiunctionum ratione, quam Recentiores amplectūtur, diligenter cauendum est. Nec tamen idcirco fuerit necessarium, vt ex Simplicibus repugnantibus inter se omnis Disiunctio struatur: quia cum dicimus, Aut est hoc, aut est illud, non semper volumus significare, aut hoc tantum, aut illud tantum esse verum: sed sæpe ita loquimur vt saltem hoc verum esse, aut saltem illud declaremus. Quo pacto dubium non est, quin tota Disiunctio ex partibus non repugnantibus, atque adeo simul veris, vera esse possit.

Solutio.

Occurritur alteri obiectioni.

Explicatur sensus Disiunctionis.

IN hoc Enuntiationum genere, quemadmodum in superioribus, non solum necessariæ, & Impossibiles Enuntiationes reperiuntur, sed etiam Contingentes. Nam illæ necessariæ dicendæ sunt, quæ constant ex duabus Contradicentibus, aut ex iis, quæ ad Contradicentes reduci possunt: vt Socrates loquitur, aut non loquitur: Socrates est Grammaticus, aut non habet artem emendatè loquendi, & scribendi: Animal aut est homo, aut est bestia. Itémq; illæ, quarū omnes partes, aut vna sunt necessariæ, vt Socrates est homo; aut non est lapis: Socrates est homo, aut non est Grammaticus: Socrates est

Necessaria Disiunctiua.

homo, aut est lapis Quamquam illæ quarum omnes partes sunt necessariæ, quia ridiculæ sunt, extrui non debent, vti diximus. *Contingens.* Contingens est, cuius omnes partes, aut aliquæ sunt Contingentes, non ita tamen vt sint Cõtradicentes, aut ad Contradicẽtes reuocari possint, aut aliqua earum sit Necessaria, ne tota disiunctio sit necessaria, vt nunc diximus. Exempla Contingentium hæc sunt: Aut hæc mulier huius pueri mater non est, aut ipsum diligit: Aut hic adolescens lapis est, aut doctus euadet. *Impossibilis.* Impossibiles sunt, quarum omnes partes sunt Impossibiles, vt Socrates aut est lapis, aut est lignum.

De quibusdam Enuntiationibus, expositione indigẽtibus. CAP. XVIII.

AC videri quidem posset iam ad finem perducta tota de Oratione suscepta Disputatio, nisi Dialectici post Aristotelem, quædam huic Tractationi addidissent, quæ prorsus ignorare non conuenit. Hæc sunt Expositiones nonnullæ quarundam Enunciationum, quæ quia ob quasdam particulas obscuræ sunt, & expositione indigent, Exponibiles vulgo appellantur: *Exponibiles cur dicantur.* Harum igitur, quod satis videatur, tradenda est hoc loco explicatio. ne si quis absque præmeditata cognitione in eas differẽdo inciderit, non facilè ab eis se possit expedire. Atque ex quamplurimis, quas Recentiorum nimia fortasse diligentia, exposuit, Exclusiuas tantum nos, Exceptiuas, & Reduplicatiuas, vt vocant quã breuissimè explicabimus, quoniam reliquæ, aut parum exhibent negotij, aut, nisi in reconditissima Philosophia, planè, ac dilucidè intelligi non possunt. Fuerunt autem huiusmodi Enunciationum Expositiones in hunc locum necessariò differendæ, quia sine cognitione Coniunctarum Enuntiationum doceri nequeunt.

De Exclusiuis Enuntiationibus. CAP. XIX.

EXCLVSIVÆ Enuntiationes dicuntur, *quæ constant Signo aliquo exclusiuo*, qualia sunt, Tantum, Solum, Duntaxat, & cætera, si quæ sunt eiusdem significationis. *Exclusiua quæ.* Huiusmodi autem Signa, aliquando excludunt alia Prædicata ab eodem Subiecto, vt si dicas: Prædicamenta sunt tantum decem, homo est tantum animal rationale: *Signa Exclusiua quid efficiant.* aliquando excludunt alia Subiecta ab eodem Prædicato, seu (vt aptius loquar) à participatione eiusdem Prædicati, vt si dicas: Solum animal est sensus capax, Homo duntaxat, loqui potest.

Duo genera Exclusiuarũ Enuntiationũ. HINC fit vt duo sint Exclusiuarum Enuntiationum genera, quorum prius vocari potest Exclusi Prædicati, Posterius Exclusi Subiecti, quòd Signum in Priori genere excludat aliquod Prædicatum, in Posteriori aliquod Subiectum, vt patet in traditis exemplis. *Exclusiua quatuor modis efferũtur.* Exclusiuæ autem vtriusque generis, quattuor modis efferri possunt secundum immediatam Affirmationem, & Negationem Signi & Verbi. Aut enim vtrunque affirmatur, vt in traditis exemplis: aut solum Signum affirmatur, vt si dicas, Prædicamenta non sunt tantũ quinque, Sola Substãtia non est in Subiecto: aut vtrunque negatur, vt si dicas

Prædicamenta non sunt tantum decem, Non solum animal non est sensus capax: Aut solum Signum negatur, vt si dicas, Prædicamenta non sunt tantum quinque, non solum animal est viuens. His ita constitutis. Aduerte vtrunque genus Exclusiuarum Exponi Enuntiatione vna Coniuncta, seu Hypothetica composita ex duabus Simplicibus, quæ Exponentes dici solent. Harum prior constat eodem Subiecto, eodémque Prædicato (detracto tamen Signo) quibus Enuntiatio Exponenda constat: quæ vocatur Præiacens. Posterior cùm exponit Exclusiuas prioris generis, constat eodem Subiecto, & Excluso Prædicato: cum autem exponit Exclusiuas posterioris, constat eodem Prædicato, & Excluso Subiecto. Atque hæc, cum peculiari nomine careat: dicitur secunda Exponens. Cæterum ex priori Exclusiuarum genere, duæ tantum formæ à nobis exponendæ sunt, ea nimirum in qua & Signum, & Verbum affirmantur, vt Prædicamenta sunt tantum decem: & ea in qua solum Verbum immediatè negatur, vt Prædicamenta nō sunt tantum quinque. Nam reliquæ duæ formæ non sunt ferè in vsu. At ex posteriori genere, cum omnes vsurpentur, omnes sunt Exponendæ.

Generalis ratio exponēdi Exclusiuas. Prior exponens, seu præiacens. Posterior exponens, seu secunda.

EXCLVSIVÆ igitur prioris generis, quas Exclusi Prædicati appellauimus, si vtraque ex parte Affirmatiuæ fuerint, Exponendę erūt Copulatiuè priori Exponente Affirmatiua, & posteriori Negatiua, hoc modo: Prædicamenta sunt tantum decem, id est, Prædicamenta sunt decē, & non sunt plura quā decem. Homo est tantum animal rationale, id est Homo est animal rationale, & nō est aliquid vltra quā animal rationale. Si autem solum Verbum immediatè Negauerint, Exponendæ erunt Disiunctiuè, priori exponente negatiua, & posteriori Affirmatiua, hoc modo: Prædicamenta non sunt tantum quinque, id est, Prædicamenta non sunt quinque, vel sunt plura quā quinque. Homo non est tantū animal, id est, Homo nō est animal, vel est aliquid vltra quā animal. Nec verò satis est ita exponere Negatiuas, Prædicamenta non sunt tantum quinque, id est, Prædicamenta sunt plura quā quinq;. Homo nō est tantū animal, id est, homo est aliquid vltra quā animal. Sæpe enim Expositio hæc falsa reperietur, vt si dicas, Prædicamēta nō sunt tantū viginti, id est, sunt plura quā viginti: Lapis nō est tantū animal, id est, lapis est aliquid vltrà quàm animal. Nam Enuntiationes, quæ Exponuntur, sunt veræ, Exponentes autē falsæ. Sed de hoc genere Exclusiuarum nihil amplius dicendum est.

Expositio Exclusiuarum Exclusi prædicati.

Occurritur Obiectioni.

EXCLVSIVÆ autem posterioris generis, quas Exclusi Subiecti nominauimus, si & Signum, & Verbū Affirmauerint, Exponēdæ erūt Copulatiuè, priori Exponente Indefinita, siue particulari Affirmatiua, & posteriori vniuersali negatiua, hoc modo: Tantū animal sentire potest, id est, animal sentire potest, & nihil quod non sit animal, sentire potest. Si verò non solum Signum Affirmauerint, Exponantur Copulatiuè, priori Indefinita, siue Particulari negatiua, & posteriori vniuersali Affirmatiua, hoc modo: Tantum Substātia nō est in Subiecto, id est, Substantia nō est in Subiecto, & omne quod nō est substantia, est in subiecto. Si autem vtrunque Negauerint, Exponentur

Expositio Exclusiuarū Exclusi subiecti. 1 2 3

Disiunctiuè, priori Vniuersali affirmatiua, & posteriori particulari negatiua, hoc modo: non solum animal non est sensus capax, id est, omne animal est sensus capax, vel aliquid quod non est Animal, non est sensus capax. Si denique solum signum negauerint, exponantur Disiunctiuè, priori vniuersali negatiua, & posteriori particulari affirmatiua, hoc modo: non solum Animal est viuens, id est, nullum Animal est viuens, vel aliquid quod non est Animal, est viuens.

Camparatur inter se expositiones.

ITAQVE si rectè attendas, videbis enuntiationes quæ signum affirmant, id est, primam, & secundam, exponi Copulatiuè, priorique exponente indefinita, siue particulari, (quæ idem valent hoc loco) & posteriori vniuersali, contrà verò, quæ signum negant, id est, tertiam, & quartam, exponi Disiunctiuè, ac priori exponente Vniuersali, & posteriori particulari. Videbis etiam eas, quæ & signum & Verbum simul affirmant, aut negant, id est, primam, & tertiam, exponi priori affirmatiua, & posteriori negatiua, contrà verò, eas quæ alterum affirmant, alterum negant, id est, secundam, & quartam, exponi priori negatiua, & posteriori affirmatiua. Denique primam, & quartam Contradictoriis exponentibus exponi: & similiter secũdam & tertiam. Primam verò, & tertiam subalternis, & eodem modo secundam, & quartam.

De Oppositione Exclusiuarum. CAP. XX.

Contraria. Subcõtraria. Cõtradicentes. Subalterna.

NON inutile quoque fuerit, si harum enuntiationum oppositionem intelligas. Aduerte igitur, primam, & secundam esse Cõtrarias: tertiam, & quartam, Subcontrarias: primam vero quartæ, & secundam tertiæ Contradicere, denique primam esse subalternam tertiæ, & secundam quartæ. Quod facilè quiuis ex Conditionibus Oppositarum, & subalternarum, adhibita expositione cuiusque poterit colligere. Verùm vt hæc melius teneas, accipe has quattuor dictiones:

Igne Tonans Malos Perdit.

Verba quæ memoriã iuuare possint.

QVÆ quattuor prædictis enuntiationibus eo ordine, quo à nobis propositæ sunt, respondent. Deinde aduerte, in singulis esse duas Vocales, quæ significant Qualitatem, & Quantitatem exponentium A, vniuersalem affirmatiuam. E, vniuersalem negatiuam, I, particularem Affirmatiuam, & O, Particularem negatiuam. Hæc si animaduerteris, simulque duo illa, quæ paulò [a] superius diximus, in memoriam reuocaueris. primam scilicet & secundam Enuntiationem, esse exponendas Copulatiuè, reliquas disiunctiuè, itémque priorem exponentem eodem prædicato, eodémque subiecto constare debere, posteriorem verò eodem Prædicato, sed excluso subiecto, facilè ac expeditè harum enuntiationum, & expositionum, & Oppositionem memoria retinebis. Id quod totum in hac descriptione perspicitur.

a Cap. super.

Subalternans.	Subalternans.
1	2
Tantùm animal est ægrum.	Tantùm animal non est ægrum.

Idest,

	Id est,	*Contraria.*	Id est,
Ig-ne.	Animal est ægrum & Nihil, quod non sit Animal est ægrum.	*To-nans*	Animal non est ægrum, & Omne quod non est Ani. est ægrum.

Subalterna. *Contra dicentes.* *Contra dicentes.* *Subalterna.*

	3		4
	Non tantum Animal non est ægrum.	*Subcontraria.*	Non tantùm Animal est ægrum.
	Id est,		Id est,
Ma-los	Omne Animal est ægrum, vel aliquid, quod non est Animal non est ægrum.	*Per-dit.*	Nullum Ani. est ægrum, vel Aliquid, quod non est Animal est ægrum.
	Subalternata.		Subalternata.

DVO tamen adhuc admonebo, quæ trito sermone in hac Materia dicuntur. Alterum est, *Dictionem exclusiuam non excludere Concomitantia*, hoc est, ea quæ subiectum exclusiue necessariô consequuntur, exempli caussa, cum dico tantum homo loqui potest, non excludo Animal, nec alia, quæ necessario de Homine prædicantur. Alterum est, *Exclusiuam & signi, & verbi affirmati, Conuerti in Vniuersalem Affirmatiuam.* Hæ siquidem sunt bonæ Conuersiones, tantùm animal est ægrum, igitur omne ægrum est animal, tantùm Homo loqui potest, igitur omne quod loqui potest, est homo, & ita reliqua huius formæ.

Dictio Exclusiua nô excludit concomitantia.

Conuersio exclusiuæ omnino affirmatiua.

De Exceptiuis Enunciationibus. CAP. XVI.

EXCEPTIVÆ Enunciationes dicuntur, *quæ constant signo aliquo exceptiuo, quale est*, præter, & si quod est aliud eiusdem significationis. Hoc verò signum fere semper excipit aliquod Subiectum à participatione, Consortiòve Prædicati, vt si dicas: Omne Animal, præter Hominem, est rationis expers. Verum ne hoc loco ineptas exceptiones admittamus, relegādæ hinc sunt illę, in quibus id, à quo fit exceptio, non verè dicitur de eo quod excipitur. Quis enim audiat ita loquentem, Omnis homo, præter belluam, est rationis prticeps? Itaque solas eas exceptiuas admittamus hoc loco, in quibus à quo exceptio fit, verè affirmatur de re excepta. Quamquam verò id, à quo fit exceptio, nonnumquam

Exceptiua quæ.

Quid efficiat signum effectiuum.

Id à quo fit exceptio verè dici debet de eo quod excipitur.

signo particulari notatur, vt si dicas, aliquis, Rex, præter Cræsum, fuit Diues. Aliqua regio, præter Italiam, est ferax bonorũ ingeniorũ, ratio tamen exceptionis poscere videtur, vt id, à quo fit exceptio, notetur signo Vniuersali, excipere enim est, à toto genere partẽ detrahere. Itaque minus propria censenda est exceptio, cũ id à quo fit exceptio, notatur signo particulari: quo fit, vt de ea in præsentia nobis loquendum non sit. In exceptiuis igitur enuntiationibus, quemadmodum in exclusiuis, vel signum & Verbum affirmantur, vt si dicas: Omne mobile, præter cœlum, interire potest: aut solum Signum affirmatur, vt: Omne animal, præter hominem, nõ est rationis particeps: aut vtrumque negatur, vt si dicas: Non omne mobile, præter cœlum, non potest interire: aut signum dumtaxat negatur, vt si dicas: Non omne animal, præter Hominem, est bipes.

Id à quo fit exceptio notari debet signo Vniuersali.

Exceptiuarũ quatuor itidẽ formulæ.

His etiam omnibus hoc commune est: ***vt exponantur vna quadam Coniuncta enuntiatione composita ex duabus exponentibus simplicibus, quarum prior constet eodem subiecto, & prædicato*** (ita tamen, vt in Subiecto negetur id quod excipitur, de eo à quo excipitur, ***posterior autem constet eodem Prædicato, & eo tantum subiecto, quod excipitur.*** Prima itaque exceptiua, exponitur Copulatiuè, priori exponente Vniuersali affirmatiua, & posteriori vniuersali negatiua, hoc modo: Omne mobile, præter cœlum, interire potest, id est, Omne mobile quod non est cœlum, interire potest, & nullũ cœlum interire potest. Secunda, quæ est contraria primæ, etiam Copulatiuè exponitur, sed priori exponente vniuersali negatiua, & posteriori vniuersali affirmatiua, hoc modo: Omne animal, præter hominem, est rationis particeps, id est, nullum animal, quod non est homo, est rationis particeps, & omnis homo est rationis particeps. Tertia verò, quæ est Subalternata primæ, & Contradictoria secundæ exponitur Disiunctiuè, priori exponente Particulari affirmatiua, & posteriori particulari negatiua, hoc modo: Non omne mobile, præter cœlum, non potest interire, id est, aliquod mobile, quod non est cœlum, potest interire, vel aliquod cœlum non potest interire. Quarta deniq; quę contradicit primæ, Subalternatur secundæ, est subcontraria tertiæ, etiã disiunctiuè exponitur, priori tamen exponẽte particulari negatiua, & posteriori particulari affirmatiua, hoc modo: Non omne animal, præter hominem est bipes, id est aliquod animal, quod non est homo, non est bipes, vel aliquis homo est bipes.

Cõmunis ratio exponẽdi exceptiuas.

Atqve ita patet, priores duas exponi copulatiuè, idq; exponentibus Vniuersalibus: duas verò reliquas disiunctiuè, & exponentibus particularibus. Præterea exponentes contrariarũ, esse contrarias, subcontrariarum, subcontrarias, Contradicentium, Contradicentes, & Subalternarum, Subalternas. Quæ omnia cernes in sequenti descriptione, notatis primum his quattuor distinctionibus:

Comparãtur inter se expositiones.

Cautè Cedas Prisco Mori.

Quæ eodem modo indicant exponentes exceptiuarum, quo superiores, exclusiuarum. Prima enim significat exponentes primæ, & cætera quæ sequuntur, eodem ordine exponentes reliquarum.

Subal-

Subalternans.	Subalternans.
1	2
Omne mobile, præter cœlum, interire poteſt.	Omne mobile, præter cœlum interire non poteſt.

Contraria.

Id eſt,	Id eſt,
Ca- Omne mobile, quod non eſt cœlum, interire poteſt, &	*Ce-* Nullum mobile, quod non eſt cœlum, interire poteſt, &
rè Nullum cœlum interire poteſt.	*dat.* Omne cœlum interire poteſt.

Subalterna. *Contra dicentes.* *Contra dicentes.* *Subalterna.*

3	4
Non omne mobile præter cœlum non poteſt interire.	Non omne mobile, præter cœlum, interire poteſt.
Id eſt,	Id eſt,

Subcontraria.

Priſ- Aliquod mobile, quod non eſt cœlum, interire poteſt,	*Mo-* Aliquod mobile, quod non eſt cœlum, non poteſt interire,
vel	vel
co. Aliquod cœlum interire non poteſt.	*ri.* Aliquod cœlum interire poteſt.
Subalternata.	Subalternata.

De Reduplicatiuis Enunciationibus. CAP. XXII.

ENVNTIATIONES Reduplicatiuæ dicuntur, *quæ conſtant Dictione aliqua geminante, ſeu Reduplicante*, vt vocant. Veluti ſi dicas, Homo quatenus eſt Homo, eſt diſciplinæ capax. Illa enim Dictio, *Quatenus*, quia apta eſt ad aliquid geminandum, & iterandum, Reduplicans, & Reduplicatiua dici ſolet, quemadmodum & cæteræ omnes eiuſdem ſignificationis. Duobus autem modis accipiuntur hæ dictiones: Altero, vt notant in Subiectis rationem aliquam, ſecundum quam ipſis conueniunt Prædicata (quod ſpecificatiuè accipi appellãt) vt ſi dicas, homo quà homo eſt, eſt Species, homo quà eſt homo, eſt Grãmaticus. Nec enim ſenſus eſt, cauſſam cur homo ſit Species, aut Grammaticus eſſe, quia eſt homo (quandoquidem hoc pacto omnes homines eſſent Species

Reduplicatiuæ quæ dicantur. *Dictio reduplicans, ſiue geminans.* *Duplex acceptio dictionis geminantis.* *Specificatiuè.*

cies,atque Grammatici(sed sensus est quod ratio conueniens Homini,cum qua simul reperitur,vt sit species, & Grammaticus, est ratio hominis,non Socratis tantum,aut Platonis,quamquam etiã Socrates,& Plato,quà sunt hi homines,Grammatici dici possint. Altero modo accipiuntur,vt significant aliquid,quod subiecto conuenit esse caussam Prædicati,(quod vocant Reduplicatiuè accipi)vt si dicas homo qua homo est,vel,qua rationalis naturæ est,est disciplinæ capax. *Reduplicatiuè.*

OMISSA igitur priori Acceptione,quæ minus propria est quod ad posteriorem attinet,hoc tantum dicendum videtur, multò facilius,& familiarius Enuntiationes,quæ hunc sensum continent, per singulas Causales exponi,quã per quattuor,aut quinq; Exponentes vt à plerisque Exponuntur. Itaque affirmatiua Reduplicationis & Verbi perfacilè exponitur per Causalem omni ex parte Affirmatiuam,hoc modo homo quà est rationalis, est disciplinæ capax,id est, homo quia rationalis est, disciplinæ capax est. Affirmatiua autem Reduplicationis duntaxat per Caussalem Negatiuam solius Consequentis,hoc modo:homo, quà homo est, rationis expers non est: hoc est,homo quia homo est,non est rationis expers. Negatiua verò,& Reduplicationis, & Verbi, exponitur per Caussalem Negatiuam Coniunctionis,& Consequentis hoc modo: homo non qua homo est,non est Grammaticus, id est, homo non quia homo est, Grammaticus non est:negatiua denique solius Reduplicationis,Exponitur per negatiuam solius Coniunctionis hoc modo homo non quà homo est,Grammaticus est,id est, homo non quia homo est,Grammaticus est. *1 Ratio Exponendi Reduplicatiuas Enũtiationes 2 Vt Ochamus 2 parte. Logicæ cap. 16. 3*

NONNVNQVAM tamen illud. Quà,non in eo sensu vsurpatur, quo significat aliquid esse verè Caussam Prædicati, sed Conditionem quandam sine qua Prædicatum non conuenit Subiecto,vt si dicas,Ignis quà propè est,calefacit. Atque hoc pacto illud,Quia, non propriè accipiendum est in expositione,sed tantum,vt declarat conditionem sine qua non,vt vocari solet. Veruntamen hic Sensus non propriè Reduplicatiuam efficit Enuntiationem,sed Reductione quadam. Possent autem huiusmodi Enuntiationes eodem ordine, quo superiores,disponi,sed quia res nihil habet difficultatis,simul etiam quia in hisce multus iam fortasse videor, huic Tractationi de Oratione finem impono. *Reduplicatio nonnunquam declarat conditionẽ sine qua non.*

***

INSTI.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER QVARTVS

De Ordine, ac Modo tradendi partes Dialecticæ: Item quid sit Diuisio CAPVT I.

EXPLICATIS iis omnibus, quæ tribus Differendi Modis, Diuisioni inquam, Definitioni, & Argumentationi sunt communia, sequitur vt ad ea, quæ singulorum propria sunt, veniendum sit. Ac de Diuisione quidem, & Definitione, qua ratione per se considerantur, & speciales Differendi Modi existunt. (sic enim à nobis in præsentia tractabũtur) nullum opus habemus ab Aristotele ex instituto editum. Attamen si ex iis, quæ illæ Argumentationis caussa in Analyticis, & Topicis de hisce disseruit, ea quæ ad hũc locum attinent, desumpserimus, aliaque nonnulla ex aliis libris, præsertim Metaphysicis, asciuerimus, nihil præterea erit, quod magnopere videatur requirendum. Nam etsi multa sunt, quæ de Diuisione, & Definitione quæri, ac disputari possunt, tamen difficillima quæque non ad Dialecticum, sed ad Metaphysicum spectant.

Institutum librorum sequẽtium.

Quo pacto in his duobus libris de Diuisione, ac definitione agẽdum sit.

Maiores difficultates de Diuisione, ac Definitione ad Metaphysicũ spectant.

Diuisio quid sit.

DIVISIO igitur, quòd ad Dialecticũ attinet *est Oratio, qua totũ in suas partes diuiditur*, vt si dicas, Hominis altera pars est animus, altera corpus. Animaliũ aliud Homo est, aliud bestia. Totum quod diuiditur, & à quo incipit diuisio Diusũ apud Dialecticos appellatur: Partes vero in quas Diuisio finitur, ac terminatur, Membra Diuidentia, vel Membra Diuisionis dicuntur. Hinc intelliges Diuisionem esse quendam Sciendi Modum. Nam cum Totum in suas partes Diuiditur, tunc distinctè quà Totum est, declaratur.

Diuisum.

Membra diuidentia.

De Distinctione Vocis Multiplicis. CAP. II.

DVPLEX verò Diuisio traditur à Philosophis, altera Vocis Multiplicis, quæ distinctio nominatur: altera Rei, quam in Partitionem, & in eam quæ magis propriè Diuisio appellatur, distribuunt. Distinctio, *est Diuisio Vocis Multiplicis in suas significationes aut sensus*, vt si dicas. Huius Vocis. Acutum, Alia significatio est, qua significat Acutam figuram, alia qua transfertur ad Sonum Acutum,

Generalis diuisio Diuisionis.

Distinctio quid.

alia qua ad Saporem Acutum,& huius Orationis, Littus aras, alter sensus est,quod Littus aratro proscindas.alter, quòd operam perdas. Hoc dictum intellige de Vocibus, quæ nec habent varias significationes,nec varios Sensus æquè principales,sed tales, vt in ipsis, siue Significationibus,siue Sensibus,aliquam videre liceat vnitatem ordinis,aut proportionis: vt patet in traditis exemplis. Nam si Vox Multiplex habuerit plures Significationes, aut Sensus æquè principales sine ordine vllo,aut proportione,quæ aliquam faciat vnitatem Significationis(vt hæc vox Gallus,quæ ex æquo significat Hominē Gallum,& Gallum auem:& hęc Oratio,Audiui Græcos vicisse Troianos, quæ ex æquo Significant Audiuisse me quòd Græci vicerint Troianos & quòd Troiani Gręcos)non videbitur eius Distinctio ad vllum genus Diuisionis propriè reuocari: quia id nō propriè diuiditur,quod nullo modo est vnum. Totum enim, vt docet Aristoteles vnum quiddam,qua totum est,esse debet:Siue igitur ita dicas, siue huiusmodi Voces modo aliquo diuidi concedas,potest enim earum Multiplicitas quodammodo dici vnum ratione vnius Vocis, in qua cernitur omnis enumeratio significationum,aut sensuum vocis multiplicis,seu verè Diuisio sit,seu quodammodo Diuisio, nomine Distinctionis propriè comprehenditur,de qua omni, vt de re in disserendo per necessaria multa præcepta tradit Aristoteles. Hæc de primo Diuisionis generę dicta sint,

Quæ Vox multiplex propriè non dicatur diuidi.

Id non propriè diuiditur quod nullo modo est vnum.

Omnis diuisio vocis multiplicis, etiā impropria, propriè dicitur distinctio.

NVNC ad alterum,quod Partitio nominatur,veniendum est.

De Partitione. CAP. III.

1.Top.13.

PARTITIO, *est Diuisio totius quanti in partes, quibus integratur.* Partium integrantium nomine intelligo eas, quibus tota aliqua Mugnitudo,aut Multitudo extensa est.

Partitio quid.
Partes integrantes.

HOC modo,Mēbra Corporis humani sūt partes integrātes corpus humanū,& Ordines Reipublicæ totā integrant Rempublicam.

QVONIAM verò Partes integrantes:aut sunt ὁμογενῆς hoc est, eiusdem Naturæ,ac Appellationis cum toto, quas Cognatas, & Similares vocant,vt partes Carnis,& partes Aquæ,quęlibet enim Pars quæ Carnem integrat,Caro est,& quælibet Aquæ,est aqua, aut ἑτερογενῆς id est, diuersæ Naturæ,ac appellationis,quas Multigenas, & Dissimilares nominant,vt Membra Corporis humani,& Partes Domus, neque enim Digitum dixeris esse Corpus humanum,aut Parietem Domum,fit, vt duplex sit Diuisio in Partes Integrantes,altera in Similares,altera in Dissimilares.

Partes Similares. Arist. 1.de Gener. 5. & 1. de hist.anim. 1. vocat. ὁμοιομερῆς. Dissimilares ἀνομοιομερῆς. Duplex Partitio.

PRIORI modo diuiduntur Quantitates Continuæ,& alia pleraque,vt Aër,Aqua,& cætera huiusmodi,posteriori diuiduntur Quantitates Discretæ,animalium corpora,& alia permulta, tum à Natura,tum ab Arte composita.

AD hanc Diuidendi formam reuocari potest Diuisio Totius Potestate,seu Virtute,in suas Vires,seu potentias, quæ, sæpenumero apud Aristotelem Partes vocantur, vt si dicas, Animi rationalis altera

Diuisio Totius potestate ad Partitionem reuocare.

altera pars est qua intelligit, altera, qua cupit. Caussa huius reuocationis est, quia vt res extensa constat suis Partibus Integrantibus, quoad totam extensionem, sic res quæ multa potest, constat suis Viribus, Potentiisue quoad totam potestatem.

De Diuisione Physica Totius Essentialis. CAP. IIII.

DIVISIO, vt à Distinctione Vocis Multiplicis, & à Partitione secernitur, duplex est, Altera Totius Essentialis, Altera Totius Vniuersalis. Nomine Totius Essentialis intelligo id, quod habet essentiam cōpositam, siue re siue consideratione: cuiusmodi sunt omnes Species, quæ per se ponuntur in Prædicamentis: vt Homo Angelus, Color: Hæ siquidem res respectu Partium, ex quibus ipsarum Essentia constituitur, dicuntur Tota essentialia. Totum verò Vniuersale accipio respectu Partium sibi subiectarum, de quibus dicitur Essentialiter, seu vt de subiectis, vt loquitur[a] Aristoteles: quo pacto Substantia & Corporeum dicuntur Tota vniuersalia respectu Hominis, aut Animalis. Porro Diuisio totius Essentialis, vt iam significauimus, duplex est, Altera Realis, siue Physica: Altera Rationis, siue Metaphysica. Diuisio Physica Totius essentialis est, qua Totum Essentiale diuiditur in partes verè, ac re ipsa Essentiam componentes: Partes verè componentes Essentiam rei, sunt Materia, & Forma. Materia (vt pingui Minerua rem exponamus) *est Subiectum quod Formam in se recipit.* Forma verò *est Perfectio quadam, qua recepta in Materia Essentiam rei absoluit.* Hoc modo Corpus, dicitur Materia Hominis, & Animus Forma. Ita diuisio qua dicimus, Hominis alteram partem esse Animum, Alterā Corpus, est Diuisio Physica. Dici autem solet hęc Diuisio Realis ac Physica, quia fit in Partes re diuersas, ex quibus id quod Diuiditur Naturaliter compositum est.

Totum Essentiale.

Totū Vniuersale.

a Præd. 2. & 3. Duplex Diuisio Totius Essentialis.

Diuisio Physica quæ

Materia

Forma.

Cur Physica & Realis Diuisio dicitur.

AD hanc Diuisionem reuocatur Diuisio Compositi Accidentalis in Subiectum, & Accidens, vt si dicas: Æris figurati, altera pars est æs, altera figura. Reuocatur etiam Diuisio Quantitatum Continuarum in Partes Diuisibiles, & Indiuisibiles, quoniam Diuisibiles sunt similes Materiæ, Indiuisibiles autem formæ, quo pacto Linea duorum palmorum, Diuiditur in duos palmos, & in punctum, quo palmi copulantur.

Quæ Diuisiones ad Physicam reuocētur.

De Diuisione Metaphysica Totius Essentialis. CAP. V.

DIVISIO Metaphysica Totius essentialis, *est ea qua Totum Essentiale Diuiditur in partes, sola ratione considerationéque. Essentiam componentes.* Huiusmodi partes sunt Genus, & Differentia. Sola enim ratione Species ex Genere, & Differentia constituitur, vt Homo ex animali, & rationali. Ita fit, vt Oratio, qua dicimus, Hominis Alteram Partem Essentialem esse animal, alteram rationale, sit Diuisio Metaphysica.

Porphy de Differentia.

Cur Diuisio hæc dicitur Rationis. & Metaphysica.

DICITVR autē hæc Diuisio Rationis, & Metaphysica, quia non

x 2 fit.

fit in partes re diuersas, sed ratione sola: qui Diuidendi Modus, Metaphysicorum est penè proprius ac peculiaris. Nam, vt in eodem exemplo persistam, Animal & Rationale, quę in Homine cernuntur, eadem prorsus res sunt ipse tamen Homo secundum eā quidem rationem qua conuenit cum brutis animantibus, est, & dicitur Animal, secundū eā verò, qua ab eisdē distinguitur, est, & dicitur Rationalis.

Diuisio indiuidui in Speciem, & differentiam Indiuiduantem.

AD hāc Diuisionem reuocatur diuisio indiuidui (quod sæpe Aristoteles [a] comparatione Speciei vocat ipsum Totum) in Speciem, & Differentiam Indiuiduantem ex quibus non re ipsa, sed ratione, & consideratione, componitur. Homo enim, & differētia Indiuiduans, ex quibus Socrates constitui dicitur, eadem omnino res sunt: Verùm Socrates secundum eam rationem, qua cum cæteris hominibus conuenit, est, ac dicitur Homo; secundum eam verò, qua differt ab eisdē, est, & dicitur, Hic designatus Homo, ac Indiuiduus, Sed accuratior huius rei perscrutatio, nec ad hunc locum, nec fortasse ad hanc artem pertinet. Hæc de diuisionibus totius essentialis videntur satis.

[a] *Vt 7. Meta. cap. 4. tex. 11. & cap. 10. tex. 33. & deinceps.*

Est enim Metaphysica.

De Diuisione Totius Vniuersalis in partes Subiectas.

CAPVT VI.

Triplex Diuisio totius Vniuersalis in partes Subiectas.

Præd. ca. 5.

DIVISIO Totius Vniuersalis in Partes Subiectas, seu de quibus dicitur vt de Subiectis, complectitur, vt placet Aristoteli Diuisionem Generis in Species, Speciei in Indiuidua, & differentiæ in Species, aut indiuidua. Hæc enim omnia, ac sola prædicantur de suis Partibus, vt de Subiectis, seu Essentialiter; vt ex Prædicamentis apertum est. Exempla sunt: Animalium aliud est Homo, aliud bestia. Hominum alius est Socrates, alius Plato, alij verò cæteri. Animatorum, alia sunt animalia, alia plantæ; Rationalium illud Ioannes, alia vero alia Hominis Indiuidua. Princeps harum Diuisionum, imò & omnium, est Diuisio Generis in Species, quam vt nobilissimam, & in Philosophia maxime necessariam magnis laudibus extulit Plato. Sed & hæc, & reliqua huius classis, facile intelliguntur ex iis, quæ in explicandis quinque Vniuersalibus diximus: quanquam non ita facilè reperiuntur, quia maxima ex parte ignotæ nobis in hac vita sunt rerum Naturæ, & Essentiæ.

Diuisio Generis in Species princeps omnium.

Rerum essentiæ ferè ignorantur.

Diuisiones Analogorū.

AD Diuisiones Generis in Species, & Specierum in Indiuidua reuocantur Diuisiones quorundam Analogorum, vt cum dicimus, Principiorum aliud est principium, viæ, aliud principiū motus, aliud principium temporis, &c. Item Accidentium alia sunt Quantitates, alia Qualitates, alia Relationes, alia Extrinsecus adiacent. Nam etsi huiusmodi Analoga non Prædicantur vt Genera, aut Species de mēbris Diuidentibus, tamen proxime, ad Generis, aut Speciei Prædicationem accedunt. Loquor autem non de vocibus Analogis, harum si quidem Diuisio in suas Significationes ad Distinctionem Vocis Multiplicis pertinet, sed de Rebus significatis. Nec vero de omnibus Analogis id quod dixi, intelligendū esse volo, sed de iis tantum, quorum Nomina pro omnibus Membris Diuidentibus accipi solēt, cum simpliciter, atque Absolutè ponuntur: cuiusmodi sunt quæ attulimus

limus in exempla. Si enim dicas, Principium est ex quo aliquid pendet, pro omnibus Principiis accipietur nomen Principij, & sic nomẽ Accidentis, quod in nouem Accidentium suprema Genera diuiditur, aliorumq; multorum, Analogorũ vt Motus, Caussæ, & similium cum eorum significata definiuntur. Quod si Analogum fuerit huiusmodi, vt eius Nomen absolutè, & sine adiectione positum non pro omnibus Membris Diuidentibus accipiatur, sed pro præcipuis duntaxat rebus significatis, vt, Homo Analogicè communis ad veros, & depictos: cum enim hoc nomen, Homo, sine adiectione in Enuntiatione ponitur, semper accipitur pro solis veris Hominibus, vt, cum dicimus, Homo est animal, Homo est ens: Diuidi sane non poterit in Membra Analogica: Si enim dicas, exempli caussa, Hominum alius verus, alius depictus est, non feceris veram Diuisionem, quia nomen Diuisi, pro solis veris Hominibus accipitur. Id quod facile est cernere in cæteris huiusmodi.

Colligitur numerus quinque supradictarum Diuisionum per se, totidemq; adduntur Diuisiones Per Accidens. CAP. VII.

HÆc quinque Diuisionum Genera, hac ratione colligi possunt: Totum quod Diuiditur, aut est Vox Multiplex, habens nimirum multas Significationes, Sensúsve, aut Res continens multas Partes. Si Vox habens multas Significationes, aut Sensus, primo Diuisionis genere Diuiditur. Si verò est Res Multas continens Partes, aut comparatur cum Partibus se Integrantibus, aut cum Partibus suam Essentiã constituentibus, aut cum Partibus sibi subiectis. Si cum Integrantibus, Diuiditur secunda Diuisionis forma: Si cum iis, quę suam Essentiam verè, ac re ipsa componunt, Diuiditur tertia: Si verò cum iis, quæ sola Ratione, quarta: Si denique cum Partibus Subiectis, quinta. Cùm igitur alius Diuidendi modus esse non videatur (nam si quis alius occurrerit, facilè ad hos reuocabitur) efficitur vt quinque tantum sint Diuidendi Genera. Verùm enimuerò, hæ omnes Diuisiones, vt eas hactenus explicauimus, sunt Diuisiones per se. Diximus enim, Diuisionem esse Orationem, qua Totum Diuideretur in suas Partes, hoc est, in eas, quę Ratione sui, seu per se (quod idem est) sunt Partes Totius. Huiusmodi enim simpliciter, & absolutè dicuntur Rei Partes. Atque hæ quidem aut Totius Æquiuocationem, ambiguitatémve verè efficiunt, aut ipsum verè Integrant, aut eius Essentiam Re, aut Ratione constituunt, aut illi subiiciuntur, vt dictum est.

Explicatur definitio Diuisionis.

Hactenus sũt explicata Diuisiones per se.

CÆTERVM cùm sæpe Totum in alia quędam quasi in suas Partes Diuidatur, vt nunc patebit, quot sunt Diuisiones per se, tot fieri possunt Diuisiones per Accidens. Distinctio quidem Vocis Multiplicis, hoc modo: Huius vocis, Acutũ, alia Significatio est, qua significat id quod stimulat tactum, alia qua id quod pungit aures, alia qua id quod ferit gustatũ, & cætera. Partitio autem hoc modo, Huius annuli (ex auro scilicet & smaragdo confecti) altera pars est fulua, altera viridis. Diuisio Totius Essentialis Physica hoc modo: Hominis

Diuisiones per Accidẽs.

Distinctio per Accidẽs.

Partitio per Accidens.

Diuisio Physica per Accidens. Metaphysica.

altera pars est quæ mouet, altera quæ mouetur. Metaphysica verò siue Rationis, hoc modo: Hominis Alrera pars est brutis animantibus communis, altera illi propria & peculiaris. In his quatuor Generibus cernis Membra Diuidentia non esse per se Partes Diuisi, sed earum Accidentia.

Diuisio Totius Vniuersalis.

In lib. de Diuisione.

IAM Diuisio Totius Vniuersalis tribus modis per Accidens fieri cernitur. Aut enim Subiectum Diuiditur in Accidentia, aut Accidens, in Subiecta, aut Accidens in Accidentia. In qua distributione Iuniores omnes Boëtium (quem ex Antiquis ferè vnum habemus, qui de Diuisione ex instituto loquatur) velut ducẽ sequũtur. Diuisio Subiecti in accidentia tunc est, cùm Membra Diuidentia accidunt Partibus subiectis Diuisi, vt si dicas: Animalium aliud loqui potest, aliud loqui non potest: Item, aliud est rectum, aliud pronum: Item, aliud est aptum, aliud ad hinnitum, aliud ad latratum, aliud ad boatum, &c. Hæc namque omnia Membra Diuidentia accidũt partibus subiectis animalis, vt potè animalibus diuersis. Diuisio Accidentis in Subiecta est, cùm Mẽbris Diuidentibus accidũt Partes subiectæ Diuisi, vt si dicas: Eorũ quæ mouetur, quædã sunt cœli quędã elemẽta, quædam mista: Item, Bonorũ quædam sunt in animo, quædam in corpore, quædam in rebus externis: item, Colorum alius est in Cygno, alius in coruo, alij in aliis rebus. Hic è cõtrario cernas licet Membris Diuidentibus accidere partes subiectas Diuisi. Nam quoddam Moueri accidit cœlis, aliud Elemẽtis, Aliud Mistis. Reliqua exẽpla sunt perspicua. Diuisio Accidentis in Accidentia tunc est, cùm Mẽbra Diuidentia accidunt partibus subiectis eius rei, cui accidit Diuisum: vt si dicas, Alborum quædam dura sunt, quædam mollia, alia liquentia. Hic denique cernis Membra Diuidentia accidere diuersis corporibus vt Marmori, Adipi, & Lacti, quæ sunt Partes subiectæ Corporis misti, cui accidit vt sit album.

Diuisio Subiecti in Accidentia.

Diuisio Accidentis in Subiecta.

Diuisio Accidentis in Accidentia.

Obiectio.

SED obiiciat aliquis, Ergo hæc diuisio: Coloratorum aliud est Album, aliud Nigrum, aliud medio colore infectum, est Diuisio per Accidens (quandoquidem Membra Diuidentia accidunt Partibus subiectis corporis misti, cui accidit Coloratum, quod Diuiditur) cùm tamen sit Diuisio per se, Generis videlicet in Species. Occurres tamen in his tribus Diuisionibus, quemadmodum in superioribus quatuor Generibus Diuisionum per Accidens, semper ponendum esse, quòd Membra Diuidentia non sint per se partes Diuisionis. In hoc enim, vt ex dictis perspicuum est, Posita est ratio Diuisionis per Accidens, quæ in his omnibus Diuisionũ formis includitur. At Album, Nigrum, & medio aliquo colore infectum, non sunt partes per Accidens Colorati, sed per se illi subiecta, nimirum vt Species Generi. Quare non sequitur ex dictis, hanc & alias huiuscemodi Diuisiones esse Diuisiones per Accidens.

De Diuisione Generis in Differentias, & Differentiæ in Differentias. CAP. VIII.

SED Quæstio est, ad quodnam Genus Diuisionis pertineãt Diuisio Generis in Differentias, & Communioris Differentiæ in minus

minus Communes: vt cum dicimus, Animalium aliud est Rationale. aliud Irrationale, Animatorum aliud sensus particeps, aliud sensus expers. Et quidem quod attinet ad Diuisionem Generis in Differētias, negat [a] Boetius talem Diuisionem; Neque enim putat Genus in differentias vnquam Diuidi, nisi cùm Speciebus nomina non sunt imposita, tunc siquidē cogimur, vt ait, nominibus Differentiarum, Species significare. Fauet Boetio [b] Porphyrius, qui cùm disserit de officio & natura Differentiarum, semper ita loquitur, vt dicat Genera diuidi per differentias in Species, numquam vero ita, vt fateatur Diuidi in differentias: fauet & similitudo tū Naturæ, tum artis, Res siquidem Naturalis non dicitur Diuidi in formas sed per formas in varia Composita Naturalia: Cera item non diuiditur in figuram Sphæræ & Tesseræ, sed per has figuras diuiditur in Sphæram & Tesseram, Sed & Ratio id videtur comprobare. Nam Differentiæ nullo modo videntur Partes Generis, nisi ratione Specierū, quæ sunt Partes Generi subiectæ, quo fit vt in eas non videatur Diuidi per se Genus, sed per Accidens, vt in ea scilicet quæ accidunt, hoc est, conueniunt Partibus per se subiectis. Sic enim Accidendi verbum accipi potest in explicatione diuisionis per Accidens, vt sæpe accipitur apud [c] Aristotelem. Quamquam hoc non est negandum, Diuidi per se Genus per differentias, Differentiæ siquidem contrahunt per se Genus, quod Proprietates & Accidentia contrahunt per Accidens.

Num Genus diuiditur in Differentias.

[a] *In lib. iam citato.*

[b] *Porphy. de Differentia.*

Genus diuiditur per se per Differētias.

[c] *vt 7 Top. 13. & 1. Elench. 4.*

QVOD si hæc sententia non placet, dicito hanc diuisionem reuocari ad Diuisionē per se Totius Vniuersalis in Partes subiectas, quia Differentiæ, etsi nō subiiciūtur per se alicui Vniuersali, Neque enim vllum in suis essentiis includunt, tamen constituunt per se Species, quæ per se subiiciuntur Generi: quòd vtique Proprietates & Accidentia facere non possunt. Modo eodem vendicare poteris Diuisionem Communioris Differentiæ in minus Communes, à Diuisione per Accidens, Accidentis in Accidentia. Nam etsi minus Communes Differentiæ, non sunt per se subiectæ magis Communibus, tamen per se constituunt Species, quę Communioribus per se subiiciuntur.

Nulla Differentia includit in sua essentia aliquod Vniuersale vniuocū.

Diuisio communioris differentiæ in minus communes.

Diluitur obiectio.

Si cui tamen magis placuerit, vt dicat hanc Diuisionem esse per Accidens, alius vero asserat [d] Aristotelem septimo libro Metapysicorum apertè dicentem Differentias communiores diuidi per se in Differentias minus Communes; Occurrit ille, id intelligendum esse de Accidentibus, quibus vtimur penuria verarum Differentiarum, Talia enim sunt verè Genera quædam Accidentium, vt esse Pedatum, quod in exemplum affert Aristoteles. Id quod apertius intelliges, si perpendas id quod ille ait. Differentiam Communiorem ita includi in Inferiori, vt si minus Communis addatur Communiori, committatur Nugatio, vt si dicas, pedes habens Bipes. Hoc enim de veris Differentiis intelligi nō potest. Dicimus enim Hominem esse corpus Animatum sensitiuum rationale, sine repetitione nugatoria. Id quod accidit propterea, quod minus Communes Differentiæ non includūt essentialiter Cōmuniores. Id autē quod diximus Diuisione

[d] *Ca. 12. tex. 43.*

Minus cōmunes Differentiæ non includunt essentialiter communiores.

sione Generis in differentias vniuersales, accommodandum est eadem ratione ad Diuisionem Speciei infimæ in Differentias Indiuiduantes: Id etiam quod docuimus de Diuisione Communioris Differentiæ in minus Communes, adaptandum est ad diuisionem differentiæ vniuersalis in Indiuiduantes.

Diuisio differentiæ vniuersalis in indiuiduantes.

QVAM verò vtilis sit diuisio Generis, siue per differentias, siue in Differentias: dici non potest, cum hęc vna sit recta via ad Diuisionem Generis in Species, & ad Definitiones Essentiales. Sed quia rara admodum est apud nos, sæpissimè confugimus ad Diuisiones per Accidens, quibus Genera in Accidentia Diuiduntur, vt cùm dicimus: Animalium aliud rectum est, aliud pronum: Item aliud mansuetum natura, aliud ferum: Rursum, Aliud ingredi, aliud repere, aliud natare, aliud volare. Hæc de diuersis Diuisionum Generibus, nunc qua Verborũ formula Diuisiones sint conficẽdæ breuiter dicamus.

Vtilitas Diuisionis generis per differentias:

Qua Verborum Formula Diuisiones sint conficiendæ. CAP. IX.

DIVISIONES quatuor priorum generum, hoc modo sunt conficiendæ. Initio Diuisionis ponendum est Nomen Diuisi in gignendi Casu singularis numeri, deinde ante Nomen cuiusque membri Diuidentis inserenda sunt hæc verba, *altera pars*, vel *alia pars*, aut similia: vt cum dicimus, Huius vocis Gallus, alia, significatio est, qua hominem Gallum significat, alia, qua gallũ auem: Temporis altera pars est transacta, altera futura: Reipublicæ vna pars ordine sacrorum Ministrorum continetur, altera Nobilium, tertia Plebis: Hominis hæc pars est animus illa corpus. Speciei altera pars constituens, est Genus, altera Differentia. Diuisiones autem quinti generis, quæ sunt totius Vniuersalis in Partes subiectas, possunt quidem eodem modo confici, nominata natura partium, vt si dicas. Animalis altera pars subiecta est homo, altera bestia. Verum seruata consuetudine Diuidendi Philosophorum, hoc modo conficiendæ, sunt, Initio Diuisionis ponendum est Diuisum in gignendi Casu Numeri pluralis, deinde addenda sunt Membra Diuidentia sine Nomine Pars, vt cum dicimus, Substantiarum alia est corporata, alia corporis expers: Corporum aliud simplex est, aliud mistum; Animalium quædam in terra degunt, alia in aquis, alia quasi vitæ ancipitis vtroque in loco viuũt. Caussa huius discriminis in Diuidendo hæc est, quia Totum in superioribus quattuor diuidendi Formis, cùm sit compositum ex suis Partibus, potest esse vnum tantum Indiuiduum, vt hæc vox, hoc tempus, hæc Respubl. hic Homo: Totum autem in extremo Diuisionis genere, cum non componatur ex suis Partibus, sed eas sibi subiectas habeat necessariò est Vniuersale, vt substantia cõmunis, Corpus commune, Animal commune: Alioqui non habebit partes subiectas. Hæc est igitur caussa, cur in prioribus quattuor Generibus, Nomen Diuisi debeat esse Singularis Numeri, in extremo autem Pluralis. Quamquam verò hæc interdum non seruentur, sunt tamen naturis Diuisionum accommodatissima. Reliquum est, vt Præcepta bene Diuidendi tradamus.

Quattuor priores Diuisiones.

Quinta Diuisio. Hoc modo fit diuisio in actu signato, vt aiunt.

Sic fit Diuisio in actu exercito, vt dici solet.

Caussa discriminis.

Primum

Primum Praeceptum bene diuidendi. CAP. X.

QVATTVOR potissimum Præcepta in Diuidendo obseruanda sunt. Primum est, *vt singula Membra Diuidentia minus contineant, quam Diuisum, omnia vero simul sumpta, Diuiso adæquentur.* Hinc fit, vt non sit bona hæc Diuisio Animalium alia sunt sensu prædita, alia ratione, quia Sensu præditum æquè latè patet, atque Animal, nisi intelligatur cũ partcula *Solo.* Sic enim bona erit diuisio. Namq; Animalia, aut solo sensu prædita sunt, aut rationem, & mentem participant. Hinc etiam fit, vt hæ non sint bonæ Diuisiones; Animalium aliud est bipes, aliud quadrupes, aliud plures habens pedes: Item, Aliud est bestia, aliud Homo, aliud Angelus, prior, quia Diuisum latius patet, quam Membra Diuidentia simul accepta: posterior, quia membra Diuidentia simul sumpta latius patent, quàm Diuisum. *2. Post. 5.*

SED est quod obiiciat aliquis contra hoc Præceptum. *Obiectio.*

HVIVS enim bonæ diuisionis, Hominis altera pars ratione, cõsiderationéque componens, est Animal, altera rationale, Animal, quod est membrum Diuidens, non modo non minus continet, quã Homo, sed etiam latius patet, cùm de pluribus quam Homo prædicetur. Item huius bonæ diuisionis, Alborũ quædam dura sunt, quædam mollia, alia liquentia; Membra omnia simul accepta latius patent, quàm Album: dicuntur siquidem de rebus etiam atris, vt de Ebeno, de Pice, & Atramento. Priorem tamen facilè dilues si dicas Animal, quod ad Prædicationem attinet, latius patere, quàm Hominem, verùm quod attinet ad essentiam, Hominem plus aliquid continere: complectitur enim in essentia sua Rationale, quod non complectitur Animal. Posteriori autẽ obiectioni sic occurres, In omnibus Diuisionibus, siue per se, siue per Accidẽs Totius Vniuersalis in partes subiectas, semper Diuisum in singulis membris Diuidentibus subaudiendum esse: Durum autem, Molle, & Liquens, etsi latius patent, quàm Album si nihil aliud addideris, tamen si in vnoquoque subaudias Album, iam Albo adæquabuntur. Nam æquè latè patet Album per sese, atque totum hoc, Album durum, album molle, & album liquens. Ad posteriorem partem huius Præcepti pertinet illud, quod aiunt Dialectici. Cuiusq; bonæ Diuisionis mẽbra omnia vel copulatim, vel disiũctim simul accepta, reciprocari cũ diuiso, vt scilicet de quo dicitur diuisũ dicatur copulatũ aut disiunctũ ex mẽbris diuidẽtibus, & vice versa. In prioribus ergo quatuor generibus diuisionũ copulatũ ex mẽbris diuidẽtibus cũ diuiso reciprocatur, in 5. autẽ disiunctũ: Exẽpli caussa, si hominis altera pars est animus, altera corpus, homo autẽ de Socrate dicitur, totũ etiã hoc copulatum, animus, & corpus dicetur de Socrate: & cõtra, si copulatũ ex corpore & animo etiã homo. Quãquã Socrates non propriè dicitur animus, & corpus, sed cõcretũ quid ex animo & corpore. Si vero Animaliũ aliud est homo, aliud bestia, Animal autẽ dicitur de Socrate, totum etiam hoc Disiunctum, Homo vel bestia, dicetur de Socrate, & vice versa, si Disiunctum ex Homine & bestia, etiam Animal.

Altera obiectio.

Solut. prioris obiectionis.

Solutio posterioris.

Omnia membra diuidentia copulatim aut disiũctim accepta reciprocantur cũ Diuiso.

Secundum Praeceptum bene Diuidendi. CAP. XI.

2. Post 5. & 14. & Boet. de diuisione.

SECVNDVM Praeceptum est, *vt quantum fieri possit, Diuisio fiat in proxima Membra Diuidentia.* Quod non faciunt, qui Corpus Animatum Diuidunt in Hominem, Bestiam, Arborem, Fruticem, & Herbam, transiliendo duo immediata genera, Animal, & Plantam: Sunt enim illae remotae, ac distantes Partes subiectae Corporis animati. Prius ergo diuidendum est Animatum Corpus in Animal, & Plantam, quae immediatè subiiciuntur Animali, deinde verò distribuendum Animal in hominem & Bestiam atq; Plāta in Arborē, Fruticē, & herbā. Saepe tamen Diuidimus totū in partes remotas, quia ignotę nobis sunt proximę, ac immediatę.

Cur tamen saepe diuidamus in partes remotas.

Tertium bona Diuisionis Praeceptum. CAP. XII.

Ex 6 Top. 3. & 1 de parti. Animaliū 3 Boet. loco citato.

TERTIVM Praeceptum est, *vt in Diuidendo non vna tantum Pars Totius nominetur, & altera vel reliquae, si plures fuerint quam duae, Negatione illius significentur: nec tam multa nominentur, vt longior aequo fiat oratio.* Nam si vnam duntaxat Partem nominaueris, & Alteram vel reliquas Negatione illius significaueris, vt si dicas, magnitudinum alia est linea, alia non linea: non videberis propriè explicare in partes id quod Diuiditur, quia Negatio alterius partis non solum non est Differentia, vt ait Aristoteles, sed nullo etiam alio modo propriè Pars, siue componens Totum, siue subiecta toti. Si autem multa admodum membra volueris enumerare, vt si dicas, Animalium aliud est Homo, aliud Elephas, aliud Simia, aliud Canis latrans, aliud hoc, aliud illud, singulas nimirum Species infimas percurrendo, orationem feceris, quam nec tu absoluere, nec alius complecti animo possit. Cauēda igitur sunt haec duo vitia in Diuidendo, quia Diuisio inuenta est caussa explicandi rem in partes, ac dilucidandi, non tenebras offundendi.

Loco citato.

Diuisio inuenta est caussa dilucidandi, non tenebras offundendi.

Prima caussa cur interdum negatione diuidamus.

TRIBVS tamen de caussis cogimur interdum Diuidere rem in partem vnam, & in Negationem eiusmodi partis. Prima est, vt faciamus Diuisionem necessariam, & quam nemo negare possit. [a] De quacunque enim re, vera est Affirmatio, aut negatio. Altera est, quia saepenumero reliqua Pars, aut Partes ex opposito illi respondentes carent Nominibus Positiuis: quo fit vt ad negatiua sit cōfugiendum: [b] vt cum diuidimus Substantiam in Corpoream & Incorpoream, Et animal in Rationale & Irrationale, quia ignoramus veras Differentias, quae Angelum, & brutum animal constituunt, si forte brutum animal est vna quaedam Species Animalis. Tertia, si partes in quas Diuisio immediatè facienda est, fuerint plures, quā perspicuitas diuisionis ferre possit. Tunc enim omnes praeter vnam significādae sunt Nomine Negatiuo, vt si dicas Bestiarum quaedam sunt pennatae, aliae implumes: nisi velis quasdam partes nominare, reliquas verò omnes, paucis verbis complecti, vt si dicas, Fugurarum rectilinearum, quaedam est trium laterum, quaedam quattuor, aliae vero plurium. Colorum quidam est candor quidam nigror, caeteri verò sunt medij inter hos: Animalium aliud est homo, aliud elephas, aliud simia, aliud canis latrans, alia sunt ab homine remotiora,

a 1. Post. 2.

Altera.

b Boetius.

Tertia.

QVOD

QVOD si quis contra hæc obiiciat, has Diuisiones esse bonas, & nulla ratione reprehendendas, Infinitorum aliud est Infinitum diuisione, aliud Infinitum additione, aliud Infinitum Essentia: Cæcorum quidam sunt cæci mente, alij sunt cæci oculis: & tamen membra omnia Diuidentia esse negatiua, Occurres, cum Diuisum est negatiuum. Membra etiam Diuidentia, in quæ, vt in partes per se subiectas Diuiditur, Negatiua esse oportere, non ita tamen, vt alterum sit Negatiuum alterius, nisi necessitas compulerit, hoc siquidem est, quod cauendum esse diximus. Harum autem Diuisionum membra Negatiua quidem sunt, verum non ita, vt alterum neget alterum, sed vt quoduis neget in parte, quod suum Diuisum negat in totum. *Obiectio.* *Solutio.*

Quartum Præceptum bene Diuidendi. CAP. XIII.

QVARTVM Præceptum est *vt Membra Diuidentia si non Re, certe Ratione sint Opposita*, id est, inter se sic affecta, vt nullum in alio includatur. Sic enim hoc loco pro omnibus generibus Diuisionum nomen Oppositorum interpretor. Huius Præcepti prætermissione, vitiosæ sunt hæ diuisiones, Corporis humani alia pars est caput, alia thorax, aliæ manus, aliæ pedes, aliæ oculi. Viuentium aliud est planta, aliud animal, aliud homo. Nam oculi continentur in Capite, & homo in Animali. Vt autem hoc Præceptum peculiari ratione quinto generi Diuisionis accommodetur, hoc ex probatissimis autoribus colliges, nomine Oppositorum intelligenda esse Repugnantia, hoc est, ea quæ de eadem re simul affirmari non possunt. Hac enim de caussa ait Aristoteles non rectè diuidi Animalia in Natantia, & Alba, nec rursus in Vrbana & Syluestria quod eadem & Natantia & Alba esse possint, necnon & Vrbana, & Syluestria. Et Boëtius eadem ratione reprehendit Diuisionem Animalium in Rationale, & duos pedes habentia, & Corporũ in Alba & Dulcia: quod eadem Corpora reperiantur, quæ Alba sint & Dulcia, eadémque Animalia, quæ & duos habeant pedes, & sint rationalia. Nec immerito huiusmodi Diuisiones reiiciuntur, quoniam hoc pacto non rectè dices enumerando Membra Diuidentia, aliud est hoc, aliud est illud, quæ tamen diuidendi formula quinto generi diuisionis propria est. At dicat fortasse aliquis, Ergo hæ diuisiones à Philosophis approbatæ vitio non carebunt, Bonorum quædam Vtilia sunt, alia honesta, alia Iucunda: Habentium Magnitudinem, quædam sunt Longa, alia Lata, alia profunda, siquidem eadem actio esse potest & Vtilis, & honesta & iucũda: omnéq; Corpus est Lõgum, Latum, & Profundum, hoc est, habens longitudinem aliquam, latitudinem, & profunditatem. Huic Obiectioni sic occurres membra diuidentia huiusmodi diuisionũ esse repugnantia, si prior formula diuidẽdi seruetur, vt si dicas, Boni alia pars subiecta est Vtile, alia honestum, alia Iucundum: Continui permanentis, seu habentis magnitudinem, alia pars subiecta, est longum alia latum, alia profundũ: quandoquidem vna pars subiecta nõ est alia. Quod si posterior diuidẽdi formula (qua maximè Philosophi vtuntur) seruãda est, dices primum multas diuisiones fieri Nominibus Concretis

Vt hoc præceptũ omnibus Diuisionibus accõmodetur. *Vt ex Arist. 1 de par. animal 3. & ex Boet. de Diuisione.* *Obiectio.* *Solutio.* *Sæpè cõcreta pro abstractis in diuidendo vsurpantur.*

bus Concretis, quæ tamen intelligendæ sunt quasi factæ Nominibus abstractis, cuiusmodi est illa apud [a] Aristotelem. Quantum partim Continuum est, partim discretum, Discretum, inquit, est vt Numerus, & Oratio: Continuum autem, vt Linea, Superficies, Tempus, & Locus. Nam cum hæc non sint quanta, sed Quantitates, necessariò Quantum in hac diuisione pro Quantitate accipiẽdum est. Atq; hoc quidem pacto nihil est Difficultatis in propositis Diuisionibus. Siquidem mẽbra Diuidentia Abstractis Nominibus accepta, verè pugnant inter se. Nulla enim res dicitur simul Vtilitas & Honestas, aut Honestas & Iucunditas, aut Iucũditas & Vtilitas. Nec verò vnquam verè dixeris, rem eandem esse Longitudinem & Latitudinem, aut Latitudinẽ & Profunditatem, aut Profunditatem & longitudinẽ. Deinde dices, repugnantiam Membrorũ diuidentium sæpenumero non in Verbis, sed in sensu quo Diuisio vsurpatur, sitam esse, vt in illa Pythagoræ diuisione. Eorum qui ad ludos Græciæ confluebant, quidam spe victoriæ, alij quæstum faciendi cupiditate, alij visendi studio ducebantur. Hic quod ad verba attinet, nulla est Membrorum Diuidentium repugnantia. Fieri potuit, vt multi & lucri cupiditate, & spectandi simul studio ducerentur, In sensu tamen cernitur repugnantia, si hoc modo diuisionem interpreteris, Eorum, qui ad Græciæ ludos vna præcipuè de causa confluebant, quidam spe victoriæ & cætera. Hac igitur ratione dices probari posse, Diuisiones illas Nominibus Concretis vsurpatas, vt sensus prioris sit huiusmodi. Eorum in quibus aliqua vna bonitatis, appetibilitatísve, vt ita dicam, ratio potissimum elucet, quædam vtilia tantum, alia honesta solum, alia iucunda dumtaxat nominantur. Posterioris autem, huiusmodi. Eorum, quæ aliqua vna dimensione excellunt, quædam longa solum, vt hasta, alia lata, vt discus, alia profunda tantum, siue crassa, vt globus, appellantur. Quamquam hic sensus vulgo magis, quàm apud Philosophos posteriori Diuisioni tribuitur. Has verò solutiones diligenter notabis, vt multas vsurpatas Diuisiones à Calumnia vendicare possis. Sed hæc de Diuisione videntur satis.

[a] *Præd. 6.*

Sæpe repugnantia mẽbrorum in sensu cernitur, non in verbis.

Tusc. qu. 4.

* * *

INSTI-

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER QVINTVS.

Quid sit Definitio. CAPVT I.

Ex 1. Poste. 10. & 1. Top. 4. DEFINITIO EST, *Ratio, quæ Essentiam aliquam Naturámve declarat*: vt Animal rationale. Declarat enim naturam hominis. Vt autem Diuisioni Diuisum, sic Definitioni respondet Definitum, quod nihil est aliud, *quàm id cuius quidditas, Essentiáve explicatur*. Sed nos de Definito tũ dicemus, cum Definitionem & Genera omnia in quæ diuiditur, methodúmve Definiendi ex- *Vide dicta.* plicauerimus. Definitio igitur, quæ finitio etiam apud [a] Latinos appellatur ab agrorum finibus accepit nomen. Nam vt agrorum fines agros definiunt & claudunt, aliósque ab aliis secernunt, sic Definitiones quibus rerum naturæ declarantur. Essentias earum circumscribunt, aliásque ab aliis distinguunt. Dicitur porro Definitio Oratio, [b] quia vnum tantum nomen non potest esse Definitio. Definitio enim distinctè subiicit intellectui, quod nomen Definiti confusè proponit. Vnde cum de omni essentia quæ Definitione explicatur, duo conceptus formari possint, alter quo Essentia quæ declaratur, conuenit cum aliis, alter, quo ab eisdem distinguitur, fit necessario vt omnis Definitio duabus minimum vocibus constare debeat, altera quæ gignat in mente conceptum Conuenientiæ, altera quæ Distinctionis, Differentiæve. Ita ergo fit, vt omnis Definitio sit Oratio, quamquam explicatio Nominis per aliud clarius, ad Definitionem auctore [c] Aristotele reuocatur, vt si quis dicat, Honestum est decens, Quod verò additur, Quæ essentiam aliquam, Naturamve declarat, id diuersam reddit Definitionem à cæteris Orationibus: nulli siquidem, præterquam Definitioni, hoc munus demandatum est.

Definitio quid. — *Quid Definitum.* — *a Quintil. lib. 7. cap. 4.* — *b 1. Top. 4. & 6. Top. 5. & 7. Me. 15. Text. 54.* — *Cur definitio sit Oratio.* — *c 1. Top. 4.*

ILLVD tamen non videtur prætereundum hoc loco, nomen Definitionis duobus modis ab Aristotele accipi. Sæpius enim accipitur pro ea sola Oratione, quæ de Definito conuersim prædicatur (qualis est illa, Animal rationale, comparatione hominis, vt diximus) vt cum [d] ait, ipsam hominis rationem, Definitionémve nisi vel est vel erat, vel erit, aut aliquid tale addatur, non esse Enuntiationem, quia vnum est, & non multa animal gressibile bipes. [e] Et iterum, in Definitione nihil de aliquo prædicari. [f] Et rursum, Definitionem talem esse debere, vt ipsa proposita statim, nulloque negotio cognosci possit cuius rei sit Definitio: ac proinde esse vitiosas, quibus vt intelli-

Definitionis nomen sæpius accipitur pro solo prædicato. — *d 1. Peri. 4.* — *e Post. 3.* — *f 6. Top. 2.*

ligi possit quarum rerum sint Definitiones, opus est adiungere Nomina rerum quæ definiuntur: quemadmodum in obsoletis veterum picturis, nisi titulus aliquis ascriptus esset, nemo poterat intelligere cuiusnam rei, quæque pictura esset. His enim locis, [a] aliisq; quamplurimis planè accipit nomen Definitionis pro ea sola ratione, quæ de Definito conuersim prædicatur. Aliquando verò sumitur pro tota Enuntiatione, in qua insuper continetur Definitum (quale est totum hoc, Homo est animal rationale) vt cum ait, [b] Definitionem, aut esse principium Demonstrationis, aut Conclusionem, aut totam Ratiocinationem sola verborum collocatione à Demonstratione differentem. Et rursum, [c] Omnem Definitionem esse Vniuersalem, & affirmatiuam. His namque verbis apertè comprehendit Definitũ nomine Definitionis. Posteriorem acceptionẽ amplectitur. [d] Quintilianus cum ait: *Finitionem esse rei propositæ propriam & dilucidam, & breuiter comprehensam verbis Enuntiationem.* Nos priorem, vt magis vsurpatam, libentius sequimur.

Altera Acceptio.

[a] Vt 7. Met. 2. tex. 42. &c.

[b] 1. Post. 7. & 2. Post. 10.

[c] 2. Post. 3.

[d] Lib. 7. cap. 4.

De Definitione Nominis. CAP. II.

QVAMQVAM verò omnis Definitio modo aliquo dici posset Definitio Rei, quandoquidem omnis Essentia, quæ Definitione explicatur, alicuius rei Essentia est, tamen Philosophi in Definitionem rei, & Nominis Definitionem diuidere consueuerunt, Res significatas à Nominibus significantibus distinguentes. Definitio itaque Nominis, quàm [e] Aristoteles Nominis Interpretationem, vulgus Dialecticorum Definitionem quid Nominis appellat, [f] *est Oratio, qua quidditas Nominis naturáve declaratur:* vt totum hoc, Vox quæ Hominem ex instituto significat. Hac enim Oratione explicatur natura huius nominis homo, quatenus quoddam est Nomen: Nomen non accipitur hoc loco pressè, id est, vt à Verbo distinguitur, sed pro quocumque Vocabulo, seu Categoremate. Quidditas verò, & Natura Nominis, *est ipsa eius Significatio*, quo fit, vt nihil aliud sit, nominis quidditatem & naturam explicare, quàm eius significationem patefacere. Id quod duobus fit modis: altero, definitione soli nomini, quod definitur congruenti, qualis est ea, quã in exemplum attulimus: altero, ipsa Definitione rei significatæ. Sæpe enim qui ignorat significationem Vocabuli, ea Verborum formula rogat, Quid illud significet, vt quid sit res significata rogare videatur: cui planè satisfacit, qui rei significatæ Definitionem reddit vt si quis percontetur. Quid sit Geographia, intelligere cupiens significationem nominis, alius verò respondeat, esse scientiam quæ de Magnitudinibus disserit, Definitione rei, explicata censebitur Significatio Vocabuli. Itaque quæ verè, ac simpliciter est Definitio Rei, poterit hoc modo alicui esse Definitio nominis. Hæc de Definitione Nominis, déque modis quibus significatio Nominis explicatur dixisse sit satis.

Omnis definitio dici possit modo aliquo Rei.

[e] 2. Post. 7. & 10. & 7. Met. 4.

[f] 2. Post. 10.

Quidditas, & natura nominis est ipsa eius significatio.

Duobus modis explicatur nominis significatio.

Definitio rei potest alicui esse definitio nominis.

EST autem hoc genus Definitionis planè necessarium, nõ modo cùm aliquid Demonstrandum est, vt Aristoteles quodam loco ait, sed

Quam sit necessaria Nominis interpretatio.

sed omnino cuiusque Disputationis initio, vt [a] idem alibi fusius, & cæteri Philosophi docent.

[a] 1. Post. 1. & 4. Met. 7. & 8. Text. 28. & Cice. 1. de ffi & 2. de fin. ex Plat. in Phædro.

AD hoc Genus reuocantur Orationes illæ, quæ declarant Originem Vocabuli, vt cum dicimus, Consul est, qui Reipublicæ vtilitati consulit: Sol est, qui inter Astra omnia solus lucet: Fides est, qua fit quod dicitur: Abstemius est qui abstinet à temeto, quas Græci vocãt *ἐτυμολογίας*, hoc est, Veriloquia, quasi explicationes Vocum, quæ veram adhuc retinent significationem earum, à quibus sunt ortæ. Cicero nouato vocabulo Notationes appellat, quia Verba sunt rerum notæ. Nam hoc idem, inquit, appellat [b] Aristoteles *σύμβολον*, quod Latinè est nota.

Cicero in To.

[b] 1. Peri. 1.

De Descriptione. CAP. III.

DEFINITIO Rei, quæ vocari solet Definitio Quid rei, *est Oratio, qua essentia rei, naturáve explicatur.* Quæ rursus, vt Diuisio Rei, in duo genera tribuitur, in Descriptionem, quam Aristoteles & proprium, & Orationem coniunctione vnam vocat, atque in Definitionem Essentialem, quam ille tum simpliciter ac absolutè Definitionem, tum etiam terminum tum Orationem, quæ vnum significat, appellat. Descriptio eodem auctore, *est Oratio, quæ non significat quod quid erat esse rei, soli autem inest & conuersim de re prædicatur*, vt animal disciplinæ capax comparatione hominis.

Duplex Definitio.

Vide Arist. 1. Per 4 & 2. post. 10. & 1. Top. 3. & 4. & toto 5. & 6. To. & 7. Met. 4. & 5. & 8. Met. ph.

Descriptio quid.

QVAMQVAM enim hæc Oratio Conuersim de homine dicatur id est, necessario cum homine reciprocetur, tamen non significat Conuersim hominis essentiam.

NAM Disciplinæ capax esse, non pertinet ad hominis essentiam: Animal autem, etsi pertinet, tamen non reciprocatur cum homine. Docet autem Aristoteles, in omni Descriptione primum ponẽdum esse Genus, deinde addendam esse vnam proprietatem, vt in adducto exemplo. Nec enim, vt ait addendæ sunt plures, nisi is qui definit significet se multas descriptiones conglobatas tradere, vt si dicat, homo est animal disciplinæ capax ad ridendum, & ad flendum natum asserens se non vnam tantum Descriptionem afferre.

In descriptione primo ponendũ est genus, deinde vna sola proprietas.

REVOCANTVR ad Descriptionem, seu proprium complexum, Definitiones illæ, quæ loco proprietatis constant collectione aliqua communium accidentium, quæ Orationem recurrentem facit cum definito, qualis hæc est, homo est animal bipes implume. Quãquam enim horum neutrum sit homini proprium, tamen ambo iuncta, cum homine recurrunt.

Descriptiones ex collectione communium accidentium.

REVOCANTVR etiam ad Descriptionem, Definitiones illæ, quibus genera definiuntur per differentias quibus diuiduntur: vt si dicas, Animal est corpus animatum rationale, aut irrationale. Nam Differentiæ diuidentes Genus non pertinent ad eius essentiam.

Descriptiones generum ex differẽtiis quibus diuiduntur.

REVOCANTVR etiam quamquam minùs propriè, Orationes illæ, quibus Oratores, aut Poëtæ longo sermone rem aliquam communẽ describũt, ac depingunt. [a] Cicero gloriam quasi describẽs ait, Gloriã esse, quæ breuitatẽ vitæ posteritatis memoria cõsolatur, quę efficit

Descriptiones oratoriæ ac poeticæ rerũ communiũ

[a] Cicero pro Milone.

efficit vt absentes adsint, mortui viuãt cuius denique gradibus etiam homines in Cœlum videantur ascendere. Huius generis est descriptio, qua [a] Virgilius famam depingit.

a 4. Æneid.

Fama, inquit, *malum, quo non aliud velocius vllum:*
Mobilitate viget, viresque acquirit eundo,

Et quæ sequuntur. Dixi has Orationes minus propriè reuocari ad Descriptiones, quia sæpe non reciprocantur cum re quæ Describitur sæpe etiam constant Verbis translatitiis, à quibus [b] Aristoteles quia obscuriora sunt cauendum esse in Definiendo admonet. Explicationes etiam rerum singularium, siue breues, vt apud Philosophos & in communi sermone: siue longiores, vt apud Oratores aut Poëtas, quibus in describendis Personis, Regionibus, Vrbibus, Fluminibus, Montibus, & Lucis vtuntur ad hoc genus reuocari solent. Extremum locum obtinent adumbratæ quædam & Metaphoricæ explicationes, si quando rem facilè ante oculos proponunt, qualis est illa apud Ouidium,

b 2. Post. 15. & 6. Top 2.
Descriptiones rerum singularium.
Explicationes metaphoricæ.

Ouid. *Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?*

Et illa apud Horatium.

Horat. *Ira furor breuis est.*

Nam & hæ Orationes, Descriptiones appellantur.

Cur Descriptio dicta sit. Cur Descriptio dicatur Proprium. Cur Oratio coniunctione vna.

DICITVR autem hoc genus definitionis, descriptio, quia rei naturam non omnino exprimit, sed primis quasi lineamentis adumbrat. Dicitur proprium, quia hoc tantum commune habet cum vera Definitione, quod conuertatur cum re. Dicitur etiã Oratio coniunctione Vna, quia non significat vnam duntaxat Naturam, vt ea quæ simpliciter Definitio appellatur, sed multas Coniunctas in eadem re, vt ex dictis patet.

De Defintione Caussali. CAP. IIII.

INTER Descriptiones numeratur Caussalis Definitio, quæ hoc modo Definiri solet, Definitio Caussalis, *est Oratio explicans quidditatem rei ex genere & caussa aliqua, causisue externis.* Caussæ externæ sunt Efficiẽs, & Finis adde si placet exemplar. Efficiẽs quid sit satis apertum est. Finis est id, *gratia cuius aliquid fit*, quo pacto Beatitudo cœlestis est finis rationalis creaturæ. Exẽplar est forma externa, cuius imitatione res fit, qualis est imago, q̃ pictor in tabula referre, atq; exprimere enititur. Ex Caussa Efficiente sic ferè definitur Vox apud Arist. [c] Vox est Sonus quidã editus ab animali, ictu aëris respiratione attracti, cum ipsũ ad fauces allidit. Ex Fine hoc modo definitur, [d] Anima est forma, qua primò viuimus, sentimus, & intelligimus. Ex Caussa Exẽplari sic potest homo definiri, Homo est animal factũ ad imaginem, & similitudinem Dei. Interdum autem plura, aut etiam omnia genera Caussarum externarum in eadem Definitione iunguntur, vt si dicas, Homo est animal à Deo ad similitudinem diuinæ mentis factum, vt æterna fœlicitate perfruatur. Faciliusque est ex omnibus simul Caussis, quam ex vna tantum, rem Definire, quia raro vna duntaxat, si nihil aliud addatur, contrahit Genus ad Speciem Definiti.

Caussæ externæ Finis.
Exemplar.
c 2. de Ani. 8.
d 2. de ani 2.
Facilius est ex omnibus simul Caussis externis, quã ex vna tantũ rem definire.

QVOD

QVOD si quis obiiciat, has definitiones non videri descriptiones quandoquidem non dicuntur patefacere rei naturam ex Proprietatibus, aut Accidentibus, sed ex Caussis: Occurrendum est, hoc ipsum quod est effici ab aliqua Caussa, aut ob aliquam Caussam, aut Imitatione alicuius, esse Proprium aut Accidens rei, cùm ad Essentiam eius non pertineat. *Obiectio.* *Solutio.*

NONNVLLÆ sunt definitiones Essentiales, quæ Caussales etiã dici possunt, quæ nimirum ex Caussis internis rem declarant, vtpote ex Materia & Forma rei, aut ex vtraque Generi adiuncta, de quibus statim dicemus, sed quæ Caussis Extenis extruuntur ferè sunt, quæ Caussales dicantur. Nam illas magis placuit Essentiales appellare: *Quasdam essentiales. Definitiones posse Caussales appellari.*

De Definitione Essentiali. CAP. V.

DEFINITIO Essentialis, vt Aristoteles definit, *est Oratio quod quid erat esse significans.* Hoc est oratio, quæ conuersim significat Quidditatem Essentiámue rei, quæ definitur. Rarissimum est hoc genus Definitionis, saltem in Substantiis. Sed afferri solet exemplum Animal rationale. Cum autem omnis Essentia, quæ definiri potest, constet ex Materia, & Forma, aut saltem ex Genere, & Differentia, illæ enim componũt Essentiam re ipsa, & Physicè, hac ratione tantum, considerationéque vt supra diximus, efficitur, vt ea ratio dicatur Significare quod quid erat esse rei quæ constat Nominibus propriæ materiæ, ac formæ rei, quæ Definitur, aut generis & Differentiæ. Exempli caussa hæ orationes Animal constans ex corpore tali, & animo rationis participe, & Animal rationis particeps, sunt Definitiones Essentiales Hominis prior, quia constat Nominibus significantibus propriam Materiam & Formam Hominis, posterior, quia constat Nominibus proximi Generis, proximæque Differentiæ eiusdem. Ita fit, vt duplex sit Definitio Essentialis, altera ex propria Materia & Forma Generi adiunctis, altera ex proximo Genere, & proxima Differentia. Potest tamen loco proximi generis poni Genus remotum cum omnibus Differentiis interiectis, vt si dicas, homo est substantia corporata, quæ interire potest, viuens sentiens, & rationis particeps. *1 Top. 4.* *Rarissimæ sunt Essentiales definitiones.* *Quæ Oratio dicatur significare quod quid erat esse rei.* *Duplex Definitio Essentialis.* *Loco proximi generis poni potest genus remotum cũ differentiis omnibus interiectis* *Dubitatio.*

AT Aristoteles sæpe docet vnius rei vnam tantum esse Definitionem Essentialem. Non rectè igitur asseruimus, duas eiusdem rei tradi posse Essentiales Definitiones, alteram ex materia & Forma, alteram ex Genere & Differentia. Verum hæc nil obstant. Verbis enim non modo duæ, vt diximus, sed etiam plures esse possunt, Nam etiam illã, quæ ex Genere & Differentia rẽ declarat, duobus modis fieri posse docuimus, cæterum Significatione, vna tantũ sit necesse est. Omnes enim quæ allatæ fuerũt, eandẽ omnino essentiã significabãt. Atq; hoc pacto intelligendus est Aristoteles. Vrgebit fortasse aliquis, præmetq; hoc modo. Aristoteles docet multis in locis omnẽ definitionẽ Essentialẽ cõstare ex genere & differentia, nisi ergo ille fallitur, nulla cõstat Materia & Forma rei prætermissa differẽtia. Sed resistendũ est hoc modo: propriam Materiã & Formã rei seu potius Constare ex propria Materia ac Forma rei, quod in hac definitionis *Solutio.* *Quo pacto intelligendum vnius rei vnã tantũ esse definitionẽ essentialem.* *Dubitatio.*

formula

formula Generi adiicitur, vice Differentiæ haberi idemque omnino valere. Eundem enim gradum humanæ naturæ significat hoc verbum Rationale, & hæc oratio Constans tali corpore, recto scilicet, aut quo alio modo id explicaueris, & animo rationali, atque ita res habet in cæteris speciebus rerum quæ materia, & Forma constant.

Definitiones quæ præter mittunt mediam aliquã differentiam. REVOCANTVR ad hoc genus Definitiones illæ quæ constant Genere remoto, & Differentia proxima prætermissis aut omnibus, aut quibusdam Differentiis interiectis vt si dicas, homo est substantia corporata rationis compos, vel, Homo est corpus animatum rationale. Reuocantur etiam illæ, quæ loco Differentiæ proximæ constant nomine materiæ propriæ, aut Formæ duntaxat, vt si dicas, Homo est animal constans recto corpore. Vel homo est animal cõstans animo rationis participe. Hæ namque omnes significant conuersim Quidditatem rei, etsi aliquam eius partem, aut partes prætermittunt. *Quæ genere ac sola materia aut forma constant.* Reuocantur, & illæ quæ fiunt ex Genere & enumeratione Partium Integrantium pertinentium ad Essentiam rei, vt si dicas Domus est integumentũ exparietibus & tecto hoc modo cõstructũ. *Definitiones ex enumeratione partiũ integrãtium.*

RESPVBLICA est communio, ex ordine sacrorum Ministrorum, Nobilium, & Plebis & aliæ huiusmodi.

Num definitiones quæ generi & differẽtiæ proprietatem adiungunt sint essentiales. SED Quæstio est, Num Definitiones, quæ Generi & Differentiæ Proprietatem aliquam adiungunt, in essentialibus Definitionibus debeant numerari, vt si dicas. Homo est animal rationale beatæ vitæ capax, vel homo est animal rationale natura mansuetum, & ad ciuilem communionem aptũ. Reprehenduntur enim ab Aristotele. Cui quæstioni dicendũ videtur has Definitiones esse quidem redundantes, cum satis sit ea in Definitione collocare, quæ ad essentiam rei pertinent, atque hac de caussa ab Arist. nõ probari, Cæterũ non esse ab Essentialibus excludendas, constant enim Partibus conuersim significantibus Essentiam definiti, etsi alias adiungunt quæ nullam Essentiæ partem significent: Multo minus excludendæ erunt ab hoc Genere, quæ constant Nomine aliquo, quod non significat quidem Essentiam Definiti, sed est eiusmodi, vt sine ipso Essentia Definiti intelligi non possit. Vt si dicas, Pater est relatiuum quid cuius respectus ad filium terminatur. Nam etsi nomen filij non significat vllam Partem essentiæ Patris, tamen sine ipso, essentia & natura Patris intelligi nullo modo potest. *Hinc collige non opus esse vt omne quod ponitur in essentiali Definitione essẽtiã significet.*

Cur definitio Essentialis. Hoc nomine appelletur. DICITVR hoc genus Definitionis, definitio Essentialis, quia Essentiam rei exprimit. Dicitur ab Aristotele simpliciter definitio, quia simpliciter ac perfectè rem definit. *Cur simpliciter definitio* Dicitur terminus, quia cognitio rei ab Accidentibus externis profecta, non potest vltra definitionem Essentialẽ progredi, sed in ea quasi in perfecta rei apprehẽsione terminatur, vt [a] ipse autor huius Nominis exponit. *Cur Terminus.* Dicitur denique Oratio quæ vnum significat, quia ex materia & Forma, ac omnino ex genere & Differentia, ex quibus definitio essentialis rem declarat, vna constat Essentia, non item ex genere & Proprietate, aut ex genere & Accidentibus, ex quibus Descriptio conficitur. *[a] 5. Met. 17.* *Cur Oratio quæ vnum significat.*

Non

Non eodem modo Res omnes Definiri. CAP. VI.

Genera suprema & Indiuidua non definiunt r essentialiter.

Indiuidua describi solent.

Omnes species definiri possunt essentialiter.

Substantiae tum corporeae definiũtur ex materia & forma.

Sola Substantia simpliciter definitur Essentiali definitione.

a *7 Meta 1.4 & 5.*

PORRO non omnes res eodem modo definiuntur. Id quod cernere positis ante oculos Prædicamentis, facilè est. Nam extrema eorum, id est genera suprema, & Indiuidua non definiuntur Essentialiter sed Describuntur, illa, quia nulla constant Differẽtia, hæc quia non sunt Vniuersalia, ac proinde non definiuntur nisi remote, vt dicemus, describi tamen modo aliquo consueuerunt Indiuidua ex multorum Accidentium collectione, vt si Platonem definias, hominem quendam, Aristonis ex Periectiona filium veteris Academiæ principem aut alia huiuscemodi oratione quis nam fuerit, explices. Media verò interiecta inter hæc, hoc est species omnes, Essentialiter non possunt definiri, cum omnes constent generibus & differentiis.

CÆTERVM in his definiendis, varietatem multam inuenies: Sola enim Substantia corporea, & Species quæ sub ipsa collocantur, definiri possunt ex materia & forma, quoniam hæ tantum Species, ex materia & Forma compositæ sunt. Iam verò si Prædicamentum substantiæ cum cæteris conferas, solas substantias intelliges simpliciter definiri Essentiali definitione, vt placet [a] Aristoteli accidentia enim vt ait non habent simpliciter quod quid erat esse, quidditatémue, sed quodammodo, quia non per sese, sed in sola Substantia, quæ per se existit, cohærere possũt. Vnde fit, vt omnia modo aliquo per Substantiam, in qua cohærent, definienda sint. Aliter tamen cum significantur Nominibus Abstractis, quæ sunt propria ipsorum, aliter cum significantur Concretis. [b] Nam cum Abstractis significantur, ponenda est Substantia, Subiectũmve in casu obliquo, vt si dicas, Simitatem esse Curuitatem nasi. Cum autem Concretis Nominibus significantur more Substantiarum, tum Subiectum ponendum est in recto, vt si dicas, Simum est nasus curuus.

Omnia accidentia modo aliquo per Substantiam definiũtur aliter tamen abstracta aliter concreta.

b *ex 7. Met 5. Vide D. Tho. ibid. & de Ente, & Essentia 7.*

NON modo autem Accidentia omnia siue proximè, siue remotè per Substantiam definienda sunt, sed etiam inter Accidentia reperias plurima quæ aliis prætereà additamentis egeant. Cuiusmodi sunt omnes habitus operantes, Potentiæ Naturales & relata omnia. Habitus enim huiusmodi, & Potentiæ per suos Actus, aut per obiecta, quæ suos Actus terminant definiuntur, vt Scientia, & Virtutes. Sic Dialectica dicitur esse Doctrina differendi. Sic Philosophia naturalis dicitur Scientia, quæ agit de rebus naturalibus. Sic Iustitia dicitur virtus qua quisque alij tribuit quod eius est. Sic Aspectus definitur Vis quædam naturalis, quæ in coloribus percipiendis versatur. Relata verò omnia, per ea ad quæ referũtur definiuntur, vt Pater per Filium Dominus per Seruum, & vice versa. Alia quædam sunt in definiendis rebus obseruanda quæ instructiorem postulant lectorem, quam sit is quem hisce Institutionibus informamus. Nunc superest vt Definiendi Methodum, hoc est viam & Rationem inuestigandæ definitionis tradamus.

Habitus operantes & potentia omnes per suos actus aut obiecta definiuntur.

Arist. 6 Top. 3. & 4. & Porphy cap. de Specie.

De Via ac Ratione inuestigandi Definitionem. CAP. VII.

DVAS Methodos ponebat [c] Plato quibus omnis rerũ cognitio & Scientia continenetur, Diuisiuam scilicet, & Collectiuam

c Plato in Sophista & Phadro.

a 1.Post.14 & 1.Top 14.

Quo pacto divisione investiganda sit definitio. Ex 2. Post. 14.

[a] Aristoteles verò, etsi non omninò hoc probat, docet tamen hisce duobus modis inuestigari posse Definitionem, Diuisione, inquã, & collectione, Diuisione quidem hoc modo, Sumatur, ait, primum id quod communius est, latiusque patet, quam res Definienda, deinde illud ipsum diuidatur, mox Differentia quæ rei conuenit, addatur primo attributo. Rursus, si nondum Oratio reciprocabitur cum re proposita, diuidatur id totum, quod assumptum est. Tandemque eò vsque fiat progressio diuidendo, donec Oratio propria efficiatur, quæ nullam in rem aliam transferri possit. Exempli caussa, si hominẽ definire velis, accipies primo loco aliquod genus hominis, verbi gratia substantiam, quæ omnium latissimè patet, dicésq; Homo est Substantia. Deinde, quia substantiarum quædam sunt corporis expertes, vt intelligentiæ, quædam corporatæ qualis est homo, addes, Corporata. Sed quia corporatæ Substantiæ partim interire non possunt, vt Cœli, partim possunt, è quibus est homo, addes, Quæ interire potest. Rursus, quia earum substantiarum, quæ intereunt, quædam non viuunt, vt lapides, aliæ sunt viuentes, in quibus est homo, addes, Viuens. Verum ne id quidem satis est. Viuentium enim quædam nihil sentiunt, vt plantæ, quædam sentiunt in quibus homo numeratur. Quare adiungendum est, Sentiens. Sed commune adhuc. Nam eorum quæ sentiunt quædam sunt expertia rationis, quædam rationem participant, Vt Socrates & Plato. Addes igitur, rationis particeps, quod satis erit. Nam totum hoc, Substantia corporata, quæ interire potest, viuens, sentiens, & rationis particeps soli homini conuenit & cum eo reciprocatur. Existima ergo te hac via, & ratione inuenisse hominis Definitionem, quod eodem modo in cæteris rebus definiendis obseruabis. Quod autem Arist. eodem loco ait, singulas Differentias hac Methodo inuestigatas latius patere, quam id quod definitur, non vniuersè accipiendum est, Differentia siquidem, quæ proximè componit speciem, non latius patet quàm Species, vt idem ipse [b] alibi docet, sed solum cùm non suppetunt Essentiales Differentiæ. Tunc enim sæpe cogimur diuidere ea quæ accipimus in ea Accidentia quorum singula latius pateant, quã res quæ definitur, omnia autem simul iuncta, cum eadem recurrant. Vt si diuidas Animal in bipes & non bipes. Deinde Animal bipes in pennatum, & implume, tum definias: hominem esse Animal bipes implume.

Nũ differentiæ omnes latius patere debeant quã res definienda. b 4. To 2. & 7. Met. 12.

Quo pacto collectione inuestiganda sit definitio.

COLLECTIONE verò, seu Similium Consideratione, vt eam vocat Arist. hoc modo inuestiganda est Definitio, primũ si velit infimæ alicuius Speciei, Definitionem colligere, inspicies in indiuiduis illius, rationem aliquam ob quam à nomine talis speciei nominantur, eaq; erit Definitio talis speciei. Vt quoniam animi Magnitudines Alcibiadis, Achillis, & Aiacis, sunt indiuidua vnius speciei infimę magnanimitatis, fuerunt enim quam simillimæ. Hi autem homines dicti sunt magnanimi, quia æquo animo contumeliam pati non potuerunt, primus enim ob hanc caussam bellũ patriæ intulit, alter implacabili exarsit iracundia, tertius sibi mortem consciuit: efficitur vt defini-

vt definitio huius infimæ speciei magnanimitatis sit,æquoanimo cõtumeliam illatam ferre non posse.Qua etiam arte colliges definitionem eius magnanimitatis quæ in Socrate,& Lysandro fuit,hãc esse, æquabiliter secundam & aduersam fortunam ferre,quoniam hac de caussa magnanimi appellati sunt,Deinde si velis colligere definitionem alicuius generis, videbis num rationes diuersarum specierum habentium idem commune Nomen,conueniant secundum tale nomen in vna aliqua ratione, quæ simpliciter vna sit, necne. Nam si conuenerint,ea erit definitio generis, sin minus, tale commune nomen erit æquiuocum vtrique speciei. Exempli caussa, si ratio eius magnanimitatis,quæ fuit in Alcibiade,Achille,& Aiace,cum ratione magnanimitatis Lysandri,& Socratis,in hoc cõueniat,quod omnes existimauerunt se dignos esse rebus magnis, atque hæc ratio sit vna simpliciter,hæc sanè erit Definitio generis vtriusque magnanimitatis,quod magnanimitatis generali vocabulo appelletur. Quod si non fuerit communis vtrique,aut certè non fuerit vna simpliciter, sed Analogice dumtaxat (quod ego magis crediderim)non erit vtique definitio alicuius generis vtriusque magnanimitatis, sed cuiusdam Analogi,quod similibus quidem rationibus.sed tamen diuersis dicatur de vtraque.Et ita in cæteris.

Methodus inuestigandi definitionẽ per diuisionẽ exactior est.altera tamen inuentionis ordine est prior.

AC prior quidem Methodus Definiendi exactior est, & naturæ ordini perfectæq; disciplinæ conuenientior:posterior autẽ,qua plurimum vtitur Socrates apud Platonem,etsi minus perfecta est, tamen inuentionis ordini est accommodata,de qua quidem intelligendum est illud a Aristotelis, facilius esse minus vniuersalia, quàm magis vniuersalia definire, atque iccirco à minus vniuersalibus ad magis Vniuersalia esse progrediendum.

a 1.Post.15.

De Definito. CAP. VIII.

DIximvs de definitione,deq; via & ratione definiendi, nunc de definito aliquid dicamus.Quinque autẽ sese offerunt in hac re animaduertenda.Primum est, *duplex dici solere definitum apud Dialecticos: Propinquum, & Remotum.* definitum propinquum (quod & primum,& immediatum vocant) *est illud, quod proximè explicatur definitione.*Remotum verò(quod secundarium,& mediatum appellãt) *est illud,quod remotè, & quatenus in propinquo continetur, definitione declaratur.*Exẽpli caussa,cum dicimus,equus est animal hinniẽs, equus est definitum propinquum, Xanthus autem,Bucephalus,& cæteri ex singulis,sunt definita remota. quoniam equus in cõmune explicatur proximè definitione illa, singuli autem solum ex quadam consecutione,quatenus videlicet commune equi nomen,& naturam participant.Eadem ratione cum dicimus. Animal est corpus animatũ sentiens,animal est definitũ propinquum, homo autem & bestia, atque adeo singuli homines & singulæ bestiæ,sunt definita remota. Vnde planum fit definitum remotum nec omnino,nec conuersim explicari definitione ea,cuius respectu dicitur Definitum remotum,ac proinde non esse simpliciter appellandum definitum.

Propinquũ. *Remotum.* *Duplex Definitum.* *Definitũ remotum nõ est simpliciter definitum.*

Omne definitum vnum quid per se debet esse. Id quod est vnũ per accidens non definitur.

ALTERVM est, *omne Definitum, quod definitione vna explicatur, Vnum per se, hoc est, vnius essentia esse debere.* Nam cum Definitio sit velut quædam expressa imago alicuius essentiæ, quot fuerint essentiæ quæ definitione explicãtur, tot sint definitiones necesse est. Hinc fit, vt Arist. sententia, id quod est vnum per accidens, vt est homo albus, quia non habet vnam dumtaxat naturam, sed multas non definiatur, Definitione videlicet simpliciter vna, pluribus enim definitionibus complicatis, fatetur [a] ille hæc posse definiri: vt si dicas, homo albus est animal rationale infectum colore dispartiente visum. Quia verò Nomen æquiuocum non significat vnam tantum naturam Essentiámve, sed multas, hoc etiam efficitur ex dictis, vt nullum æquiuocum definiatur, nisi prius distinguatur: quod per vulgatissimum est apud [b] Dialecticos, hoc verò etsi in omnibus Æquiuocis communiter præcipitur, tamen in quibusdam Analogis quodammodo non seruatur. Quædam enim Definiuntur nulla prius facta ipsorum distinctione, vt apud Aristotelẽ Principia, Natura, Motus, & alia permulta. Si tamen loquamur de Definitione, quę sit simpliciter ac omnino Vna, dubium non est, quin semper hoc commune proloquium seruetur. Numquam enim Definitio omnino vlla, illi æquiuoco assignatur, nisi vocabulum Æquiuocum pro vno tantum significato accipiatur.

Nullum æquiuocum definitur nisi prius distinguatur.

Quędã æquiuoca definiuntur antequã distinguãtur, non tamen definitione simpliciter Vna.

7 *Metap. Tex* 42.

a 6 *Top.* 5.

b 6. *Top.* 2. & 5.

TERTIVM est, *omne quod Definitur esse vniuersale*, vt [c] Aristoteles sæpe admonet. Vnde fit, vt verba illa, *Quod quid erat esse*, & alia similia quibus [d] Aristoteles vtitur cum de Definitione, aut de quidditate rei loquitur, semper accipiantur apud illum, pro quidditate, Essentiave vniuersali. Causa cur sola Vniuersalia Definiantur hæc est, quia singularia (Deum optimum maximum excipio) sunt mutabilia, Vniuersalia verò numquam mutantur, nisi ex Accidenti, ratione videlicet singularium, Homo enim exempli gratia propterea dicitur nasci interire, & omnino mutari, quia Socrates, aut aliquis alius ex singulis mutatur id, quod modo eodem accidit in cæteris. Cum ergo Definitio debeat esse rei immutabilis ([e] est enim principiũ, & fundamentum scientiæ, ad quam non admittuntur nisi res, quæ ex se mutabiles non sunt) efficitur vt omne definitum debeat esse Vniuersale. Sic enim fie, vt nulla in ipsum ratione sui cadat mutatio. Alię sunt rationes, quibus id, quod asserimus, (Sola inquam) vniuersalia definiri, ostendatur, sed hæc vna sufficiat hoc loco. Quod quidem planè intelligitur de definito propinquo Nam remotè dubium non est, quin singularia Definiantur. Verùm hic dissensio est inter Dialecticos. [f] Quidam enim non agnoscentes vllam rem vniuersalem, quæ sit in singulis indiuiduis, quæque primo & proximè significetur nomine Vniuersali, dicunt definitum propinquum non esse rem vniuersalem significatam Nomine Vniuersali, sed ipsum nomen Vniuersale: atque ita cùm dicimus. Equus est animal hinniens, hoc nomen equus esse definitum propinquum, singulos verò equos, qui (eorum sententia) equi nomine proximè significatur esse definita remota, [g] alij ponentes Nomen Vniuersale proximè significare rem vniuersalem, quæ

Omne quod definitur, est Vniuersale.

d *Vt ferè toto 7. Metap.*

Vniuersalia non mutãtur nisi ratione singulariũm.

Definitio est principiũ, & fundamentũ scientia.

In iuidua definiuntur remotè.

f *Nominales ex Ochamo 1. parte Logica cap.* 14 & 15.

Num definitum remotũ sit res vniuersalis, an nomẽ vniuersale.

c *Vt* 1. *post.* 7. & 1. *post.* 14. & 7. *Me.* 15.

e *ex* 1. *post.* 8. 1. *de Ani.* 1.

g *Quireales dicuntur, vt Alb. D. Tho. Scot. & cæt.*

quæ exiſtat in ſingulis, remotè autem ipſa ſingula, indiuiduáve dicũt. Definitum propinquum eſſe rem vniuerſalem, quæ proximè ſignificatur Nomine Vniuerſali (hæc eſt enim quæ proximè explicatur Definitione) Definita verò remota, eſſe illa eadem, quæ illi aſtruunt. Sed contra priorem ſententiam aliquando dabitur diſputandi locus nos poſteriorem probamus.

7. Metap 4. Text. 13. QVARTVM eſt, *omne quod propriè Definitur, aut deſcribitur eſſe ſpeciem alicui generi ſubiectam, aut Infimam, aut Subalternã.* Quia in omni definitione, aut Deſcriptione propriè dicta, ponendũ eſt genus rei quæ definitur, & eius Differentia, aut proprietas. Hinc intelliges cur nec genera ſumma, nec differentiæ, propriè definiantur. [a] Nullius enim generis ſunt ſpecies: & ſi differẽtiæ reſpectu ſuorum indiuiduorum fortaſſe ſint ſpecies, vt rationale reſpectu huius rationalis, quod alio loco diſcutiemus. Deſcribuntur tamen quodammodo Differentiæ more proprietatum Concretis nominibus ſignificatarum. Nã vt dicimus, diſciplinabile eſt animal, quod doctrina imbui poteſt, ſic dicere poſſumus, Rationale eſt animal, quod rationem participat.

Omne quod propriè definitur, eſt ſpecies

Cur nec genera sũma, nec differentiæ definiantur propriè.

Quo pacto differentiæ deſcribãtur.

a Porphy. ca. de Specie.

QVINTVM eſt, *figmenta, vt Chimæram, Hircoceruum, & alia huiuſmodi non Definiri Definitione rei, ſed nominis tantum, vt placet Ariſtoteli.* Itaque, vt ille vult, cùm dicimus, Hircoceruus eſt animal ex hirco & ceruo cogitatione confectum, ſenſus hic eſt, Nomen hircocerui ſignificat animal confictum ex hirco & ceruo. Cauſſa huius ſententiæ eſt, quia figmenta non habet veram Quidditatem Eſſentiamve, quæ Definitione rei explicetur, habent tamen verum Nomen, quod definitione Nominis declaretur. Vnde ille. Id, inquit, quod non eſt (hoc eſt, eſſe non poteſt) nemo ſcit vmquam quid eſt, ſed quid Oratio, aut Nomen ſignificat. Veluti quid ſignificet hircoceruus percipi poteſt quid verò hircoceruus ſit intelligi non poteſt, Id quod eodem libro pluribus verbis exequitur. Si cui tamen placuerit, poterit ſine crimine has figmentorum Definitiones nomine Definitionis Rei quodammodo, etſi remotiſſimè compredendere. Nam etſi Figmenta nõ ſunt res, tamen quaſi in extremo gradu rationem rerum participãt: quam ob cauſam res fictæ appellantur. Hoc verò mihi cum Ariſtot. doctrina pugnare non videtur. [b] Docet enim (idq; non ſemel) etiã definitiones accidentium eſſe Nominum interpretationes, quoniam Accidentia nõ ſunt ſimpliciter res, ſiue entia. [c] Sæpe tamen concedit hęc explicari Definitione rei, quia etſi nõ ſunt ſimpliciter entia, tamen quodammodo ſunt entia, ſicq; à numero entium non penitus excluduntur. Hæc de definitione dixiſſe ſufficiat: nunc ex pluribus Præceptis, quæ ab [d] Ariſtot. ad bene Definiendum traduntur, ea nos tantum ſubiiciamus, quæ plus vtilitatis afferre videantur.

Figmenta nõ definiũtur definitione rei, ſed nominis.

Quodammodo definiũtur figmenta definitione rei.

b 2. Poſt 7. & 7. Met. 4. Text. 14.

c Vt 7. Meta. 4. & 5.

d Potiſſimum 6. Topic.

Primum Definiendi præceptum. CAP. IX.

PRIMVM Præceptum eſt, *vt quicquid definitur Definiatur ex notioribus.* Quod quidem vel ea de cauſſa primo loco poſui, quia nihil eſt minus ferendum, quàm id eſſe obſcurum, ad quod quaſi caput omnis diſputatio redigitur, id enim eſt Definitio.

6. To 2 3. & 5.

Nõ definiendum per tranſlationes.

Semper definiendum ex notioribus.

a Hoc

a 2 Post. 15. a HOC præceptum non seruant, qui Translationibus præsertim remotis, & difficilibus, rem definiũt, vt Hominem, Arborẽ inuersam.

b 6. 2. Top. 2. 6. Top. 2. b ITEM, qui vtuntur in definiendo verbis parũ vsitatis vt si quis Medicus imperet ægroto, vt sumat Terrigenam Herbigradam, Domiportam, Sanguine cassam, vt ægrotus Cocleam intelligat. *Nec verbis insitatis. Cice. 2 de Diuinatione.*

c 2 Post 15. & 6. Top. 2. & 5. c ITEM qui ex verbis Ambiguis Definitiones extruunt, vt si quis hac oratione. Elementum primum, velit literam, quasi eam Describendo, significare. Hæc enim verba Ambigua sunt & in aliis etiã rebus possunt intelligi vt enim litterę sunt prima Elementa Sermonis, sic Vnitates, sunt prima Elementa Numeri, & Materia ac Forma, prima Elementa Rei naturalis. Admittũtur tamen ambigua vocabula in Definitionibus, cum vel additur particula, quæ Ambiguitatem verbi ad vnam significationem trahat (vt si quis proximè definitioni addat hanc particulam, Sermonis) vel ex rebus, de quibus disseritur, aperte constat, qua significatione vocabula sumantur. *Nec ex verbis ambiguis.* *Quo pacto ambigua admitti valeant in Definitionibus.*

Non definiendum idẽ per idem. d ITEM Qui idem per id ipsum definiunt, nihil est enim notius seipso. Hoc autem aperte, ac verbo eodem ferè nunquam accidit, sed implicitè, alióque verbo, vtpote cum in Definitione ponitur aliquod Nomen quod Definitur & declaratur per ipsum definitum, vt si quis Definiat Solem Astrum, quod dum Dies est nostrum hemisphærium illustrat, Nàm cùm dies definiatur, motus Solis super terram efficitur tandem Sol definiatur per Solem. d 6. Top. 3.

Nec contrarium per Contrarium. 6. Top 3. Horat. ITEM Qui Contrarium per suum Contrarium definiunt, vt si qui sic definiat Bonum esse id, quod est malo cõtrarium. Huiusmodi est illud Virtus est Vitium fugere: & illud Prima sapientia, stultitia caruisse. Caussa est, quia Contrariorum eadem est scientia, & cognitio. Verùm hic modus definiendi non est vsque adeo repudiandus.

Obiectio. SED obiiciat aliquis contra hoc primum Præceptum, omne relatum per illud ipsum Relatum, ad quod refertur, esse definiendum, vt docent Philosophi, Relata verò inter sese, cùm sint simul natura esse æquè nota aut æquè incognita: ergo non quicquid definitur esse ex notioribus magisque perspicuis definiendum. Occurres tamen Nullum Relatum (propriè loquendum est, definiri, per illud Relatum, ad quod, refertur, sed per Respectum suum, qui in illud terminatur, ac definit. Verbi Caussa Pater non definitur per filium, sed per suum Respectum, qui in ipso inchoatur, & in filium definit. Cæterum, quia nullus Respectus intelligi potest sine suo termino, fit vt Respectus Patris intelligi non valeat sine filio, sicque in definitione patris, necessariò ponendus sit Filius, parique ratione Pater in definitione Filij: & cætera Relata in Definitionibus eorum Relatorum, quæ ad se vicissim referuntur. *Solutio. Nũ rela inũ p id ad quod refertur definiatur. Albert tract in prædicam. ad aliquid cap. 9.*

QVOD igitur Philosophi dicunt Relata, quę se mutuo respiciũt, per se inuicem esse definienda, non propriè accipiendũ est, sed quasi dicãt, Necessariò alterum in Definitione alterius esse ponendum, vt quorsum tendant sui Respectus per quos Relata verè ac propriè, Definiuntur

Definiuntur, intelligatur. Nunc autem etsi Relata ipsa sese vicissim respicientia sint æquè cognita, aut incognita, tamen Respectus ipsi sunt Naturæ ordine notiores, quā Relata. Itaq; in Relatis etiam definiēdis hoc obseruatur, vt quod Definitur ex notioribus explicetur.

Secundum præceptum definiendi. CAP. X.

ALTERVM Præceptum est, *Vt Definitio sit propria Definiti,* vt [a] Aristoteles ait, hoc est, vt nec latius pateat, quàm definitum nec minus latè, sed cum eo reciprocetur. Hoc Præceptum non obseruant, qui extruūt Definitiones aliis etiam rebus conuenientes, vt si quis Terram definiat, Corpus, quod deorsum suapte natura fertur. Hoc enim in aliis etiam rebus verè dicitur. Item qui assignant Definitiones, quæ non conueniunt omnibus comprehensis sub definito: vt si quis definiat Aquam, Corpus simplex frigore concretum. Nec enim omnis Aqua, frigore concreta est. Quod si terra definiatur, Corpus simplex, quod infimum locum suapte natura fertur, aqua verò corpus simplex, quod inter terrā & aërem suapte natura quiescit: hac ex parte rectè habebunt Definitiones, quòd cum rebus, quæ Definiuntur, recurrant reciprocen-túrque. Hinc colliges, multas circunferri Nominum Interpretationes, quæ nō sunt bonæ definitiones, vel quia latius patent, vt si dicas Theologus est, qui de Deo loquitur, Consul est qui patriæ cōsulit: Vel quia minus latè, vt si dicas, Geometria est ratio metiendi terrā. Sæpe igitur aliquid addendum est huiusmodi Interpretationibus, vt bonæ Definitiones habeantur. Quod plurimæ etiam descriptiones Oratorum & Poëtarum desiderant.

[a] 6. Top. 1.

Definitio debet conuerti cum definitio.

Multa circūferuntur nominum interpretationes, quæ non sunt bonæ definitiones.

Tertium Præceptum Definiendi. CAP. XI.

TERTIVM Præceptum est, *Vt nihil in Definitione desit, aut supersit.* Deest autem aliquid, cū posito Genere remoto non adhibentur omnes interiectæ Differentiæ, vt si quis definiat Hominem esse Substātiam rationis participem. Hac de caussa docet [b] Aristoteles, aut Definiendum esse Genere proximo, vt si dicas, Homo est animal rationis particeps, aut si remoto, adiungēdas esse Generi omnes Differētias, quæ à genere ad Definitum vsque inueniuntur, vt si dicas, Homo est Substantia Corporea, Interitus capax, Viuens Sentiens, & Rationis particeps. Deest etiā aliquid cùm res quæ definitur, constat Materia & Forma, nec tamen loco Differentiæ vtraque ponitur, sed altera tantum, vt si Hominem definias animal constans animo rationis participe. Id autem dicitur superesse, siue Redūdare in Definitione, quo Sublato, ea quæ remanet oratio, satis aperte rem declarat. Exempli caussa, si quis definiat Hominem Animal rationis particeps bipes, illud Bipes, dicendum erit superesse, quoniam eo detracto satis planum facit reliqua Oratio definitum. Sæpe tamen non datur vitio, quod plura verba ponantur in definitione, quàm quæ satis esse videantur, quoniam raro id censetur superuacaneum, quod aliquanto apertius rem declarat.

[b] 6. Top. 3.

Nihil in Definitione desiderari, aut superesse debet.

Quid supersit, siue redūdet in Definitione. 6. Top. 2.

Quare

Quare rarius hoc vitio, quàm superiori, laborat definitio. Quamquam ne illud quidem semper pro vitio habendum est, quandoquidem graues Auctores, ne minutissimà omnia persequantur, multas sæpe omittũt medias differẽtias, præsertim cũ facilè intelligi posšũt.

Sæpe graues auctores aliquid omittũt in definitionibus, quod facile intelligatur.

Quartum Præceptum definitionis. CAP. VIII.

QVARTVM Præceptum est, *Vt definitio sit breuis, modo breuitas obscuritatem non pariat.* Nam cum Definitio cuiusque, sit caput totius disputationis quæ de re habetur, vitio haud dubie non carebit, quæ longior fuerit quam vt facile memoria teneatur, expeditéque cum opus fuerit, in medium afferatur. Quatum ergo & natura rei, & perspicuitas patientur breuis esse debebit Definitio, etsi nonnunquam aliquanto longiori egeat expositione. Hoc præceptum prætermittunt, qui tot particulas in Definitione congerunt, quot sunt difficultates in tractatione rei, quæ definitur. Nam etsi Definitio, vt auctor est [a] Aristoteles talis esse debet, vt ex ea omnes dubitationes, quæ de re habentur, dissoluantur, non tamen necesse est, vt singulis pene Argumentis diluendis singula verba in definitione ponantur, quod multi faciunt, sed vt ita sit cũstituta, vt ex paucis facilè omnium obiectorum solutio colligi possit. Sæpe tamen Sophistarum importunitas cogit pluribus verbis rem definire, quam simpliciter Definienda foret. Qua ratione [b] Aristoteles fatetur se longiori Oratione Elenchum definiuisse.

Definitio debet esse breuis.

Non in definitione tot particulæ cõgerẽdæ, quot sunt argumẽta ex definitione diluẽda.

Sæpe Sophistarum caussa longiores fiũt definitiones.

[a] 4. Phy. 4.

[b] 1. Elen. 4.

Alia quædam Præcepta quæ in inuestigatione Definitionis seruanda sunt.

CAPVT XIIII.

PORRO cum Diuisionis Methodo inuestigatur Definitio, tria obseruanda esse docet [c] Aristoteles. Primum: *Vt omnia Prædicata, quæ sumuntur, Prædicentur in ipso Quid est, hoc est, Essentialiter.* Ferè tamen cogimur alia sumere Attributa, quia ignota nobis sunt, maxima saltem ex parte, rerum Essentiæ.

In inuestigatione definitionis per diuisionem quæ obseruanda.

[c] 2. Post. 14.

ALTERVM, *Vt omnia Naturæ ordine collocentur, ita scilicet, vt communiora præponantur minus communibus quo ad intelligẽdi rationem.* Nam quo ad Situm partium Orationis, sæpe differentia præponitur Generi, vt cum dicimus, Dialectica est disserendi Scientia, Verum cum plures Differentiæ in Definitione ponuntur, ferè fit, vt situ etiam verborum communiores antecedant minus communes. Neque enim dicimus, Animal esse corpus sentiens animatum, Sed corpus animatum sentiens, & ita ferè in reliquis.

TERTIVM, *Vt nulla Differentia prætermittatur.* Quod vtique fiet, si omnia, quæ ante sumuntur, Diuidantur adæquatè in proxima mẽbra Diuidentia, quoúsque tota Oratio cum definito recurrat. Quoniam vero in Genere proximo rei quæ definitur, continentur omnia priora, tum Genera, tum differentiæ, docet Aristot. [d] loco eorum omnium posse, poni Genus proximum, Id quod sæpe necessario faciendum erit, ne longior quam par sit, fiat definitio. Vnde Boëtius, si omnes, inquit, Species suis nominibus appellarentur, ex duobus

[d] 6. Top 3.

Boet. de Diuisione.

solum

solum verbis omnis fieret Definitio, Vt cum dico, Quid est homo, quid mihi necesse esset dicere Animal rationale, mortale, si Animal rationale esset proprio nomine nūcupatum, Cum autem Collectionis Methodo Definitio inuestigatur, hoc vnum præcipit Arist. diligenter caueri, ne dum à minus Communibus ad Communiora progredimur, aliquam incurramus Æquiuocationem. Latet namque magis in Communioribus Æquiuocatio. Etenim quod Animi magnitudo ea quam in Alcibiade, Achille & Aiace legimus, Vniuoce illis conuenerit nemo dubitat. Nullus etiam ambigit in Lysandro & Socrate aliam, quamquam eiusdem omnino rationis, Magnanimitatem fuisse, sed num magnanimitas, quæ de vtraque specie dicitur sit Vniuoca, nec ne, id sane, quia de re Communiori est quæstio, non ita facile perspicitur. Si ergo ex rationibus Vniuocis Infereriorum vnam rationem, quæ Vniuocè inferioribus conueniat, collegeris, ea erit Definitio Superioris. Sin autem ad vnam omnino rationem non accesseris, intellige Vocabulum Commune Æquiuocum esse. Hæc de præceptis definiendi sint satis.

In inuestigãda Definitione per collectionem quid obseruandum

CÆTERVM antequam ad argumentationem pergo, Duo velim animaduertas, Alterum est, *sæpissimè Verba quæ Actum significant, vt Sentiens, Ridens & alia huiusmodi pro ipsis facultatibus in Definitione accipi*, vt Sentiens, pro eo, quod Ridere. Caussa est, quia apud Latinos fere non sunt Nomina imposita facultatibus, Iterum est, *in his Præceptis quædam esse quorum prætermissio efficit, vt Oratio non sit omnino Definitio*, qualia sunt ex quattuor Definiendi Præceptis primum & secundum: *quædam vero esse, quorum reiectio non id prorsus efficit, vt oratio non sit definitio sed hoc tantum, vt non sit bona & apta definitio*: qualia sunt tertium & quartum, atque hæ duæ animaduersiones in Præceptis etiam diuidendi obseruandæ sunt.

Sæpissime Verba, quæ actum significant, pro ipsis facultatibus in definiendo accipiuntur.

Nota hæc.

***

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER SEXTVS.

De Consequentia. CAPVT I.

Latius patet consequentia quam Argumentatio.
Consequẽtia quid.
Antecedens, consequẽs, & conclusio.
Sæpe tota consequentia dicitur cõclusio maxime apud Ciceronem.

RESTAT ergo, vt quia de Diuisione ac Definitione iam diximus, deinceps de Argumentatione, in qua plus operæ Dialecticus insumit, differamus. Sed quoniam Argumentatio est quædam Consequentia, latius enim patet Consequentia, quàm Argumentatio, prius de Consequentia, quàm de Argumentatione, dicendum est. Consequentia igitur, siue Consequutio, *est Oratio in qua ex aliquo aliquid colligitur*, vt omnis homo est animal, id verò, ex quo aliquid colligitur, dicitur antecedens. Quod autem colligitur, vocatur tum Consequens, tum conclusio, quamquam sæpe tota consequentia conclusio nominatur.

Primũ Genus consequentiarum.
Secundum.
Tertium.

CONSEQVENTIARVM autem quatuor sunt genera. Primum est, cum quælibet Enuntiatio ex seipsa, aut ex sua Æquipollente colligitur. Alterum genus est, cum Antecedens & Consequens eisdem præcisè verbis, eodémque ordine collocatis constituta sunt, sed tamen non idem valent, vt omnis homo est animal, igitur quidam homo est animal. Necesse est Socratem esse animal, igitur non necesse est Socratem non esse animal. Nomine enim verborum non complector hoc loco particulas ad Quantitatem, aut Qualitatem pertinentes. Tertium genus est cum antecedens & consequens eisdem præcisè verbis constant, verum ordine conuerso, vt Nullus homo est lapis, igitur nullus lapis est homo: necesse est omnem hominem esse animal, igitur necesse est aliquod animal esse hominem. Atque ex consequentiis hactenus enumeratis nulla dicitur Argumentatio, sed Consequentia dumtaxat. Quartum genus est, cum antecedens & Consequens non eisdem præcisè verbis constant, quia in antecedente continetur argumentum aliquod, vno, aut pluribus verbis comprehensum, quod non continetur in consequente.

Quartum.
Argumentationes.
Syllogismus.
Enthymema.

DIVIDI solet hoc genus in Syllogismum; Enthymema inductionem, & exemplum, quæ ratione argumenti Argumentationes appellãtur. Syllogismus est, vt si dicas, Omne vitium fugiendum est: Omne mendacium est vitium, igitur omne mendacium fugiendum est. Si Sol lucet, dies est, at Sol lucet. igitur dies est. Enthymema, vt homo est animal, igitur homo est sensus particeps. Hic adolescens diligenter nauat operam litteris, igitur doctus euadet. Inductio, vt omnis

omnis homo est sensus particeps, & omnis bestia est sensus particeps, igitur omne animal est sensus particeps. Romulus non diu tulit fratrem imperij consortem, nec Pompeium Cæsar, nec Augustus Antonium, nec aliquis alius, cuius ad nos memoria peruenerit, diutius imperij participem ferre potuit nemo igitur est qui consortem imperij diu ferat. Exemplum, vt Cræsus in diuitiis felicitatem inuenire non potuit, ergo nec Crassus inueniet. Pisistratus impetratis à Repub. custodibus salutis suæ, tyrannidem occupauit, ergo & Dionysius occupabit. Hæc videntur consequentiarum genera, quod si alia fuerint facilè ad hæc reuocabuntur.

Inductio.

Exemplum.

Quæ sit Bona, ac Vitiosa consequentia, & quomodo internosci possint.

CAPVT II.

DVPLEX quoque dici solet, consequentia bona, & vitiosa. Bona dicitur ea, in qua aliquid ex aliquo verè colligitur, vt quæ in exempla sunt hactenus adductæ. Vitiosa est, in qua non verè aliquid concluditur, vt si dicas Socrates est animal, ergo est Philosophus. Hæc cum ita sint eas tantum nos in definitione Consequentiæ complexi sumus, quæ bonæ sunt & aptæ. Eas enim, in quibus aliquid non verè colligitur, non arbitramur dicendas esse simpliciter Consequentias, sed vitiosas & ineptas Consequentias, quemadmodum Aristot. Syllogismum nil concludentem, non simpliciter Syllogismum, sed Vitiosum Syllogismum, appellandum esse censet, Duobus vero potissimum indiciis internosci solent Bona & Vitiosa Consequentia. Alterum est, Si ex veritate Antecedentis saltem, & hypothesi data, Consequens verum esse deprehenditur, bona & apta est consequentia, sin minus, vitiosa, & inepta. Exempli caussa, quia ex veritate huius enuntiationis, Socrates est homo, deprehendimus hanc esse veram, Socrates est animal, dicimus hanc esse bonam consequentiam, Socrates est homo, ergo Socrates est animal. Pariq; ratione fatemur has esse aptas, Socrates est lapis, ergo & sensus expers) si Socrates esset auis volare haud dubiè posset, quia etsi neutrum Antecedens verum sit, tamen ex veritate vtriusque ficta & data, vtrumque Consequens verum esse deprehenditur: Has verò dicimus esse vitiosas, Socrates est homo, ergo est philosophus, Socrates est homo, ergo equus est animal, quia in priori datur antecedens verum, & consequens, falsum. posterioris autem Consequens, etsi semper verum est cũ Antecedente, tamen non ex eo quod Antecedens verum est, deprehenditur esse verum, quippe cum Antecedente existente vero, posset consequens, si nihil aliud prohiberet, esse falsum. Ex hoc documento efficitur, vt ad bonam Consequentiam non modo non sufficiat veritas, Antecedentis & Consequentis, sed ne requiratur quidem. Nam, vt ex dictis perspicuum est, ex vtroque vero, constare potest Consequentia vitiosa, ex vtroque autem falso, bona & apta. Alterum indicium huiusmodi est. Si id, quod contradicit Consequenti, repugnat Antecedenti, bona est consequentia, sin minus, Vitiosa. Repugnantium autem nomine hic intelligo ea, quæ simul vera esse non possint

Bona consequentia.

Vitiosa.

Vitiosæ consequentiæ non sunt simpliciter consequentiæ.

Primum documentum.

Vt bona sit cõsequentia, non modo nõ est satis veritas anteccedẽtis & consequẽtis, sed ne requiratur quidem.

Secundum documentum.

Repugnantia quæ dicantur hoc loco.

Hoc documento intelligimus illam vsse bonam consequentiam, Socrates est homo, ergo Socrates est animal, quia hæc enuntiatio, Socrates non est animal, quæ contradicit consequenti, repugnat Antecedenti. Illam autem cognoscimus esse vitiosam, Socrates est homo, ergo Socrates est philosophus, quia hoc pronũciatum, Socrates non est philosophus, quod contradicit Consequenti, non repugnat Antecedenti. Neque enim Socrates, si non sit Philosophus, non erit homo. Eadem regula iudicamus, illam esse ineptam consequutionem, nihil colligentem, Socrates est homo, ergo equus est animal, quia etsi verum esse ponamus, quod nullus equus sit animal: non tamen statim verum esse inficiabimur, Socratem esse hominem.

De Consequentia formali, & Materiali. CAP. III.

Consequentia formalis. IAM verò bona consequentia, aut est formalis, aut materialis, itémq; aut Necessaria, aut Probabilis. Consequentia formalis dicitur ea, *quæ vi formæ concludit.* Ea verò dicitur concludere vi formæ, *cuius formam modúmve colligendi si retinueris, in quacunque alia materia, etiam impoßibili, apte concludes.* Exempli caussa, dicimus hanc esse formalem consequentiam, Omnis virtus est laudabilis, Temperantia est Virtus: igitur Temperantia est laudabilis, quoniam vi formę concludit.

INTELLIGIMVS autem eam concludere vi formæ, quia seruata eadem forma, in quauis alia materia; etiam impossibili, bene concluditur, vt si dicas: Omnis leo est lapis, equus est leo, igitur equus est lapis. Est enim bona hæc Consequutio, vt ex dictis apertum est.

Ca. superiori. Eadem ratione dicimus hanc esse formalem consequentiam. Necesse est omnem hominem esse animal, igitur necesse est aliquod animal esse hominem, quoniam hac forma retenta semper aptè concluditur, vt si dicas, necesse est omnem leonem esse lapidem, igitur necesse est aliquem lapidem esse leonem.

VT autem retineatur eadem forma seu modus colligendi, primũ necesse est vt seruetur eadem dispositio, seu ordo verborum, in quibus cernitur forma consequutionis. Nam si ordo huiusmodi verborum mutetur, mutata haud dubiè existimanda est Consequutionis forma, vt patet in his duabus consequentiis, omnis, Virtus est qualitas, omnis Iustitia est Virtus, igitur omnis Iustitia est qualitas: Omnis laurus est substantia, omnis equus est substantia, igitur omnis equus est laurus. Nam quia in priori consequẽtia, subiectum primę enuntiationis est prędicatũ secundæ, quod non fit in posteriori consequutione, alia certè forma est in priori, alia in posteriori. Deinde opus est, vt seruetur eadẽ acceptio, idémq; acceptionis modus eiusmodi vocabulorum. Ex quo fit, vt in his duabus consequentiis, homo deambulat, igitur aliquis homo deambulat: homo est species, igitur aliquis homo est species: nõ fit eadem forma, quia vox homo in antecedente prioris, accipitur pro singulis hominibus disiunctiuè, in antecedente autem posterioris, accipitur pro homine cõmuni prçcisè. Hę verò non habent eãdem formam, homo surgit, ergo nõ sedet:

ſedet:homo ſurgebat,ergo nō ſedet, quia acceptio vocabuli homo, amplior eſt in poſteriori antecedente quàm in priori.

Nam vox homo, in priori accipitur pro ſolis hominbus qui nunc exiſtunt, iuxta differentiam temporis verbi ſurgit, in poſteriori autem,non modo accipitur pro iis qui extiterunt, iuxta differentiam temporis, verbi ſurgebat, ſed etiam extenditur ad eos qui

1 Elenc. 3. nunc exiſtunt, vt placet Ariſtoteli. Rurſus neceſſe eſt vt ſeruetur eadem eſſentialis Qualitas enuntiationum principalium. Quo fit, vt hæ conſequentię non ſint eiuſdem formæ,homo eſt animal,ergo eſt ſenſus particeps. *Seruanda eadem eſſentialis qualitas.*

Homo non eſt animal,ergo eſt ſenſus particeps,quia antecedens prioris eſt affirmatiuum, poſterioris negatiuum.Dixi principalium, quia ſi mutetur qualitas eſſentialis enunciationum quarumdā minus principalium,quæ includuntur in ſubiecto aliquo,aut prædicato:nō neceſſe eſt vt mutetur forma veluti ſi dicas, homo,qui eſt iuſtus,eſt prudens,ergo hic eſt prudens.Homo,qui non eſt probus,eſt imprudens,ergo ille eſt imprudens,Sunt enim eiuſdem formæ.

Præterea neceſſe eſt vt ſeruetur eadem quantitas enuntiationum. Quam ob cauſam hæ conſequentiæ non ſunt eiuſdem formæ:Omne animal eſt ſenſus particeps,igitur homo eſt ſenſus particeps. Quoddam animal eſt rationis expers, igitur homo eſt rationis expers. Neceſſe eſt vt ſeruentur eædem Coniunctiones ac nexus principalium partium Conſequutionis, qua de cauſa hæ conſequentiæ non ſunt eiuſdem formæ, ſi dies eſt, Sol lucet, quia dies eſt, Sol lucet. Hæc neceſſariò videntur ſeruanda (& ſi quæ ſunt alia, quæ ad modum colligendi ſpectent) ſi forma Conſequentiæ retinenda eſt. *Seruanda eadem quantitas.* *Seruāda eadem coniunctiones, ac nexus.*

Consequentia Materialis eſt ea, *qua vi ſolius Materia conclu dit*. Ea verò dicitur concludere vi ſolius Materiæ, *qua vi quidem forma nil colligit: ſed tamen talis eſt,vt aſſumpta ſimili materia ſemper in eadem forma apte concludatur*. Exempli cauſſa,dicimus hāc eſſe materialem conſequentiam,homo eſt animal,ergo eſt ſenſus particeps,quia propter ſolam materiam, hoc eſt, propter ſolam rerum ſignificatarum inter ſe affectionem rectè concludit.Nam quia eſſe ſenſus particeps,ita connexum eſt cum animali,vt omne animal neceſſariò ſit ſenſus particeps, hac ſola de cauſſa aptè concludit, qui ex eo quod homo eſt animal,colligit eumdem eſſe ſenſus participē. Si enim retenta eadē forma diſſimilem materiam accipias,fieri poteſt vt ineptè concludas,veluti ſi dicas,homo eſt animal,igitur eſt hinnitus particeps.Intelligimus autem ſuperiorem concludere vi materiæ,quia ſimili materia aſſumpta,ſemper aptè in eadem forma concluditur. Vt ſi dicas,Laurus eſt planta:ergo ſenſus expers.Nam vt eſſe ſenſus particeps, neceſſariò ac vniuersè connexum eſt cum animali, ſic ſenſus expers cum planta.Eadem ratione aptè concludit ex vi materiæ qui ſic colligit,homo eſt animal,ergo non eſt ſenſus expers: Laurus eſt planta,ergo non eſt ſenſus particeps & ita in aliis.Verùm materialis Conſequentia minus propriè dicitur bona & apta. *Conſequētia materialis.*

Ex primo igitur Conſequentiarū genere, vtpote cùm quælibet enuntiatio *Quæ ſint formales conſequentia, quæ materiales.*

enuntiatio ex seipsa, aut ex sua æquipollente colligitur, omnes sunt formales, vt si dicas, Homo est animal, igitur homo est animal: Omnis homo est animal igitur nullus homo non est animal. Quamquã verò prior illa sit ridicula, tamẽ est Cõsequentia formalis, atq; adeo maximè omniũ necessaria, quemadmodum hæc enuntiatio, Homo est homo, est puerilis. tamen est enuntiatio, atque inter enuntiationes inprimis necessaria. Nil enim verius aut enuntiatur, aut colligitur, quàm idem de seipso. Ex reliquis autem tribus generibus, quædam sunt formales, quædam Materiales. Verbi caussa, in secũdo genere cùm ex Subalternante colligitur Subalternata, aut particularis ex Indefinita, est formalis Consequentia: aliquando autem è contrario est Materialis, vt si dicas, Homo est animal, igitur omnis homo est animal: In tertio genere, Conuersiones quidem sunt formales Consequentiæ, ex reliquis autem, nonnullæ sunt Materiales, vt reciprocationes quæ fiunt ex subiecto & Proprietate aut ex definito & Definitione, veluti si dicas, Omnis homo est disciplinę capax, igitur omne quod est disciplinæ capax est homo: Omnis homo est animal rationale, igitur omne animal rationale est homo. In quarto deniq; genere omnes Syllogismi sunt Cõsequentiæ formales: cęteræ autem tres Argumentationum formæ sunt Materiales, exceptis fortasse quibusdam Inductionibus, vt postea docebimus.

De Consequentia Necessaria & Probabili. CAP. IIII.

Consequentia necessaria.

CONSEQVENTIA Necessaria est ea, *cuius Consequens necessario colligitur ex Antecedẽte*: vt illa Socrates est homo, ergo Socrates est animal. Quicquid enim homo est, necessariò est animal. Consequentia Probabilis est ea, *cuius Consequens colligitur quidem ex Antecedente, non tamen necessario, sed maxima ex parte*: vt si dicas, Hæc mulier est mater ergo diligit filium. Agricola mandat terrę multa semina ergo magnam fructuum copiam percipiet, Hæc enim non necessario sequuntur ex Antecedentibus, sed ferè semper.

Consequentia probabilis.

Quæ Consequentiæ sint necessariæ, q̃ probabiles.

CVM igitur omnis Consequentia sit vel Formalis vel Materialis & iterum vel necessaria, vel Probabilis, illud iam hoc loco animaduertendum est, *omnes Formales esse Necessarias: ex Materialibus autem alias esse Necessarias, alias Probabiles*. Quod enim omnes Formales sint necessariæ, ex eo patet, quia in hoc genere Consequentiarum posito Antecedente perpetuo sequitur Conclusio. Id quod facilè est exẽplis suprà positis illustrare, Sed & Aristoteles hoc ipsum de Syllogismo apertè pronũciat, vt patet ex definitione Syllogismi quam tradit. Quod verò materiales Consequentiæ partim sint necessariæ, partim Probabiles, facilè intelliges, si genera singula percurras. Nã in iis quæ ordine eodẽ eadẽ precisè verba continent in Antecedente, & Consequente, & tamen nec sunt eædem, nec æquipollentes, hæc est Necessaria ex vi materiæ, homo est animal, igitur omnis homo est animal, hæc verò Probabilis ratione itidem materiæ, mater diligit filium, igitur hæc mater diligit filium in iis autẽ, quæ ordine inuerso colligunt, hæc est necessaria. Omnis homo est rationalis,

1. Prio. 1.

igitur

igitur omne rationale est homo: hæc verò Probabilis, omnis qui diligẽter dat operã litteris, fit doctus, igitur, omnis, qui fit doctus, diligẽter dat operã literis, atq; ambæ, caussa materiæ, nõ formæ. In Enthymematibus etiã, Inductionibus, & Exẽplis eadẽ varietas inuenitur, vt ex suprà dictis intelliges. Quãquã hæc ex sequentibus fient apertiora. Nunc generales quædã Regulæ Cõsequentiarũ ex supradictis eruendæ videntur, vt facilè quisque intelligat, quid ex quo, apta Consequutione (de hac enim semper loquor) concludi possit.

Regulæ generales Consequentiarum. CAP. V.

Prima regula. PRIMA Regula. *Ex Vero non nisi Verum*, Verum autem tum ex Verò, tum ex Falso colligitur. Prior pars ex eo probatur quia si vlla Consequentia ex Verò, Falsum colligeret, iam non esset bona & apta Consequentia, vt patet ex priori documento bonæ Consequentiæ. Posteriorem partem confirmant hæc exempla, Omnis Virtus est Laudanda & Temperantia est Virtus: igitur Temperantia est laudenda: Omnis Vitiositas est laudanda, & Temperantia est Vitiositas, igitur Temperantia est laudanda. Ambæ enim hæ formales Consequentiæ, id quod verum est, colligunt, sed prior ex Vero Antecedente, posterior ex Falso. *2. Prio. 2. & 1. post. 6.*

Secunda. SECVNDA Regula. *Ex falso & Falsum & verum*, Falsum autem non nisi ex Falso concluditur. Prior pars hisce exemplis comprobatur. Omne animal est candidum, & coruus est animal, igitur coruus est candidus, Omne animal est nigrum, & coruus est animal, igitur coruus est niger. Nam vtraque Argumentatio ex Falso Antecedente concludit, sed prior, Falsum Consequens, & posterior Verum. Posterior autem pars huius Regulæ ex eo vera esse cernitur, quia si Falsum ex Vero colligeretur, daretur haud dubiè in bona Consequentia Antecedens Verum & Consequens Falsum, quod suprà negauimus. *8. Top. 4. & 5. & locus citatis.*

Tertia Regula. TERTIA Regula *Ex Necessario non nisi Necessarium*, Necessarium autem ex quolibet (vt aiunt) id est ex Necessario, & ex Contingenti, & ex impossibili colligitur. Prior pars hoc modo probatur. Necessarium semper est verum, Contingens autem potest esse falsum, & Impossibile semper est falsum: igitur si ex Necessario rectè colligeretur Contingens, aut Impossibile, dari posset in bona Consequentia, Antecedens verum, & Consequens falsum, quod diximus fieri non posse. Posterior pars hisce exemplis confirmatur. Omne animal per se subsistit, & homo est animal, igitur homo per se subsistit. Omnis Philosophus mouetur loco, & deambulans est Philosophus, igitur deambulans mouetur loco: Omnis lapis per se subsistit, & homo est lapis, igitur homo per se subsistit. Omnes hæ consequentiæ colligunt necessariam conclusionem, sed prima ex necessario antecedente, secunda ex contingenti, & tertia ex impossibili.

QVARTA Regula. *Ex contingenti numquam colligitur Impossibile, sed vel Necessarium, vel Contingens:* Contingens autem numquam ex Necessario, sed vel ex Contingẽti, vel ex Impossibili concluditur. Quod igitur ex contingenti, non Colligatur Impossibile, ex eo patet, quia *Quarta ex 1. Pri. 12. & 9 Meta. 4.*

cum Contingens possit esse verum, Impossibile autem semper sit falsum si, quis admitteret rectè colligi ex contingēti, Impossibile, cogeretur. sanè admittere, dari aliquando in bona Consequentia Antecedens verum, & Consequens falsum, quod nequaquā admittendū est. Quòd autē ex cōtingenti colligatur Necessariū, planum est ex regula superiori. Quòd item ex contingenti colligatur contingēs, in hoc exemplo cernes, Omnis Grammaticus est Dialecticus, & homo est Grāmaticus, igitur homo est Dialecticus. Quòd verò cōtingens non colligatur ex Necessario, ex eo perspicuū est, quia si colligeretur, dari, posset in bona Cōsequentia Antecedēs verū, & consequens falsum. Necessarium enim non potest non esse verum, Contingēs autem potest esse falsum, vt diximus. Quòd deinde Contingens ex contingente colligatur, in hac ipsa Regula ostendimus. Quòd denique contingens ex Impossibili concludatur, in hac argumentatione perspicies, Omnis lapis loquitur, & homo est lapis, igitur homo loquitur.

Quinta 1. de Cœl. 12 & 9. Met. 4. QVINTA Regula. *Ex Impossibili sequitur quodlibet, id est, tū, Necessarium, tum Contingens, tum Impossibile: Impossibile autem, non nisi ex impossibili colligitur.* Quod autē ex Impossibili concludatur Necessarium, & Contingēs, ex tertia & quarta Regula perspicuum est. Quòd vero ex eo rectè colligatur Impossibile, ex hac consequentia intelliges. Omnis lapis est præditus videndi facultate, Smaragdus est lapis, igitur Smaragdus est præditus vidēdi facultate. Quod denique Impossibile nō nisi ex impossibili, cōcludatur, ex eo apertū est, quia si ex necessarcrio, aut cōtingēti colligeretur, dari posset in bona Cōsecutione, Antecedēs verū & consequēs falsum, vt ex dictis facilè intelliges.

Sexta. SEXTA Regula. *Quicquid stat cum antecedente, stat cum Consequente: non tamen quicquid stat cū Consequēte stat cum Antecedente.* Ita loquuntur Dialectici. Sensus verò est: Quicquid verum esse potest cum Antecedente, potest etiam verum esse cum Consequente, non tamen vice versa, vt si hæc est bona Consequentia, Hoc est homo, ergo est animal, est autem verum asserere aliquid esse hominem, & esse bipes, erit etiam verum asserere esse animal, & esse bipes: non tamen si verè dixeris aliquid esse animal, & quadrupes, continuo verè affirmabis quòd sit homo & quadrupes. Ratio verò prioris partis huius Regulę hæc est, quia si aliquando id quod stat cum antecedente, non staret cum consequente, tunc sanè euerteret Consequens non euerso Antecedente, quo fieret vt in bona consequentia daretur Antecedens verum & Consequēs falsum. Posterior autē pars confirmata relinquitur exēplo adducto. Ex eo enim patet, aliquando id quod stat cum Cōsequente, nō stare cum Antecedente: quod satis est ad confirmandum institutum, modo ponas Consequentiā illam esse bonam, vt re vera est, Materialis tamen non formalis, vt ex dictis facile intelliges.

Septima. SEPTIMA Regula, *Quicquid repugnat Consequenti, Repugnat Antecedēti: non tamen quicquid repugnat Antecedenti repugnat Consequenti*: Prior pars ex eo patet, quia alioqui aliquid verum esse cum *Ex primo prior 28.*

Antecedente

Antecedente, quod verum non esset cum Consequente, sicque daretur in bona Consequentia, Antecedens verum & consequẽs falsum, quod fieri non potest. Ex hac priori parte huius Regulæ colligi potest *illud* protritum Dialecticorum pronunciatum, In bona consequentia, ex opposito Contradictorio consquentis, infertur Contradictorium Antecedentis vt si hæc est bona consequentia, Socrates est lapis, ergo non est sensus particeps licebit ita concludere, Socrates est sensus particeps, ergo Socrates nõ est lapis. Item si hæc est bona Cõsequentia, Omne animal est albũ, igitur omnis homo est albus, licebit ita cõcludere, aliquis homo non est albus, igitur aliquod animal non est album. Nã si ex Contradictorio Consequentis non concluderetur Contradictorium Antecedentis (& ita nec contrarium) posset vtique contradictorium Consequentis stare cum Antecedente: aliquid ergo repugnaret Cõsequenti, quod non repugnaret antecedenti: id quod prior pars huius Regulæ non admittit. Posterior pars vel hoc vno exemplo stabilitur: Hoc non esse hominem, quod repugnat antecedenti huius consequentiæ, Hoc est homo, ergo est animal, non repugnat consequenti, eiusdem cõsequentiæ (Bucephalus, siquidem, qui non est homo, est animal) igitur non quicquid repugnat Antecedenti, repugnat consequenti.

Dialecticorum pronuntiatum.

Ex 1. pri. 42. & 2. Pri. 2. & 4.

Non tamen ex Contradictorio antecedentis infertur contradictorium consequentis, vt ait Aristot.

Si non concluderetur contradictorium antecedẽtis ergo nec contrarium: quia ex quo infertur contrarium infert vr contradictoriũ.

OCTAVA Regula, *Ex quocunque sequitur Antecedens, sequitur Consequens: & quicquid sequitur ex consequente, sequitur ex antecedente.* Exempli caussa, si ex homine sequitur animal, & ex animali substantia, ex homine sequetur ac concludetur substantia. Item si substantia sequitur ex animali, & animal, ex homine, substantia sequetur ex homine quod idem est ordine conuerso. Hæc Regula ex eo probatur, quia cùm in hoc concludendi modo ad minimum sint tres Consequentiæ, si tertia non fuerit bona, nullum erit incommodum, si detur in ea Antecedens verum & consequens falsum, Faciamus igitur aliquid esse hominem, quod tamen non sit substantia. Aut ergo cùm ex homine concluditur animal, aut cum ex animali concluditur substantia, datur Antecedens verum & Consequens falium, quod est contra hypothesim: ponimus siquidem priores duas Cõsequentias esse bonas. Possunt autem in hoc concludendi genere multo plures, quàm tres, iungi Consequentiæ. Semper enim extremũ consequens colligetur ex primo Antecedente: vt si dicas, Si homo est, animal est: si animal, viuẽs: si viuẽs, corpus: si corpus, substantia: igitur si homo est, substãtia est. Nostri hanc gradationẽ, vulgo appellant, Argumentationẽ de primo ad vltimũ, Græci *σωρείτην*, hoc est, aceruale, vt [a] Cicero interpretatur. Quod verò idem ait, [b] hoc genus argumẽtationis vitiosum esse, ac captiosum, nõ ita intelligendum est, quasi nõ rectè cõcludat. Nã si omnes priores Consecutiones, ex quibus extrema texitur fuerint aptæ, nihil vitij erit in extrema, Sed id propterea asserit, quod in hoc concitato progressu consequentiarum quarum aliæ aliis, quasi grana granis, minutatim adduntur, sæpe ineptæ cum aptis permiscentur, quæ temporis breuitate non facile perinoscuntur, quo fit vt tota Cõgeries sæpe Hominẽ securum

Octaua. Et 1 peri. 28 & 33.

Argumentatio à primo ad vltimum.

σωρείτης seu Acerualis.

[a] *Cice. 2. Dinat.*

[b] *Acade. li. 2 prima edit.*

 capiat.

capiat. Sic Stoici fallaciter concludebant, omne, quod modo aliquo esset bonum esse honestum, Si bonum, igitur optabile: si optabile, expetendum: si expetendum, dignitatem habet: si dignitatem habet, laudabile est: si laudabile, honestum: igitur si bonum est, honestum est. Hæc tertia cósecutio est vitiosa. Multa enim sũt expetẽda, quæ non habent dignitatem. vt nonnulla vtilia, & alia quædam iucunda. Fit autem Sorites interdum ex vniuersalib. Enuntiationibus, vt si dicas Omnis homo est animal, & omne animal est viuens, & omne viuens, est substantia, igitur omnis homo est substantia. Sed hæc de Regulis generalibus Consequentiarum videntur satis. Iam ad Argumentationem, quæ tertius Differendi modus est, aggrediamur.

De Argumentatione. CAPVT VI.

Argumẽtum est mens Argumẽtationis. a Inpartitionibus. Argumentatio quid.

ARGVMENTATIO ex Argumento quod est eius quasi mens nomen inuenit. Dicitur enim [a] Cicerone auctore, *Argumenti explicatio.* Planius tamen & vis vocabuli & natura rei hac definitione perspici potest: Argumentatio, *est oratio in qua ex Argumento explicato, altera pars Quæstionis concluditur.* Argumentum *est inuentum quid ad faciendam fidem.* hoc est, medium, quod assumitur ad aliquid probandum. Quæstio *est in dubitationem ambiguitatémque adducta enuntiatio, Quæ quidem vtramque partem Contradictionis complectitur Affirmatione scilicet, & Negationem alteram expresse, alteram implicite* vt Sit ne omnis virtus anteponenda opibus, an non, Estque omnis Quæstio aut Vniuersalis, vt quæ dicta est: aut Particularis, vt si dicas, Vtrum aliquis pauper sit fœlix, nec ne? quæ duo genera dicuntur Theses: Aut singularis, vt, Num Socrates sine nota criminis cicutam hauserit, quæ dicitur Hypothesis. Tunc autem Argumẽtum explicari dicitur, cùm sic oratione dilatatur, vt ad institutum confirmandum aptetur. Exempli caussa, si proposita prima illa quæstione, Sit ne omnis virtus opibus anteponenda, an non, velis affirmatiuam partem confirmare, necesse est, vt primum exquiras medium ad id efficiendum. Quòd si inueneris Virtutis definitionem, hoc est, esse habitum, qui bonum efficit habentem, & opus eius bonum reddit: tũ habebis Argumentum. Est enim medium hoc accommodatissimum ad institutum concludendum. Si verò Argumentum repertum ita oratione dilataueris, vt dicas, Omnis habitus qui bonum efficit habentem, & opus eius bonum reddit, est, opibus anteponendus, omnis autem virtus est huiusmodi habitus: igitur omnis virtus est opibus anteponenda, effeceris tandem Argumentationem. Diximus nãque Argumentationem esse orationem, in qua ex Argumento explicato altera pars Quæstionis concluditur.

Argumentum. Quæstio quid.

Boet. 1. de Diff. Top.

Thesis. Hypothesis. Quo pacto Argumẽtum explicari dicatur.

2. Ethi. 6.

Consequentiæ carentes medio non sunt Argumentationes.

REIICIVNTVR ergo ab hac definitione Consequentiæ omnes carentes Medio, vt cùm quælibet enuntiatio ex seipsa colligitur, aut vna Æquipollẽtium ex alia, aut ex Vniuersali Particularis aut ex Conuersa, Conuertens: quas suprà diximus non esse Argumentationes, Cùm enim huiusmodi consequentiæ medium non assumant ad aliquid concludendum Argumento careant necesse est: quo fit vt Ar-

gumentationes

gumentationes dici nō possint Reiiciuntur etiam Argumentationes ex apertè falsis, quæ etsi modo aliquo Argumentationes dici possint eo quod ex Medio assumpto aliquid concludunt, vt si dicas: Omnis equus est lapis omnis leo est equus, igitur omnis leo est lapis, tamen cùm nihil suadeant, non sunt Argumentationes de quibus agat Dialecticus, nisi quatenus formam Argumentationum participant. Reiiciuntur ergo, quia Medium quod assumunt, non est Argumentū, cùm nullam faciat consequentis fidem. Illæ igitur consequentiæ duntaxat hac definitione comprehenduntur, quæ & Medio constant, & ex Antecedente necessario, aut probabili, aut quod tale esse videatur, ad faciendam qualemcumque fidem, assentionémve consequentis cōparata sunt. Hoc genus præsertim cùm ex Necessariis, aut Probabilibus aliquid concludit, vocatur ab Aristotele [a] nunc ἀπόδειξις id est Demonstratio, latè accepto Demōstrationis vocabulo, nunc [b] πίστις, hoc est fides, seu Probatio: nunc [c] λόγος, hoc est ratio. Sæpe etiam Argumentum appellatur, eo quod totum Argumentationis robur in Argumento positum est.

Argumentationes ex apertè falsis non tractantur à Dialectico, nisi ratione formæ.

Quas Consequentias comprehēdat tradita definitio Argumentationis.

a Vt 1. Rhet. ad Theod. 1. Cicer. etiam 2. Acad. primæ edit.
b Vt 1. Top. 7.
c Vt Top. 10. & passim lib. 8.

Argumentatio sæpe dicitur Argumentum.

De Inuentione & Iudicio. CAPVT VII.

CVM igitur Argumentatio *sit oratio, in qua ex Argumento explicato altera pars Quæstionis concluditur*, vt diximus, pespicuū sane est, ad structuram Argumentationis duo esse necessaria. Alterum, est Inuentio Argumentorum, alterum, accommodatio eorum ad institutum confirmandum, quæ vocatur Iudicium. Et inuentio quidem suppeditat materiam, Iudicium adhibet Formam. Vnde cùm forma rei, quæ Arte conficitur, sine materia esse non possit, plurimi sūt, [d] qui dicāt necesse esse, vt prius de Inuētione, quàm de Iudicio disseratur. Quibus ego cum Aristotele non prorsus assentior. Nam etsi ad conficiendā Argumentationem prius exquirēdum est Argumentum ad inueniendum quam ad Quæstionem aptetur, tamen vt Argumentationum Formæ intelligantur, non est necesse antè tenere, qua via & ratione inueniri possint Argumenta ad quamcumque Quæstionem tractandam. Satis enim erit, si in cōfectis iam Argumentationibus eiusmodi formæ ostendantur. Quinetiam cùm formæ omniū Argumentationum, de quibus Dialecticus agit non differant à Formis earum, quæ ex apertè falsis enuntiationibus constant, non dubium est, quin sumptis quibuscūque vocibus, ignorata prorsus vniuersa Inueniendi ratione formæ earū & tractari planè & perfectè intelligi possint. Mitto, quòd multa necesse est dicere in tradenda Inuentione Argumentorum, quæ, nisi Argumentationum Formas perspectas habeas, minimè assequaris, vt patebit in progressu. cum tamen, vt huiusmodi Formæ intelligantur, nihil necesse sit ex Inuētione mutuari. Non est igitur cur prius Inuentio Argumentorum tradenda sit, quàm Iudicandi ratio attingatur.

Inuentio suppeditat materiam, Iudiciū adhibet formā. Non prius de inuentione agendū sit, quā de Iudicio.

d Vt Cicer. in Top. quem per multi sequuntur.

SED animaduertendum est, duplex Iudicium à Dialectico tradi opertere, Alterum, quo quisque sciat singulas construere Argumentationes. Alterum, quo intelligat, qua methodo, & via Argumenta omnia,

Duplex Iudicium Prior Iudicij pars dicitur ab Aristot. ἀνάλυσις id est Resolutio posterior.

Τάξις, id est Ordo.

prior Iudicij pars ante Inuentionem tradenda est posterior post Inuentionem.

nia, quæ ad aliquid tractandum assumuntur inter se disponenda sint. Quanquam ergo prior Iudicij pars ante Inuentionem tradi debeat, vt diximus, posterior tamen, nisi post Inuentionem, tradi non potest, Inuentione siquidem docetur varietas Argumentorum, quam qui ignorauerit, ordinem in Argumentis, constituere non valebit. Nos igitur cum [a] Arist. siue in tractanda Argumentatione in commune, siue cùm de Demonstratione, ac Syllogismo Dialectico disseremus, prius eam Iudicij partem, qua singularum Argumentationum constructio intelligitur, quam Inuentionem Argumentorum trademus. Quibus, exactis ad posteriorem [b] quæ tum Ordo, tum Collocatio, tum Dispositio, & Methodus appellatur, veniemus.

a Sic fecit Aristotel. Prio. Post. & Top.

b Ari. 8. To 1. Ordinem, Cicero in Partitio. collocationem, Quint. lib. 6. cap. 1 Dispositionem.

Diuisio Argumentationis. & Definitio Syllogismi simplicis. CAP. VIII.

Lege Ari. 2. Pri. 13. & 1. Post. 1. & To. 10. & 1. Rhe. ad Theod. 2.

ARGVMENTATIO sępe ab Ari. in quattuor genera diuiditur, in Syllogismum. Inductionē, Enthymema, & Exemplum. Alias in duo tantum priora, quod Enthymema sit Imperfectus Syllogismus, & Exemplum Inductio imperfecta. Sed nos priorem diuisionem vt magis perspicuam, & vulgatam persequemur.

Syllog. seu Ratiocinatio Simplex syllogismus siue Categoricus quid.

SYLLOGISMVS ergo qui Latinè Ratiocinatio dicitur, aut est Simplex, siue Categoricus, aut Coniunctus siue Hypotheticus. Simplex siue Categoricus Syllogismus, auctore [c] Aristotele, *est oratio, in qua quibusdam positis aliud quiddam ab iis quæ posita sunt, ex necessitate accidit eo quod hæc sunt.* Cum audis: *Quibusdam*, intellige quam paucissimas enuntiationes simplices, frustra namque plura adhibenda sunt vbi pauciora sufficiunt. Satis autem sunt duæ, vt [d] paulò inferius ostendemus. Adiectum est *Positis*, id est, Concessis, quæ est [e] grauissimorum auctorum interpretatio, [f] imo etiam videtur Aristotelis primo ad Theodecten libro, quia Syllogismus cùm sit Argumentatio, atque adeo potissimum eius genus, fidem faciat necesse est atque ita ex Concessis ad id quod non conceditur, progrediatur. Quod & ex generibus in quæ diuiditur Syllogismus, Demōstratione, inquam, Syllogismo Dialectico, Pseudographo, & Sophistico, quæ omnia ad fidem aliquam, seu assentionem ex Concessis efficiendam comparata sunt, planè colligitur. Concessa autem & Confessa sunt, quæ aut Necessaria, aut Probabilia videntur, siue reuera talia sint, siue non sint. sed modo videantur. Cùm audis, *Aliud quiddam ab iis quæ posita sunt* intellige Conclusionem diuersam à qualibet Pręmissarum siue pręcurrentium Propositionū, atque ita diuersam, vt careat Argumento, quo neutra illarum caret. *Ex necessitate accidere*, idem est quod necessario sequi atque concludi. *Eo quòd hæc sunt*, nihil aliud significat, quàm ex vi formæ. Sic enim breuissimè complector horum verborū vim. Hæc autem particula iccirco addita est, quia Syllogismus simplex non concludit tantum ex necessitate Materiæ vt aliæ pleræque Argumētationes, sed etiam ex necessitate formę, seu Modi colligēdi.

c 1. Prio. 1. Quibusdam.

d Cap 10. Positis

e Vt Alexan. Aphrod. & Auerro. eodem loco, & Boet. lib. 1. de de syl Cate. & D. Thom. Opuscul. 48.

f Cap 2.

Concessa quæ.

Aliud quiddam.

Ex necessitate accidit.

Eo quod hæc sunt Alexand.

Quæ reiiciātur à Defini.

SI ergo, verbis huius definitionis, vis ordine separare à Syllogismo simplici cętera omnia, hunc ordinem tene. Cùm dicitur Oratio

reiice.

reiice voces simplices, cùm dicitur In qua aliud sequitur, reiice omnes orationes quæ nō sunt Cōsequentiæ, imo & omnes Consequētias quæ nō sūt Argumētationes. Cùm dicitur, positis reiice omnes argumētationes ex apertè falsis, quarū Antecedētia à nemine ponūtur, siue cōcedūtur. Cùm dicitur Necessariò. reiice omnes cōsequentias probabiles. Omnis enim Syllogismus est cōsequentia necessaria, nō quod omnis, necessariā colligat Conclusionē (multi enim colligunt nō necessariā vt Syllogismus Dialecticus, Pseudographus & Sophisticus) sed quia omnis necessariò concludit, siue Necessariā Cōclusionem, siue Probabilē siue quæ talis esse videatur. Cùm dicitur, Eo quod hæc sunt, reiice omnes Argumētationes Necessarias ex vi Materiæ dūtaxat. Cum dicitur, Quibusdam, id est, quam paucissimis, seu duabus simplicibus enūtiationibus, reiice Syllogismos Hipotheticos qui quidē tres minimū simplices enūtiationes ante Cōclusionē præmittunt, vt inferius docebimus. Reiice quoque Syllogismos simplices conglobatos, qualis hic est, Omne corpus est substantia, & omne viuens est corpus & omne animal est viuens, igitur omne animal est substantia: quia pluribus quàm duabus sumptionibus constant. Hi verò necessariò reiiciendi sunt, quia nullus eorum est simpliciter vnus Syllogismus, sed plures complicati.

tione Syllogismi.

Omnis Syllogismus necessario cōludit non tamē omnis necessariā colligit cōclusionem.

Syllogismi conglobati.

De Materia Syllogismi. CAPVT IX.

SYLLOGISMVS Simplex, aut est Absolutus, aut Modalis. Simplicis, materia duplex Propinqua, & Remota. Materia propinqua, sūt propositiones, ex quibus proximè Syllogismus extruitur: Remota verò sunt termini, ex quibus conficiuntur propositiones. Propositio, *est oratio, quæ aliquid de aliquo affirmat aut negat*, vt, Omnis virtus est amplectenda. Nulla virtus est repudienda. Dicitúrque Propositio, quia in Argumentatione ad aliquid concludendum proponitur.

Materia propinqua.
Remota.

Propositio quid 1. prio. 1.

TERMINVS verò est, *in quem resoluitur Propositio.* Huiusmodi est solum Prædicatum, & Subiectum propositionis, vt Laudanda, & Virtus in priori propositione. Nam verbum, Est, cum sit forma Propositionis, non est pars, in quam Propositio resoluatur, nullā siquidem res Artificiosa resoluitur in Materiam & Formam, se solum in partes Materiæ, quæ quidem remanent post resolutionem: vt domus nō resoluitur in materiam, & Figuram, sed solum in partes Materiæ, hoc est, in lapides, calcem, ligna, & regulas, quæ permanent dissoluta domo. Sic igitur cùm verbum, Est, qua ratione copulat prædicatū cum subiecto, seu adsignificat eorum compositionem & coniunctionem, non maneat dissoluta propositione, seu nequeat intelligi, vt ait [a] Aristoteles effici, tur vt non sit pars in quam Propositio resoluatur, ac proinde non sit terminus. Quamquàm vero Propositio, quatenus oratio est in plures partes, quam in duas resolui possit (hæc enim. Homo sapiens est diues, resoluitur in tres: hęc verò, Cœlum supremum est corpus maximum, resoluitur in quattuor, & alia in multo plures) tamen quatenus est Propositio, hoc est, quatenus aliquid

Terminus.
Verbum Est, vt nectis prædicatum cum subiecto, non est terminus.
Alex. & Auenro. eodem loco & Boet de Syllogis. Categ.
In quas partes dicantur resoluires Artificiosa.

[a] *1. Peri. 3.*

Propositio, quæ propositio est, in duas tantum partes resoluitur.

aliquid de aliquo affirmat, aut negat, in duas tantum dissipatur, in eam quæ affirmatur, aut negatur de altera: & in eam de qua altera affirmatur aut negatur, quæ sunt Prædicatum & subiectum.

Diuisiones Terminorũ.

HVC iam pertinent Diuisiones illæ Terminorum, quas iuniores initio suarum Summularum inculcant. Alij enim sunt Simplices siue Incomplexi, vt Nomina, & verba, alij Coniuncti siue Complexi, vt Definitiones, & aliæ pleræque orationes, Simplices verò dicuntur tum Aquiuoci (Analogos intellige) tũ vniuoci, tum Cõcreti tum, abstracti, tum communes, tum singulares, & idetidẽ aliis atq; aliis nuncupationibus, quibus in initio diximus Nomina generali significatione accepta appellari, Dicũtur porro Termini hoc nomine, quia in ipsos terminatur ac finitur resolutio Syllogismi, vt initio diximus: vel quia hisce propositio terminatur ac finitur.

Cur Termini hoc nomine appellentur.

Alia diuisio materiæ in quattuor genera.

ALIO modo Materia Syllogismi Absoluti quadruplex dicitur: Necessaria, Probabilis, & quæ nec Necessaria, nec Probabilis sit, sed tamen aut Necessaria, aut probabilis esse videatur, sed cum Syllogismus Absolutus in commune nullum ex his quattuor generibus Materiæ sibi determinatè assumat sed ex quomodocunque cõcessis componatur, nihil amplius hoc loco de hac Materia dicemus. Priora verò duo genera, quę totũ genus Syllogismorũ, de quibus nũc agimus determinatè sibi vẽdicant, planiùs adhuc tractãda & explicanda sunt.

Quot sint Termini, & Enuntiationes in Syllogismo & quomodo appellentur. CAP. X.

1. Pr. 25. & 6.

OMNIS Syllogismus Absolutus tribus duntaxat Terminis, & duabus Propositionibus, vnaque Cõclusione constet necesse est. Nam Conclusio, quæ antequam pobetur, in dubitationẽ ambiguitatémq; adducitur, duobus tantum Terminis perspicuè cõstat, suo (inquã) Prædicato & Subiecto. Ad Iudicandum autem nũ Prædicatum Conclusionis verè affirmetur, aut negetur de Subiecto, vnum Argumẽtum, siue Medium satis est. Hoc autem Medium semel iungendum est in Antecedente cum Prædicato Conclusionis, semel cum Subiecto, vt quo modo extrema cõclusionis ad illud se habuerint, eodem inter se affecta esse concludantur. Ex singulis verò coniunctionibus Medij cum extremis, singulæ struuntur Propositiones. Igitur ad structuram Syllogismi satis sunt tres Termini, duęque propositiones, ex quibus Cõclusio colligatur, Quapropter si in Argumẽtatione aliqua, quę primo aspectu vnus Syllogismus videatur, fuerint plures, quàm duę Propositiones, aut certè plures quàm tres Termini, eiusmodi Argumẽtatio non erit reuera vnus Syllogismus, sed Plures complicati, aut diuersa Argumentationũ genera permista: vt si dicas, Omne corpus est substantia, & omne viuẽs est corpus et omne animal est viuẽs, igitur omne animal est substãtia: & rursum Omne viuẽs est corpus, & omne animal est viuẽs, igitur omne animal est substãtia, Prior nãque argumẽtatio constat ex sumptionibus duorũ Syllogismorum, Posterior autem ex sumptionibus vnius Syllogismi, & ex Antecedẽte vnius Enthymematis, vt animaduertenti facilè patebit.

Vbi sunt plures quã tres termini plures quoque sint in Argumentationes.

Arist. ibid.

Ex

Ex tribus autem Terminis, ex quibus vnum simpliciter Syllogismus constituitur, Vnus dicitur maius extremū: Alter minus, extremum tertius, vocatur medius terminus. Maius extremū est, quod præstantiorem habet in Syllogismo locum. Minus extremum, quod minus præstantem. Medius denique terminus est is, qui bis ponitur in Antecedēte, semel iunctus maiori extremo, semel minori. Exempli caussa, si dicas omnis Virtus est qualitas, omnis Iustitia est Virtus igitur omnis Iustitia est qualitas, hoc nomen qualitas, erit maius extremum Iustitia, minus extremum: Virtus medius terminus.

Maius extre. *Minus extre.* *Medius terminus.*

Ex tribus vero enunciationibus ex quibus constat Syllogismus Vna dicitur tum maior Propositio, tū simpliciter Propositio: Altera minor Propositio, & Assumptio: Tertia & Conclusio, & Complexio nominatur. Maior propositio est, quæ ex maiore extremo, & medio struitur, vt in proximo Syllogismo, omnis Virtus est qualitas: minor propositio est, quæ ex minore extremo, & medio conficitur, vt omnis Iustitia est Virtus, Atque hæ communiter, Sumptiones, & Præmissæ appellantur. Conclusio vero est, quæ ex maiore & minore extremo nectitur, vt, Omnis Iustitia est qualitas: Sed iam ferè obtinuit disputationum abusus, vt dum structura Ratiocinationum contētionis ardore minus expenditur, quæcunque Proprositio, primo loco posita fuerit, dicatur maior: quæ secūdo, minor, etsi reuera illa sit minor, hæc maior, vt cùm idem ille Syllogismus hoc modo struitur, omnis Iustitia est Virtus, omnis Virtus est qualitas, igitur omnis Iustitia est qualitas. Non est tamen præposterè vtendum his vocabulis, sed potius, cum res minus perpenditur, dicendum, Nego, aut Concedo priorem, aut posteriorem propositionem.

Maior propositio, seu propositio. *Minor propositio, seu assumptio.* *Sumptiones seu præmissæ.* *Conclusio seu Complexio.* *Ex Alex. 1. Pri. 4. & ex Cic. 1. de Inuentione.* *Abusus quidam in disputationibus.*

De Forma Syllogismi. CAP. XI.

FORMA Syllogismi Absoluti ex Figura, & modo constat quemadmodum pulchritudo corporis humani ex conuenientia membrorum, & quadam coloris suauitate. Figura Syllogistica, est Extremorum cū medio ad aliquid concludendū apta collocatio. Erit autem apta si in altera Sumptionū sit maius Extremum, in altera minus, in conclusione autem vtrumq;. medius vero Tertiminus semel iungatur maiori Extremo, semel minori & nequaquā ingrediatur Conclusionē, Quare si Termini aliter disponantur, nō erit Figura Syllogistica: vt si dicas, omnis Virtus est qualitas, & omnis Iustitia est Iustitia, igitur omnis Iustitia est qualitas: aut alio pacto, secus quàm docuimus, verba hæc coniungas.

Forma Syllogistica. *Figura Syl.*

MODVS verò Syllogisticus, est *Sumptionum ad Conclusionem colligendam apta secundum Quantitatem & Qualitatem complicatio.* Neque enim satis est ad cōcludendū Syllogisticè si termini apta Figura disponātur, nisi certa quædā Sumptionū secundū Quātitatē & qualitatē cōplicatio accedat. Nā si ambæ Sumptiones fuerint exēpli caussa (Particalares, aut vtraq; negatiua, nihil efficietur, vt patet si dicas quoddā animal est equus, quidā homo est animal igitur quidam homo est equus: Nullum animal est lapis, nullus adamas est animal,

Modus Syllogisticus.

igitur

igitur nullus adamas est lapis ergo præter figuram necessarius est modus, cum accessione Forma Syllogismi absoluatur.

De tribus Figuris Syllogismorum, deque generalibus concludendi modis.

CAPVT XII.

1. Prio. 22. Prima figura Secunda. Tertia. Ex 1. Pri. 7. Directè concludere. Indirectè cōcludere. Maius extremum in 1 figura. Minus. Quomodo internoscantur. Maius & minus Extremum in 2. & 3 fig. a Ex Recentioribus.

FIGVRÆ Syllogismorū tres sunt. Prima est, in qua medius Terminus alteri Extremo subiicitur, & de altero prædicatur. Secūda in qua prædicatur de vtroque. Tertia, in qua vtrique subiicitur. Nec alia collocatio Extremorum cū medio termino reperitur, quæ apta sit ad aliquid concludendū, Generales modi concludendi duo sunt: Directè, ac Indirectè. Modus Directè seu secundum naturam cōcludendi est, cùm maius Extremum de minore concluditur: Indirectè autem, seu contra naturam concludendi modus est, cùm minus Extremum de maiore colligitur.

AC in prima quidem Figura illud est maius Extremū quod prædicatur de modo Termino: Minus verò, quod medio subiicitur: præstantius siquidem est prædicari, quā subiici. In Secunda verò, & tertia, cum vtrūque Extremum quo ad Prædicationem & Subiectionem parem habeat in Sumptionibus dignitatem, sunt [a] qui velint, id esse maius, quod situ partium orationis alterum antecedit, id minus quod sequitur Alij, [b] qui dicant id esse maius, quod in quæstione proposita prædicatur, id minus quod in eadem subiicitur [c]: Alij denique, qui asserant, id esse maius, quod in Conclusione prædicatur, id minus, quod in eadem subiicitur. Sed priores sententiæ, quicquid probabilitatis habeant omittendæ à nobis sunt hoc loco, quia tertia multò est planior, ac facilior. Num autem sit verior, alias videbimus.

b Vt Alex. & Auenr. 1. pri. 5. c Hi referūtur & impugnantur ab Alex.

Quot modis in quaque Figura Directè aut etiam Indirectè concludatur.

CAPVT XIII.

In prima figura tum directe, tum indirecte concluditur.

IN Prima ergo Figura, dubium non est, quin vterque Concludendi modus locum habere possit, Directà nimirum, & Indirectè, Si enim ita dicas.

Omnis Virtus est qualitas,
Omnis Iustitia est Virtus.
Igitur omnis Iustitia est qualitas.

Directè sane concludes, vt pote maius Extremum de minore. Si vero sic ratiocineris,

Omnis Virtus est qualitas.
Omnis Iustitia est Virtus,
Igitur quædam qualitas est Iustitia.

Indirectè haud dubiè, & contra naturam colliges, scilicet minus Extremum de maiore. At in Secunda & tertia figura lōgè alia ratio est iuxta eam, quam hoc loco sequimur sententiam. Nam cum in vtraque, id perpetuo sit maius Extremum, quod de altero Concluditur vt dictum est, necessario efficitur, quandocunque in figuris Ratiocinatio construitur Directè cōcludatur. Qua ratione factum est, vt Dialectici, qui nomina omnibus modis concludendi imposuerunt

In secūda, & tertia Figura semper directe concluditur.

posuerunt, numeratis in Prima Figura quattuor Directè. & quinque Indirectè concludendi, quos vocauerunt.

Barbara, Cælarent, Darij ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Friseſomorum

Nullum Indirectè concludentem in Secunda, aut Tertia Figura nominauerint, ſed hoc tantum decem directè concludentes.

Cæſare Cameſtres, Feſtino, Baroco Darapti
Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo Feriſon.

Quorum quattuor primi ad Secundam, ſex reliqui ad tertiam Figuram pertinent. Hac ratione (vt alias omittam) dictum eſt à me planiorem eſſe in his duabus Figuris tertiam de maiore, & minore extremo ſententiam, quia inquam nullos indirectè concludendi modos inuehit, quos tamen ſuperiores opiniones facere coguntur. Sed hæc alias De his ergo vndeuiginti modis enumeratis, quinam ſint, & qua arte hiſce nominibus ſignificentur, nunc dicendum eſt. *Modi apte ratiocinādi sūt. 9.*

De modis Directè concludendi in prima Figura. CAP. XIIII.

SI nomine modorum, intelligamus quaſcunque complicationes Sumptionum ſecundum Quantitatem, & Qualitatem ſiue aptæ ſint ad Concluſionem aliquam colligendam, ſiue ineptæ, ſexdecim neceſſariò dandi ſunt, in vnaquaque Figura modi. Nam aut vtraque Sumptio eſt Vniuerſalis, aut vtraque Particularis: aut maior propoſitio Vniuerſalis, & minor Particularis: aut maior Particularis: & minor Vniuerſalis. Nec enim hoc loco de Singularibus enuntiationibus loqui inſtituimus. Indefinitè verò, ex forma ſua pro particularibus habēdæ ſunt. In vnaquaq; autem dictarū quattuor cōplicationum ſecundum Quantitatem, quattuor itidem aliæ ſecundum Qualitatem cernuntur: Aut enim vtraque Sumptio affirmat: aut vtraque negat: aut Propoſitio affirmat Aſſumptio negat: aut Propoſitio negat, & Aſſumptio affirmat. Itaque latè accepto modorum nomine, ſexdecim ſunt modi in ſingulis Figuris verum ex his, quo ad primam Figuram attinet quattuor tantum ex vi formæ. Directè concludunt videlicet. *16. modi ſunt in ſingulis figuris ſi computentur ſimul apti & inepti.* *Modi directè concludentes in 1. figura.*

Barbara, Celarent, Darij, Ferio,

quia in his nunquam omnino dari poteſt Antecedens verum, quin Conſequens vi Antecedentis verum eſſe deprehendatur. Quæ quidem ratio probandi, cæteris etiam quindecim modis aptè concludentibus accommodanda eſt. Quamquam neceſſitas Concludendi (quæ omnibus conuenit) alia quoque ratione perſpici poteſt, a paulò inferiùs docebimus. *a Cap. 21. & 25.*

HARVM autem quattuor vocum ſignificationem, atque adeo quindecim reliquarum facile intelliges ſi aduerteris, primam vocalem cuiuſque dictionis ſignificare maiorem propoſitionem, ſecundam minorem: tertiam Cōcluſionem. Et rurſus vocalem, A, de ſignare enuntiatione vniuerſalem affirmatiuā, E, vniuerſalem negatiuā: I particularem affirmatiuam, & O, particularē negatiuā primus ergo primæ Figuræ Modus eſt, cum ex vtraque ſumptione Vniuerſali, & *Dictiones modorum qualitatē & quantitatem enunciationum ſignificant.*

Affirmatiua, Conclusio vniuersalis & Affirmatiua colligitur. Quod totum significat vox Barbara. Exemplum.

Bar- Omne bonum est expetendum.
ba- Omnis Virtus est bona.
ra. Igitur omnis Virtus est expetenda.

SECVNDVS modus est, cum ex maiore vniuersali negatiua, & minore vniuersali affirmatiua, conclusio vniuersalis negatiua colligitur: Quod totum significat vox Celarent. Exemplum.

Ce- Nullum bonum est fugiendum.
la- Omnis Virtus est bona.
rent. Igitur nulla Virtus fugienda est.

TERTIVS modus est, cum ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore particulari affirmatiua, Conclusio particularis affirmatiua colligitur. Id quod significat vox Darij. Exemplum.

Da Omne vitium fugiendum est.
ri- Aliqua consuetudo est vitium.
j. Igitur aliqua consuetudo fugienda est.

QVARTVS modus est, cum ex maiore vniuersali negatiua, & minore particulari affirmatiua, conclusio particularis negatiua colligitur, vt significat vox Ferio. Exemplum.

Fe- Nullus timidus est fœlix.
ri- Quidam diues est timidus.
o. Igitur quidam diues non est fœlix.

RELIQVI duodecim modi nihil ex vi formæ Directè concludunt, quia in singulis dari potest Antecedens verum, & consequens falsum, vt experienti facilè patebit. Verum quattuor iam dicti adeo late funduntur, vt omnis proposita quæstio in aliquo eorum confirmari possit. Colligunt enim omnia genera conclusionum, vtpote vniuersè affirmantem, vniuersè negantem, in parte affirmantem, & in parte negantem. *1. Pri. 4.*

Omnis quæstio concluditur in 1. figura.

De Modis Indirectè Concludendi. CAP. XV.

MODI VERO Indirectè Concludendi quinque sunt Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisemorum. Et primi quidem tres, nihil differunt à tribus prioribus Directè concludendi, nisi quod colligunt Conclusiones, in quas Conclusiones illorum Conuertuntur: Reliqui autem duo apertius ab omnibus quattuor directè concludentibus dissentiunt. Exempla.

Hos modos collegit Theophrastus partim ex 2. Pri 1. partim ex 1. Pri. 7. vt refert Alex. 1 Pri. 4.

1

Ba- Omne animal est substantia.
ra- Omnis homo est animal.
lip. Igitur quædam substantia est homo.

2

Ce- Nullum animal est lapis.
lan- Omnis homo est animal.
tes. Igitur nullus lapis est homo.

DA-

3

Da- Omne bonum expetendum eſt.
bi- Quidam labor eſt bonus.
ti. Igitur quoddam expetendum eſt labor.

QVARTVS ex maiore vniuerſali affirmatiua,& minore vniuerſali negatiua, colligit ordine conuerſo particularem negatiuam hoc pacto.

Fa- Omnis mens eſt ſubſtantia.
peſ- Nullum corpus eſt mens.
mo. Igitur quædam ſubſtantia non eſt corpus.

QVINTVS ex maiore particulari affirmatiua, & minore vniuerſali negatiua colligit indirectè particularem, negatiuam hoc pacto.

Fri- Quædam arbor eſt viuens.
ſe- Nullum animal eſt arbor.
ſom. Igitur quoddam viuens non eſt animal.

De modis ſecundæ figuræ. CAP. XVI.

EX illis ſexdecim modis, quos in ſingulis figuris reperiri diximus, quattuor dumtaxat apti ſunt ad aliquid concludendum in Secunda Figura. Primus eſt, cum ex maiore vniuerſali negatiua,& minore vniuerſali affirmatiua,concluſio vniuerſalis negatiua colligitur:qui quidem vocatur Ceſare,vt

Ce- Nullum opus à virtute profectum,eſt execrandum.
ſa- Omne mendacium eſt execrandum.
re. Igitur nullum mendacium eſt opus à virtute profectum.

SECVNDVS modus eſt,cum ex maiore vniuerſali affirmatiua,& minore vniuerſali negatiua,cõcluſio vniuerſalis negatiua colligitur, qui dicitur Cameſtres, vt,

Ca- Omnis qui diligit iniquitatem odit,animam ſuam.
me- Nullus iuſtus odit animam ſuam.
ſtres. Igitur nullus iuſtus diligit iniquitatem.

TERTIVS eſt, cum ex maiore vniuerſali negatiua, & minore particulari affirmatiua, Concluſio particularis negatiua colligitur, qui nuncupatur Feſtino,vt,

Fe- Nullum vitium placet Deo.
ſti- Quædam animi ſubmiſſio placet Deo.
no. Igitur quædam animi ſubmiſſio non eſt vitium.

QVARTVS eſt,cum ex maiore Vniuerſali affirmatiua,& minore particulari negatiua,Concluſio particularis negatiua efficitur,qui appellatur Baroco,vt,

Ba- Omnis prudens proſpicit futura.
ro- Quidam diues non proſpicit futura.
co. Quidam igitur diues non eſt prudens.

RELIQVI duodecim modi nihil colligunt ratione formæ,quia in ſingulis dari poteſt Antecedens verum & conſequens falſum. *1 Pri. 5.* Hoc autem proprium eſt huius figuræ, vt negantes duntaxàt quæſtiones in ipſa confirmari poſſint. Solas enim negantes Concluſiones colligit,verum tam vniuerſales,quàm particulares.

Negãtes duntaxat quæſtiones confirmantur in 2. Figura, verũ omnes.

o 3 De

De Modis Figuræ tertiæ. CAPVT XVII.

1.Pri.5. SEX in hac Figura inueniuntur modi ad concludendum apti, cęteri inuties sunt, nihilque ex vi formæ concludunt. Primus ergo modus huius figuræ, est cùm ex vtraque sumptione vniuersali, & affirmatiua conclusio particularis affirmatiua colligitur, qui dicitur Darapti, vt,

Da- Omne animal sentit.
ra- Omne animal est corpus animatum.
pti. Igitur quoddam corpus animatum sentit.

SECVNDVS est, cum ex maiore vniuersali negatiua, & minore vniuersali affirmatiua conclusio particularis negatiua efficitur, qui dicitur Felapton, vt si dicas,

Fe- Nullus lapis nutritur.
la- Omnis lapis est corpus,
pton. Igitur quoddam corpus non nutritur.

TERTIVS est, cum ex maiore particulari affirmatiua, & minore vniuersali affirmatiua, Conclusio particularis affirmatiua concluditur. Atque hic dicitur Disamis, vt,

Di- Quoddam animal respirat.
sa- Omne animal est sentiens,
mis. Igitur quoddam sentiens respirat.

QVARTVS est, cum ex maiore Vniuersali affirmatiua & minore particulari affirmatiua, Conclusio Particularis affirmatiua colligitur. Vocatur autem Datisi, vt,

Da- Omnis auarus est miser.
ti- Quidam auarus est diues.
si. Quidam igitur diues est miser.

QVINTVS modus est, cum ex maiore particulari negatiua: & minore vniuersali affirmatiua. Conclusio particularis negatiua concluditur, hic dicitur Bocardo, vt,

Bo- Quoddam animal non habet sanguinem.
car- Omne animal est viuens.
do. Igitur aliquod viuens non habet sanguinem.

SEXTVS modus est, cum maiore vniuersali negatiua, & minore particulari affirmatiua, Conclusio paticularis negatiua efficitur, qui nuncupatur Ferison, vt,

Fe- Nullus sapiens est miser.
ri- Quidam sapiens est pauper.
son. Igitur aliquis pauper non est miser.

QVOD verò cæteri decem modi, nihil ex vi formæ concludant, ex eo intelliges, quia in singulis inuenitur Antecedens verum, & Consequens falsum, quod perfacile est experiri. Hoc verò proprium est huius figuræ, vt particulares dumtaxat quæstiones in ipsa confirmari possint. Solas enim particulares Conclusiones colligit, verum tam affirmantes quam negantes.

Particulares dũtaxat quæstiones confirmãtur in hac figura, verum omnes.

1.Pri.6.

Regula

Regulæ generales omnibus Figuris. CAP. XVIII.

EX dictis colligi possunt tum communes quædam regulę omnibus figuris, tum propriæ singulis communes omnibus quattuor sunt. *Omnes hæ regulæ continentur 1 Pri.24.*

Prima. PRIMA. *Ex duabus particularibus nihil vi formæ cōcluditur.* Hæc patet ex dictis, quia ex duabus particularibus quattuor modi constare possunt, vel enim vtraque sumptio affirmabit, vel vtraque negabit, vel propositio negabit, assumptio affirmabit quorum nullum in aliqua figura quasi aptè concludentem recensuimus. *Ex 2. etiam Pri. 1.*

Secunda. SECVNDA Regula. *Ex duabus negatiuis nihil vi formæ concluditur.* Hæc etiam perspicua est ex dictis, quia ex duabus negatiuis, quatuor itidem modi constare possunt, aut enim vtraque Vniuersalis erit, aut vtraque particularis, aut propositio Vniuersalis Assumptio particularis, aut propositio particularis Assumptio Vniuersalis, quorũ nullum in aliqua figura velut apte concludentem numerauimus. Atque ita fit, vt his duabus regulis comprehendantur septem inutiles modi à singulis figuris explosi. Nam Complicatio ex vtraque particulari negatiua, quæ secunda regula reiicitur, iam per primam reiecta est.

Tertia. TERTIA Regula. *Si altera sumptionum particularis fuerit, Conclusio etiam particularis sit, necesse est.* Hæc itidem patet siquidem ex dictis nullus modus præscriptus est, qui Vniuersalem conclusionem ex particulari sumptione colligat.

Quarta. QVARTA Regula. *Si altera sumptionum negatiua fuerit, Conclusio etiam negatiua sit, necesse est.* Hæc denique ex dictis aperta relinquitur, quemadmodum & superior. Ratio verò vtriusque est, quia Consequens est effectus Antecedentis. Effectus autem deteriorem partem suæ caussæ imitatur. Verumtamen prima & tertia Regula intelligendæ sunt in iis Syllogismis, quorum omnes Termini sunt Communes, seu vniuersales, (horum enim hactenus doctrinam tradidimus) quia hi maximè vsurpantur in disciplinis, item cum prædicato, *In quibus Syllogismis prima & tertia regula intelligenda sint.*

Cap.20. & 23. ENVNTIATIONVM non notantur signo, Omnis quod efficit Enuntiationem à communi vsu remotam. Nam in iis syllogismis, in quibus præter consuetudinem aliquod prędicatum huiusmodi signo notatur, & in expositoriis qui constant medio termino singulari, alia ratio est, vt paulò post docebimus.

Regulæ Speciales singulis Figuris. CAP. XIX.

EX iis verò quæ in tractatione primæ figuræ dicta sunt colliguntur duæ regulæ peculiares primæ figuræ.

Ex 1.Pri.4. PRIOR est. *Ex maiore propositione particulari nihil vi formæ concludi.* Posterior: *Ex minore negatiua nihil effici.* Quæ quidē intelligendę sunt in modis directè concludentib. Nam in cęteris non seruantur, vtpote in Fapesmo & Frisesemorũ. His duab. regulis comprehenduntur reliqui quinque modi ad concludendũ inepti in prima figura, qui regulis generalibus non sunt comprehensi. Pri- *Prior regula figuræ. Posterior.*

mus

mus, cùm vtraque affirmat, sed Maior in parte, Minor in totum, Alter, cum Maior negat ex parte, & minor vniuersè affirmat Tertius, cũ maior affirmat ex parte, & minor vniuerse negat, Quartus cum vtraque est vniuersalis, sed maior affirmat minor negat, Quintus cum maior affirmat, in totum, & minor negat de parte.

Prior regula secũdæ figuræ Ex 1 Py. 5. Posterior.

Ex iis etiam, quæ in Secunda Figura tractanda diximus, totidem Regulæ ipsi propriæ eruuntur. Prior: *Ex Maiore propositione Particulari, nihil ratione formæ colligi.* Posterior. *Ex vtraque Sumptione Affirmatiua nihil colligi*, His etiam duabus comprehenduntur cæteri quinque modi nihil concludentes in Secunda Figura, Primus, cùm maior in parte affirmat, & minor de toto negat, Secundus, cum maior in parte negat, & minor vniuerse affirmat, Tertius, cum vtraque affirmat, sed maior de parte, minor de toto. Quartus, cum vtraque vniuerse affirmat. Quintus cum vtraque affirmat, sed maior de toto genere, minor de parte.

Ex iis tandem, quæ in Tertia Figura dicta sunt hæc vna Regula ipsi propria colligitur. *Ex Minore Negatiua nihil effici.* Qua regula comprehenduntur reliqui modi nihil concludentes in hac figura, qui Regulis generalibus comprehensi non sunt.

Hi vero, tres sunt tantum, Primus, cum maior vniuerse affirmat minor vniuerse negat: Alter cum maior vniuersè affirmat, minor ex parte negat, Tertius, cum maior ex parte affirmat, & minor vniuersè negat.

Primum documentum.

De Documenta generalia à recentioribus tradita CAP. XX.

NON sunt tamen prætermittenda hoc loco duo generalia Documenta, quæ à recentioribus proponuntur, ex quibus traditæ Regulæ magna ex parte nascuntur, Alterum est, *Medium terminum in altera saltem præmissarum complete distribui debere*, id est, vniuersè accipi pro omni re, pro qua accipi potest. Contrario vitio laborat hic ineptus Sollogismus,

Quoddam animal est bipes,
Quidam equus est animal.
Igitur quidam equus est bipes.

Aliquãdo ex duabus particularibus aliquid efficitur

Emendabitur autem si hanc feceris Maiorem.

Omne animal est bipes, vel hanc minorem, Quidam equus est omne animal: Vtroque enim modo distribuetur Medius terminus, qui in vitiosa illa ratiocinatione non destribuitur, Quamquam secunda correctio & emendatio perparum vsurpata est, quia prædicatũ rarò notatur signo omnis: Hoc tamen inusitato enuntiandi modo licet ex duabus Particularibus alquid vi formę cõcludere, vt si dicas.

Quoddam anima est bipes,
Quidam equus est omne animal,
Igitur quidam equus est bipes.

Hic vero fallax Syllogismus,

Omne animal fuit in arca Noë,
Quidam equus Alexandri est animal,
Igitur quidam equus Alexandri fuit in arca Noë.

non ideo

non ideo vitiosus est, quod medium non distribuatur, sed quod non distribuatur completè, seu perfectè. Subiectũ siquidem maioris accipi solet pro omnibus speciebus, animalium, exceptis his, quæ in aquis degunt, & aliis quibusdam, non etiam pro omnibus earum individuis. Eodem vitio notatur hoc Sophisma.

Omnis Essentia diuina est pater,
Filius est Essentia diuina,
Ergo filius est pater.

MEDIVS enim terminus, quo in sensu maior propositio cõceditur, non distribuitur cõpletè ac perfectè. Quãquam enim accipitur pro omni Essentia diuina, quę vna tãtum atq; adeo maximè vna est, tamen non accipitur pro omni re, quæ est Essentia diuina. Nam si hoc modo acciperetur, ac si apertius dictũ esset, omne quod est Essentia diuina est pater, à nemine propositio concederetur quandoquidem falsa esset, ac hæretica. Etenim quælibet persona diuina est verissimè Essentia diuina, & tamen non quælibet, est Pater.

QVOD si quis obiiciat cõtra hoc documentũ, quod medius terminus in Secunda figura nunquã distribuatur, cũ perpetuo sit prædicatũ, quod quidẽ signo distributiuo, seu vniuersali, vt est Aristotelis sentẽtia, minimè notatur, occurres, Semper Prædicatum Negatiuæ enunciationis distribui, à negatione quæ negat copulã verbi, vt infrà docebimus, nec Aristotelem huic sententiæ refragari, sed tantũ asserere, Prædicatum Enuntiationis Vniuersalis non esse notandum signo omnis, quod est Vniuersale affirmatiuum, cum ergo in Secunda figura necessario altera Sumptio sit negatiua, efficitur, vt medius terminus necessario in altera distribuatur, vt exempli caussa, huius propositionis, Lapis non est animal, hic sit sensus, Lapis non est hoc animal, nec hoc, nec illud, nec vllum aliud, & ita cæterorum. *Obiectio.* *Solutio.*

ALTERVM Documentum est, *Nullum Terminum, qui non fuerit Distributus in Antecedente Distribuendum esse in Consequente*, Contrario vitio laborat hic paralogismus. *Secundum documentum.* *Cur sæpe ex vtraque sũptione vniuersali nõ efficiatur vniuersalis conclusio.*

Omne animal est sensus capax.
Omne animal est substantia,
Igitur omnis substantia est sensus capax.

Etenim nomen Substantia, quod non distribuitur (id est non accipitur vniuersè) in Assumptione distribuitur in Cõclusione. Ex hoc documento efficitur, vt merito, nec Darapti, nec Felapton, nec duo illi modi Indirectè cõcludentes, Baralipton, & Fapesmo, colligant Vniuersalem Conclusionem, etiam si constent Vniuersalibus Sumptionibus quoniam si Vniuersalem concludas argumentaberis à termino non destributo ad destributum, vt loquuntur recentiores, id quod animaduertenti facilè patebit. Itaque non segniter notanda sunt hæc Documenta.

De Syllogismo perfecto, & Imperfecto. CAP. XXI.

PORRO Syllogismorum quidã perfecti sunt, quidã Imperfecti, Perfectus dicitur is, *qui nulla re indiget, vt colligẽdi necessitas sit euidens*. hoc est, qui adeo perspicuè ex necessitate colligit, vt nulla sit *Perfectus Syllogism.*

opus arte

opus arte ad id ostēdendū Huius generis sunt omnes ac soli directè cōcludentes in prima Figura, qui propterea dicūtur à per se noti, ac Indemōstrabiles, quòd in his proximè exerceatur vis duorum quorūdā Principiorū, ipso naturali lumine intellectus perspectorū, ac euidētium, è quibus omnis colligendi ratio, quæ in quacunque Argumētatione cernitur, quasi è purissimis fontibus emanat. Alterū est. *Quicquid vniuersè affirmatur de Subiecto aliquo. affirmatur de quouis contento sub eiusmodi subiecto*, vt si Substantia dicitur vniuersè de Animali: omnis autē homo cōtinetur sub animali. de omni homine dicetur substātia. Alterū verò est. *Quicquid vniuersè negatur de Subiecto aliquo, negatur de quouis contento sub eiusmodi subiecto*, vt si habere vitam, vniuersè negatur de lapide, omnis autē Sapphirus cōtinetur sub lapide, haud dubiè de omni Sapphiro negabitur vitæ functio. Prioris principij vis exercetur in primo & tertio modo primæ Figuræ, hoc est in Barbara & Darij. Posterioris autē in secundo & quarto qui dicūtur Celarent, & Ferio quo fit, vt principia hæc merito dicantur Regulatiua omnium Syllogismorum, quasi omnium Normæ ac regulę siquidem, & cæteri omnes Syllogismi, ad quattuor illos, in quibus primo eorum vis cernitur reuocantur, vt statim dicemus.

Principia quæ dicuntur Regulatiua, duo sunt Primum.

Secundum.

In quibus Syllogismis proxime exerceatur vis horū principiorū.

SYLLOGISMVS Imperfectus est, *qui vna re, aut pluribus indiget, vt colligendi necessitas euidens fiat*, cuiusmodi sunt reliqui omnes præter quattuor primos primæ figuræ, Neq; enim adeo perspicuè concludunt, vt necessitas colligēdi statim appareat, sed quisq; eorū eget cōuersione aliqua, aut euidenti Deductione ad id quod fieri nequit. aut Expositione, aut certè pluribus Cōuersionibus, quibus ipsa consequentiæ necessitas planè perspiciatur. Vt igitur quo pacto id fiat doceamus, necesse est, vt ante explicemus, quid sit Euidens Deductio ad id quod Impossibile est, quid etiam Expositio. Nam quid sit Conuersio, & quot modis fiat, iam [a] suprà exposuimus.

Imperfectus Syllogism. Ibidem.

a Lib. 3.

De Syllogismo Deducente ad Impoßibile. CAP. XXII.

DVOBVS modis Syllogismo aliquid probamus, directo, aut ex hipothesi seu conditione cum altero posita. Exēpli caussa, si alicui probare voluero, nulla opposita in eadem, re simul reperiri, posse vno è duobus modis mihi licebit id facere, Altero, hoc idem concludendo vt si dicam.

Ex 1. Pri 30. & 40. & ex 1. Post. c. 22. tex 41.

Nulla repugnantia reperiri simul possunt in eadem re.
Omnia opposita sunt repugnantia,
Igitur nulla opposita simul in eadem re reperiri possunt.

ALTERO, concludendo aliud pronuntiatum, verbi caussa, nulla Contraria posse simul reperiri in eadem re, facta tandem prius conuentione cum altero, vt si in contrarijs id confirmem, in omnibus Oppositorum generibus confirmatum censeatur veluti si dicam.

NVLLÆ formæ mutuo sese ab eodem subiecto expellentes, simul reperiri possunt in eadem Re.

Omnia contraria sunt formæ huiuscemodi. Igitur nulla Contraria reperiri simul possunt in eadem re.

Prior

Prior Syllogismus Directò probat institutum,& ideo vocatur δεικτικὸς, quasi ostensiuus: posterior non confirmat propositum nisi ex pacto & conuentione cum altero,& ideo dicitur ἐξ ὑποθέσεως,quasi ex conditione posita.

Syllogismus Ostensiuus.
Syllogism ex hypothesi.

ITAQVE in Syllogismis,qui ex hypothesi rem probant, numerantur ij,qui dicuntur εἰς τὸ ἀδύνατον καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου,hoc est, ad Impossibile,& Per Impossibile, quia ex Cõtradicente alicuius enũtiationis veræ ab aduersario absurdè data,& ex altera perspicuè vera, deducit hominẽ ad aliquid quod fieri nequeat,& per eiusmodi Impossibile quod ille admittere omnino recusat,cogit eũ retractare id,quod absurdè ante dederat,& ita admittere enuntiationem,quàm negauerat.Exempli caussa,neget aliquis hanc veram enuntiationem Aliquid ex quo voluptas capitur nõ est bonũ:dicatq; absurdè,omne id ex quo voluptas capitur esse bonum:tunc ego sic argumentabor.

Syllog. per impossibile siue ad impossibile.
Cur dicatur ad impossibile cur per impossibile.

Omne id ex quo voluptas capitur,est bonum(vt ais)
Quædam vero mala sunt,ex quibus inuidus voluptatem capit, vt perspicuum est.
Igitur quædam mala sunt bona.

ILLE verò cum viderit me aliquid, quod fieri nequeat,ex sua enũtiatione & alia perspicuè vera collegisse, plane negabit id,quod absurdè asseruit,sicq; admittet quod negauerat,quia id verũ esse nõ potest,ex quo Impossibile aliquid efficitur. Ita Syllogismus hic quẽ feci,nõ colligit Directè institutum,vt pote, nõ omne id ex quo voluptas capitur esse bonum(id quod ego concludere contra hominẽ cupiebam)sed quiddam impossibile,quo cõcluso cogitur ille ex tacito quodã pacto & conditione,quã omnes disputantes inter se statuũt retractare id quod dixerat.Conditio autem conuentio ve tacita disputantiũ,qua ille tenetur,est,vt aliquid quod fieri nequeat, ex cuiusquã assertione concludi comperiatur,talis assertio retractata censeatur,Impossibile nãq; nõ nisi ex Impossibili sequitur,vt supra dictũ est.Sic igitur fit deductio ad Impossibile. Quæ tũ erit euidens cum Syllogismus deducẽs fuerit Perfectus, hoc est, ex primis quattuor
16. primæ Figuræ,qualis is,quem in exemplum attulimus. Verum quo pacto hoc Syllogismorum genere, euidens fiat necessitas concludendi Imperfectorum,paulò pòst docebimus.

Conditio seu Hypothesis, vnde Syllogismus ad impossibile dicitur ex hypothesi, quæ sit.
Quæ sit euidẽs deductio ad impossibile.

De Syllogismo expositorio. CAP. XXIII.

EXPOSITIO verò,qua sæpe vtitur Aristoteles, fit quodã Syllogismorum genere, quod expositorum appellatur Is autem dicitur Syllogismus expositorius,qui constat medio termino Singulari.Exempla mox tradentur.Quia verò naturale est singularibus terminis, vt subiiciantur, is maximè,ac præcipuè dicitur Expositorius Syllogismus, qui in Tertia Figura struitur. Perpetuò enim medius Terminus in ea Figura subiicitur, vt patet ex dictis.

Syllog. Exp. quid.
Expositorius Syllog præcipue struitur in 3. figura.

Ex iis quæ dicta sunt efficitur, vt generaliter hoc differant expositorij Syllogismi ab iis quos hactenus tractauimus, quod illi cõstãt,

Qua ratione differant Expositorij Syllogismi à cæteris.

Medio Termino communi, hi Singulari. Si ergo expositorij Syllogismi non solum constiterint medio Termino Singulari, sed etiam vtramque sumptionum habuerint singularem, duobus tantum modis in Prima Figura colligent, totidem in Tertia, & tribus in secunda. Prior modus Primæ figuræ, ex vtraque effirmante colligit Singularem affirmantem hoc pacto.

Socrates est sapiens.
Hic homo est Socrates.
Igitur hic homo est sapiens.

POSTERIOR ex propositione negante, & Assumptione affirmante, colligit singularem negantem hoc pacto:

Socrates non colit multos Deos.
Hic Philosophus est Socrates.
Igitur hic Philosophus non colit mullos Deos.

PRIMVS est Secundæ ex vtraq; affirmante colligit singularem affirmantem, vt,

Marcus Tullius est Cicero.
Hic homo est Cicero.
Igitur hic homo est Marcus Tullius.

SECVNDVS ex propositione negante, & Assumptione affirmante, colligit singularem negantem.

Demosthenes non est Cicero.
Hic orator est Cicero.
Igitur hic Orator non est Demosthenes.

TERTIVS ex propositione affirmante, & Assumptione negante colligit singularem negantem,

Socrates est filius Sophronisci.
Plato non est filius Sophronisci.
Igitur Plato non est Socrates.

PRIOR tertiæ, ex vtraque affirmante colligit particularem affirmantem hoc pacto.

Socrates est sapiens.
Socrates est pauper.
Igitur quidam pauper est sapiens.

POSTERIOR ex propositione negante, & Assumptione affirmante colligit particularem negantem, hoc modo.

Cræsus non est sapiens.
Cræsus est diues.
Igitur quidam diues non est sapiens.

SI tamen in hac figura minus extremum fuerit singulare, licebit priori modo concludere singularem affirmantem. Posteriori autem singularem negantem, quod facilè est exemplis cernere. Si autem expositorij Syllogismi solum medium terminum habuerint singularem, in prima quidem figura totidem erunt modi, quot in Syllogismis ex medio communi, nec ab illis different, nisi quòd necessariò habebunt maiores singulares ratione medij, quod in maiore subiicitur. Exempla facilè occurrent.

Expositorij ex solo medio singulari.

Prima Figura.

In Secunda verò præter quattuor vulgatos modos negatiuè concludẽtes, quorum exempla statim sese offerunt, alij quattuor ex vtraque affirmatiua affirmatiue colligentes reperientur, quorum primus ex vtraque Vniuersali colligit Vniuersalem, vt si dicas.

Omne Astrum efficiens diem est hic sol.
Omnis planeta, qui est in quarto cœlo est hic Sol.
Igitur omnis planeta, qui est in quarto cęlo, est astrũ efficiens diẽ.

SECVNDVS ex propositione vniuersali, & Assumptione particulari concludit particularem. Tertius ex propositione particulari, & Assumptione vniuersali, Vniuersalem. Quartus ex vtraque particulari, particularem. Quod non est difficile exemplis illustrare.

AT in tertia figura numquam plures sunt, quàm duo modi, quos iam tradidimus. Illud tamẽ obiter admonuerimus, hoc Syllogismorum genere ex vtraque sumptione particulari, aliquid in secunda figura ex vi formæ concludi, itemque ex particulari colligi Vniuersalem: id quod supra animaduertendum diximus. *Tertia.*

QVATTVOR modi huiusmodi Syllogismorũ affirmatiuè cõcludentes in secunda figura, possunt reuocari ad modos primæ, solius maioris cõuersione. Primus quidem & tertius ad primum, secundus verò & quartus, ad tertium. Possunt etiam probari per deductionem ad incõmodum, primus & tertius in Bocardo, secundus & quartus, in Ferison. Nam ex Contradictorio conclusionis cuiusque modi, assumpta minore colligitur immediatè contrarium, aut contradictorium maioris, modo ponas singularem negatiuam conuerti in Vniuersalem negatiuam, quod in hac ratione colliges. Socrates non est albus, ergo nullum album est Socrates. Nam si aliquod album est Socrates, Socrates quoque est albus quod contradicit primæ enuntiationi. Hæc dicta sint prouectis, ne quis fortè minus attentè rem considerans hosce modos inficietur. Nam alioqui fortasse non indigent probatione, quia diligenter animaduertenti videntur per se noti, vt mox dicetur. Tantum abest, vt cùm expositorij sint, per Bocardo & Ferison, qui per expositorios confirmantur, probari debeant.

Quod expositorij Syllogismi sint perfecti, ac per se euidentes. CAP. XXIV.

VIDENTVR autem omnes Syllogismi expositorij habere necessitatem colligendi per se notam & perspicuã, ac proinde esse perfecti, quia constant medio termino, siue argumento singulari, qui est maximè vnus, & proximè exercent vim illorum principiorum per se euidentium. Quæcumque sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se. Quæcumque ita sunt ad aliquid tertium affecta, vt alterum sit idem illi, alterum non idem, non sunt eadem inter se: in quibus nomine Tertij, potissimum intelligitur aliquid singulare. *Principia per se nota quorũ vis proxime exercent in Expositoriis Syllog.*

MERITO ergo huiusmodi Syllogismi dicti sunt expositorij, quia sunt adeò perspicui & euidentes, vt rem ipsam sensibus exponere videantur. Vnde etiam fit, vt non abs re Demonstrationes sensibiles appellari soleant. *Cur expositorij Syllogismi hoc nomine appellentur.* *Cur dicantur demonstrationes sensibiles.*

Obiectio. SED contra hæc sic liceat argumentari. Hæ sunt vitiosæ ac fallaces argumentationes, essentia diuina est pater, Essentia Diuina est filius ergo filius est pater, Pater non est filius, pater est essentia Diuina, ergo Essentia Diuina non est filius: & tamen hi modi, traditi sunt in tertia figura, cum hi termini, essentia Diuina, & pater, in diuinis sint singulares. igitur per peram traditi videntur. *Solutio.* Respondebis tamen nomine medij Termini singularis, quo Syllogismus Expositorius propositum confirmat, intelligẽdum esse eum, qui accipitur pro aliqua re indiuidua, quæ nec est plures res, nec est idem re cum ea, quæ est plures res, sic enim intellecto nomine tertij, perspicua sunt duo illa principia, quæ attulimus alioqui non parum habent ambiguitatis at hunc terminum, essentia Diuina, accipi pro quadam re indiuidua, hoc est, pro ipsa Deitate, quæ tamen est plures res, id est, plura supposita diuina: & hunc terminum pater, in diuinis accipi pro quadam re indiuidua, hoc est, pro prima persona Trinitatis, quæ tamen est idẽ re cum essentia Diuina, quæ est plures res. Non cernuntur ergo modi supradicti in propositis argumentationibus: quamquam Aristoteles nullum terminum singularem negaret posse esse medium terminum Syllogismi Expositorij, quia lumine fidei minimè illustratus, nullam cogitabat rem singularem, quæ simul esset plures res. Vnde apud ipsum duo illa principia habentur per se nota, accepto nomine Tertij, pro quacumque re singulari.

Ab Alex. Pri. 2. & & ab aliis.

Aristotelis sententia.

De Probatione ostensiua imperfectorum Syllogismorum. CAP. XXV.

HIS ergo positis, facilè erit intelligere, quo pacto necessitas colligendi Imperfectorum Syllogismorum per perfectos confirmetur. Quamquam enim satis ea probari possit ex eo quod eadem forma retenta, in nulla materia reperiri potest Antecedens verum, & Consequens falsum, tamen compendiosior hæc via est ac securior: siquidem nemo est, qui materias omnes possit percurrere: ex quo fit vt numquam animus dubitantis quiescat, donec imperfectam ratiocinationem per perfectam, ac per se euidentem comprobet. Itaque prima confirmatio fiet Conuersionis interuentu. Altera per euidentem deductionem ad id quod fieri nequit. Tertia per expositionem.

Tria cõfirmationũ genera.

CONFIRMATIO per conuersionem (quæ ostensiua probatio, & Ostensiua reductio imperfectorum ad perfectos appellari solet) tunc fit cum ex sumptionibus Imperfecti Syllogismi, aut sine vlla Conuersione, aut Conuersione vtriusque alteriúsve dumtaxat, per Syllogismum aliquem perfectum colligitur Conclusio imperfecti, aut Conuersa eius, ex qua tamdem ipsa per conuersionem efficitur. Quia enim quicquid sequitur ex Consequente, sequitur ex Antecedente, vt suprà diximus, Conclusio, quæ ex sumptionibus Syllogismi perfecti collecta fuerit, ex sumptionibus etiam imperfecti, ex quibus illæ efficiuntur, concludi comperietur. Hac ratione probantur omnes imperfecti Syllogismi, præterquam Baroco, & Bocardo, vt in progressu apertum erit.

Confirmatio per conuersionem: seu ostẽsiua.

Quo principio nitatur probatio Ostensiua.

Quinam Syllogismi ostensiuè confirmentur.

BARALIPTON igitur, qui est imperfectorum primus modus. sic probatur. Ex sumptionibus eius sine vlla conuersione colligitur

in Bar-

in Barbara Conclusio Vniuersalis affirmatiua, ex qua tandem per Conuersionem per accidens, efficitur Conclusio indirectè collecta. Exercentur ista hoc modo. Dicat aliquis, nihil colligere hunc syllogismum in Baralipton.

Omne animal est substantia.
Et omnis homo est animal.
Igitur quædam substantia est homo.

TVNC ego confecto ex sumptionibus eiusdem Syllogismi, Syllogismo perfecto sic probabo consequentiam.

Omne animal est substantia.
Et omnis homo est animal.
Igitur omnis homo est substantia.
Tu sic.
Omnis homo est substantia.
Igitur quædam substantia est homo.

ERGO ex primo Antecedente necessario sequitur postremùm Consequens in Baralipton, vt dictum est.

EADEM arte vteris in probatione duorum modorum sequentium, vtpote Celantes, & Dabitis per Celarent, & Darij, nisi quod Conclusiones immediatè collectæ in Celarent & Darij, simpliciter conuertendæ sunt. Itaque tres primi imperfecti modi, non alia Conuersione probantur, quàm Conclusionis perfecti Syllogismi.

FAPESMO vero probatur Conuersione per Accidens, Maioris, & Simplici, Minoris, & illatione suæ Conclusionis in Ferio. Quod ita intelliges. Neget aliquis necessitatem colligendi huius Syllogismi in Fapesmo. 1. Pri. 6.

Omne animal est substantia.
Et nullus lapis est animal.
Igitur quædam substantia non est lapis.

Tunc ego sic probabo Consequutionem.

Omne animal est substantia.
Et nullus lapis est animal.
Igitur quædam substantia est animal,
Et nullum animal est lapis.
Iam sic,
Quædam substantia est animal.
Et nullum animal est lapis,
Igitur quædam substantia non est lapis.

ERGO ex primo Antecedente necessariò sequitur in Fapesmo extremum Consequens.

FRISESOMORVM eodem modo probatur, quo Fapesmo, nisi quod maior conuertitur simpliciter.

CESARE probatur Conuersione Simplici maioris, & illatione suæ Conclusionis in Celarent.

CAMESTRES probatur Conuersione simplici minoris; & illatione Conuersæ suæ Conclusionis in Celarent, & huius Simplici Conuersione. 1. Pri. 5.

FESTINO

FESTINO probatur simplici Conuersione maioris, & Illatione suæ Conclusionis in Ferio.

BAROCO non potest probari interuentu Conuersionis, quia minor, cum sit Particularis Negatiua, Conuerti non potest: maior autem, cum sit Affirmatiua, non Conuertitur, nisi in Particularem, ex qua cum altera particulari nihil colligitur.

1. Prio. 6. DARAPTI probatur Conuersione per Accidens minoris, & Illatione suæ conclusionis in Darij.

FELAPTON Conuersione etiam per Accidens minoris, sed Illatione suæ conclusionis in Ferio.

DISAMIS, Conuersione Simplici maioris, & Illatione conuersæ suæ Conclusionis in Darij, & huius simplici conuersione.

DATISI Conuersione Simplici minoris, & Illatione suæ conclusionis in Darij.

BOCARDO non probatur interueniente Conuersione, quia maior non Conuertitur: Minor autem Conuertitur in solam particularem, ex qua cum altera Particulari nihil efficitur.

FERISON denique probatur Conuersione Simplici minoris, & Illatione suæ Conclusionis in Ferio.

Cur hæc probatio dicatur reductio imperfectorũ Syl. ad perfectos. MERITO autem hæc probatio dicitur reductio ostensiua Syllogismorum Imperfectorum ad perfectos, quia semper hac arte ex Sumptionibus Imperfecti Syllogismi, struitur perfectus, colligens immediatè eandẽ Cõclusionem, aut Conuersam eius, quod vtique non fit in probatione per deductionem ad Impossibile, vt patebit.

Detegitur Artificium, quo vocabula Imperfectorum Modorum indicant eorundem probationem. CAP. XXVI.

SVNT autem nomina horum modorum adeo artificiosè composita, vt quo pacto quisq; probandus sit, appositè & ingeniosè significent. Nã litteræ à quibus vocabula incipiũt, vt pote. B; C, D, F, significant per quem modum perfectum, quisque Imperfectus probandus sit. B namque significat probandum esse per Barbara, C per Celarent, D per Darij, & F per Ferio. S verò significat Enunciationem, quã designat vocalis præcedens, conuertendam esse simpliciter

Hic vtriusque alterutrũ significatio harum litterarũ. P autem per Accidens. Verum aduerte, has duas litteras, cũ designãt conclusionem esse conuertendam, non significare conuersionẽ conclusionis Imperfecti Syllogismi, sed Perfecti, qui ex Imperfecto struitur, vt patet ex dictis. Iam M significat mutationem maioris in minorẽ, & minoris in maiorem, quam Præmissarum trãspositionem vocant, fit autem hæc Trãspositio in redigendis quattuor modis, Fapesmo, Frisesomo, Camestres, & Disamis, quia in Prima Figura, nec minor potest esse negatiua, vt in tribus prioribus, nec maior particularis, vt in quarto, cæterum huiusmodi cõmutatio, non est intelligenda secundum situm partium orationis (hæc enim non est necessaria, cum sæpe in Prima Figura, maior propositio posteriorem locum, minor priorem obtineat) sed secundum naturam. Poterat sanè

Poterat significatio M prætermitti. significatio huius litteræ prætermitti, quia sola Conuersio docet, quæ

quæ Sumptio Imperfecti Syllogismi fiat Maior in Perfecto quæ Minor. Denique C, post primam syllabam in dictione positum, significat Modum talem non Ostensiuè, seu Directo confirmari posse, sed Deductione ad Impossibile, sumpta videlicet Contradicente Conclusionis in Syllogismo Perfecto loco illius Sumptionis, quæ designatur per Vocalem præcedentem, vt statim patebit. Atque idcirco in duobus tantum Modis inuenitur, in Baroco nimirum, & Bocardo.

De Probatione Syllogismorum Imperfectorum per Deductionem ad Impossibile. CAPVT. XXVII

PROBATIO autem Imperfectorum Syllogismorum per euidentem Deductionem ad Impossibile (quæ Reductio per Impossibile vocatur) tunc fit, cùm ex Sumptionibus Syllogismi Imperfecti, & Contradicente Conclusionis, colliguntur per Syllogismum Perfectum, & aliam quandam vnam, aut alteram euidentem Consequentiam, duæ Contradicentes, aut contrariæ enunciationes. Cogit enim hæc Probatio aduersarium, nunquam negare Conclusionem Imperfecti Syllogismi admissis Sumptionibus, ac proinde numquam inficiari necessitatem talis Consecutionis, ne tãtam absurditatem admittere cogatur. Exempli caussa, dicat aliquis Syllogismum in Baralipton non necessariò concludere ac proinde nullum sequi incommodum, si detur in eo Antecedens verum, & Consequẽs falsum. Me autẽ petẽte, vt det ita esse, annuat ille dicátq;. *Quo pacto fiat hæc probatio.*

Omne animal est substantia,
& omnis homo est animal,
& tamen non aliqua substantia est homo,
seu, quod idem valet, nulla substantia est homo.

TVM ego ex datis ab homine, colligam vno Syllogismo Perfecto, & duabus aliis euidentibus Consequutionibus duas Contrarias enuntiationes: hoc modo,

Nulla substantia est homo vt ais,
& omne animal est substantia, vt etiam dixisti,
Igitur nullum animal est homo.
Iam sic,
Nullum animal est homo,
Igitur nullus homo est animal.
At
Omnis homo est animal (vt dixeras)
Igitur nullus homo est animal, & omnis homo est animal:
Quæ quidem sunt contrariæ enuntiationes.

COLLEGI ergo euidenter ex dictis illius, duas contrarias simul veras, ex quibus etiam euidenter colligi possunt duæ contradictoriæ. Hæc collectio, vt vides, etsi non Directò ostendit perperam illum negasse conclusionem admissis Sumptionibus, tamen ex hypothesi id probat, ex hoc nimirum communi Principio, quod omnes disputantes tacitè ponunt, Id Possibile non esse, ex quo Impossibile aliquid consequi deprehenditur. *Principiũ quo hæc probatio innititur*

Omnes imperfecti Syllogismi per deductionē ad impossibile probari possunt. Ex quibus sumptionibus extruendus sit Syllogismus ad impossibile.

TRIA igitur hic aduerte. *Primum, hoc probationis genere quemlibet Imperfectum Syllogismum probari posse per aliquem Perfectum.* Alterum, *ex Contradicente Conclusionis cum altera Sumptione Imperfecti, extruendū esse Antecedēs Perfecti: ex Cōclusione autem Perfecti, aut eius Conuertēte cum altera sumptione imperfecti, extruendum esse Antecedens extremæ Consequentiæ.* Tertium, *in probatione Imperfectorum primæ præterquam modi Celantes, Contradicentem Conclusionis Imperfecti, faciendam esse Maiorem Perfecti, & maiorem imperfecti, minorē: in probādo autem modo Celantes, Contradicentem Conclusionis Imperfecti, faciendam esse Minorem Perfecti & Minorem Imperfecti, maiorem. At vero in probandis Modis Secundæ Figuræ, Contradictorium Conclusionis faciendū esse Minorem, relicta eadem Maiore & in probādis Modis Tertiæ, faciendū esse Maiorē relicta eadē Minore.*

QVANQVAM verò his obseruatis pe: facilè sit intelligere, quo perfecto Modo Impefectus quisque confirmetur, tamen vt multo etiam sit facilius accipe hunc versum:

Dictiones quarum ad notitiam facilius fiat huiusmodi probatio.

Phæbifer axis obit terra æthrámque quotannis

CVIVS primæ duæ dictiones inseruiunt Primæ Figuræ: duæ sequentes, Secundæ: duæ extremę, Tertiæ. In quibus hę quattuor vocales, A, E, I, O, sunt obseruandæ, quia hæ designāt Conclusiones quattuor Modorum Perfectorū, ac proinde quattuor Perfectos Modos, quibus Imperfecti, hoc probationis genere confirmandi sunt. A, significat Barbara: E, Celarent: I, Darij: O, Ferio. Non est tamen habenda ratio Vocalium, à quibus diphtongi incipiunt. Prima igitur dictio significat, ex tribus primis Imperfectis Modis Primæ Figuræ primum probari per Celarent. Secundum per Darij: Tertium rursus per Celarent. Secunda verò, significat ex duobus sequentibus, Fapesmo scilicet, & Frisesomorum, priorem probari per Barbara, posteriorem per Darij. Ex quibus intelliges quid cæteræ dictiones significent. Hæc de probatione Imperfectorum Syllogismorum per euidentem Deductionem ad Impossibile, quæ mihi non admodum propriè videtur dici Reductio Imperfectorum ad Perfectos, quoniam hac arte ex Sumptionibus imperfecti, non struitur Perfectus eandē conclusionem colligens, sed ex contradicente Conclusionis cum altera Sumptionum concludens Contrariam, aut Contradicentem alterius.

Non admodū propriè dicitur hæc probatio Reductio.

De Probatione Imperfectorum Syllogismorum per Expositionem.

CAPVT XXVIII

Duobus modis fit probatio per Expos. Syllogis. Principiū cui hæc probatio innititur.

PROBATIO denique Imperfectorum Syllogismorum per Expositionem (qua Aristoteles confirmat necessitatē concludendi Syllogismorum Tertiæ Figuræ) duobus modis fieri potest. Vno quidem euidenter concludendo ex Sumptionibus Syllogismi Imperfecti Sumptiones Syllogismi Expositorij, ex quibus Conclusio imperfecti colligatur. Quia enim quicquid sequitur ex consequente, sequitur ex Antecedente, conclusio, quæ ex sumptionibus

tionibus Syllogismi Expositorij collecta fuerit, ex Sumptionibus etiam Imperfecti, ex uibus illæ efficiuntur, concludi comperientur. Exẽpli caussa, quòd hic Syllogismus in Darapti necessariò cõcludat,

Omne animal est sensus capax,
Omne animal est corpus,
Igitur quoddam corpus est sensus capax.

Hoc pacto confirmari potest Expositorio Syllogismo.

Omne animal est sensus capax,
& Omne animal est corpus,
Igitur hoc animal est sensus capax,
& Hoc animal est corpus.

Tum sic.

Hoc animal est sensus capax,
Hoc animal est corpus,
Igitur quoddam corpus est sensus capax.

QVARE ex primo Antecedente necessariò sequitur extremum Consequens in Darapi, vt diximus. Eodem pacto probari potest necessitas colligendi in modo Felapton.

ALIO modo fieri potest Expositoria probatio, non colligendo quidem ex sumptionibus Imperfecti Syllogismi, Sumptiones Expositorij, sæpe enim colligi non possunt, vt in cæteris quattuor Modis Tertię Figuræ, quia ex particulari Propositione non colligitur Singularis, sed sumendo sub Medio Termino aliquid Singulare, ratione cuius vera sit Particularis sumptio, & extruendo ex eiusmodi singulari Medio, ac eisdem Extremis similiter se habentibus secundum Affirmationem, & Negationem, Syllogismum Expositorium, qui eandem colligat Conclusionem. Verbi caussa, si quis negauerit hunc Syllogismum in Disamis necessariò concludere. *Alius modus probandi per Expositionẽ.*

Quidam homo est Grammaticus,
Omnis homo est animal,
Igitur quoddam animal est Grammaticum.

Sic poterit necessitas Consequutionis hoc probationis genere confirmari, Sumo hominem aliquem singularem, ratione cuius verè dictum sit, aliquem hominem esse Grammaticum, vt pote Antonium, Tum conficio Expositorium Syllogismum hoc modo,

Antonius est Grammaticus,
Antonius est Animal,
Igitur quoddam animal est Grammaticum.

QVIA igitur quidã homo dicitur Grammaticus, ratione Antonij, efficitur, vt si ex eo quòd Antonius est Grãmaticus, & est animal, colligitur quoddam animal esse Grãmaticum, eadẽ conclusio colligatur ex eo quòd quidã homo est Grãmaticus, & omnis homo est animal. Hoc pacto probantur per expositionem reliqui quattuor Modi Tertię Figuræ: quod facilè est exemplis ostendere. De probatione igitur Modorum Tertiæ Figuræ per Expositionem, hæc satis sint.

SED insurget quis contra ea quæ diximus, argumentabiturque hoc modo, Hic syllogismus. *Obiectio.*

Aliquis oculus necessarius est ad videndum,
Omnis oculus est pars capitis,
Igitur aliqua pars capitis necessaria est ad videndum.

hic syllogismus inquiet, est in Disamis,& tamen non potest probari Expositione,igitur non rectè dictum est,omnes Syllogismos Tertię Figuræ hoc probationis genere posse probari. Confirmabit autem propositionē hac ratione,Quia sub Medio termino huius Syllogismi non potest colligi,aut accipi aliquid singulare, ratione cuius Maior propositio sit vera:quādoquidē nec dexter oculus meus(exēpli caussa)necessarius mihi est ad vidēdū,cū sinistro cernere possim nec sinister,cum dextro possim aspicere Dices tamen Maiorem propositionem propositi Syllogismi duplicē sensum habere posse, disiunctiuū, & disiūctiuū disiūctiuus est huiusmodi, Hic oculus necessarius est ad videndum,aut ille oculus necessarius est ad videndum:quo quidē pacto propositio est falsa, quia vtraque pars Disiunctionis falsa est: Disiunctus sic habet, Hic oculus,aut hic necessarius est ad videndū:qui sensus haud dubiè verus est,quādoquidē indifferenter,ac indeterminatè alter oculus est ad videndū necessarius, Si ergo Maior propositio Disiunctiuū habet sensum,vt à recentioribus Dialecticis ex forma sua habere iudicatur,Syllogismus est in Disamis,sed ipsa est falsa,quo fit vt nō liceat sub subiecto eius colligere,aut sumere aliquid singulare,cui conueniat prædicatum.Si verò ei concedamus sensum Disiunctū, vt populari sermone habere videtur,erit illa quidem vera, sed non efficiet Syllogismum,particularis enim propositio quæ ad Syllogismū assumitur,imò quæ propriè, ac simpliciter Particularis dicitur, Disiunctiuū sensum habere debet.De sensu autē Disiunctiuo,& Disiūcto [a] ad finē harū Institutionū nōnihil amplius dicemus.

Solutio.

Quē sensum habere debeat particularis propositio in Syllogism. Lib. 8.

De Modalibus syllogismis. CAP. XXIX.

DIXIT hactenus de Materia,& Forma Absolutorum Syllogismorum, nunc quæ sit Materia & Forma Modalium quàm potero breuissimè docebo Materia cuiusque, quemadmodum de Absolutis diximus,duplex:propinqua, & Remota.Propinqua sunt duæ propositiones modales,aut altera Modalis, altera Absoluta, vt cernere licet in his Syllogismis,

Materia propinqua. Modalium Syllogismorum.

Necesse est omne animal esse substantiam,
Necesse omnem hominem esse animal,
Igitur necesse est omnem hominem esse substantiam,
Necesse est omnem Virtutem esse qualitatem.
Omnis Iustitia est Virtus,
Igitur necesse est omnem Iustitiam esse qualitatem.

POSSVNTQVE ad structuram Modaliū Syllogismorum, non solum Modales propositiones cum Absolutis,sed etiā Modales cum Modalibus multifariam permisceri. Remota verò Materia sunt tres Termini:in quibus quidem non numeratur Modus.Itaque vt Modus in Conuersione Modalium non numeratur inter prædicata & subiecta, sic in Syllogismis Modalibus non numeratur in Terminis.

Materia remota. Modal. Syllog.

DENIQVE

DENIQVE Forma Modalium Syllogiſmorum ex Figura etiam & modo conſtat, quemadmodum & abſolutorum. Eſtque in vtroque genere triplex Figura, At verò modi concludendi non iidem ſunt in omnibus. Quamquam enim Syllogiſmi quorum vtraque Sumptio eſt ex Neceſſario, eiſdem illis Modis colligāt concluſiones ex Neceſſario, quibus Abſoluti colligunt Abſolutas, id quod nullo negotio experieris, in reliquis tamen tanta eſt varietas, vt meritò à nobis hoc loco ſint prætermittendi.

Modi non iidem ſunt in omnibus Syllog. Modalibus, atque abſolutis.

De Syllogiſmis ex Obliquis. CAP. XXX.

SED antequam Syllogiſmi Simplicis, Facultates, ſeu poteſtates ab Ariſtotele traditas referam, breuiter de Syllogiſmis, qui ex Terminis Obliquis conſtant quia nonnihil exhibent negocij dicendũ arbitror, Quatuor itaque Documēta video ferè obſeruari in examine huiuſmodi Syllogiſmorum.

PRIMVM eſt, *In Modis affirmatiuè cōcludentibus ſi altera tantũ ſumptio fuerit ex Obliquo, aptè efficietur concluſio ex Obliquo, modò hæc duo obſerues* Alterum, *vt Extremum Obliquũ antecedente ſit obliquum in conſequente:* Alterum, *vt cùm Medium fuerit Obliquum in vna ſumptione, Extremum alterius Sumptionis ſit Obliquum in concluſione.* Exempla.

Omnis poteſtas eſt à Deo,
Regnum eſt poteſtas,
Igitur regnum eſt à Deo.
Omnis virtus eſt honeſtas.
In omni probo eſt virtus,
Igitur in omni probo eſt honeſtas,
Contrariorum eadem eſt ſcientia,
Sanitas & morbus ſunt contraria.
Igitur ſanitatis & morbi eadem eſt ſcientia.
Omne vitium eſt malum,
Quædam appetitio eſt vitij,
Igitur quædam appetitio eſt mali.

SECVNDVM *in Modis Negatiuè concludentibus, ſi Affirmatiua tantum fuerit ex Obliquo, nulla concluſio efficietur, ſiue ex Rectis, ſiue ex Obliquo. Si vero ſola Negatiua ex Obliquo fuerit, efficietur concluſio ex Obliquo, obſeruatis duabus animaduerſionibus ſuperioris Documēti.* Verbi cauſſa, Ratiocinationes in hac oratione comprehenſæ nihil colligunt.

Nullus ſol eſt animal, Omnis equus eſt eſt ſol.
Igitur Nullus equus eſt animal, vel ab animali.

Hæ verò rectè concludunt.

Nullum vitium eſt in Deo,
Omnis, acceptio perſonarum eſt vitium,
Igitur nulla acceptio perſonarum eſt in Deo.
Omnis pax eſt tranquilla libertas,
Impio non eſt tranquilla libertas,
Igitur impio non eſt pax.

Nulli mortali eſt impune peccare.
Omnis rex eſt mortalis.
Igitur nulli regi eſt impune peccare.
Omnis pietas eſt virtus,
Nulla reprehenſio eſt virtutis,
Igitur nulla reprehenſio eſt pietatis.

TERTIVM, *In Modis Affirmatiuè concludentibus, ſi ambæ Sumptiones fuerint ex Medio Obliquo, aut vtraque ex Obliquo Extremo, nulla concluſio efficietur, ſiue ex Rectis, ſiue ex Obliquo.* Hæ ſiquidem ſunt ineptæ Ratiocinationes.

Cuique homini ineſt intellectus,
Cuique homini ineſt ſenſus,
Igitur ſenſus eſt intellectus.
Cuiuſque Regis eſt diſtribuere Magiſtratus,
Paraſitus eſt Regis.
Igitur Paraſiti eſt diſtribuere Magiſtratus.
Omnis loquutio eſt à lingua,
Omnis loquutio eſt à gutture,
Igitur guttur eſt lingua, vel igitur guttur eſt à lingua.

QVARTVM. *In modis Negatiuè concludentibus, ſi ambæ fuerint ex Medio Obliquo, aut vtraque ex Obliquo extremo, efficietur concluſio ex Rectis*, vt ſi dicas,

Nulla fides regni ſociis,
Confabulatio eſt regni ſociis,
Igitur confabulatio non eſt fides.
Nullius iuſtitiæ eſt contemnere mortis pericula,
Cuiuſdam virtutis eſt contemnere mortis pericula,
Igitur quædam virtus non eſt iuſtitia.

HÆC ferè videntur obſeruari partim ab Ariſtotele dicta, partim à poſterioribus adiecta. Securius tamen putauerim, Præceptum illud Ariſto. quo iubet in Reſolutione, atquè examine huiuſmodi Syllogiſmorũ, reuocare propoſitiones ex Obliquis ad propoſitiones ex Rectis, non mutato ſenſu propoſitionũ. Hoc enim ſi fiat, facile iudicare quiſque poterit an Syllogiſmus ex Obliquis aptè concludat an non. Nam ſi propoſitiones ex Rectis habẽtes eundẽ ſenſum, effecerint Concluſionem, quæ idem ſignificet atque illa, quæ Syllogiſmo ex Obliquis colligebatur, aptè concludere dicendus erit Syllogiſmus ex Obliquis, ſin minus, vitioſa erit Ratiocinatio.

HOC igitur vt fiat, aliquando loco Caſus Obliqui ponendus eſt Rectus eiuſdem nominis, mutata aliquãtulum reliqua oratione, vt ſi ſenſum illius propoſitionis, Contrariorum eadem eſt ſciẽtia, hoc modo exprimas, Contraria ſunt res, quarum eadem eſt ſcientia: vel hoc modo, Contrarià cadunt ſub eadem ſcientia, Aliquando vera ex ſenſu.n. Euntiationis eliciẽdus eſt Rectus alterius nominis, cui adiungatur idem Obliquus, aut alius qui eundẽ ſenſum efficiat, vt id, quod dictũ eſt. Omnis poteſtas eſt donum à Deo, dicas hoc modo, omnis poteſtas eſt à Deo, vel donum Dei. His ergo & aliis modis reuocare

poteris

poteris propositiones ex Obliquis ad propositiones ex Rectis, vt intelligas sit ne apta, vel vitiosa consequutio cuiusque propositi Syllogismi ex Obliquis.

De quibusdam Syllogismorum Facultatibus. CAP. XXXI.

a. Lib. Pri. à cap. 1. vsque ad 18.

SEx Facultates, seu potestates Syllogismorum simplicium tradit Aristoteles.

Prima potestas.

PRIMA est, *Plura concludendi.* Qui enim infert Subalternantem, potest etiam inferre Subalternatam, & qui colligit Conuersam, potest colligere Conuertentem. Amplius extenditur hæc potestas ab Aristotele, sed hæc dixisse satis sit hoc loco.

Secunda.

SECVNDA potestas est, *Vera ex Falsis colligendi.* Nam eadem Ratiocinationis forma, qua ex Veris Verũ colligimus, possumus ex Falsis Verum idem concludere, id quod ex supra dictis facilè intelliges.

Tertia.

TERTIA est, *Circulariter, seu in orbem Ratiocinandi.* Quod tum fit, cum ex eadẽ Conclusione, & Conuertente alterius Sumptionis, altera Sumptio Colligitur, verbi caussa, si dicas, Omne quod est risus capax, est fletus capax, omnis homo est risus capax, igitur omnis homo est fletus capax, ex Conclusione quidem cũ cõuertente Maioris, colliges Maiorem, ex eadem verò Conclusione cum cõuertente Minoris, colliges Minorem. Dices enim: Omnis homo est fletus capax, omne fletus capax, est risus capax, igitur omnis homo est risus capax. Et rursus, Omnis homo est fletus capax, omne risus capax est homo, igitur omne risus capax, est fletus capax. Hîc Conuersio, latè accipitur, vt scilicet complectitur Reciprocationem simplicem ex vi materiæ, quæ quidem fit inter terminos conuertibiles, hoc est, qui de se inuicem vniuersali affirmatione dicuntur, quales sunt ij ex quibus nunc propositi Syllogismi confecti sunt. Vnde fit, vt perfecta Circulatio, hoc est, qua vtraque Sumptio concluditur, in Barbara duntaxat fieri possit.

Conuersio latè accepta.

Quarta.

QVARTA est, *Conuersiuè Ratiocinandi,* Quod tunc potissimum fieri docet Aristoteles, cùm ex contradictorio Cõclusionis, cum altera Sumptionũ, colligitur cõtradictoriũ alterius sumptionis. Hoc modo [a] diximus suprà, probari posse omnes Imperfectos Syllogismos.

a Lib. 6. ca. 27.

QVINTA est, *Ratiocinandi per impoßibile,* quod quo pacto fiat, superius diximus, cùm de Syllogismo ducente ad Impossibile differuimus. Differt autẽ hæc Potestas à superiori, quod illa requirit confectum prius Syllogismũ, vt sumat Contradictoriũ conclusionis cum altera Sumptionum, hæc solũ ponit negatiuam esse aliquam veram propositionem, cuius Contradicentem cum aliqua perspicuè vera propositione accipit.

Quinta. Loco iam citato.

Sexta.

SEXTA est, *Ratiocinandi ex Oppositis,* quod tunc fit, cum ex duabus Contrariis, aut contradictoriis, concludimus enuntiationem, in qua idem de seipso, negetur vt si dicas, Omnis homo est animal, & nullus homo est animal, igitur nullus homo est homo. Nullus lapis est sensus particeps: quidam lapis est sensus particeps, igitur quidam lapis non est lapis. Est autem hoc Ratiocinandi genus accommodatissimum ad reuincendos eos, qui per proteruiã, oppositas propositiones

nes admittunt. Hæc de Syllogismis Simplicibus seu Categoricis videntur satis, nunc de Coniunctis aliquid dicamus.

De Syllogismis Coniunctis siue Hipotheticis. CAPVT XXXII.

Ex Cicer. in Top. & Boet. in li. de Syllo. hypot. & D. Tho. opusc. 48. tr. de Syl. c. 16. & sequentibus & Auenr. 1. Pri. ad cap. 32.

SYLLOGISMVS Coniūctus, seu Hipotheticus, is esse definitur, *qui ex vna principali propositione Coniuncta, & altera quadam siue Cōiuncta siue Simplici minus principali, conclusionem colligit*, vt, Socrates si est virtute prædictus, est laude dignus, si autem est iustus, est virtute prædictus, igitur si est iustus est laude dignus. Si Sol lucet, dies est, Sol autem lucet dies igitur est. Si Sol lucet, dies est, non est autem dies, igitur Sol non lucet. Principalis propositio dicitur apud Boëtium, & Maior & Propositio, & Sumptum, Minus principalis, tum Minor tum Assumptio. Quanquam verò Minor & Conclusio, tum Categoricæ, tum Hypotheticæ esse possint, nos tamen in præsentia de iis tantum Hypotheticis Syllogismis differemus: qui ex Minore ac Cōclusione Categoricis conficiuntur: Sunt enim Simpliciores, qua de caussa illos etiam omittemus, in quibus Maior propositio cōstat pluribus, quàm duabus Categoricis, Triplex est igitur Syllogismus Cōiunctus, Conditionalis, Copulatiuus, & Disiunctiuus, ratione videlicet Maioris propositionis, quæ triplex esse potest, Conditionalis, Copulatiua, & Disiunctiua, de quibus supra dictum est.

Maior. Minor. De quibus Syllog. Hypot. agendum.

Triplex Syllog. Hypot. seu Cōiunctus.

CONDITIONALIVM duplex Figura esse dicitur, Prior est, cum ponitur Antecedens propositionis, vt ponatur Consequens. Posterior, cum tollitur Consequens, vt tollatur Antecedens, Vtriusque sunt paulò ante allata exempla. Modi singularum sunt quattuor. Aut enim tam Antecedens, quàm Consequens affirmant, vt, Si Sol lucet dies, est, at Sol lucet ergo est dies. Aut vtrumque negat, vt Si Sol non lucet, non est dies, at Sol non lucet, ergo non est dies: Aut Antecedens affirmat, Consequens negat, vt, Si Sol lucet, ergo non est nox, at Sol lucet, ergo non est nox, Aut Antecedens negat, & Consequens affirmat, vt Si Sol non lucet nox est, at Sol non lucet, nox igitur est. Atque hi sunt Primæ figuræ. Secundæ autem sunt huiusmodi, Si Sol lucet dies est, At non est dies, igitur Sol non lucet: Si Sol non lucet, non est dies, at est dies, ergo Sol lucet; Si Sol lucet, non est nox, at est nox, igitur Sol non lucet: Si Sol non lucet, nox est, non est autem nox igitur sol lucet. De Conditionalibus Negatiuis, in quibus nimirum Conditionalis particula negatur, nihil in præsentia dicemus, quia ferè non sunt in vsu.

Condition. Syllog. duplex Figura. In singulis Figuris sunt 4 modi. Modi primæ Figuræ.

Modi secundæ Figuræ.

COPVLATIVI autem Affirmatiui, hoc est, in quibus copulatiua coniunctio non negatur, nulli sunt. Si enim ita dicas Socrates est philosophus, & est bonus vir: igitur est philosophus, vel igitur est bonus vir, non feceris Syllogismos, sed Enthymemata quædam conditionalium Syllogismorum: in quibus videntur deesse hæ Maiores propositiones, Si Socrates est philosophus, & est bonus vir, est philosophus, Si Socrates est philosophus & est bonus vir, est bonus vir.

Copulatiuorū negatiuorum vna est figura

IN Negatiuis autem vna tantum Figura esse videtur, in qua nimirum altera pars propositionis ponitur, vt altera tollatur. Exemplum

Non

Non & dies est,& nox est,Est autem dies,nox igitur non est,vel, Est autem nox,non est igitur dies.Nam qui alterã Tollit,vt alteram ponat,non rectè concludit,vt si dicas,Non & Socrates deambulat , & sedet non deambulat autem,igitur sedet:vel,non sedet autem, igitur deambulat.Potest enim cubare.Huius generis tres sunt Modi , Aut enim vtraq; pars propositionis affirmat,vt, in proposito exẽplo cernis:aut vtraque negat,vt si dicas,Non & Socrates nõ dormit,& non vigilat,non dormit autẽ,ergo vigilat,vel,non vigilat autẽ,ergo dormit: Aut altera pars affirmat,altera negat,vt si dicas Non & Socrates deambulat,& non mouetur,deambulat autem,ergo mouetur,vel non mouetur autem,ergo non deambulat.Idem modus erit si prior pars propositionis neget,posterior affirmet, vt si diceres , Non & Socrates non mouetur,& deambulat,non mouetur autem,ergo non deambulat,vel deambulat autem, ergo mouetur, In his omnibus, vt dixi, sublata vna parte statim ponitur altera.

Vna sublata parte non statim ponitur altera.

Tres modi copulat negant.

In Disiunctiuis deníque Affirmatiuis, hoc est,in quibus Disiunctiua particula non negatur(reliquum etenim genus, vt minus vsurpatũ omittimus)duplex est Figura,si modò Disiunctio sit ex Repugnantibus,quo pacto veteres de disiunctione loquuti sunt.Prior,ponit alteram partem,vt alteram tollat. Posterior, tollit alterã,vt alteramponat. Modi singularũ tres sunt.Aut enim vtraq; pars propositionis affirmat,vt si dicas,Aut dies est,aut nox est,est autem dies: ergo non est nox,vel,est autẽ nox,ergo non est dies:aut vtraq; negat,vt si dicas,Aut dies non est,aut nox non est,non est autẽ dies, ergo nox est,vel,non est autem nox,ergo dies: Aut altera pars affirmat , altera negat:vt,Aut dies est,aut Sol non lucet , dies autem est,ergo Sol lucet,&c.Atque hæc exempla ad priorem Figurã pertinent.Posterioris hæc sunt,Aut dies est,aut nox est,nõ est autem dies,ergo nox est,vel, non est,autẽ nox, ergo dies:Aut dies nõ est,aut nox non est,est autem dies, ergo non est nox. vel est autem nox, ergo non est dies:& sic in cæteris.Cum autem Disiunctiõ non est ex Repugnantibus , vt , Aut Miloni insidias fecit Clodius,aut Clodio,Milo,sola Posterior Figura apta est. Nam si Disiuncto ex duabus partibus (de hac enim loquimur)est vera,altera autem pars est falsa , dubium non est,quin altera sit vera: alioqui tota propositio esset falsa. Non tamen si altera pars veræ Disiunctionis vera est,statim altera falsa erit,cùm vtraque vera esse possit, vt ex iis:quæ supra diximus, perspicuum est. Hæc de Syllogismis Hypoteticis satis esse videntur.Reliqua enim ferrè quæ in hac re dici possunt,spinosa admodũ sunt,& parum frugifera:quorum apud Boëtium latissimus patet campus. Reliquum est igitur vt quoniam de Syllogismo iam diximus, cætera tria Argumentionum genera persequamur.

Disiunctiuorum Syllog. duplex Figura apud Veteres eiusque tres modi.

Modi primæ Figuræ.

Modi secundæ Figuræ.

Li. 3. ca. 17.

De Enthymemate. CAPVT. XXXIII.

ENTHYMEMA dicitur apud[a] Arist.*Syllogismus Imperfectus*, nõ ea quidẽ significatione,qua omnes qui nõ sũt per se noti ac euidentes,dicũtur Imperfecti(quo pacto de Imperfectis Syllogismis[b] superius loquuti sumus)sed alterius sũptionis prętermissione,Exempla.

a 2. Pri. 27.

b Hoc lib. 6. cap. 21.

Virtus est, qua nemo malè vti potest.
Igitur Virtus est simpliciter bona.

Item.

Id quo nemo malè vti potest, est simpliciter bonum.
Igitur Virtus est simpliciter bona.

In priori deest Propositio in posteriori Assumptio.

[a] 2. de Diffe. Top.

Vnde [a] Boetius explicans quo pacto Enthymema dicatur Imperfectus Syllogismus, Enthymema, inquit, est oratio, in qua non omnibus antea propositionibus constitutis, infertur festinata conclusio.

[b] Loco citato

Quod verò [b] Aristoteles adiungit, Enthymema esse ex Verisimilibus aut signis, ita accipiendum est, quasi frequẽtius ita accidat, Quia enim sæpius Oratores, quam Dialectici & Philosophi Enthymematis vtũtur, efficitur, vt ferè Enthymemata ex Verisimilibus, aut Signis quæ Oratoribus sunt familiaria, concludantur.

De sententia [c] in top. [d] Cap. 21.

Quia verò omnis Sẽtẽtia, teste [c] Cicerone, Enthymema vocatur, dicã quo pacto id intelligendum sit. Aristoteles secundo ad Theodectẽ libro [d] ait, Sententiã esse Enũtiationem de re aliqua Vniuersali, quæ amplectẽda sit, aut, vitanda: atque hanc esse partem Enthymematis, nunc quidem Integrantem, veluti si dicas, Non est hominibus fouenda ira immortalis: nũc verò Subiectã, quæ verè est Enthymema, vt si dicas, Nõ est mortalibus, fouenda ira immortalis. Quod enim dicitur Mortalibus obiter inculcat Antecedens. Itaque Sententiæ, in quibus ratio obiter inseritur, sunt Enthymemata, Cætera, vel Conclusiones, vel Antecedentia tantum Enthymematum dicenda sunt.

Cicero.

Sed vt Homerus, propter excellentiam, commune Poëtarum nomen effecit apud Græcos suum, sic, cùm omnis Sententia (in qua ratio inseritur Enthymema dicatur quia videtur ea quæ ex Repugnantibus conficitur, acutissima, sola hæc propriè nomen commune possidet: vt Quẽ quis non accusat, damnat, Verum si ratio vocabuli habeatur, non modo omnis Sententia, sed etiam quęcumque mẽtis cõceptio Enthymema appellari potest. Dicitur enim Enthymema; [e] Quintiliano interprete, Commentum, & Commentatio: [f] Boëtio verò Animi conceptio.

[e] Lib. 5. c. 10. [f] lib. 5. in To.

Ratio duplex Cur hoc Argumentationis genus dictum sit Enthymema.

Qvo nomine videtur hoc argumentationis genus appellatum, vt ab Exemplo, quod est alterum genus popularis Argumentationis, distingueretur. Exemplum enim ex re singulari sensui subiecta, contendit aliquid efficere: Enthymema verò ex ratione communi, quam animus apud se excogitat. Id quod [g] Aristoteles docet: Per Exempla, inquit, & Fabulas, facilius discitur: Sunt etenim quæ explorata habeantur, & particularia sint. Enthymemata verò Demonstrationes sunt ex vniuersalibus, quæ minus quàm particularia nouimus, &c.

[g] Prior ratio. In Proble. Sect. 18. q. 3.

Alia ratio minus verisimilis.

Quo minus mihi fit verisimile propterea hanc Argumẽtationis formulã, Enthymema fuisse nominatã, quod ἐν θυμῷ, hoc est in animo, maneat illa Sũptio, quæ prætermittitur vt quidã volunt.

De Inductione. Capvt. XXXIIII.

Inductio quid, 1. Top. 10.

Inductio *est à Singularibus ad Vniuersalia progressio*: vt, Omne animal nutritur, & omnis plãta nutritur, igitur omne viuens nutritur: item nec Crœso Aurum, nec Vires Achilli, nec Demostheni Eloquentia,

nec

nec Alexandro Gloria, fœlicitatem afferre potuerunt, & sic res habet in cæteris rebus caducis, nemo igitur est, qui in rebus cum tempore labentibus fœlix esse vnquam possit. Fit itaque Inductio tum Affirmando, tum Negãdo. Fit etiam nõ modò cum ex Singularibus ad Vniuersalia progredimur, sed etiam, cũ quocumque genere Partiũ Totum concludimus, vt exemplis facilè perspicies. Verum quæ à Singularibus ad Vniuersalia progreditur, præcipua est Inductio, modo nomine Singularium non tantũ intelligas ea quæ verè Singularia sunt, sed etiã quæ minus Vniuersalia. Hoc Inductionis genus ea de caussa Socrati, vt primo auctori tribuit [a] Aristot. quia Socrates primus quæsiuit, ac definiuit Vniuersalia, quæ quidem ex Singularibus Inductione colligebat. Quam autem vim habeat Inductio, alio loco dicemus certè [b] populari sensui est valde accommodata.

Inductio multiplex.

Quæ sit præstantior Inductio.

a 13. Met 4. 1. Meta. 6. 2
b 2. Pri. 23. & 1. Top, 10.

Preceptum Diuidendi.

In ea tamen diligenter curandum est. ne qua pars prætermittatur. Aut igitur omnes numerandæ sunt: aut si tam multæ existant, vt vel numerari omnino, vel facilè, ac sine fastidio non possint, paucis quibusdam recensitis addenda sunt hæc verba. Et ita in reliquis, aut similia. Si vero huiusmodi verba addideris, Antecedénsque & Cõsequens eisdem præcisè terminis constiterint, tum demum Inductio erit Cõsequẽtia Formalis: vt si dicas, Hic ignis vrit, & ille ignis vrit & ita reliqui ignes, igitur omnis ignis vrit. Hoc enim pacto Antecedẽs & Consequẽs erunt duæ enũtiationes æquipollẽtes, vt patet ex [c] supradictis, à quarum altera ad alteram est Formalis Cõsequentia, vt etiã ex [d] dictis, perspicuum est. Sed vt verum fatear, huiusmodi Inductiones nõ sunt Argumentationes, vt ex hoc eodẽ libro colliges. Earum tamen inter Argumentationes, mentionem [e] fecimus, quia propter similitudinem quam habent cum iis Inductionibus, quæ Argumentationes sunt & definiri simul, & Argumentationes vocari consueuerunt.

Quæ Inductiones sint consequentiæ formales.

c Lib. 3 c. 7.
d Hoc. lib. cap. 3.
e Cap. 1. & 6.

De Exemplo. Cap. XXXV.

EXEMPLVM *est oratio, in qua singulare aliquid ex vno, aut perpaucis similibus confirmari contenditur.* Hoc vero duplex est. Alterum, rei gestæ auctoritate, Alterum, fictę, & vt gestæ commemoratione nititur. Posterioris rursus duo sunt genera. Alterum dicitur Parabola, id est Collatio. Alterũ Apologus. Exempla primi generis Darius capta Ægypto statim in Græciã traiecit, ergo rex Persarũ nisi arceatur Ægypto in Gręciam traiiciet Florentini ciuili dissidio Reipublicæ administrationem amiserũt itémque Senenses, ac Pisani, ergo & Venetorum Respublica collabetur si duces cum ciuibus depugnauerint. Exemplum secundi generis. Non sibi consulerẽt vectores, qui gubernatores sorte deligerẽt, ergo nõ sibi cõsulet Respublica, quæ sorte creauerit magistratus.

Exemplum quid. Exemplum duplex ex. 2. Rhet. ad Theod. 20.

Exemplum rei gestæ.

Parabola seu Collatio.

TERTII generis exemplum. Equus olim pascua solus obtinebat, inuasit eam possessionẽ ceruus vt pasceret, de popularetúrque. Incensus dolore equus, cogitabat incommodum suum vlcisci, Adit hominẽ, vt consulat, eum implorat, vt secum rationẽ aliquã ineat iniuriæ vindicãdę. At homo inueni, inquit illã. Patere addi frẽnũ in os tibi ego

Apologus seu Fabula.

hasta de sumpta dorsum tuum conscendam, ita incurremus, & conficiemus, improbissimum animal. Approbauit consilium equus, infrenatus est, equitem recipit in sedē, Ita loco supplicij de ceruo sumendi abactus est ipse in seruitutem Ergo Himerei vereor ne dum conamini vestras iniurias vlcisci, idem vobis eueniat: Ac frenum quidem iam iniecistis vobis creato imperatore Phalaride. Quod si custodes etiam salutis adhibendos ei censetis, ac dorso recipitis, non video cur hoc non sit seruire Phalaridi.

A c Primum quidem genus quoniam res præteritas narrat, ex singularibus conficitur, Itémque Tertium, quia ex iis struitur quæ finguntur præteriisse, At secumdum genus sæpè ex rebus Vniuersalibus Vniuersalia concludit. Itaque Exempla primi generis propriè dicuntur Exempla, reliqua impropriè. *Vniuersalia.*

Comparantur inter se quattuor Argumentationum genera. CAP. XXXVI.

CVM igitur Argumētationum quattuor sint genera, Syllogismus, Entymema, Inductio, & Exemplum, Prima quidem duo, ex Toto confirmant Partes, v quod omnis Iustititia sit amplectanda ex eo, quod omnis virtus est amplectanda. Tertium vero (hoc est, Inductio) è contrario ex partibus confirmat Totum, vt, quod omnis Iustitia sit amplectanda, eo quod omnis Virtus qua æquabiliter res distribuuntur omnisque ea, qua sine iniuria cuiusquam fiunt rerum cōmutationes, amplectendæ sunt. Quartum deníque, quod est Exemplū, ex parte confirmat partem, [a] vt, quod Catilina à Cicerone interfici debeat, cùm Gracchus à Scipione interfectus sit. Atque Prima duo genera plus vitium habent, suntq; apud eos qui res diligētius persequuntur, maioris ponderis: duo Posteriora communi hominum sensui magis accommodātur [b] Præterea vt Enthymema est Imperfectus Syllogismus [c] sic Exemplum est Inductio imperfecta. [d] Deniq; vt Syllogismus, & Inductio frequētius vsurpātur à Dialecticis, sic Enthymema & Exemplū ab Oratoribus. Vnde fit vt Enthymemata, Oratorij Syllogismi, Exempla, Oratoriæ Inductiones ab Aristotele [e] dicantur. Nam etsi Aristoteles nomine Enthymematū, quibus Oratores vtuntur: non solum Imperfectos, & mutilos Syllogismos, sed etiā Perfectos, siue integros intelligit, vt ex multis locis [f] patet: tamē præcipuè intelligit Imperfectos, siue non integros, quia familiare sit Oratoribus, vt eas Sūptiones, quæ perspicuæ sunt, prætermittant, vt ipse idē adiungit. [g] Vnde factum videtur, vt Enthymema Oratorium definitum sit apud illū [g], Syllogismus Imperfectus: ex Verisimilibus, aut Signis. Quamquam vero tria Posteriora genera, ex primo, hoc est, Sylligismo vires accipiant, ad ipsumque vt ad caput omnis probationis redigātur, nos tamē de eiusmodi reuocatione nihil hoc loco dicemus, quandoquidem nec de Syllogismi Coniuncti ad Simplicem reductione diximus, ne lōgior, quàm instituimus, fieret hæc tractatio. Quoniā igitur Iudicandi normas, quibus Argumentationū Formæ præscribuntur, Hactenus pro ratione instituti nostri latè persequuti sumus, reliquum est

[a] *Has ex Aris. 2. Pri. 24. & 2. Rhet. ad Theod 2. & Alex. 1. pri. 4.*

[b] *1. top. 10.*
[c] *2. Pri. 27.*
[d] *Non tamen eodem modo quia exemplum non colgit conlusionem inductionis vt enthymema colligit conclusionem Sylogismi.*

[e] *1. Rhet. ad Theod. 2.*
[f] *ibidem, & li. 2. ca. 22.*
[g] *Eisdem. locis. 22. prior. 7. Boe ius 2. de diff. To.*

est, quod ad hanc partem attinet, vt generalem inueniendorum Argumentorum viam aperiamus.

De generali via & ratione Medij, Argumẽtiue inueniẽdi. CAP. XXXVII.

PRIMVM igitur ponenda sunt ob oculos Prædicamenta, in quibus disserendi prima elementa disposita sunt mox rerũ quæ sunt in Quæstione, definitiones cõsiderãdæ, Tũ proprietates, quæ naturas earumdẽ indissolubili societate comitantur, annotandæ. Denique, vt paucis multa complectar, Consequentia, & Antecedentia eiusmodi rerũ & ea, quæ illis repugnãt, spectanda, [a] Cõsequẽtiũ nomine, intelligimus hoc loco ea, quæ de rebus, quarũ sunt Consequentia vniuersè affirmantur, siue necessariò, vt Virtus de Iustitia, siue probabiliter, vt diligere natos, de parentibus. Antecedentium autem vocabulo intelligimus ea, de quibus vniuersè affirmantur res, quarum illa dicuntur Antecedentia, siue id necessariò fiat, siue verisimiliter: cuiusmodi sunt Iustitia respectu Virtutis & parentes respectu diligentium natos. Repugnantia deniquè dicimus hoc loco, quæ de rebus quarum respectu dicuntur Repugnantia, affirmari, aut nullo modo, aut rarò possunt: vt malum de Iustitia, & odisse natos, de parentibus. His positis, cùm Quattuor sint genera Quæstionum, quæ proponi possunt, Vniuersè Affirmantes, in parte Affirmantes, Vniuersè Negãtes, & in parte Negantes. Quattuor Documentis complecti possumus generalem [b] inueniendi Medij, Argumentíve rationem.

Consequentia. Consequentia. Antecedentia. Repugnãtia.

[a] Hæc penè Aristotel. 1. prior. 28.

[b] Hæc ex Aristotele.

PRIMVM Documentum. *vt Quæstio vniuersalis Affirmatiua confirmetur, quærendum est aliquid, quod idem sit Antecedens prædicati, & Consequens subiecti,* Exempli caussa, si proposita sit quæstio, Omnísne Iustitia sit laudanda an non, cuius partem affirmatiuam velis probare, accipe Virtutem de qua vniuerse affirmatur laudandum quæque Vniuerse affirmatur de iustitia, & confirmabis institutum in Barbara, hoc modo, Omnis virtus est laudanda, omnis Iustitia est Virtus, igitur omnis Iustitia est laudanda.

1. prio. 29. Vniuersalis Affirmatiua quo argumento confirmari debeat.

SECVNDVM, *Vt quæstio Particularis Affirmatiua confirmetur, quærendum est Medium, quod idẽ sit Antecedens prædicati, & subiecti, aut consequens prædicati, & Antecedens subiecti.* Hac arte probabis, quandam substantiam esse viuentem, vel sumpto animali pro Argumento, vt propositum concludas in Tertia Figura, veluti hoc modo, Omne animal est viuens omne animal est substantia, ergo quædam substantia est viuens, vel sumpto corpore pro Medio, vt concludas Indirectè in Prima Figura hoc modo, Omne corpus est substantia, omne viuens est corpus, igitur quædam substantia est viuens.

Particularis affirmatiua quo.

TERTIVM, *Vt Quæstio Vniuersalis Negatiua confirmetur, quærendum est Medium, quod idem sit consequens subiecti & Repugnans prædicati, aut contra, consequens prædicati, & Repugnans subiecti,* hoc Documento probabis nullum hominem esse lapidem, vel sumpto animali pro Argumento, vt concludas in clarent, aut Cesare hoc modo, Nullum animal est lapis, omnis homo est animal, igitur nullus homo est lapis, Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, igitur nullus homo est lapis: Vel sumpto sensus experte pro Medio, vt concludas in Ce-

Vniuersalis negatiua quo argumento consequen.

lantes. aut Camestres hoc modo, Nullum sensus expers est homo, omnis lapis est sensus expers, igitur nullus homo est lapis. Omnis lapis est sensus expers, nullus homo est sensus expers, igitur nullus homo est lapis.

Particularis negatiua quo argumento confirmat.

QVARTVM. Vt Quæstio Particularis Negatiua confirmetur, quærendum est Medium, quod idem sit Antecedens subiecti, & Repugnans prædicati. Hoc pacto probabis quamdam substantiam non esse viuentem, sumpto lapide pro Argumento, concludendóque in prima figura hoc modo, Nullus lapis, est viuens, quæqam substantia est lapis, igitur quædam substantia non est viuens, in Secunda hoc modo, nullum viuens est lapis, quædam substantia est lapis, igitur quædam substantia non est viuens; in Tertia hoc modo, Nullus lapis est viuens, omnis lapis est substantia, igitur quædam substantia non est viuẽs. Hæc de generali Argumentorum inueniendorum ratione videntur satis.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER SEPTIMVS.

Diuisio Syllogismi Simplicis in quattuor Genera.

CAPVT I.

SED missis iam hoc loco tribus posterioribus Argumentationum formis, itémque Syllogismo Hypothetico, de Demonstratiuo, Dialectico, Pseudographo, & sophistico (in quos Syllogismus Simplex ab [a] Aristotele diuiditur) deinceps disseramus. [a] 1. Top. 1.

NASCVNTVR hæc quattuor Genera, ex quadruplici Materia Syllogismi, de qua [b] superiori libro mentionem fecimus. Aut enim Sumptiones sunt necessariæ, vt Omne totum est maius sua parte, Omnis homo est rationis particeps: Aut Probabiles, vt Malè parta malè dilabuntur, Obsequium amicos, Veritas odium parit: Aut videntur Necessariæ, sed non sunt, vt, Ex nihilo, nihil producitur, Quorum circumscriptiones sunt æquales, ipsa sunt æqualia: Aut videntur probabiles, nec sunt, vt, Quicquid nõ amisisti habes, nõ est relinquendũ præsens bonum pro futuro. Ex primis itaque fit Syllogismus Demonstratiuus, siue Demonstratio: Ex secundis, Syllogismus Dialecticus. Ex tertiis Pseudographus, qui veram mentitur Demonstrationem; Ex quartis, Sophisticus, qui Dialecticum Syllogismum falleciter imitatur. [b] Cap. 9. *Quadruplex materia Syllogismi simplicis.*

AC demonstrationis finis, est efficere Scientiam: Syllogismi Dialectici, gignere Opinionem: Pseudographi, Errorem, hoc est, fallam in modum Scientiæ existimationem; Sophistici, Deceptionem Vnde fit, vt priora duo genera explicanda sint, vt illis vtamur, posteriora, vt ea cum ipsi vitare, tum ab aliis proposita refellere possimus. *Fines Demonstrationis, Syllog. Dialect. Pseud. & Sophist.*

De Demonstratione. CAP. II.

DEMONSTRATIO igitur duplex est Altera, qua ostenditur ita esse duntaxat vt conclusio enuntiat: quæ propterea dicitur Demonstratio Quod sit, vulgò Demonstratio Quia, Altera, quæ ostenditur propter quid ita sit, quæ vocatur, Propter Quid. *Duplex Demonstratio.*

[c] DEMOMSTRATIO Quod sit, assumit pro Argumento effectum, aut caussam remotam. Effectum quidem, vt si Demonstres Lunam deficere, eo quòd cum plena sit, nullúmque inter nos & ipsam sit obstaculum, nullã facit vmbrã. Per caussam vero remotã, vt si demonstres Lunã deficere, quia sol opponitur illi per diametrũ mũdi. *Demonstratio quod sit, siue quia.* [c] 2. Post. 9.

Demonstratio propter quid. DEMONSTRATIO Propter Quid, assumit pro medio Caussam proximam, vt si illud ipsum (lunam inquam deficere) ostendas, quia terra interposita est inter ipsam, & Solem: Et hominem esse disciplinæ capacem, quia est rationis particeps.

[a] 8. *Top.* 4. *Prior definitio Demonstrat. propter quid.* HOC genus demonstrationis, quod ab Aristotele τῷ [a] φιλοσόφημα (quasi dicas, Philosophorum propria ratio) tum etiam Demonstratio Simpliciter, ac absolutè dicitur, hoc modo, [b] eodem auctore definitur: Demonstratio, est Syllogismus efficiens scientiam, Scire autem simpliciter, vt paucis, quæ ille pluribus dicit complectar, est effectum necessarium per caussam proximam cognoscere, vt in exẽplis nunc adductis licet intueri. Ita distinguitur Demonstratio Propter Quid, nõ solum à Syllogismo Sophistico qui efficit Deceptionem, à Pseudographo, qui gignit Errorem à Dialectico qui Opinionem, sed etiam à Demonstratione Quod sit, quæ id modò efficit vt aliquid cognoscamus per Effectũ, aut Causã remotã, vt dictũ est. [b] 1. *Post.* 2.

Posterior definitio ex eodem loco. DEFINITVR etiam hoc modo. Demõstratio, est Ratiocinatio quæ constat ex omnino Veris Necessariisve, ex primis, seu Immediatis, ex prioribus, ac Notioribus natura, & continẽtibus Caussam Conclusionis.

[c] 1. *Post.* 6. [c] Ex necessariis quidem quia etsi id quod Necessarium est, ex non Necessariis colligi potest, percipi tamen, ac cognosci, nisi ex Necessariis non potest.

[d] 1. *Post.* 2. [d] Ex Immediatis autẽ, hoc est, Indemõstrabilibus, quia si sumptio aliqua fuerit Demõstrabilis, necdũ tamẽ demonstrata, non erit vtiq; cõcessa, saltem firmissimo assensu, & planè euidenti, qualem requirũt Sumptiones Demõstrationis. Si tamẽ Sũptiones fuerint Demõstrabiles, sed Iã simpliciter Demõstratæ, erunt haud dubiè aptæ, ad Demonstrationem Propter Quid. Quod [e] Aristoteles explicãs ait, demõstrationẽ esse cũ ex Veris, ac Primis Syllogismus cõficitur, aut ex iis, quæ per Prima, & Vera suæ cognitionis principium acceperunt. [e] 1. *Top.* 1.

[f] 1. *Post.* 2. [f] Ex prioribus vero, & notioribus natura, quia ex Caussis. Caussæ siquidem priores sunt, ac notiores Natura, quam Effecta, quanquam nostra cognitione, (quæ ab externis rerum accidentibus ad intimas rerum naturas proficiscitur,) priora & notiora sint Effecta, quam Caussæ denique ex continentibus Caussam Conclusionis quia Scire Simpliciter, vt dictum est per caussam cognoscere.

De Principiis, & conclusione Demonstrationis. CAP. III.

EX dictis patet, Sumptiones Demonstrationis quæ principia Demonstrationis dicuntur, aut Indemonstrabiles est debere aut Iam Demonstratas. Indemonstrabiles autem, per se notas esse oportere, alioqui essent ignotæ. Propositiones per se notæ dicuntur ab Aristotele, Pronuntiata Necessaria adeo perspicuæ veritatis, vt si terminorum modo significationem teneas, statim illis assentiaris; & alibi, Quæ non per alia sed per se ipsa fidem habent. Harum quædam dicũtur Principia communia, vel omnibus scientiis, vt Impossibile est quicquam simul esse, & non esse; vel quibusdam,

Propositiones per se notæ. 1. *Post.* 3. *Principia Cõmunia.* 1. *Post.* 8.

dã vt Si ab æqualibus æqualia demas, quę remanẽt sũt æqualia: Quædam propria vni Scientiæ, vt natura est principium motus, & quietis, Punctum est cuius pars non est, habetque situm magnitudinem. Atque illa, dicuntur ἀξιώματα seu Dignitates, hæc Positiones.

Principia propria. *Dignitates positiones.*

Conclusio demõstrationis. 1. Po. 6. & 7. CONCLVSIO autem demonstrationis Propter Quid, etsi debet esse necessaria, & per se quemadmodum & sumptiones, non debet tamen esse per se nota. Hoc enim pacto esset Indemonstrabilis cum tamen Demonstrabilis esse debeat.

Enunciatio per se duobus modis. 1. Post. 4. DVOBVS autem modis dicitur Enũtiatio aliqua Per se, vel quia Prædicatum est Ratio Definitióve essentialis subiecti, aut ad eã pertinet, vt homo est Animal rationale, Homo est substantia corporea: Vel quia subiectum pertinet ad rationem Prædicati, vt, homo est Disciplinæ capax, animal rationale est Disciplinę capax. Hæc de demonstratione, & Principiis ac conclusione Demonstrationis sint satis: nunc de Quæstione Demonstranda, déque Inuentione medij Argumentíve, ad eam ostendendam breuiter dicamus.

De Quæstione Demonstranda, & partibus eius CAP. IIII.

Quot sint Quæstiones quæ demonstrari possunt Ex 2. Post. 8. QVÆSTIONES, quæ Demonstrari possunt, tres sunt. PRIMA est, An res sit, vt, Sitne Cœlum nonum. Altera, Qualis sit, vt An cœlum octauum sit rotundũ. Tertia, Propter Quid talis sit, vt propter quid cœli omnes sint rotundi, Nam quęstio, Quid res sit, quam Aristoteles secundam facit, sola definitione propriè tractatur: Prima, & secunda possunt Demonstrari Demonstratione quod sit, vt cœlum nonum esse, ex motu quem in octauo efficere cõspicitur, & octauum esse rotundum, ex eo quod omnia astra quæ fixa appellantur, videntur æqualis magnitudinis in quocunque meridiano Tertia verò non potest Demonstrari nisi Demonstratione Propter Quid, Vt, omnes cœlos esse rotundos, quo possint hoc pacto in orbem moueri, motibúsque inter se discrepantibus, & quibusdam penè contrariis.

Quæstio quid res sit cur hic omittatur. Quo demonstrationum genere quæque ostendi possit

Partes duæ cuiusque quæstionis. 1. Po 1. & 8. Subiectum. OMNIS autem Quæstio duas habet partes integrantes. Altera est subiectum quod & Datum, & Cõcessum iccirco appellatur, quia antequam fiat Demonstratio prænosse debemus quod sit (vt ait Aristoteles) hoc est, quod non sit apertè res impossibilis. De rebus enim quas planè compertum habemus nõ posse cohærere in rerum natura nemo aggreditur Demonstrationem. Altera est Prædicatum, quod potissimum est Proprietas aliqua Subiecti, qua de caussa tum Passio, tum Affectio vocatur: Dicitur etiam Quæsitum, quod quæramus, ob quam caussam subiecto conueniat, aut, num omnino conueniat. Proinde non est necesse, vt prænoscamus Passionem, seu Affectionem, esse, sed tantum quid vocabulum significet, id quod commune est omnibus simplicibus partibus Demonstrationis.

Passio. *Loci citatis*

De Inuentione Medij, Argumentíve Demonstratiui. CAP. V.

De Inuentione medij Demonstratiui. QVIA igitur nulla Quæstio Demõstrari potest, nisi prius quæratur medium Argumentúmve ad Demonstrationem conficiendam, Argumenta verò, nisi certis notatis Locis, inueniri facilè

 non

non possunt, dicendum est nunc, quid sit Argumentum Demonstratiuum, quótque sint loci vnde huiusmodi Argumenta erui queant. Argumentum itaque Demonstratiuum, est necessarium inuentum ad faciendum fidem, hoc est, medium quod cum Prædicato & Subiecto Quæstionis necessariam habet connexionem, eiúsque quod confirmandum proponitur, perfectam efficit persuasionem.

Argumẽtum Demonstratiuum.

Primus locus

LOCI vero quos Demonstrator perscrutari debet, vt huiusmodi Argumenta inueniat, tres sunt. Primus est Effectorum, qui quidem publicus penè est, propriusque eorum Argumentorum, ex quibus Demonstratio Quod sit, conficitur.

Secundus.

ALTER locus est Caussarum, paucioribus quidem peruius, sed ex quo ad vtrunque genus Demonstrationis Argumenta depromi possint. Nam ex caussis remotis fit Demonstratio, quod sit, Ex Proximis, Propter quid, vt dictum est.

Vsus huius loci varius.

Finis est principium in actionibus.

SVMET autem vnusquisque artifex ex hoc loco eas caussas, quas in rebus quas tractat, reperiri animaduerterit. Proinde Physicus accipiet quæuis Caussarum genera, quoniam in rebus naturalibus de quibus differit, omnes Caussæ cernũtur. Metaphysicus omittet caussam materialem, quia res Supernaturales, quas contemplatur, materiæ sunt expertes. Mortalis Philosophus potissimũ vtetur Fine, quia bonitas, & peruersitas actionum humanarum, de quibus ipse agit, ex Fine, quem sibi quisque proponit, præcipuè nascuntur. Sic cæteri Artifices pro ratione rerũ quas pertractãt, caussas diligere curabunt.

Tertius.

Passiones ordine profluũt ab essentia Subiecti.

TERTIVS locus, quo maximè vtuntur Mathematici, est locus Definitionis, ex quo, vtrique etiam generi Demonstrationis Argumenta suppeditantur. Nam cùm Passiones quæ eidem Subiecto cõueniunt ordine quodam ab eius Essentia profluãt, vt grauiter & doctè ostendunt Metaphysici, vt à natura Intellectiua primum Intellectus, deinde Voluntas, & à natura Sensitiua, proximè Sensus, deinceps Appetitus, efficitur, vt principia essentiæ Subiecti quæ definitione subiecti continentur, sint caussæ proximæ, primæ passionis, & hæc secundæ, & secunda tertiæ, sicque vt per Definitionem Subiecti ostendatur Prima Passio, Demonstratione propter quid: Secũda vero Demonstratione quod sit: parique ratione vt secunda Demonstretur per primam, demonstratione propter quid: tertia vero Demonstratione quod sit, & cæteræ eodem ordine.

Hi loci continentur inter Dialect.

SED quoniam hi tres loci continentur inter locos Dialecticos de quibus paulò inferiùs agendum est, inde poterit quisque accipere, quæ hic fortasse desiderabit. Quamquàm ea quæ ad Demonstrationem pertinent, maioris momenti sunt, quam vt nouitij ex hoc Libello pleniorem intelligentiam debeant requirere.

De Syllogismo Dialectico. CAP. VI.

Dialect. Syl. quid.

1. Top. 1.

Probabilia quæ.

Ibi. & 8. ca.

DIALETICVS Syllogismus est, *qui ex Probabilibus concluditur.* Sunt autem probabilia, *quæ videntur Omnibus, aut plurimis, aut Sapientibus: atque his, vel omnibus, vel plurimis, vel Spectatißimis, modo non sint paradoxa,* id est præter omnium opinionem, *Omnibus,* vt. Parentes diligere natos suos, Obsequium amicos conciliare. *Plurimis,* vt, Opes magno

magno studio esse conquirendas, par pari referendum *Omnibus Sapientibus*, præstantiora bona esse, quæ in animo sunt quàm quæ in corpore, aut rebus externis: melius esse ratione duci, quàm fortuna. *Plurimis autem*, vt Animos hominum esse immortales: Fœlicitatem non esse in voluptate positam. Spectatissimis, vt, Mundum cœpisse quod dicit Plato, & omnia continenter fluere ac labi, vt ait Heraclitus. Quæ tamen ita probantur iis, qui sapientissimi sunt cõtra omnium opinionem, non numerantur in Probabilibus quale est illud Parmenidis, & Melissi, Omnia esse vnum, Et illud Zenonis, Nil moueri posse. Probabilia porrò aut sunt per se probabilia, aut per alia. Per se probabilia dicuntur, quæ non egent confirmatione, sed simul atque proponuntur, approbari solent, vt, melius regi Rempublicam à viris probis, quàm ab improbis: Per alia approbantur, vt, melius gubernari Rempublicam vno Principe, quàm iudicio multitudinis. Cum ergo audis, Dialecticum Syllogismum esse eum, qui ex probabilibus concluditur, intellige verba, Ex probabilibus, in numero etiam singulari, quasi dictũ sit, Ex vtraque sumptione probabili aut ex altera saltem: potest enim altera esse necessaria, & altera probabilis, vt si dicas, qui Vitia reprehendunt, odium sibi conflant, qui autem furta, & homicidia insectãtur, Vitia reprehẽdunt, Igitur qui furta, & homicidia insectantur, odium sibi conflãt: Hic maior propositio est probabilis, sed minor necessaria. Quinetiam hoc Syllogismorum genere, vtraque sumptio potest esse Necessaria, si altera saltem non sumatur vt Necessaria, sed vt probabilis duntaxat.

Animaduertendum est autem, Dialecticum Syllogismum Epicherema etiam, quasi dicas Aggressionem, vocari ab Aristotele, eo quod ad disputationem cum altero ineundã, est maximè promptus & idoneus. Pressiùs tamen hoc nomen à quibusdam vsurpatur, pro breui scilicet, & vehementi ratione Probabili, vna præsertim propositione comprehensa, vt si dicas, Num mater filium occidisset. 8. Top 4

De Propositione, ac Quæstione Dialectica. CAP. VII.

PROPOSITIO igitur Dialectica, *est Interrogatio Probabilis, hoc est, qua apertè interrogat id quod videtur Omnibus aut plurimis, &c. vt* Propositio Dialect quid 1 Top. 8.

Nonne diligunt parentes natos suos, &c.

DICITVR Interrogatio, qua cùm non sit Necessaria, aut certè non videatur, cogitur is qui Disputationem cum altero trãsigit, petere ab eo, an veram Propositionem existimet ne, si ex non concessis argumentetur frustra omnem Ratiocinandi laborem suscipiat: Dicitur autem aperte interrogare id quod videtur Omnibus, aut Plurimis, &c. quia vnam duntaxat Interrogationis notam exprimit, 1 Top. 5. eamque Solam Contradictionis partem expressè proponit, quæ Probabilis habetur, vt patet in tradito Exemplo, quamquam tacitè alteram etiam tum rogandi notam, tum Contradictionis partem continet, Verumenimuero, etsi Propositio Dialectica quærenti sit Interrogatio totius Contradictionis, Ratiocinanti tamen est Sumptio eius Partis, quæ Probabilis videtur, 2 Peri. 2. & 1. Peri. 1.

vt ait Arist. Sic probare niteretur Epicurus, omnem voluptatem esse bonam: An non putas quicquid secundum naturam est esse bonum? Nónne omnis voluptas est secundum naturam? Quæ si alius admisisset, tum ille sic concluderet. Quidquid secundum naturam est, id bonum est: omnis autem voluptas secundum naturam est, igitur omnis voluptas bona est.

Quid quæstio Dialectica.

QVÆSTIO verò Dialectica, Problemáve Dialecticum, *est Theorema, de quo aut neutram in partem sentiunt homines, aut contrà, plerique ac Sapientes, aut Sapientes contrà ac plerique, aut vtrique ipsi secum discordant.* *1. Top. 9.*

DICITVR Theorema, quasi consideratione dignum, quia cùm non sit exploratum, sed ambiguum, dupliti interrogationis nota, vt vtraque ex parte expendatur, efferri solet, hac nimirum formula, vtrũ felicitas posita sit in actione Virtutis néc ne? aut alia simili. Quamquam breuitatis caussa sæpe in huiusmodi quæstionibus vna dumtaxat interrogandi nota exprimitur, vt sitne mundus infinitus? Quod etiam in iis quæ vt demonstrentur, proponuntur, ferè fieri consueuit. Quæstio de qua neutram in partem sentiũt homines, est huiusmodi: sintne stellæ pares, an non? Quæstio de qua contendunt Sapientes cum plerisque, est veluti si proponatur, Vtrum Sol sit multis partibus maior toto terrarum orbe, an non? Quæstio de qua plerique inter se certant, huiusmodi esse potest, sintne honores anteponẽdi opibus, an contrà. Quæstio, de qua dissident Sapientes inter se, est velut hæc, sintne Cœli ex eadem materia compositi, ex qua Elementa constant, an ex alia? *1. Top. 3.*

Diuisiones quædam communes Propositionibus, & quæstionibus Dialecticis.

CAPVT VIII

Quattuor genera propositionum, & quæstionum. Ex Top. 3.

CVM autem omnis interrogatio Categorica roget, num prædicatum aliquod alicui conueniat Subiecto: omne autem Prædicatum sit Definitio, aut proprium, aut Genus, aut accidens eius subiecti cui cõuenit, aut ad horum aliquid reuocetur: efficitur, vt omnis propositio, omnisq; quæstio dialectica, aut sit Definitionis, aut Proprij, aut Generis, aut Accidentis, aut certè ad aliquod ex his quatuor Generibus redigatur. Animaduertendũ est tamen, has siue Propositiones, siue quæstiones, duobus modis rogare posse. Sitne aliquid Definitio alicuius, aut Propriũ, aut Genus, aut Accidens. Altero, si apertè id quærãt expresso nimirum nomine Definitionis aut Proprij, aut Generis, aut Accidentis in hunc modum. Estne animal rationale Definitio hominis? Estne proprium hominis esse disciplinæ capax? Sitne animal genus hyppocentauri, an non? Vtrum intelligere sit accidens Deo, nécne? Altero, si non apertè id quæratur, sed tamen ex ipso quærendi modo facilè intelligatur: vt si dicas, Estne animus idipsum quod numerus seipsum mouens? Solúsne homo est memoria præditus? Nónne homo est quoddam animal? Vtrum is, qui cæsus est, possit aliquando respirare, nécne? Idem namque videtur esse quærere: Nũ animus sit idipsum quod numerus seipsum mouens, & cætera, atque expresse rogare, num animi Definitio

sit, Numerus seipsum mouens? Nũ memoria præditum esse sit proprium hominis? Nũ animal sit genus hominis? Num cœcum esse sit Accidens hominis? Quod si interrogationes nec priori, nec posteriori modo rogent, sitne aliquid Definitio alicuius, aut proprium, aut genus, aut accidens, sed simpliciter quærant, num aliquid alicui conueniat. vt; num apes sint prudentes? Num Crocodili plorare possint? Num Zoophytà sint animalia? Num Angeli sint animalia rationalia? (quæ Interrogationes ob ipsam simplicem quærendi formam, simplicis inhærentiæ vocari solent) si hoc, inquam, pacto proponantur, in propositionibus & quæstionibus accidentis numerandæ erũt. Non tamen qua ratione accidens à cæteris tribus prædicatorum generibus distinguitur, sed qua funditur ad omnia, quæ quoquo modo alicui accidunt, id est, conueniunt: quo pacto accidentis vocabulum sæpissimè accipitur. Itaque accidentis interrogatio duo genera propositionum, & quæstionum complectitur, alterum accidentis propriè dicti, alterum accidentis fusissimè accepti, quod genus interrogationum latissimè omnium patet.

Ex 2. Top. 2. & 4. Top. 1. & 7. Top. 3.

Quæstio simplicis inhærētiæ est quæstio accidentis.

AD propositionem quæstionémque Generis, reuocat Aristoteles interrogationem Differētiæ generalis de Specie minùs latè patente, vt, sitne sensus capax, Differentia communis homini cum alia re. Numeretúrne homo in sensus capacibus? Eodem reuocanda est interrogatio speciei de indiuiduo, vt, Sitne homo species comparatione Antichristi, sitne Samuel ille qui apparuit Sauli, quidam ex hominibus an non: Eodem quoque reuocatur interrogatio analogi de quouis membro. Sed de hac diuisione satis.

1 Top. 2.

ALIA diuisione tribuuntur propositiones, quæstionésque Dialecticæ in tria Genera, in Morales, Naturales, & Logicas. Morales sunt vt, estne parentibus potius parendum, quàm legibus, si discrepent? Naturales, vt suntne decẽ cœli, an non? Logicæ, vt Num tres tantum, an quattuor sint Syllogismorum figuræ. Ad hæc tria Genera, quæ materiam attingunt, pertinent: aut reuocantur omnes tum propositiones Dialecticæ, tũ quæstiones. Sed quoniam de propositione ac quæstione Dialectica iam diximus, sequitur vt ad inuētionem argumentorum, quæ nobis propositionum copiam ad omnia quæstionum Genera tractanda suppeditabunt, ingrediamur. Prius tamen quid sit argumentum Dialecticum, quique loci percurrendi sint Dialectico, vt facilè reperiat argumenta exponamus.

Ex 1. Top. 12. & 9.

Alia tria genera propositionum, & Quæstionum Dialectic.

De Argumento Dialectico & Loco. CAP. IX.

ARGVMENTVM Dialecticum est, *probabile inuentum ad faciendum fidem*. hoc est, medium, quod cum prædicato & subiecto quæstionis, aut cum eorum altero probabiliter, hoc est, Verisimiliter connectitur, vt eius quod confirmandum eo, assensum quemdam non omnino necessarium efficiat. Sic ego interpretor, probabile inuentum ad faciendum fidem, accommodatè scilicet ad Aristotelis doctrinam, quicquid Cicero, cuius hæc verba sunt, & alij nonnulli his verbis intelligant. Etenim hac ratione differt argumentum Dialecticum à Demõstratiuo, cuius naturam in eo positam

Cic. in Par.

1. Post. 16.

esse diximus, vt cum prędicato & subiecto quæstionis necessaria conflexione iungatur, ad perfectam propositi persuasionem. Sed quia id quod est necessarium, potest iudicio multorum esse probabile dūtaxat, dubium nō est, quin Argumenta omnia Demonstratiua, possint esse Dialectica, si cum altero saltem Quæstionis termino probabiliter tantum coniungi existimentur. Ex quo fit, vt hac in parte non solum tradenda sit methodus exquirendi argumenta probabilia, sed etiam necessaria. Quod planè Aristoteles se fecisse in Topicis significauit. Nam cùm locos omnes Dialecticos tradidisset, statim subiecit eum locorum campum, communem esse Dialectico, & Philosopho, hoc est, probabiliter suadenti, & cogenti Demonstratione. Et cum de inuentione Medij demonstratiui in libris de posteriori resolutione scripsit, ad eam, quam tradiderat in Topicis de locis Dialecticis tractationem, lectorem, misit. Patet igitur Argumentum Dialecticum (vt à demonstratiuo distinguitur) esse probabile medium iudicio eius, cui proponitur, etsi reuera sæpenumero sit necessarium ac Demonstratiuum. Non solum autem ipsum medium dicitur argumentum, sed etiam quælibet sumptio, præsertim maior, totúmque Antecedens. Qua significatione sæpe Dialectici Argumenti nomine vtuntur.

Argumenta Demonstratiua possunt esse Dialectica.

Initio lib. 8.

12. Post. 4.

Locus quid.

L O C V S verò perspicua translatione definitur à Cicerone, *Argumenti sedes*. Vt enim earum, inquit, rerum quæ absconditæ sunt, Demonstrato, & notato loco, facilis est inuentio: sic cùm peruestigare Argumentum volumus, locos nosse debemus. Sic enim appellatæ ab Aristotele sunt hæ quasi sedes, è quibus argumenta promuntur. Itaque licet definire locum, Argumti sedem. Vocat etiam locum Aristoteles, Elementum. Idem, inquit, elementum dico & locum, caussa est, quia cum simplex sit, multorum tamē est origo & initium argumentum. Vnde mox locū definiens, elementū, inquit, ac locus est, in quem multa incidunt Enthymemata. Et Boëtius, locus est id vnde ad propositam quæstionem conueniens trahitur Argumentum.

Cice. in Top.

Rhe. ad Theo. cap. vltimo.

Lege Alex. in Præfatione Top. ex Theophrasto 1. de Diff. Top.

De duobus Locorum Generibus. C A P. X.

PORRO locus duplex dicitur: maxima, & Differentia maximæ. Locus maxima, est propositio per se nota fidem aliis subministrans. Nomen propositionis per se notæ, latius hic quàm superius accipitur. Quæcumque enim cognitis terminis, statim sine vlla confirmatione approbantur, per se nota hoc loco dicitur, siue necessaria sit, vt, cui non conuenit Definitio nō conuenit Definitū: siue probabilis, vt, Quod maxima pars eorū, qui in quauis Arte versantur, dicūt verū est. Subministrare aliis fidem, est continere in se vim probationis aliarum. Exempli caussa, Propositio prior quam nūc in exemplū attulimus, dicitur subministrare fidem huic, sapiens non est inuidus, quia continet totam eius probationem ex Definitione Prędicati desumptā, hoc modo, Inuidus est, qui bonis affligitur alienis. Sapiēs verò bonis alienis non affligitur, Sapiens igitur Inuidus non est. Quia enim Definitio Inuidi non cōuenit Sapienti, idcirco nec nomē conuenire concluditur. Posterior verò, dicitur subministrare fidē, assen-

Boet. 2. de Diff. Top. Cap. 4.

Locus maximus.

Boët. in Top. Cice.

Idem 2. de Diff. Top.

tionémve

tionémve huic propositioni, Prædicamenta sunt decem, quia continet totam eius probationem ex authoritate desumptam, hoc modo. Ferè omnes Philosophi dicunt, decem esse Prædicamenta, sunt igitur decem. Dicuntur autem huiusmodi propositiones maximæ, quia quælibet continet plurimas, vt prior illa, has omnes. Cui non conuenit Definitio inuidi, nec nomen conuenit. Cui non conuenit Definitio iusti, nec Nomen, &c. Posterior verò has: Quod dicunt maxima pars Iurisperitorum esse iustum, aut iniustum, id iustum, aut iniustum est. Quod ferè omnes Medici dicunt esse salubre, id salubre est, &c.

Maxima cur hoc nomine dicantur Boet.

LOCVS Differentia maximæ, est receptaculum pluriū maximarum: vt locus Definitionis, locus Auctoritatis. Siquidē ex loco Definitionis, qui primus est huius generis, non solū eruimus illam maximam, cui nō conuenit Definitio, non conuenit Definitum, sed etiam hanc, cui conuenit Definitio, conuenit Definitū, & plures alias, vt inferius apertū erit, & ex loco auctoritatis, quem extremū numerabimus, non modo desumitur illa. Quod maxima pars eorū qui in quauis Arte versantur, dicunt id verum est, sed etiam hæc, in vsu loquēdi sequenda est vulgi consuetudo. Eodemq; modo singulis locis, quos inter hos recensebimus, plures maximæ ducuntur, vt progredientib. perspicuū fiet. Non dicuntur autem huiusmodi loci, Differentię maximarum. quod ipsas maximas singulatim distinguant (quippe cum vnusquisque multas complexu suo iungat, vt diximus) sed quod diuersis maximarum classibus diuersam tribuant appellationem. Quæ enim maximæ in loco Definitionis habitant, dicuntur à Definitione. Quæ in loco Auctoritatis, ab Auctoritate, & sic cæteræ à suis quasi domibus, aliis, atque aliis nominibus appellantur.

Locus Differentia Maxime.

C. p. sequēti.

Cur hi Loci dicantur Differentia Maximarum.

SI quis autem in hoc loco curiosiùs exquirat: Quidnam sit hoc ipsum receptaculum maximarum, & Argumentorum, quidve hoc nomine trāslato significetur, verbi caussa, Num receptaculū Definitionis sit ipsamet Definitio, an (quod rectè dicitur) habitudo, seu respectus Definitionis ad Definitū, ex quo maximæ primi loci vim habēt, & sic in cæteris. Id ego diligentius velle intelligere, inutile in hac locorū tractatione existimo. Hęrēt.n. in his quasi salebris adolescentū ingenia, nec vtuntur Dialectici libertate in ea re, in qua maximè expedita esse debeat. Dabitur tñ alias accuratius hæc explicandi occasio.

Quæstio de natura Locorum huius generis.

Non esse hoc loco curiosius tractādā hāc Quæstionem.

AC priores quidem locos Arist. primus inuenit, luculentissimeq; tradidit. Posteriorum vero sic auctor extitit, vt adiiciendi aliquid, minuendi, ac mutandi locum posteris reliquerit. Quo factum est, vt alij post eū Philosophi hac veluti aperta ianua, aptiùs certè, & artificiosiùs, vt facile est, inuentis aliquid adiicere, hoc locorum, genus tradiderint. Cum autem de prioribus loquimur, more Aristotelis dicere solemus, locus à definitione, locus ab auctoritate, &c. quasi propositio ab ipsa Definitionis habitudine, vel à respectu auctoritatis vim habens. At cum de posterioribus sermo est, aptius loqueris hoc modo, locus Definitionis, locus Auctoritatis, quam si dicas, locus à Definitione, locus ab Auctoritate, & sic in cæteris. Nam cum dicimus, locus Definitionis, significamus reperiri in eo definitionem, & sic

Hoc Cic. Præfa. Top. fatetur, & reliqui omnes. 1. Elench. 9.

Locorum primus Auctor Aristoteles.

Quo pacto loquendū de vtroque genere Locorum.

nem,& sic in cæteris locis Argumenta reliqua: quod non declarat qui ita loquitur, locus à Definitione, locus ab Auctoritate, &c.

De Locorum Numero. CAP. XI.

Ex Arist. I. Rheto. ad Theod. 2. Artificiosa si ne Insita. Cice. in Par.

HVIVSMODI ergo locorum, qui priores natura, pauciores, & communiores meritò habentur, duo sunt genera. Alij continẽt Argumẽta ἔντεχνα, hoc est, Artificiosa: alij ἄτεχνα, id est, Artis expertia. Argumenta Artificiosa sunt, quæ Dialectici Arte, & diligentia, ex ipsa quæstione eliciunt (Cicero Insita vocat) vt Definitio eius rei, quæ in quæstione Prædicatur, aut Subiicitur. Artis verò Expertia quæ à Cicerone dicuntur Assumpta, & Remota, sunt ea, quæ non eruuntur ex ipsa quæstione, sed extrinsecus assumuntur vt Auctoritas sacrarum Litterarum, aut alicuius probati Philosophi.

Artis expertia siue Assumpta.

Loci omnes duo, & vig. Argumentorum diuisio.

LOCI prioris generis sunt viginti, posterioris duo. Hoc enim colliges ex generibus Argumentorum, quorum loci sunt receptacula & sedes. Nam Argumenta Artificiosa, aut significant idipsum ex quo desumuntur: aut ea quæ modo aliquo ad id affecta sunt hoc est, quæ id certa aliqua ratione respiciunt. Quæ idipsum significant, sunt Definitiones, Descriptiones, Notationes, seu vocabulorum Interpretationes. Quæ autem ad id affecta sunt, aut sunt illi Coniuncta aut ab eo Disiuncta. Coniuncta vero, aut sunt Connexa, aut Circunstantia, Connexa cum aliquo, dico ea quæ ita sunt ad id affecta, vt illud ex ipsis Necessario pendeat, aut ipsa ex illo: quo pacto se habent Coniugata inter se, vt Iustus & Iustitia, & Partes cum Toto, & Totum cum Partibus, & Caussæ cum Effectis, & Effecta cũ caussis, & Antecedentia cum Consequentibus, & Consequentia cum Antecedentibus: Circunstantium nomine intelligo ea, quæ ita cum re coniuncta sunt vt non necessario cum ea cohæreant: quæ quidẽ sunt vel Præcurrentia, vel Comitantia, vel Subsequentia. Disiuncta verò aut sunt Consentanea, vt Similia, Maiora, Minora, Paria: aut Dissentanea, vt Dissimilia, opposita, & alio quouis modo repugnantia. Artis denique expertia sunt Auctoritas Diuina, & Humana. Ita patet duos & viginti esse huiusmodi locos, Definitionis scilicet Descriptionis, Notationis, Coniugatorum, Partium, Totius, Caussarum, Effectorum, Antecedentium, Consequentium, Præcurrentium, Comitantium, Subsequentium, Similium, Maiorum, Minorum, Parium Dissimilium, Oppositorum, Repugnantium, Auctoritatis Diuinæ, & Humanæ.

Cur nullus sit alius designatus Locus eorum Disiunctarum.

NVLLVM porrò feci locum earum rerum, quæ ita Disiũctæ sunt ab aliquo, vt nec Consentaneæ illi sint: nec Dissentaneæ, quo pacto se habent Paupertas ad Superbiam & Diuitiæ ad litteras, quia nulla certa ratione ad id affectæ sunt, siue vt cognatæ, aut amicæ, siue vt inimicæ, atque aduersæ: quo fit, vt non sint aptæ ad aliquid probandum, siue concludere velis affirmatiuè siue negatiuè.

2. de Diffe. Top.

SI qui vero alij loci succurrerint, facilè ad hos reuocabuntur. Scio Boëtium tum ex Themistio, tum ex Cicerone alium numerum & ordinem

ordinem locorum fecisse, & alios alias magis probare Diuisiones: sed mihi perfacilis,& perexpedita visa est hæc Distinctio & Enumeratio,ac naturæ rerum satis accommodata.

MAXIMÆ verò,siue communia Pronuntiata, quæ ad singulos locos huius generis pertinent,in explicatione singulorum tradentur.Sed vt hæc melius teneas memoria, subiiciam Argumentorum diuisionem,ex qua numerum locorum collegi.

- Argumenta.
  - Artificiosa.
    - Quæ significant idipsum ex quo desumuntur.
      - Definitiones.
      - Descriptiones
      - Notationes.
    - Quæ significant affecta modo aliquo ad id ex quo desumuntur
      - Coniuncta
        - Connexa.
          - Coniugata.
          - Partes.
          - Tota.
          - Caussæ.
          - Effecta.
          - Antecedentia.
          - Consequentia.
          - Præcurrentia.
        - Circunstantia.
          - Comitantia.
          - Subsequentia.
      - Disiuncta.
        - Consentanea.
          - Similia.
          - Maiora.
          - Minora.
          - Paria.
        - Dissentanea.
          - Dissimilia.
          - Opposita.
          - Repugnantia.
  - Artis expertia.
    - Auctoritas Diuina.
    - Humana.

Hinc breuiorem descriptionem locorum colligere poteris.

- Locus
  - Artificiosus.
    - Ipsius rei ex qua desumitur Argumentum.
      - Definitionis.
      - Descriptionis.
      - Notationis.
    - Eorum quæ illi coniuncta sunt.
      - Coniugatorum.
      - Partium.
      - Totius.
      - Caussarum.
      - Effectorum.
      - Antecedentium.
      - Consequentium
      - Præcurrentium.
      - Comitantium.
      - Subsequentium.
    - Eorum quæ ab ea Disiuncta sunt.
      - Similium.
      - Maiorum.
      - Minorum.
      - Parium.
      - Dissimilium.
      - Oppositorum.
      - Repugnantium.
  - Artis expers.
    - Auctoritas Diuina.
    - Humana.

De Locis Communibus, ac Propriis, & de quibus agat Dialecticus.

CAPVT XII.

Communes Loci.

VERVM vt intelligas quo, pacto de his locis agat Dialecticus, quamque vtilitatem te ex ipsis percepturum sperare debeas: aduerte diligẽter, omnes locos quos tradidimus, duobus modis spectari posse, vt cõmunes, & vt Proprios, vt cõmunes quidẽ tunc cõsiderantur, cũ qua ratione ad omnes Artes, & Scientias accommodari possunt, intelliguntur. Vt proprij autem

autem, cum ad propriam & peculiarem materiã alicuius Artis contrahuntur. Sed hoc, quod paulò obscurius dictum videtur, dicã planius. Loci Communes, siue differẽtiæ maximarum sint, siue maximæ ipsæ, tunc Communes hebentur, cùm ad nullum certum genus rerũ astringuntur, sed hoc tantum sunt, quod hisce vocibus significatur, locus definitionis, locus descriptionis, cui conuenit definitio, conuenit definitum, Cui non conuenit Descriptio, nec id quod Describitur: & ita in cæteris.

Proprij.

Propositiones tamen, quæ loci proprij dicuntur, maximæ vocari non debent.

TVNC verò habentur proprij, cùm ad certum aliquod genus adiguntur, vt si hoc modo efferantur, locus definitionis Virtutis, locus defintionis Naturæ, locus descriptionis Generis. Quicunque habitus efficit bonũ eum hominẽ in quo est, Virtus est, quicquid est principiũ motus & quietis, est natura, quicquid nõ prædicatur de pluribus specie differẽtibus in quæstione quid est, nõ est genus & cętera.

ATQVE ex communibus quidem locis, vt ait Aristoteles, nõ maior oportunitas habetur ad Syllogismum, vel Enthymema de moribus, quã de natura, aut alia vlla re, quæ sit aliarũ Artium propria: at proprij, peculiaresque locis certis, & suis cuiúsque Generis propositionibus continentur. Exempli caussa, de natura propriæ quædam propositiones habentur, ex quibus non potest Enthymema, aut Syllogismus vllus desumi de moribus: Cõtrà verò aliæ pertinent ad mores, ex quibus nihil possit de natura demonstrari: Similem rationẽ in reliquis disciplinis inuenies. Hæc Arist. Sed quãuis Cõmunes loci ipsi per se in nullo rerũ genere faciãt hominẽ peritum, vt ille statim subiicit sunt tamen multa cura & diligentia pernoscendi, quia nemo proprios, via & ratione tenere potest, qui non teneat ante communes. Nam etsi proprij, materiam suppeditant, Communium tamen tractatio vsum propriorum tradit.

1. Rhet ad Theod. 2.

Loci Communes neminem peritum faciunt in aliquo genere rerum.

CVM igitur Dialectica sit ars disserendi, hoc est, quæ communiter omnibus Artibus disserẽdi modos exhibet, necesse est, vt loci cõmunes ad Dialecticam pertineant, Ex propriis autem, ij tantum ad hanc Artem spectant, qui Propriã Dialecticæ materiam continent, cuiusmodi sunt locus definitionis, Generis, descriptionis, proprij, notationis, & alij huiusmodi, rerum ad Dialecticam pertinentium: Ac Communes quidem explicat Arist. cùm docet quo pacto tractanda sit Quæstio Simplicis Inhærentiæ, proprios autem huius Artis, cùm Methodum tradit ad tractandas reliquas questiones accidentis, propriè videlicet accepti, generis, proprij, & definitionis. Et nos igitur Aristotelem sequentes, Communes primum explicabimus, posteà, vt proprij huius Artis, ex iis quæ dicta erunt, intelligantur, pauca quædam admonebimus. Primò igitur de loco definitionis Essentialis, quam potissimum quærere ad aliquid probandum debemus, quæque, simpliciter Definitio appellatur, dicẽdũ est.

Quorum Locorum tractatio ad Dialecticam pertineat.

De Loco definitionis. CAP. XXXIII.

TRIBVS modis definitione probare possumus, vt Arist. docet, definitione subiecti, aut prædicati, aut vtriusq; Exempli caussa, si quis voluerit probare Dialecticam esse vtilẽ, hoc modo poterit

ex definitione subiecti concludere institutum. Differendi ratio est vtilis, Dialectica est differendi ratio, est igitur Dialectica vtilis.

Ex Definitione autem prædicati hoc modo, id quod ad bonum aliquid comparandum refertur vtile est: Dialectica ad bonum aliquid comparandum refertur, est igitur vtilis Dialectica.

DEFINITIONE demum vtriusque hoc modo, Dialectica est Differendi ratio, Differendi autem ratio, ad bonum aliquid refertur. At quod ad bonum comparandum refertur, est vtile, igitur Dialectica est vtilis. Verum hoc tertio concludendi modo, cum quattuor sumuntur termini, semper fiunt plures complicatæ Argumentationes. Nihil tamen referat, si in exemplis deinceps proponendis, aliis Argumentationum formis, quam simplicium Syllogismorum vtamur. Nam etsi hæc locorum tractatio simplicibus potissimum Syllogismis debeatur. omnibus tamē Argumētationum generibus inseruiet. Atque vt ad propositum reuertar, tot modis concludes Sophisticen (quæ definitur Ars decipiendi) non esse vtilem, quot Dialecticam vtilem esse colligimus.

Pronuntiata quæ vsum huius loci continent.

HVIVS loci sex sunt maximæ, seu communia pronuntiata.

Quicquid conuenit Definitioni, conuenit Definito.

Quicquid non conuenit Definitioni, nec Definito.

Cui tribuitur Definitio, tribuitur Definitum.

Cui non tribuitur Definitio, nec Definitum.

Si Definitio Definitioni conuenit, etiam Definitum Definito.

Si non conuenit Definitio Definitioni, nec Definitum Definito conuenit.

OMNES hę maximæ nascuntur ex respectu quem habet Definitio ad Definitum. Ac primis duabus vtimur, cùm argumentamur ex Definitione subiecti. Duabus sequentibus, cum ex Definitione prædicati. Extremis duabus, cùm ex definitione vtriusque.

Locus Differentiæ.

AD hunc locum reuocatur locus differentiæ comparatione speciei, quam proximè constituit, quia eiusmodi differentia pertinet ad essentiam speciei, & cū ea reciprocatur. Argumentatio ex differentia huiusmodi est, homo est rationis particeps. ergo & disciplinæ capax.

Cur non tradatur hic locus Definiti.

NON tradimus autem (sequuti veteres) locum definiti, quemadmodum Definitionis (vt videlicet quæramus Definitum ad confirmandum Definitionem, quemadmodum quærimus Definitionem ad cōfirmationem Definiti (quia raro ex Definito probamus Definitionē. Eadem tamen pronūtiata de Definito tradi possunt, quæ tradita sunt de Definitione, mutato nomine Definitionis in nomē Definiti, vt si dicas. Quicquid cōuenit Definito, cōuenit Definitioni, &c.

De Loco Descriptionis. CAP. XIIII.

6. Top. 3. *Boet 1. de Diffe. Top.*

SEQVITVR Locus Descriptionis, qui tum adeundus est, cùm ad Locum Definitionis aditus non patuerit. Est autem huius loci eadem tractatio, atque superioris, eadémque communia pronuntiata mutato nomine Definitionis in nomen descriptionis, & rei quæ Definitur, in rei quæ describitur. Hinc probabis Dialecticam esse perdiscendam, quod sit Ars quæ ad cæteras omnes sciētias viam munit,

munit, quod sit instrumentum veri ac falsi indagandi, quòd homini, quà rationis particeps est, maximè conueniat. Ex hoc loco implorat Iob diuinam misericordiam, his verbis: *Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, & numquam in eodem statu permanet.* Hactenus hominis descriptio, quæ tamen si ad Philosophorum normam exigatur, descriptio propriè non sit. Deinde sequitur conclusio. *Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium?* Porrò autem nemo miretur, si in hac locorum tractatione nonnulla ex diuinis Scripturis attulero exempla. Id enim propterea faciam quod multa sint in sacris litteris argumenta omnibus obuia, & simul etiam expeditissima, in quibus proinde locorum vsus à quibusuis facilè intelligi potest.

Iob 14. 1. 2.

Ibid. 3.

Cur hic afferantur nonnulla ex diuinis Scripturis exempla.

AD hunc locum reuocatur locus proprietatis, ex quo, exempli gratia, probare poteris iustitiam esse virtutem, quia est per se laudabilis, quod quidem proprium est virtutis. Ratio cur veteres non tradiderunt locum rei quæ describitur, ad confirmandam ex Descripta re, Descriptionem eadem est ac illa, cur non sit traditus locus Definiti. Si tamen huiusmodi loco vti velis, eadem pronuntiata, quæ loco Definiti assignari possunt, mutatis tantum vocabulis tibi deseruient.

Locus Proprietatis.

Cur nõ tradatur hic locus rei, quæ describitur.

De Loco Notationis. CAP. XV.

LOCVS Notationis proximus est superioribus, quia Notatio cum explicet vim vocabuli, quodammodo continet rem, cuius est vocabulum. Quid sit Notatio, quemadmodum quid sit Definitio, & Descriptio, non est modo dicendum, cùm superiùs latè explicatum sit.

VSVS Notationis in argumentando non est vsquequaque firmus, nisi Notatio verbi conueniat rei, atque ita conueniat, vt cum ea recurrat, qualis est Notatio Dialecticæ, vt ex initio harum Institutionum patet. Cum autem Notatio ita habet, eadem pronuntiata, quæ in superioribus locis, seruantur. Ex hoc loco est illud Adami, [a] Hęc vocabitur Virago, quia de viro sumpta est. Et illa Esau de fratre conquestio [b], Iustè vocatum est nomen eius Iacob. Supplantauit enim me in altera vice, primogenita mea ante tulit & nunc secundò surripuit benedictionem meam. Et illud Angeli ad Ioseph, [c] Vocabis enim nomen eius IESVM (hoc est Saluatorem) ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Vsus notationis an firmus.

a *Gen. 2. 23.*
b *Genes. 27. & 36.*
c *Mat. 1. 21.*

CÆTERVM ex Notatione nominum singularium, propriorúmve per pauca, eaq; infima dicuntur Argumenta, nisi cum vocabula diuinitus imponuntur. Sæpe etiam nihil omnino efficiunt. Si quis enim Iudam proditorẽ ex confessione veritatis, aut Simonem Magum ex obedientia collaudet, quod Iudæ nomen ex confessione, Simonis autem ex obedientia deducatur, vides planè quamtum hallucinabitur. Itaque plus vitium habet hic locus ex Notatione nominum communium, quam propriorum, eò quòd plurima vocabula communia ex aliqua proprietate, peculiarive cõditione rerum, quas

Plus vitium habet hic locus ex nominibus communibus quam propriis.

significant ducuntur vt Consul à Consulendo, Rex à Regendo, Dux à Ducatu, Patronus à Patrocinio, Philosopus à Sapientiæ studio, Monachus à Solitudine, Christianus à Christo, & sic alia propemodum infinita quod non ita frequenter accidit in propriis.

Locus Transumptionis. AD hunc locum reuocatur locus Transumptionis ad euidentius nomē, ex quo eruimus apertiora vocabula vt exponamus ea quę minus perspicua sunt, vt si Ciliumbram (quo vocabulo vsus est Plato) interpreteris oculum. & Putrimordacem, araneum, & Ossigesam, medullam: aut certè quoniam vocabula hæc sint inusitata, si Tellurem, aut Aridam, terram exponas: aut Philosophum, Sapientem.

De Loco Coniugatorum. CAPVT XVI.

CONIVGATA, quę Gręcè tū σύζυγα tum σύςοιχα dicuntur, primaria quidē significatione sunt Nomina, & Verba ita affecta inter se, vt alterum ab altero Denominatiuè deducatur, Sic sapiens & sapere, sunt Coniugata Sapientiæ, à qua Denominatiuè oriūtur. Hæc ergo idcirco primùm in Coniugatis numeraui, quod ita alterum ab altero pendeat, vt vtraq; eamdem formam significent, solóque significandi modo differant: Cæterùm secundaria significatione, ipsa etiam Denominatiua eiusdem Denominantis, comparata inter se, vt Philosophus, & Philosophari, dicuntur Coniugata.

Cur inter Cōiugata hæc primum numerata sint.

Casus. 2. Top. 3. REVOCANTVR etiam ad Coniugata voces illæ, quæ Casus ab Arist. nominātur, hoc est Aduerbia deducta ab aliquo Denominate, vt sapienter à sapientia. Sed quāquam Arist. hæc primū distinguit, latius tamē accepto nomine Coniugatorū, omnia inter sese Coniugata dici posse concludit, Atq; hanc communiorē Coniugatorum acceptionem amplectitur Cicero, Coniugata, inquit, dicuntur quę sunt ex verbis generis eiusdē. Eiusdem aūt generis verba sunt, quę orta ab vno variè cōmutantur, vt sapiēs, sapienter, sapientia. Itaq; omnia hæc meritò dicūtur Coniugata, quia ipsa vocis ac significationis cōmunione sub vnū quasi iugū deuincta sunt. Sed quoniam in Coniugatis potior est significationis, quā vocis coniūctio, non sunt ea omnino à Coniugatorū numero excludenda, quæ sic vocis societate carent, vt eiusdem significationis iugo coerceantur: cuiusmodi sunt virtus, studiosus, studiosè. Nec verò necesse est vt Coniugata sint voces simplices, siquidē orationes eandem vim habere possunt, atq; simplicia vocabula, vt si dicas, virtus, virtute prędit us, cū virtute agere, & similia.

Cur dicātur Coniugata.

Vsus Loci. HVIVS loci eum esse vsum docet Aristo. vt quicquid vni Coniugatorū conuenit, cæteris etiā suo cuiq; modo conuenire, aut nō conuenire concludatur, vt si iustitia est laudabilis, etiā iustus est laudabilis. & iustè agere est laudabiliter agere, si verò iustitia nō esset laudabilis, nec iustus laudabilis esset, nec iustè agere, esset laudabiliter agere. *Alex loco citato.*

DVO itaque sunt huius loci communia pronuntiata, ex ipsa coniugatorū inter se habitudine desumpta, Alterum ad confirmandum, Alterum ad refellendum.

Cum quo cohæret vnum Coniugatorum, cohærent & reliqua.

Cum quo non cohæret vnum, nec reliqua.

QVAMQVAM

QVAMQVAM verò non admodum sint vsitata huius loci argumenta, propterea quod Coniugata ita coniuncta sunt inter sese, vt ferè apud omnes æquè nota, aut æquè ignota habeātur, nonnūquam tamen satis habent acuminis, vt illud Comici, homo sum, humani à me nihil alienum puto. Hic poteris concludere hoc modo. Cū charitati summa laus tribuatur, cur ex charitate operari tantopere contemnitur? Si ipsum per se peccatum displicet, cur placet peccare? Si Logicam tradis, cur nō λογικῶς, id est, Logici more, sed μεταφυσικῶς, id est, velut Metaphysicus de Prædicamentis dissetis? Hinc etiam est illud Pauli,[a] Primus homo de terra terrenus, secūdus homo de Cœlo Cœlestis, & alia pleraque.

Terentius Heauton. act. 1. Scen. 1.

a 1. ad Cor. 15. 47.

TRIA tamen potissimū animaduertenda sunt in hoc loco, ne Argumentandi ratio hinc desumpta ad Sophisticen declinet. Multæ enim in hoc genere strui possunt cauillationes. Primo videndum est, *ne propter vocis coniunctionē, quod Coniugatum non est, pro Coniugato accipiatur*, vt officiosus pro Coniugato officij, & somniculosus pro Cōiugato somni, cum officij Coniugatum sit studiosus, vel industrius, non officiosus, & somni, Dormiens, vel Dormire, non somniculosus.

Prima animaduersio.

DEINDE, *cauenda est diligenter ambiguitas vocabulorum, quæ hic sæpenumero latenter se insinuat*, qualis cernitur in argumentatione illa Simonidis, [b] Cùm homines, inquit, sumus, humana tantùm curare debemus. Fallaciter sanè concludit, quia accipit Verbum humana in Consequente non pro iis quæ ad hominem spectant, quo pacto deducitur ex Antecedēte, sed pro caducis, & terrenis, qua significatione terrena à cœlestibus distinguere solemus.

Secunda.

b 10. Eth. 7. & 1. Met. 2.

DENIQVE *vigilanter attendendū est, an attributa Coniugatorū rectè assignentur*. Sæpe enim hoc nō animaduerso, multa Sophismata texūtur, vt si quis cōcludat hoc modo, iustitia est virtus, igitur iusta agere est studiosè agere, quod falsum est. Fieri enim potest, vt quis agat iusta (quale est depositū reddere) cū interim non agat studiosè, ad defectū scilicet alicuius circunstantiæ. Caussa igitur cur Argumentatio proposita vitiosè cōcludit, hæc est, quia non rectè coniuncta sunt illa duo, iusta agere, & studiosè agere, vt singula prędicata singulis subiectis aptè respondeāt: quippe cum vel concludendū esset, iusta agere esse studiosa agere, vel iustè agere, esse studiosè agere: quæ vtique vera sunt. Eadem de caussa vitiosæ sunt hæ cōclusiunculæ, album est dulce, igitur albedo est dulcedo: Doctrina est disciplina, igitur qui docet, discit: & aliæ sexcētæ huiuscemodi. Nā cum sensus prioris Antecedentis esset, affectū albedine, est affectū dulcedine, posterioris autē, Eadem qualitas est doctrina, & disciplina, concludendū potius erat hoc modo albū est dulce, igitur in aliqua eadē re, est albedo & dulcedo: Doctrina est disciplina, igitur quod affectum est doctrina, affectū est disciplina. Etenim cum de locis agitur hoc est, de respectibus argumentorū ad conclusionē, spectandus proculdubio est sensus antecedentis, & acōmodatè ad illū colligi debet conclusio. Siquidem consequutiones, in quibus cōnexio rerum spectatur, nō sunt Formales sed materiales. Id quod animaduertere nō videntur ij, qui, vt apta

Tertia.

Nota hæc.

fit

fitConfequutio in Coniugatis,tot documenta congerunt hoc loco vt inopiam potius Argumentorum, quàm copiam comparare doceant,Sed iam de loco Partium dicamus.

De Loco partium. CAP. XVII.

Lib.4. CVM de Diuifione differuimus,quinque genera totius effe diximus,Vocem multiplicem,Totum Quantum, feu Integrum,totum Effentiale Phyficum, totum Effentiale Metaphyficum, & totum Vniuerfale,quibus totidem Partium genera refponderent, nũc autem quia primum,& quartum genus totius & Partium,cùm de Inuentione argumentorum agitur, negligi folent:de trium reliquorum Inuentione,& Vfu dicendum eft.Atque, vt facilius hi duo loci explicentur,comprehendenda funt duo priora genera nomine Totius Integri,& Partiũ integrantium, quoniã ad Argumentãdũ eadẽ eft vis totius Effentialis,& Partiũ Effentialiũ, atque totius Integri, & Partiũ Integrantium,cùm vtrunq; totũ actu,ac re ipfa ex fuis Partibus cõpofitum fit. Itaq; hic locus erit Partium,tum Integrantium tũ Subiectarum: Sequens verò totius,tum Integri tum Vniuerfalis.

Vfus partium Integrãtium. VSVS Partium Integrantium in Argumentando, his fere Pronunciatis continentur.

Pofitis omnibus Partibus Integrantibus ponitur totum.

Sublata quacunque Parte Integrante,tollitur totum.

HÆC Pronuntiata tradit Ariftoteles in Partibus Integrantibus multitudinis duntaxat: quarum vfum hoc exemplo docet. Si & eorũ quæ mutuò Referuntur,& Cõtrariorũ,& Priuatè oppofitorũ,& cõtradicentium eadẽ eft difciplina, omniũ omnino oppofitorũ eft eadẽ:Quod fi vel ea quæ mutuò Referuntur,vel contraria,vel Priuatè oppofita,vel Contradicentia,fub eadem difciplina non cadunt,perfpicuum eft,non effe omnium oppofitorum eãdem fcientiam,difciplinamve.Sunt tamen vera ambo Pronuntiata in cæteris etiam generibus Partium Integrantium,fiue ad concludendum, aut refellendum,ipfum effe totius,fiue ad colligendum,aut refutandum aliquod eius Attributum,aut Subiectum. Exempli cauffa fi ita dicas,Fundamenta funt,pofita,parietes erecti,& tectum fabricatũ,igitur eft domus,ex ipfa Partium exiftentia colliges exiftentiam totius. Quam refutabis hoc modo, Aut fundamenta non funt iacta, aut parietes nondum erecti,aut tectum minimè extructum igitur nõdum eft domus:Si verò fic argumẽteris,Animus hominis iufti perfruetur æterna beatitudine, corpus item perfruetur,igitur totus homo æterna beatitudine perfruetur,colliges quoddam attributum totius ex eo, quod tale attributum conuenit omnibus partibus. Quod tamen refutabis hoc modo,Si corpus viri iufti nõ eft futurũ particeps æternæ felicitatis,non igitur totus homo. Denique hoc pacto colliges fubiectum totius ex fubiecto omnium partium: Philofophus tenet, & Diuidendi,artem,& Definiendi, & Argumentandi, totam igitur Dialecticam tenet.Hoc autã pacto idem refutabis. Si Philofophus non callet,vel Diuidendi methodum,vel Definiendi, vel Argumentandi,non totam callet Dielecticam.

3 Top.2. Loco.2.

HIC

HIC tamen tria sunt animaduertenda. *Primum est, necesse aliquando esse, vt Partes integrantes, ex quibus Totum colligendum est, intelligantur certo ordine dispositæ.* Sæpe enim, si hoc desit, non efficitur Conclusio, vt si dicas, Lapides sunt, Calx est, igitur Paries est: milites sunt, Dux est, ergo Exercitus, aut acies est. Alterum, est, *id quod diximus, Sublata quacumque Parte Integrante, tolli Totum, sic intelligendum esse, vt nomen Totius accipiatur pro Toto Integro, qua Totum integrum est.* Nam si accipiatur pro re, cui attribuitur Integritas. nō qua integra est, falsum esse deprehendetur, Verbi caussa, Si Socrati abscissus est digitus, licebit colligere, Socratem non esse integrum: non tamen rectè colliges, Socratem non esse, quia Socrates, et si integer sine digito non est, potest tamē sine digito in rerū natura cohærere. Quare si latè volueris accipere nomē Totius, hanc orationē posteriori Pronuntiato adhibeas, necesse erit vt nomen partis integrantis accipias pro parte necessaria (qualis est in Socrate caput, aut pectus) non pro quacūque sine discrimine. Quacunque enim Parte necessaria sublata, omnino tollitur res cuius ipsa est Pars. Hinc dissolues hanc cauillationē. Quędam pars hominis candidi non est candida (vt potè pupilla) igitur homo candidus non est candidus. Sic enim occurres, Rectè sequi, hominem candidum non esse totum candidum, cùm aliqua eius particula sit non candida, non tamen rectè colligi, hominem candidum non esse candidum: Hoc enim non efficietur, nisi qui Argumentatur, ostendat, non esse maiorē hominis candidi portionem (quæ quidem pars necessariò cādida esse debet, vt ille sit candidus) omnino candidam. Tertium est, *Attributa, quæ de Toto ex partibus concluduntur, aut refellūtur, talia esse debere, vt Toto, & Partibus possint esse cōmunia.* Nam si fuerint propria partium, non poterunt de Toto concludi, quod partibus conueniant. Si propria Totius non poterunt de Toto inficiari, quòd de Partibus negentur. Nec enim rectè concludes, hominē esse principium internum rei naturalis, quia animus & corpus sunt principia interna rei naturalis. Siquidem hoc Attributum non potest esse homini commune cum animo & corpore. Nec item rectè colliges hominem non esse animal, quia animus, aut corpus non est animal, aut quia nec animus, nec corpus est animal. Quandoquidem animal non potest esse animo & corpori commune cum homine. Ex priori Pronūtiato est illud Dauidicū, *Quo ibo à spiritu tuo, et quo à facie tua fugiā, si ascendero in cœlū, tu illic es, si descendero in infernū, ades: si sumpsero pēnas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Probat Regius Propheta, Deū esse vbique, quia est in cœlo, apud inferos, & in terra, quibus regionibus complecti solent Scripturæ diuinæ totam rerum vniuersitatem, Hoc, verò genus Argumenti, quod ex Enumeratione Partium vocatur, non tam artificiosè rem probat, quàm apertè distinctéque proponit atque amplificat. Quod enim nomine Totius obscurius, ac angustiùs significatur, id multo euidentiùs per omnes Partes proponitur, & magnificētius dicitur. Ex posteriori Pronūtiato est illud apud Ioan-

Prima Animaduersio

Secunda Animaduersio.

Moderatio posterioris Pronuntiati.

Tertia animaduersio.

Psal. 138.7 8.9.10.

nem. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Quibus verbis Iudæi ex negatione quinquaginta annorum, totam illam tot seculorum multitudinem inficiari conabantur. Est enim hæc Argumentandi ratio valdè accommdata ad resistendum, seu Instantiam ferendum, vt dici solet, cùm quis vniuersè aliquid affirmat. *8 oa 57.*

Vsus verò Partium subiectarum his Pronuntiatis traditur.

Vsus Partium subiectarum.

Posita quacumque Parte subiecta, ponitur Totum.

Sublatis omnibus Partibus subiectis, tollitur Totum. *Prædic 5, & 2.Top.2,*

EXEMPLVM Aristotelis. Si anima mouetur loco, aut alteratur, aut accrescit, aut decrescit, mouetur vtique, Quòd si nec loco mouetur, nec alteratur, nec accrescit, nec decrescit, non mouetur sanè. Moueri loco, alterari, accrescere, & decrescere sunt Partes subiectæ. Ex priori pronuntiato concluduntur duæ illæ Argumẽtationes apud Iacobum. Si tamen legem, inquit perficitis regalem secundum scripturas, Diliges proximum sicut te ipsum benefacitis. Si autem personam accipitis, peccatum operamini. Quo loco ex dilectione proximi quæ est pars quædam subiecta bonæ actionis, concluditur bona actio, & ex personarum acceptione, quæ est pars subiecta peccati, colligitur pęccatum. Est autem hoc Argumentẽdi genus, per accommodatũ ad instandũ, resistendúmve ei, qui vniuersè aliquid negat. an ex posteriori pronuntiato habet vim concludendi, locus ille Pauli ad Romanos, Quis ergo inquit, nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? & quę sequuntur. Quasi dicat, Nihil separabit nos à caritate Christi, quod ex negatione partium subiectarum ostendit. Atque hæc concludendi ratio plus artis habet in proponenda re ob oculos, & amplificanda, quàm in probanda. Huc porro accersendum est tertium, illud quod pro intelligentia duorum superiorum Pronuntiatorum annotabamus, id, inquam, quod de Toto concludtiur, tale esse debere, vt Toto, & Partibus possit esse commune. Idcirco enim non rectè ita concludes. Homo est infima Species, igitur animal est infima species: siquidem hoc attributum non potest esse commune Animali cum Homine. Nec item rectè colliges rationem Generis conuenire infimis Animalis speciebus, quemadmodum animali conuenit.

Iacobi. 2, 8, 9, — *Ad Rom. 8, 35.* — *Nota hæc:*

De Loco Totius. CAP. XVIII.

EX superiori loco patet, quomodo ex partibus confirmetur, aut refutetur Totum, nunc dicendum est quo pacto ex Toto probãdæ sint, aut ræfellendæ Partes. Quod ergo attinet ad vsum Argumentandi ex Toto integro, spectanda sunt hæc duo pronuntiata.

Vsus totius Integri.

Posito toto integro, ponuntur omnes Partes.

Sublato Toto integro, aliqua saltem Pars tollitur.

QVOD verò attinet ad vsum Argumentorum ex Toto Vniuersali, totidem Pronuntiata præsto sunt in hunc modum.

Prædi. 5. & 2. Top. 2. Loco 1.

POSITO Toto vniuersali, ponitur aliqua Pars subiecta. Sublato Toto vniuersali, tolluntur omnes Partes subiectæ.

HIC non est necesse afferre alia exempla, quàm quæ superiori loco

loco adducta sunt. Verbis enim commutatis huic Loco deseruient.

COGOR tamen hic explicare quattuor quasdam appellationes Totius (inuectas primum, vt suspicor à Boëtio) quia non parùm vsurpatæ sunt à Dialecticis in hac Inuentionis Disciplina. Hæ sunt, Totum in Quantitate Totum in Loco, Totum in Tempore, & Totum in Modo, quibus totidem appellationes Partium ex altera parte respondent.

Boët. 2. de Diff To. sum pta. occasione ex 2. To. Aristo. loco 2. & vlt.

Explicantur quattuor quædam appellationes Totius.

TOTVM in Quantitate (quod planius dici posset, [a] Totũ in Multitudine, seu Totum Multitudine) est Vniuersale aliquid, signo vniuersali notatum, vt si dicas, omnia opposita, omne animal, & cætera huiusmodi.

PARS verò, in quãtitate, siue in Multitudine, est quicquid cõprehenditur in tota multitudine, vt contraria, in oppositis, & Homo in Animalibus.

Totum in Quantitate.

TOTVM in Loco erit si dicas Vbique, Pars in loco, si dicas, Hîc, aut ibi. Totùm in Tempore, si dicas, Semper, Pars, vt si dicas, Nunc, vel, Heri. Totũ in Modo, est Vniuersale aliquid sine adiectione prolatum, vt Homo, Candidum, & huiusmodi alia pars autem in Modo, est vniuersale quid, cũ adiectione non minuente nec tollẽte Totum, vt si dicas Homo sapiens, Magis candidum, Minus candidum. Nomine adiectionis minuentis, aut tollentis totũ, intelligo adiectionem quæ cùm additur nomini Totius vniuersalis, efficit, vt huiusmodi Totũ nõpossit Affirmari de tota aggregatione. Vt si dicas, homo est potentia, homo lapideus, Candidum secundũ quandã particulam, illud, Potẽtia, & illud Lapides, & illud Secundum quandã particulam, erunt adiectiones minuentes, aut tollentes Totum, quia nec homo de homine potentia (vt de embryone antequam animũ rationis participem accipiat) aut de homine lapideo (vt de statua Cæsaris) nec Candidum de eo, qui solis oculis aut dentibus, candidus est (vt de Æthiope) verè dicitur. Sed quia Totum in Quantitate, seu Multitudine, itémque totũ in loco, & in Tempore, sunt quædã Tota Quanta, seu Integra, Totum autem in modo, in Totis Vniuersalibus numeratur, vt satis apertum est, non est opus, vt quo pacto his generibus Totius, & Partium in Argumentando vtendum sit, doceamus, cùm ex dictis perspicuum relinquatur.

Totum in loco.

Totũ in Tempore.

Totum in modo,

Adiectio minuẽs, aut tollens.

De Loco caussarum, primumq; de Argumentis ex materia: CAP. XIX.

SEQVITVR Locus caussarum, qui vt omnium patet latissimè sic est omnium vtilissimus, & perinde vsurpatissimus. Quattuor itaque esse Caussarum prima genera, Materiam, Formam, efficiens, et Finem ex supradictis intelliges. Nũc singula percurrenda sunt, & in ea rursus genera deducenda, quæ copiæ Argumentorum comparandæ potissimum conducere videantur.

MATERIA igitur, latè accepto vocabulo, triplex est, Ex qua, In qua, & Circa quam.

Materia triplex.

MATERIA ex qua, duplex, ea ex qua prius transmutata, fit aliquid (quæ vocatur transiens) vt vinũ, aceti; & Syluæ, ac nemora, ædium; Et ea, qua permanẽte, res cõponitur (permanentẽ hanc apellant)

Ex qua.

In qua. vt ligna succisa, ædium & nauium comparatione. Materia in qua, est subiectũ respectu cuiuscũq; formæ quo pacto lapis est materia figuræ insculptæ, & corpus, coloris, & animus, scietiæ. Materia circa quã, est id, circa quod actio aliqua, & operatio versatur, qua significatione dicimus Virtutes esse materiam Laudis & Vitia, Reprehẽsionis, & ligna, fabri lignarij: & orationẽ, earũ artiũ quæ in sermone versantur, & res naturales, Physicæ, & Deum optimum maximũ Theologiæ. *Circa quam*

Ex primo genere Materiæ, quam diximus ex Qua, sic licet Argumentari. In Lucitania succiduntur nemora, nec alia conferuntur, nil igitur mirum est, si ędiũ structura tãti constet. In Gallia plurimi sunt luci, ac syluę, cur igitur non sunt plurimæ naues? Apud Æthiopes non est vsus eius vini, quod ex vuis exprimitur, ergo nõ possũt iis in regionibus Sacra fieri, nisi aliunde eiusmodi vinum deportetur: Aristo. sic: *1. de Cælo. 3.* Cœlum non constat materia elementorum, alioqui sursum aut deor- *2. de Ani. 9.* sum ferretur, igitur interire non potest. Hic homo ex ipsa humorũ proportione habet carnis mollitiem: non mirum est igitur, si ingeniosus sit. Eodem pertinet illa Theologorum Argumentatio, Christus seruator noster habet optimam corporis constitutionem, acerbissimè igitur afflictus est cruciatibus suæ passionis. *D. Tho. 3. p. q. 46 & aliis 3.*

Ex materia in Qua, talia ducuntur Argumenta. Memoria huius est parum tenax, ergo nisi sæpius repetierit quæ præceptor tradit, breui omnia excident. Forma Iridis est in nube rorante distillante, parum igitur durabit. Hìc homo est valetudinarius, igitur non sine caussa *3. Meteor. 4.* pallidus. Rationalis animus quoad suum esse, non substinetur à corpore in quo est, cùm aliquam operationem habeat, quæ à corpore non pendet: potest igitur sine corpore in rerum natura cohærere.

Ex materia circa Quã huiusmodi Argumenta texunt. Vltra substantias corporatas, sunt aliæ quædã corporis expertes, quas Philosophus considerare debet: est igitur vltra Philosophiã Naturalẽ quędam alia Supernaturalis. Materia rei rusticæ est, humilis, merito ergo Virgilius Bucolica, & Georgica gracili auena cecinit. Res diuinę, & cœlestes, sunt omniũ maximè admirabiles: nullæ igitur sũt, in quibus *a Psal. 18. 8.* magis exultare, ac regnare possit oratio a Lex Domini est immacula- *Psal. 1. 2.* ta conuertens animas, fidelis prẹstansq; paruulis sapientiam, beatus igitur vir, cuius voluntas in Lege Domini est, quique in Lege eius meditabitur die, ac nocte.

De Argumentis ex Forma. CAP. XX.

FORMA quoque triplex est. Essentialis, Accidentaria, & Externa. *Essentialis.* Essentialis, vt rationalis animus, respectu hominis, & figura, respectu statuæ. Accipio enim statuæ nomen, pro tota compositione ex figura, & materia. Accidẽtaria, vt color, respectu corporis, figura *Accidentaria* statuę respectu ligni & sciẽtia, respectu animæ. Externa, est exemplar *Externa.* respectu eius rei, quæ exemplaris imitatione fit. Quamquã id etiam, cui materia iniicitur, ac infunditur, aut alio modo adaptatur, vt formam artificiosam accipiat, nomine formæ externæ appellari potest, cuiusmodi sunt vasa, in quibus opifices vel lutum ingerunt, vel liquida metalla fundunt, vt aliquam artis figuram in materia exprimant.

PORRO

Porro forma essentialis non solum dicitur Caussa formalis Totius compositi, sed etiam materiæ, atque adeo Proprietatum earum quæ essentiam, quam ipsa constituit consequuntur. Talis enim est Materia rei, qualem forma exigit, nec aliæ proprietates essentiam sequunrur, quàm quas formæ perfectio sibi vendicat.

Ex forma Essentiali ducuntur hæc Argumenta. Anima est, id, quo primò viuimus, sentimus, ac intelligimus, Igitur corpus viuentis, non potest esse quoduis sine discrimine, sed certis, quibusdam instrumentis distinctum. Anima rationalis immortalis est, & habet naturalem, ad corpus in quo creata est, propensionem, Ergo si absurdum est naturalem appetitum in omnem æternitatem impediri, ac frustrari, sanè aliquãdo corpus Animę separatę, iungetur, ac copulabitur. Quanquam hæc conclusio rationibus non eget artificiosis, præsertim verisimilibus, cùm sit Dei optimi Max. autoritate confirmata. *2. de Anima. 2. text. 24. D. Tho. 4. cõtra Gen. 79.*

Ex eadem Animæ nostræ substantia, cõcluditur illa Domini sententia, Nolite timere eos, qui occidũt corpus, animã autẽ non possunt occidere, sed potius timete eum qui potest & animã, & corpus perdere in gehennam, Quasi dicat, cùm talẽ Animũ habeatis, vt eius vita sempiterna sit, nec à corporis vita depẽdeat, non tãtopere debetis mortẽ corporis reformidare, vt eius vitandæ caussa aliquid committatis, quod in æternũ tẽpus luendũ sit. Hinc probare poteris, nec ignem posse refrigerare, nec aquã ex natura sua calefacere, quia formam ignis, non sequitur refrigerãdi potestas, sed calefaciendi: Ecõtrà verò, cum forma aquę non cohæret calefaciẽdi vis naturalis, sed frigore afficiẽdi. Hinc licebit Dialectico reprehẽdere Artifices, qui fines suos trãsiliunt, atq; tractẽt, quæ sub Artibus suis (quæ sunt ipsorum, qua ratione artifices sunt, essentiales formæ) non cadunt, Hinc accusabitur Orator qui omni ornatu pręciso, ex Mathematicis rationibus, aut ex intima Philosophia depromptis, orationẽ cõtexere voluerit: parisq; vitij coarguẽtur Mathematici, ac Philosophi, qui non nisi more oratorio, hoc est, figurarũ, ac modorum phaleris, de rebus Mathematicis & Philosophicis disseruerint. Latissimè hic poterit exspatiari Dialecticus, Cohibebit enim Grammaticũ, ne Theologię sensus audeat attingere: Theologũ submissè, admonebit, ne ad Quęstiones quæ tãta professione indignæ sunt, sese demittat: mediásque Scientias, si quando finibus suis excesserint, vt pedẽ referant, adhortabitur. Nec modò alias Disciplinas cõmonebit sed etiã in seipsum animaduertet, multa sophismata resecabit inutilia, quæque in vsum non veniunt, contemnet, Demum Quæstiones Metaphysicas suis auctoribus relinquet: Si quãdo autem propter affinitatem quam habet cum Metaphysico, aliquid de rebus Metaphysicis dicere necesse habuerit, id quasi præteriens faciet, nec more Metaphysico, sed Dialectico, id est suo, eas discutiet. Hæc omnia Argumenta ex forma essentiali ducũtur, quandoquidem omnis Ars, omnis facultas, & officium (quæ sunt essentiales formæ Artificũ & eorum qui munus aliquod gerunt) certam aliquam, & pręscriptam Materiã sibi vendicãt. *Matth. 10. 28.* *Latissimus hic aperitur campus Dialectico. 1. Eth. 3.* *Cur hæc argumenta ducantur ex forma essentiali.*

Ex Accidẽtaria forma hominis, hoc est, ex ipsa corporis humani

Salustius. recta figura, admonet quidam, ne vitam inertes silentio transigamus veluti muta pecora, quæ natura, inquit, prona, atque ventri obedientia finxit. Hinc multi laudantur ex scientia, ex robore, ex dignitate corporis & ex aliis infinitis accidentibus. Hinc denique Esaias dixit Christum Saluatorem nostrum cruci affixum propter vultus, totiusque corporis indignissimã deturpationẽ non fuisse agnitum. Quasi absconditus, inquit, vultus eius, & despectus vnde nec reputauimus eũ. *Esai.53,3.*

2.de Ani.4. Ex forma externa, quã exemplar dicimus, ostẽdit Aristoteles, cur omnia viuentia perfecta, cõtinuatione quadam sibi similia procreare studeant, Vt sint semper inquit, hoc pacto, cõditionémque subeãt, quoad possunt, diuinam. Id enim appetunt vniuersa, gratiaque ipsius omnia agunt quæcumque secundum naturam agunt. Quasi dicat, vt imitentur, quo possunt modo, æternitatem primæ Caussæ, Huc spectat confirmatio illius diuinæ comminationis, Quicunque effuderit humanum sanguinẽ, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei, inquit, factus est homo. Et illud Domini apud Matt. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: Hoc est, vt imitemini patrem vestrum, qui tãta in eos qui se odio prosequuntur, conferre solet beneficia. Hnc latissimè probare poterimus verisimile esse eos quibus non parentes, aut reges aut prælati obtigerũt, bonos esse, quibus mali, malos. Maiores enim sũt quasi exẽplaria, quæ sibi minores imitanda ferè reponũt. *Gen.9.6.* *Matth.5.44.45.*

Locus ab Inesse ad Denominari. Ad hos formarum Locos reuocari possunt duo Aristotelici, qui appellari solẽt ab Inesse ad Dominari, & ab Appositione. Ex priori Loco huiusmodi ducuntur Argumẽta, Calor est in Igne, Ergo Ignis est calidus. Multis tamen conditionibus opus est, vt hic Locus sit tutus, Nec enim quia candor in aliqua Æthiopis particula reperitur Æthiops candidus est: nec quia rubor ad breue temporis spatium, est in eo qui pudore suffunditur, statim is ruber dicitur: nec si calor nonnullus sit in aqua frigida, vere dixeris eam esse calidam: nec actio est in eo qui patitur: idcirco illud agẽs, vel agere dicitur. oportet igitur, vt id quod inest insit simpliciter, non in minore parte (cum in maiore esse potest) non breuissimo duntaxat tempore, & quasi in transcursu, non admodum remissè, sed intensiùs, quàm cõtrarium, Quicquid igitur hoc modò inerit, id haud dubiè denominabit rem cui inest: non tamẽ erit necesse, vt quocũq; modo denominet sed certo quodam. Itaq; id, in quo est actio, non est appellandum agens, sed actum seu affectum actione. quod idem est, ac patiens. Contrà verò, id in quo est Locus non est dicendum Locatum, sed locans. *2.Top.1.* *Loci explicatio.*

Loci quem vocãt ab Appositione. *2.Top.4.loco 39.* Ex posteriori loco talia ducũtur Argumẽta, Paries est albus calce, igitur calx est alba: Cibus melle addito fit dulcis vel dulcior, quàm erat: Igitur mel est dulce. In quo Argumẽtãdi genere, nomine appositionis solet intelligi ea rei appositio, quę sit capax eius Denominationis, quę de re cui apponitur, cõcluditur. alia etiã nõnulla intelligi cõsueuerũt. Cęterũ nos iã ad argumẽta, quę ex Efficiẽte Caussa ducũtur veniamus.

De Argumentis ex Caussa Efficiente CAP. XXII. *Triplex Caussa Efficiens. 2. Phy 2.*

CAVSSA Efficiẽs triplex itidẽ (vt superiores) dici potest: Procreãs, Cõseruãs, & interimẽs. Quarũ singula genera in duo rursus genera diuiduntur, in Principales & Famulãtes. Principales, aut sũt Simpliciter Principales, qualis est solus Deus: Aut in certo quodã genere, vt Architectus inter omnes Fabros, qui in naui cõficiẽda operam ponũt. Famulãtes sũt, quæ Principalibus seruiũt, vt cœlestes substantiæ, Deo, & ij, qui ligna succidũt aut præparãt, Architecto. Reuocãtur ad Efficiẽtes Caussas Instrumenta omnia vt securis, terebra, & huiusmodi alia. Itẽ ij, quorũ concilio res geritur, vt Regum Consiliarij, Sed & Caussas meritorias, ad Efficientes reuocant Theologi.

Principales caussa. *Famulantes.*

Ex caussis procreãtibus, est illa reprehẽsio, qua Moses ingratitudinẽ Israëlitici populi ita concludit.[a] Generatio praua, atque peruersa hæccine reddis Domino popule stulte, & insipiẽs? Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te? Huc etiã spectat illud Pauli[b] Si delibatio sancta est, & massa: Si radix sancta, & rami. Ex negatione huius caussæ est illud Arist. Pisces non respirare, quia pulmonẽ non habent. Vnde quoq; Dñs,[c] Progenies viperarũ quomodo potestis bona loqui, cũ sitis mali? Et Pauli.[d] quomodo audiẽt sine prędicãte. Qui alio rursus loco sub quadã similitudine, ex negatione meriti cõcludit negationẽ pręmij, hoc modo.[e] Nõ coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Infinita sunt argumenta ex hoc caussarũ genere.

[a] *Deuter. 32. 5, 6.* [b] *Rom. 11. 16. De Resp. 1. 6.* [c] *Math. 12. 34.* [d] *Rom. 10. 14.* [e] *2 ad Ti. 2. 5*

Ex caussis Conseruantibus, est id quod docet Aristoteles, Homines diutius, quã alia quædã maiora animalia viuere, quia in homine melior est proportio, & qualitas humidi & calidi, quibus vita cõseruatur. Et illud, diuturnius esse Regnũ, quã alias Respublicas, quoniã à Caussis externis minimè omniũ deletur. Et illud, Cõseruari Resp. nõ solũ quia procul absũt ab iis quę interitũ afferũt, sed interdũ etiã, quia propè sunt, quòd timor interiore cura, Reipub. cõsulere cogat.

De Lõgit. & Breuitate Vitæ. 1. *5. Polit. 10.*

Ex Causis Interimentibus est Argumentum illud Aristotelis, Arbores lata folia habentes defrõdescere, quia succus in ea parte cõtrahitur, vbi folia cum extremis ramulis copulantur. Et illud, Maximè Respublica dissoluitur, si ius in ipsa violetur. Huc etiam pertinet illud Domini,[f] Omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur: & Domus supra domum cadet, &c. Magna vis Argumentorum ex hoc etiam Caussarum genere desumitur.

Locus Generationum & Corruptionũ *2 Top. 3. Loco. 31.* [f] *Luc. 11 18.*

AD Locũ Efficiẽtiũ Caussarũ, reuocatur Locus Generationũ, & Corruptionũ. Quin etiã Arist. hunc cum illo coniungit. Argumenta ex hoc loco desumpta, ad hũc modum tractantur, si generatio bona est. bonum est quod oritur: Sin mala illa, malum etiam hoc. Si Corruptio seu Interitus, bonus est: res quę interit, mala est. Sin malus ille hæc bona: Hîc licet ostendere quanto cũ desiderio, & auiditate debuit doctrina Christi seruatoris nostri excipi, cui[g] natiuitatẽ tãta cũ exultatione Angeli, Reges Pastores, cœlum deniq; & terra celebrarunt, cuius mortem indignissimam[h] muta etiam & sensus expertia elementa deplorauerunt, Hinc etiam ꝓbare possumus, pessimum & perniciosissimũ fuisse Iudã cũ eius natiuitas adeo fuerit detestabilis vt dixerit

[g] *Luc. 2. Mat* [h] *Matth. 27.*

[a] *Matt. 26. 24.* dixerit Summa veritas, [a] Melius erat ei, si natus non fuisset: [b] mors, adeo execranda, vt ipse desperatione actus semet laqueo suspenderit & miseram animam in suum locum id est, damnatorum, ruptis visceribus exturbauerit. Non negamus tamen, fieri posse, vt interitus rei bonæ, ratione aliqua sit malus, & malæ bonus. Mors enim Christi ratione salutis quam nobis peperit, optima fuit: & mors Herodis perniciosa fuisset, ac lugenda, si indigna illa nobiliũ strages secuta esset, quam ille morti proximus optarat, & sorori quasi testamento reliquerat. Sed hoc tantum dicimus, interitum rei bonæ, quà rei bonæ interitus est, esse perniciosum: rei autem malæ, quà malæ, esse bonum & optandum. Quæ moderatio in Generationibus etiam intelligenda est. [b] *Math. 27. 5 & Act. 1. 18.* *Iosephus lib. 17. antiquit. Iud.*

De Argumentis ex Fine. CAPVT. XXII.

FINIS *est Caussa Caussarum omnium.* Materia enim nisi Formam accipiat, rudis est atque informis. Forma verò, si desit Efficiens, numquam in Materiam inducetur. Efficiens denique, nisi finis cupiditate commoueatur, nihil vnquam efficiet. Est igitur finis, Caussarum omnium Caussa & principium. Nec caussarum modò est caussa finis, sed multo etiam magis Mediorum, quæ in finem destinantur. Exempli caussa habitatio non solum est Finis eius qui domum sibi extruit, itémque Formæ domus atque materiæ, in quam Forma domus inducitur, sed etiam (ac multo verius) ipsius ædificationis, qua & construitur domus, & habitatio paratur. Quo fit, vt ex Fine, quem nobis proponimus, non solum probare possimus quales cæteræ caussæ esse debeant, sed etiam qualia Media ad finem consequendum dirigenda sint, & præmittenda. *Finis caussa caussarum.*

Triplex finis. TRIPLEX igitur est finis. Alius est ea res, cui aliquid expetitur; quo pacto non solum Deus est finis noster, sed etiam alij homines, atque adeo nos ipsi nobis sumus fines. Nam & Deo gloriam, & proximis nobísque ipsis salutem optamus. Qua finis acceptione, vtitur Propheta cum his verbis Deum alloquitur, [c] Propter te sustinui opprobriũ, &c. hoc est ad tui gloriam & laudem, hæc omnia perpessus sum: & Paulus cum ait, [d] Omnia sustineo propter electos, vt & ipsi salutem consequantur: & Aristoteles cùm dicit, Omnia (scilicet artificiosa) sunt gratia nostri, sumus enim & nos quodammodo fines. Alius finis est res, cuius fruitio (vt sic dicam) aut vsus expetitur: quo pacto etiam Deus est finis noster, quia omnes volumus vt ipse seipso & nos ipso fruamur: Itémque vita, honores, diuitiæ, quibus tum alios vti, tum etiam nos ipsos cupimus. Qua significatione D. Augustinus, intelligit Deum esse finem nostrum, cùm ait, Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. Eodémque finis significatu, probat Aristoteles nec honores, nec diuitias esse hominũ vltimũ finẽ, quo nimirũ, vt summo bono frui debeat. Tertius, est ipsa fruitio, seu adeptio, aut vsus rei quæ desideratur: qualis est aperta Dei Optimi Maximi contẽplatio in futura vita, & possessio Virtutũ bonorum aut diuitiarum in hac. Qua finis vsurpatione vtitur Aristoteles, cùm docet cõtẽplationẽ Dei & Substãtiarũ separatarũ, vt [c] *Psal. 68, 8.* [d] *2. ad Ti. 2, 10* *2 phy. 2. 2.* *1. Cofes. 1. 3.* *1. Ethi. 5.*

in hac.

in hac vita haberi potest, esse vltimum finem hominis, etenim fidei lumine minimè edoctus, non potuit progredi vlterius vsum vero rerum aliarum, vt salutis, roboris, pecuniarum, & honorum non esse vltimum finem, sed aliquatenus requiri.

Ex fine primi generis, hoc est, ex re cui aliquid expetitur, concludere possumus hoc modo, Deus efficit omnia propter se, Igitur non est auctor peccati, quandoquidem peccatum in Deum referri non potest. Omnia sunt in Dei gloriā facienda, non est igitur Deus blasphemādus, Non est proferendum verbum otiosum, &c. Optas proximis bona, Ne sis igitur cuiquam occasio ruinæ: diligis te, Ne te igitur malæ cupiditatis veneno perimas,[a] Vis perfectus esse, vende omnia, & da pauperibus, & sequere Christum. *Argumenta ex fine primi generis.* *a Matt. 19 21.*

Ex fine secundi generis, ex re videlicet cuius fruitio aut vsus desideratur, sic licet Argumentari. Optas magna Contemne igitur parua. Vis abundè metere, Ne parcè igitur semina: Vis turrim ædificare Prius ergo computa sumptus: Vis bellum committere, vide non sit tibi maior exercitus cogendus. *Ex fine secundi generis*

Ex ipsa fruitione vel vsu, quem finem tertiū fecimus, ita colliges. [b] Optas Deum videre, esto igitur mundo corde: Vis esse particeps gloriæ Christi, patere igitur cū Christo. Ad locū finium reuocatur à quibusdam locus ab vsibus, eo quòd Vsus est finis officij, aut instrumenti, cuius est vsus: verùm cùm nomen Vsus, magis sonet Effectum quàm Caussam, ad locum potius Effectorum videtur pertinere. *b Matt. 5. 8.* *Ex fine tertij generis.*

De Vsu loci Caussarum. CAP. XXIII.

VT tamen ad certam aliquam Normam, tam variam ex hoc loco Argumentandi rationem redigamus, aduertendum est tribus modis posse Effectum ex caussa concludi: Primo quo ad potentiam, hoc est, quo ad posse esse, altero quo ad actum, siue imperfectum, quod est fieri, siue perfectum, quod est esse: Tertio quo ad aliquam affectionem ipsius, vt quo ad esse bonum vel malum. *Tribus modis Effectus ex Caussa concluditur.*

PRIMVS probandi modus hoc Pronunciato præscribitur ab Aristotele. *Primus modus.* *2. Phy. 3.*

CAVSSA *potens, & Effectus in potentia, simul sunt, aut non sunt.*

Hoc est, si iam extat caussa ad effectum edendum apta, dubium nō est, quin Effectus esse possit, modo non desint aliæ caussæ, quæ vt Effectus producatur, concurrere, ac conuenire debent, Quod si talis caussa non extat, nec Effectus esse poterit, saltem potētia propinqua de qua loquor. Remota enim, ac distanti potentia, potestatéve, dubium non est, quin Effectus, etiam dum caussa non extat, verè dicatur possibilis, modò caussa possit in rerum natura existere. Hinc suadebis posse Saracenos, Mauritaniæ incolas, ab Hispanis debellari, quia non deest Hispanis materia ex qua possint arma conficere: nec Duces periti, aut milites strenui & exercitati, qui possint bellum inferre: nec ignorant optimā belli gerendi formam: nec caussa, ob quam bellum inferendum sit, est iniusta. Hinc etiam probare quis posset, Abel non potuisse interfici gladio, quia nullus adhuc erat faber ferrarius, qui posset gladium cudere; vel quia nondum erat

materia propinqua gladij, ferrum videlicet ex priori materia conflatum.

Secũdus modus.

SECVNDVS probandi modus hoc altero Pronunciato significatur ab eodem auctore. *2. Phy. 3.*

Caussa in Actu, & Effectus in Actu simul sunt, aut non sunt.

HOC est, si Caussa iam edit Effectum, iam Effectus editur: si verò nulla edit Effectum, nec Effectus editur. Hæc plana sunt, ac similiter intelligenda in præterito, & futuro tempore, Vt si caussa edebat Effectum, vtique Effectus edebatur: si edidit, editus est si illa edet, edetur hic: Si ederit, editus erit. Vtor autem, Edendi verbo non autem efficiendi, ne de sola Efficiente Caussa loqui videar: quamquam inter vtrunque verbum, quod ad vsum attinet, perparum interest.

Non semper ex absoluta positione caussæ concluditur effectus.

EX caussa tamen actu edente Effectum, non semper concluditur Effectus in Actu perfecto, hoc est, non semper colligimus Effectum editum esse. Quamquã enim ex materia, & Forma, semper sic liceat Argumentari, Materia, aut Forma edit compositum, ergo compositum editum est: In Efficientibus tamen, & Finibus non valet, nisi earum editio sit ita perferecta, vt edi, & editum esse idem sint. Quo pacto sic licet concludere, Deus creat nunc animam, Ergo nunc anima perfectè est: Sol lucet, Ergo dies est. Deus apertè videtur à beatis, Ergo amatur. Licet quoque ex absoluta positione Caussæ, concludere Effectum, esse in esse perfecto, aut imperfecto: Verum hoc non fit, nisi cùm Argumẽtamur ex Caussis necessariis hoc est, necessariò edentibus Effecta sua, vt ex materia omnino disposita, aut ex quacũque Forma caduca & mortali, aut ex quibusdam Efficientibus, Vt si dicas, materia est summo calore affecta, Ergo ignis est. Anima leonis est in rerum natura, Ergo leo est. Sol est, Ergo lumen productum est, motus cœli est, Ergo sub cœlo res gignuntur, & intereunt. Dixi, Ex quacunque forma caduca, & mortali, quia in immortalibus non valet. Si enim dicas, Anima Socratis est, Ergo & Socrates, nil concludes. Differt hic modus Argumentandi à superiori, quod ibi argumentabamur ex Caussa in actu, hoc est, ex Caussa edente effectum, Hic autem ex caussa tantum absolutè posita in rerum natura.

Tertius modus.
2. Top. cap. 3. Loco 31.

TERTIVM modum Concludendi Effectum, ex Caussis, presse aliquantulum tradit Aristoteles, in Caussisque Efficientibus duntaxat his nimirum Pronuntiatis.

Quorum Efficientia sunt bona, ipsa sunt bona.
Quorum Efficientia sunt mala, ipsa sunt mala.
Quorum Interimentia sunt bona, ipsa sunt mala.
Quorum Interimentia mala sunt, ipsa sunt bona.

IDEM dicit de Generationibus, & Corruptionibus, seu Interemptionibus, vt supra retulimus. Priora duo Pronuntiata, cæteris etiam tribus generibus Caussarum accommodari possunt, latè tamẽ acceptis nominibus, Boni, & mali, vt nimirum, non tantum, Bona & mala in moribus, hoc est, laudanda & vituperanda comprehendant, sed etiam bona & mala, tum naturæ, tum Artis. Exempla. Hic seruus habet firmã corporis constitutionem, Ego est vtilis: Hic est valetudi-

narius,

narius, Ergo inutilis. Hic equus habet aptam formam, proportionémq; membrorũ, Igitur bonus: Hic ineptam, Ergo parũ valet. Milites ſunt vtiles Reipublicæ, Ergo & bellum. Venefici ſunt pernicioſi, Ergo & veneficia: Bona eſt vita cœleſtis: Ergo boni ſunt labores, quos iuſti pro ea perpetiuntur: Nil prodeſt ſuperba vita, & diuitiarum iactantia nil confert, Vana eſt igitur omnis cura, & ſolicitudo conquirendi ſuperbos honores, & arrogantes diuitias.

Ex Arte ſimilia exempla peti poſſunt, vt hic paries eſt ex lapidibus, & calce cõſtructus, Ergo bonus: Hic ex luto, ergo nil valet, &c.

EXEMPLA reliquorũ duorum Pronuntiatorũ hæc ſunt, Reges, qui maleficos non patiũtur viuere ſunt boni, ergo malefici mali. Tyranni, qui Chriſtianos trucidabant, erãt Chriſto deteſtabiles, Ergo Chriſtiani amabiles. Cæterũ cũ audis, Quorũ Cauſſæ ſunt bonæ ipſa eſſe bona, ſubaudi, qua ratione à bonis cauſſis proueniunt. Nã & ſi à bonis cauſſis mala quædã naſcuntur, vt à viris probis leuia peccata, nõ tamen ab illis proueniũt, qua ex parte ſunt bonæ, Sæpè etiã effectus, qui ab vna cauſſa nõ malus naſceretur, ab alia mala vitiatur, vt ſi quis reſtituat alienũ gladiũ, vt homicidiũ aliquod perpetretur. Quinetiã ſæpenumero, cũ cauſſæ omnes ſunt bonæ, mala vna circunſtãtia poteſt effectũ reddere vitiosũ. Itaq; ſi cauſſa eſt bona, effectúſq; ab ipſa prouenit. qua ex parte bona eſt, tũ demum erit bonus ſi aliũdè nõ vitietur. Hinc facilè colliges quo pacto reliqua Pronuntiata ſint intelligenda. Aduerte tamen hoc loco, ſub iis quattuor Pronuntiatis generalibus, plurima ſpecialia cõtineri, vt, quorũ cauſſæ ſunt honeſtæ, ipſa quoq; ſunt honeſta: Quorũ vtiles, & ipſa ſunt vtilia: Quorum iucundæ, & ipſa iucunda: Quorũ in pretio habitæ, & ipſa in pretio habentur: Quorum magni conſtant cauſſæ, & ipſa magni conſtant, Atque ita in cæteris pronuntiatis. Quod vtique dixerim, ne exiſtimes, quod nonnulli Ariſtoteli obiiciunt, anguſtam valde, ac ieiunam materiam his Pronuntiatis contineri. Aliæ quoque Enuntiationes porponi poſſent, aliis atque aliis effectorum conditionibus colligendis, vt Ad cuius Artis materiam pertinent Cauſſæ ad eandem pertinent Effecta: Quorum Cauſſas facilius aſſequimur, ea facilius ſcientia tenere poſſumus, & aliæ quamplurimæ, Sed hæ omnes in hoc generali Pronuntiato continentur.

Explicatio pronũtiatorũ.

Quam latè pateant propoſita pronunciata.

Cuius conditionis eſt Cauſſa, eiuſdem ſuo quodam modo eſt Effectus.

Generale pronuntiatũ non ſegniter notandum.

QVOD quo pacto ſit intelligendum, in aliaque atque alia deducendum, iudicio magis expendendum eſt, quàm Documentorum multitudine explicandum. Sed iam Effectorum locum, qui huic proximus eſt breuiter luſtremus.

De Loco Effectorum. CAP. XXIIII.

QVAM multa ſint Effectorum genera, ex ipſa Cauſſarum multitudine nullo negotio intelligi poteſt. Cùm enim cauſſa & Effect⁹ mutuo ſe reſpiciãt, quã multiplex fuerit Cauſſę nomẽ, tã multiplex ſit nomẽ effectus neceſſe quin & vſus loci huius idẽ eſt ac ſuperioris, ordine dũtaxat Pronun-

Vsus loci ab Effectis. tiatorum conuersio. Nam vt ex caussis sic argumentabamur, Dantur caussæ quæ ad effectū edendū aptæ sunt. Ergo effectus esse potest, sic ex effectu possumus concludere, Effectus esse potest, Ergo dantur caussæ à quibus prouenire possit. Atq; ita in cæteris pronūciatis. Nisi quòd hoc plus vitium habet Argumentum ex effectis, quòd cùm non ex quauis caussa colligamus effectum esse, vel fore, vt ex Deo, Creaturā, ex quouis tamen effectu colligimus caussam esse, vel fuisse, vt ex creatura, Deum, & ex pictura, pictorem item cum ex bonitate, seu perfectione Caussæ efficientis, non possimus colligere maiorem perfectionē effectus, nec necessariò æqualem, ex perfectione tamen effectus, concludimus aut maiorem, aut certè æqualem perfectionem efficientis caussæ. Itaque cùm vsus loci huius ex superiori pateat, satis erit, si ex quattuor effectorum Classibus, nonnulla exempla subiiciamus. *Nota hæc.*

Ex Effectibus Materiæ sic licet concludere. Hæc res genita est: Ergo ex alia præcedente, quę interiit est genita. Interire potest, igitur materia constat. Est densa: igitur habet multum materiæ. Rara, ergo parum. Grammatica distinguitur à Rhetorica. Igitur Oratio emendata, circa quam versatur Grāmatica, distinguitur ab oratione ornata, quæ sub Rhetoricæ considerationem cadit.

Ex Effectibus Formæ hoc modo. Conchilia sentiunt, habéntque & se quēdam motum: Ergo habent animam. Alia est proprietas terræ, alia lapidis. Igitur alia est forma essentialis illius, alia huius. Hæc arca est omnium, quæ æqualem ambitum habent, capacissima, Est igitur rotunda. Hi characteres sunt inæqualis magnitudinis, ergo & ipsorum typi. Tabernaculum Moysis habuit aureum candelabrum: Ergo & exemplar eius, quòd Moysi in monte monstratum est.

Ex Effectibus Efficiētis hoc modo, Deus produxit omnia ex nihilo. Habet igitur potestatem infinitam. Ex quo effectorum genere sunt quam plurima exempla in sacris litteris: vt est illud. [a] Non accipies personam, nec munera, quia munera excæcant oculos sapientum. & mutant verba iustorum. Et illud, [b] Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat? Et illud, [c] Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nónne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

a *Deu.* 16.19
b *Psal* 93. & 9.
c 1. *Corin.* 3.

Ex Effectibus finiū, qui quidem propriè sunt media destinata in finem, sic licet argumentari. Hic Rex parat arma, & cogit exercitum. Igitur vult bellū inferre, aut propulsare. Hic amicus arripit quācumque occasionē expostulandi cū amico. Ergo cupit ab amicitia eius discedere. Vnde illud, [d] Occasiones quærit, qui vult recedere ab amico. Hinc etiam licet concludere, hic homo seruat diligenter mādata Dei, ergo proponit sibi cœlestē vitam. Hic Christi consilio persuasus, distribuit omnia in pauperes. Vult igitur sequi Christum.

d *Pro.* 18.1.

Hvc spectant Argumenta ex vsibus, Cuius hæc sunt Capita:

Cuius vsus est bonus, id bonum est.
Cuius vsus est malus, id malum est.

Argumenta ex vsibus.

Hinc probamus Dialecticam esse vtilem, quia vsus eius vtilis est (tradit

eſt (tradit enim inſtrumenta diſquirendi omnibus in rebus veritatē) Sophiſticen verò pernicioſam quia vſus eius eſt pernicioſus, cū decipiat homines, atq; deludat. Hic tamē nomine Vſus, intellige vſum rei, quē ipſa per ſe atque ex natura ſua ſibi vēdicat, alioqui ex malo vſu Iuriſperitiæ, aut Medicinæ, aut eloquentiæ, quibus multi abutuntur ad aliorum perniciem, licebit concludere has artes eſſe pernicioſas, Contráq; ex bono vſu illatarū iniuriarum, odij, & inimicitiarum, quas probi homines patienter ſuſtinent, licebit colligere iniurias, odia, & inimicitias eſſe res bonas. Quod abſurdiſſimum eſt, hoc cùm non animaduertant cæci hæretici noſtri temporis, ex abuſu Sacerdotij, Pontificatus, & aliorum ſacrorum Miniſteriorū, ac piorum exercitiorum Eccleſiæ, quo non pauci notantur, & arguuntur, colligunt quaſi ex proprio harum rerū vſu, tollenda omnino eſſe de medio hæc ſacra miniſteria, & pia exercitia. Quod quanta ſit abſurditate, ac cæcitate plenū, dici non poteſt, quia vna excepta Virtute (qua quidem nemo, qui ea præditus ſit, malè vti poteſt) nulla res adeò eſt bona, & excellens, vt ea praui homines abuti non valeant. Reſtāt ex connexis, antecedentia, & conſequentia, de quibus iam dicendū eſt.

Error Hæreticorū noſtri temporis.

Ariſt. 1. Rhe. ad Theod. 1.

De Locis Antecedentium, & Conſequentium. CAP. XXV.

ANTECEDENTIS & Conſequentis vocabula, non accipiuntur hoc loco, pro duabus præcipuis partibus argumentationis, quarum altera ex altera efficitur (ſic enim omnia Argumenta eſſent ab Antecedentibus, ex quo fieret, vt omnes loci, eſſent loci Antecedentium) ſed accipiuntur pro rebus quæ neceſſario antecedunt, aut ſequuntur aliquid in quæſtione poſitum. Vt ſi Quæſtio ſit, vtrum aliqua virtus ſit homini naturalis nécne, licebit partem affirmantem ſic ſuadere ex Antecedente virtutis. Iuſtitia eſt homini naturalis (alioqui vita ciuilis, quæ ſine Iuſtitia conſtare non poteſt, nō eſſet hominibus naturalis.) Omnis autem Iuſtitia eſt virtus, igitur aliqua virtus eſt naturalis homini.

Quo pacto antecedentis, & conſequētis, vocabula hic ſumūtur.

Ex Conſequente autem virtutis, hoc modo, Omne quod eſt rationi conſentaneum, eſt homini naturale, (cùm homo ſit animal rationis particeps.) Omnis autem virtus eſt rationi conſentanea, igitur omnis virtus (nedum aliqua) eſt naturalis homini.

Duo genera antecedentiū & conſequentium.

Vt ergo intelligas qualiſnam ſit vſus horum locorū, aduerte Antecedentium (vt hoc loco ſumūtur) duo eſſe genera, totidemq; conſequentiū. Antecedens vno modo, dicitur res ex qua neceſſario ſequitur aliud, ſiue ordine attributionis: quo pacto iuſtitia eſt Antecedens virtutis, cùm virtus neceſſario de iuſtitia, ac vniuersè prædicetur, ſiue ordine temporis, quo pacto vulnus in corde, eſt Antecedens mortis, quia neceſſario mors breui conſequitur. Alio verò modo, Antecedēs dicitur res, quæ neceſſario danda eſt, ſi aliud dandum eſt. Quo pacto Adoleſcentia eſt Antecedens Iuuentutis, & fundamenta ædificij. Si enim infans futurus eſt iuuenis, neceſſe eſt, vt prius adoleſcat. Itémque ſi ædes futuræ ſunt, neceſſario ante iacienda ſunt fundamenta.

CONSEQVENS quoque duplex eſt. Vel id quod neceſſario ex Antecedente prioris generis conſequitur, vt virtus comparatione

Iustitiæ, & mors respectu vulneris in corde. Vel id quod necessariò requirit Antecedens posterioris generis, vt iuuentus, adolescentiam & ædificium fundamenta.

Quibus nominibus distingui possent. ANTECEDENTIA & Consequentia prioris generis, vocari possunt Antecedentia, & Consequentia simpliciter. Posterioris aut generis, Antecedentia, & Consequentia ex hypothesi, seu cõditione.

Vsus antecedentium, & consequentiũ simpliciter. VSVS Antecedentium & Consequentium simpliciter (quæ magis propriè Antecedentia & Consequentia dicuntur) his duobus Pronuntiatis traditur ab Arist. 2. Top. libro. *2. Top. cap. 2 loco 17.*

Posito Antecedente, necesse est poni Consequens.

Sublatò Consequente, necesse est vt tollatur Antecedens.

EXEMPLA. Iustitia est virtus: Ergo rationi consentanea: Iustitia non est rationi consentanea. Ergo nec virtus. Habet vulnus in corde: Ergo breui morietur: Non morietur breui: Non habet igitur in corde vulnus.

Ad Ro. 8. 17. HVC spectat Argumentatio illa Pauli. Si autem filij, & hæredes, in
Ibidem 7. qua ex re Antecedente, concludit Consequentẽ. Et illa Sapiẽtia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta, nec. n. potest. In qua ex negatione rei cõsequentis, tollit antecedentem. q. d. Non potest esse subiecta. Nõ est igitur subiecta. *Nota.* si tamẽ antecedens, & Consequens æqualia fuerint, hoc est, Cõuertibilia, vt Dialecticus, & disserẽdi artifex, licebit sublata re quæ erat Antecedens, tollere eã quæ fuit Consequens & posita Consequente, ponere Antecedentẽ. Qui
Ioan. 8. 47. modi colligendi cernuntur in verbis Domini apud Ioannem: Cum enim dixisset: Qui ex Deo est, verba Dei audit, statim subiecit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Quibus verbis tollitur res quæ fuit consequens, quia tollitur antecedens. Cùm autem
Ioan. 14. 21. dixisset: Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me, paucis interpositis, ex re quæ fuerat Consequens, posita, intulit antecedentem hoc modo: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.
Ibidem 23. Nota. Licebit etiam ex Consequente, quod latius pateat, posito, ponere antecedens, si Consequens vniuersè accipiatur, vt cùm paulò ante dicebamus: Omne quod est rationi consentaneum, est homini naturale. Omnis autem virtus est rationi consentanea, omnis ergo virtus est
Ad Rom. 10. & 18. homini naturalis. Quale etiam est illud Pauli: Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum, quasi dixerit, omnes nationes audierunt. Ergo gens Iudæorum.

Vsus antecedentium, & consequentiũ ex hypothesi. Cap. 12. VSVS verò Antecedentium & Consequentium ex hypothesi, est omnino superiori oppositus. Quem ex secundo Posterioris Resolutionis libro, his duobus pronuntiatis licet colligere.

Sublato Antecedente, necesse est tolli Consequens:

Posito Consequente, necesse est poni Antecedens.

EXEMPLA. Hic infans non adolescet, ergo nec Iuuenis erit: Iuuenis erit, ergo & adolescẽs. Ædificanda est domus, ergo iacienda sunt fundamenta, fundamenta non ponentur, ergo nec domus ædificabitur. Hic verè amisit bona sua, ergo possidebat: Nil possidebat, ergo
a 4 Re. 5. 25. nil amisit. Huc spectat illa mẽdax excusatio Giezi, [a] Non iuit seruus

tuus

tuus quoquam. Rogauerat Elizæus. Vnde venis Giezi? Tum ille, quia redire aliunde non poterat, nisi ante iuisset, negauit antecedens, vt Elisæus, negatũ Consequens intelligeret. Illud quoq; Pauli,[a] Quomodo inuocabunt eum in quem non crediderunt? eodẽ modo tractatur. Cum enim credere sit antecedens inuocationis, qui non credunt, inuocare non possunt. Illud verò Domini, [b] Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, ex Consequente posito ponit Antecedens.

a ad Rom. 10. & 14.

b Mat. 19. 17

QVOD si quis obiecerit, hoc Argumentum duci ex loco finium, non igitur ex hoc: Occurrendum erit alia, & alia ratione, idem Argumentum ex diuersis locis desumi posse. Qua igitur ratione ex fine colligit medium, ad locum finiũ pertinet. Qua verò ex Consequente, huius generis posito ponit antecedens, ad locum Consequentiũ spectat. Sæpe etiam re distinguuntur huiusmodi argumenta. Nam hæc argumentatio: Obiit. ergo vixerat, est ex Consequente, non autem ex fine, quippe cùm mors non sit finis, hoc est, caussa finalis vitæ, quod rectè docuit Aristoteles irridens illud Poëtæ. Extremum ob quod natus erat, fatumq; petiuit, hoc est, mortem. Modo eodem, dissolues id quod quis obiiceret Argumentum illud, Iustitia est virtus, ergo rationi consentanea, non pertinere adhunc locum, quia pertinet ad locum Totius vniuersalis, & alias sexcentas huiusmodi cauillationes.

Obiectio. Solutio animaduertẽda.

2. Physic. 2. Text. 23.

EST autem perutile quod idem argumentum in multis locis reperiatur, multisq; sint aditus, & viæ vnius inueniendæ rei, vt si vno in loco, vel scrutandi negligentia, vel quærendi festinatione, quod optamus, non inuenerimus, altera tamẽ via, tertiave tentãtes, offendamus.

De Locis Præcurrentium, Comitantium, & subsequentiũ. CAP. XXVII.

EX Coniunctorum locis restat vnũ, quem circunstantium nominauimus, atque vt amplam regionem, in tres angustiores diuisimus, vtpote in locũ præcurrentiũ, Comitantium & Subsequentium. Circũstantia, quæ Cicero Adiuncta vocat, sunt ea, quæ cum re quidem cohærent, sed tamen non necessariò: qua ratione distinguuntur hi loci à Connexorum locis. Horum igitur quædam antecedunt rem, vt portenta, nobilitas maiorum, dies natalis, educatio, consuetudo, prouocatio, & huiusmodi alia, quæ omnia Præcurrentia dicuntur. Quædam Comitantur, vt locus, tempus, occasio, socij, dignitas, officium, apparatus, & cætera id genus, quæ non sine caussa Comitantia vocauimus. Alia sequuntur, vt laus, diuitiæ partæ, infamia, reprehensio. exhaustum patrimonium & huiusmodi alia, quæ appellauimus Subsequentia, Hinc probat Orator, hominem perpetrasse homicidium, quòd paulò antè colloquutus clàm fuerit cùm amicis, quod de nocte domum exierit, quòd auditus sit subinde pedum strepitus, armorum strepitus, quòd posteà latebras quæsierit, quòd inuentus, expalluerit, aut rogatus, titubauerit, &c. Quæ quidem Argumenta, & si necessaria non sunt, sæpè tamen probabilitatem afferũt, sæpiùs suspicionem mouent. Proinde & si Dialecticus eorum inuentionẽ docet: Orator tamen sæpiùs inuentis vtitur. Verumenimuero si multa

Circunstãtia quæ. In Top.

Præcurrẽtia. Comitantia.

Subsequẽtia.

Orator sæpiùs

Quam Dialecticus sitatur hoc loco. multa ex his ad eandem conclusionem iungantur, semper probabilitatem aliquam faciunt, vt meritò dicere possis, nō modo eorū Doctrinam, sed vsum etiam à Dialectico nō esse alienum, Præssius hæc alij ex Aristotele secundo Rhetoricorum libro accipiunt, cùm vocant Communiter Accidentia, hoc est, quæ maxima ex parte rem antecedunt, aut Comitantur, aut Subsequuntur. *Cap. 23.*

Pronuntiata huius loci. PRONVNTIATA, quæ huius loci vsum doceāt, nulla sunt certo numero cōprehensa. Sed referenda huc sunt multa probabilia prouerbia, quale est illud Dauidicum,[a] Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, cum peruerso peruerteris. Omnia tamen in hoc vno generali Pronuntiato intelligi vtcunque possunt. *a Psal. 17. 26. 27.*

QVALIA sunt Circunstantia, talem verisimile est esse rem, quam circunstant.

b Exo. 32. 6. b Ex præcurrentibus est illud in Exodo, Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Et illud Pauli.

c Gal. 5. 15. c QVOD si inuicem mordetis & comeditis, videte ne ab inuicem consumimini. Et illud Domini apud Mattæhum,

d Mat. 16. 2. 3. d FACTO vespere dicitis, serenum erit, rubicundum enim est cœlum. Et mane, hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli diiudicare nostis, signa autem temporis non potestis, hoc est, num prope sit mundi redemptio, & salus?

e Matt. 18. 10. Ex comitantibus est illud,[e] Videte ne contemnatis vnum ex pusillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Et illud Petri in die Pentecostes,[f] Non enim sicut vos existimatis hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia. *f Act. 2. 15.*

Physiognomica Aristot. in Physiognom. HVC pertinent signa Physiognomica, quibus naturale ingenium cuiúsque coniectāt Physici. Exempli caussa coniectat Arist. eos, qui frontem habēt paruam, indisciplinabiles esse, qui valde magnā tardos, qui rotundam, insensatos, qui minus planam, sagaces, qui quadratam & moderatam magnanimos. & alia quamplurima.

g Ecc. 5. 8. 9 Ex subsequentibus hæc sunt.[g] Non tardes cōuerti ad Dominum & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius. Et illud

h Ad Rom. 6. 21. Pauli,[h] Quem ergo fructū habuistis in illis, in quibus nūc erubescitis? Nā finis illorum mors est: & quæ sequuntur vsque ad finem capitis. Illud quoque Augustini in laudem B. Laurentij, necesse, inquit, erat, vt initia bona fierent, quorum finis est optimus subsequutus: & martyres eos non solū fuisse cū passi sunt, sed etiam martyres Christi fuisse cum viuerent, &c. Latissimè patent hi loci, qui eo etiam frequentius, quam cæteri sunt in vsu, quò patentiores sunt, & facilius Argumenta suppeditant.

SED iam ad locos Disiunctorū Argumētorū ingrediamur, primūque videamus Consentanea, ex quibus statim sese offerunt Similia.

De Loco Similium. CAP. XXVII.

Similia, quæ dicuntur hoc loco. SIMILIA hoc loco nō tātum dicūtur ea, quorū eadē est qualitas sed ea omnia, quibus aut vnū aliquid cōuenit, aut certe plura, quę ἀναγολίαν proportionémve aliquā inter se habēt. Verbi caussa, duæ res candidæ

res cãdidæ,quà cãdidæ,sunt duo æqualia corpora duo animalia eiusdem speciei, dicuntur similia,quoniã eandem qualitatem, aut quãtitatem,aut essentiã communẽ habẽt.Mens vero,& oculi, serenitas, & tranquillitas numerantur in Similibus,quoniam etsi quà eiusmodi sunt nil vnum commune habent,sed diuersas essentias & conditiones habent tamen quandam inter se proportionem,Vt enim mẽs se habet ad animũ,sic oculi quodammodo ad corpus,atq; quod est in aëre serenitas,idem proportione quadam est in mari tranquillitas.

Vsum igitur huius loci duobus Pronuntiatis tradit Aristoteles. *Vsus loco. 2.Top.4.loco 32.*

Quod in vno Similium valet, valet in cæteris,

Quod non valet in vno nec in cæteris.

EXEMPLA Corpus regitur oculis,Ergo animus mente gubernãdus est. Si nauiculatores sua opera & industria possent mare trãquillum facere,id magnopere curarent: Igitur cum ij qui in reipublicæ administratione versantur pacem omnium ordinum, obseruandis legibus consequi valeant.Si id non faciunt,reprehensione sunt dignissimi.Vt vascula oris angusti superfusam humoris copiã respuunt *Quint. lib.1.* sensim autem influentibus,vel etiam instillatis complentur: Sic tenera puerorum ingenia grãdia non statim percipiunt quæ tamen pedetentim progrediendo facile addiscunt:

HVC spectat totum genus exemplorũ, quod quartam Argumẽtionis formã superiori lib.fecimus,siue propriè dicãtur exẽpla siue Parabolæ siue Apologi. Quinetiam non desunt, qui dicãt exẽplum, nullã esse Argumentationis formã,sed totum ad materiã huius loci pertinere de qua re alibi disputandum est.Sunt vero hoc ex loco tã multa in diuinis Scriptis Argumenta,vt passim omnibus sint obuia Hinc cõcludunt apud sapientẽ impij in inferno positi,res caducas, quibus se totos tradiderunt nihil sibi contulisse. [a] Transierunt inquiunt omnia illa tanquam vmbra,& tanquam nuncius præcurrens, & tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam cuius cum præterierit, non est vestigium inuenire, nec semitam carinæ illius, &c.Et post pauca id confirmat Sapiens,[b] Quoniã,inquit,spes impij tanquã lanugo est,quæ à vento tollitur:& tãquã spuma glacialis,quę à procella dispergitur,& tanquã fumus qui à vento diffusus est:& tãquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis,Paulus ad Corinth. [c]Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit, Expurgate igitur vetus fermentum,vt sitis noua conspersio. Et infra [d] Quis militat suis stipendiis vnquam,quis plãtat vineam,& de fructu eius non edit?quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt?& qui sacrario deseruiunt,cum altario participant.Ita & Dominus ordinauit iis qui Euãgelium annunciant,de Euãgelio viuere.

Huc spectat totum Argumentationis genus.

a Sapie.5.9.10.

b Ibidem 15.

c ad Cor.5.6.7.

d & Cap.9.7.13.14.

LATISSIME vero,patet huius loci vsus in colligẽdis attributis vnius analogi,ex attributis alterius.Vt ex cõditionibus gubernatoris dirigentis nauẽ cõditiones Regis gubernantis Rẽpublicã: Et ex iis quæ cõueniunt pastori ea quæ cõueniunt Episcopo:Et ex effectibus panis,effecta corporis Domini. Et ex proprietatibus seminis, pro-

prietates Verbi Dei: Et ex variis qualitatibus terræ, in qua semẽ suscipitur, quàm varij sint affectus auditorum diuini Verbi. Quo vsu nullus propè dixerim est feracior, aut felicior in hoc locorũ campo.

Rodolph 1. de Inuen. 26.

NON desunt tamen qui dicant, omnium locorum, è quibus ducuntur Argumenta, nulli ferè minus esse virium contra renitentem auditorem quàm similitudinis, ad eum vero, qui sponte sequitur, docendúmq; se præbet, nullum esse accommodatiorem. Aperit enim rem, si rectè adhibeatur, & quandam eius imaginem subiicit animo vt cum assentiendi necessitatem non afferat, afferat tacitum dissentiendi pudorem: Verum si Similia, qua ex parte Similia sunt, probè teneantur, non est vsque adeo infirmum hoc Argumentorum genus, vt etiam renitentem auditorem reuincere non possit.

Documẽtum animaduertendum.

De Loco maiorum. CAP. XXVIII.

Discrimen triũ sequentium locorũ à superioribus.

ARGVMENTA, quæ ex locis hactenus inuentis eruimus, nõ desumebantur ex tota Quæstione, sed ex Subiecto, aut Prædicato Quæstionis. Aut enim erant Definitiones, aut Descriptiones, aut Notationes eorũ quæ in quæstione concludenda subiiciebantur, vel prædicabantur, aut modo aliquo affecta ad ea quæ subiiciuntur, aut prædcantur. Nunc incidimus, in loca ex quibus quæ depromuntur Argumenta affecta sunt ad totam Quæstionem concludendam, hoc est, ad ipsam totam conclusionem.

NAM maiora, quæ nunc primum occurrunt dicuntur ea, quæ maiorem habent probabilitatem, quã ea Enuntiatio, quæ concludenda & confirmanda est: minora, quę minorem: Paria, quæ parẽ seu æqualem. Ex maioribus huiusmodi Argumenta ducuntur, Si Mazaganũ non fuit à centum viginti milibus expugnatum non expugnabitur à viginti milibus. Si in diuitiis, adiuncta etiã potestate ac honoribus, non est summum bonum, Qui fieri potest, vt in diuitiis hominis obscuri, ac priuati, situm sit? Si eloquentia Ciceronis non potuit persuadere Octauio, in quẽ maxima beneficia contulerat, ne se traderet superbo ac impotenti hosti Antonio, qui conuenit, vt Rex vincatur nudis precibus, ne tradat iustissimæ neci regiæ Maiestatis proditorẽ.

Huius loci Vsus in hoc vno Pronuntiato positus est.

Hoc pronunciatum tribus explicat Ari. 2. Top. extremo. c.

Si id quod verisimilius videtur, non est verum, nec id quod minus videtur verisimile.

ITAQVE tractatio huius loci tota est negatiua. Huc spectat illud fratrum Ioseph ad dipensatorem, [a] Pecuniam quam inuenimus in summitate saccorum, reportauimus ad te de terra Chanaam, & quomodo consequens est, vt furati simus de domo domini tui aurum, vel argentum? Et illud domini apud Ioannem. [b] Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cœlestia, credetis?

a *Gen. 44. 8.*
b *Ioan. 3. 12.*

De loco Minorum. CAP. XXIX.

QVo autem pacto tractanda sint Argumenta ex loco Minorum, his exemplis intelliges. Si parua sæpè Lusitanorum classis, Turcarum in India impetum fregit, Cur modo id non facient omnes Orientis vires? Si pro Christo contemnẽda est vita Cur non pecunia? Si pro inimicis orandum est, Cur amici odio persequendi

sequendi

sequendi? Itaque tractatio Argumentorum huius loci est omnino opposita superiorum tractationi. Tota enim est affirmatiua, cùm illa sit prorsus negatiua. Potest igitur hoc vno Pronuntiato doceri.

Si id quod minus verisimile est, verum est, & id etiam erit, quod magis verisimile videtur.

HVC spectat illud Mosis, iam iam morituri ad populum Israeliticum,[a] Ego scio cõtentionẽ tuam, & ceruicem tuam durissimam: Adhuc viuente me, & ingrediente vobiscum, semper contentiosè egistis contra Dominum, quantò magis cùm mortuus fuero? Et illud Ionathæ,[b] Turbauit, inquit, pater meus terram, vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei eò quòd gustauerim paululum de melle isto. Quanto magis si comedisset populus de præda inimicorũ suorum? nõnne maior plaga facta fuisset in Philistim? Et illud Domini apud Matthæũ,[c] Si ergo vos cũ sitis mali nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester qui in cœlis est, dabit bona petẽtibus se? Et illud Bernardi in verba ea Domini: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.[d] Quomodo, inquit, potabis Domine desiderantes te torrente voluptatis tuæ, qui sic perfundis crucifigentes te oleo misericordiæ tuæ.

Hoc docet Aristo. tribus itidem Pronuntiatis.

a Deu. 31. 27. *b 1. Reg 14 29. 30.* *c Matt. 7. 11.* *d Bernar. de Passione Domini se. 4.*

ALITER accipiuntur à [e] multis nomina, maiorum, & minorum, alitérque hi duo loci explicantur, atque tract. n. ur: Cæterùm nos Aristotelem, quasi in hac re luculentius & melius loquutum (vt alias docebimus) libenter sequimur.

e Cice. in To. Quint. lib 5. cap. 10. Rodolph. 1. lib. 25. & Alij quidã ex Recẽtioribus.

De Loco parium. CAP. XXX.

ARGVMENTA ex loco Parium hoc modo explicantur, Si abstinentia Virtus est continentia erit. Si iactantia Virtus non est, ne Hypocrisis. Quæ pœna aduersus interfectorem patris iusta est, eadem aduersus matris. Si filius patris iussa contemnere non debet, nec matris. Si Virtus amplectenda est, Vitia repudianda. Si duces, non ideo mali habentur quòd interdum superantur, cur Philosophi male audiunt, si aliquando falluntur? Itaque hic locus tum affirmatiuè, tum negatiuè tractatur: id quod Aristoteles tribus Documentis enucleatè docet. Possunt tamen illa hoc vno expeditius & planius significari.

Retho. 24. *Aristot. 2.* *Vsus loci 2. Top. c. 4.*

Si data Propositio vera est, aut falsa, ea etiam quæ videtur æquè probabilis, vera erit aut falsa.

HVC spectat illud Sapiẽtis ita dicentis: Quia vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cũ vobis id quod timebatis, aduenerit. Et illud Nolite iudicare, & nõ iudicabimini, nolite cõdẽnare, & nõ cõdemnabimini: dimittite, & dimittemini: date & dabitur vobis. Nõ immeritò autẽ hæc, & alia huiusmodi Argumẽta quibus in Sacris Litteris ex meritis cõcludũtur præmia aut ex peccatis supplicia dicuntur ad hunc locum pertinere: quia & si præmia cœlestia sunt maiora meritis & supplicia inferiora delictis, diuina tamẽ largi-

Prouer. 1. 24. 25. 26. *Luce 6. 37. 38.*

tate ac misericordia illud efficitur, secundum quam inter hæc cernitur ratio iustitiæ, acproinde æqualitatis.

Ad vsum huius loci pertinet illud pronunciatum, quod Aristot eodem loco affert.

Si incrementum prædicati sequitur incrementum subiecti, prædicatum sequitur subiectum. Quod si incrementum non sequitur incrementum, nec prædicatum sequetur subiectum.

Vt si maior virtus, est melior, aut maxima, optima. Virtus vtique est bona. Est enim par ratio. Quòd si maior non esset melior, aut maxima, optima, nec virtus omnino esset bona. Sunt enim & hæc paria

Reciprocatio Pronuntiati. 1. Top. 4. Reciprocatur etiam hoc pronuntiatum in hunc modum, si prædicatum sequitur subiectum, incrementum prædicati, sequetur incrementum subiecti. Quod si prædicatum non sequitur subiectũ, nec incrementum sequetur incrementum. Quod quidem sic efferri solet, vt simpliciter ad simpliciter sic magis ad magis, & maximũ ad maximũ: vt si facere iniuriam est malum, maiorem facere, peius erit & maximum, pessimum. Sed hæc reciprocatio non ad hunc locum, sed ad tractationem rationis comparatæ, quam infrà subiiciemus, pertinet.

D. Th. 3. cõt. gen. 139. Verum tam pronnntiatum ipsum, quàm eius reciprocatio, intelliguntur in iis quæ prædicantur per se. Alioqui non vsquequaque veritatem continent. Nec enim rectè dixeris: Maior vini vsus est peior, aut maximus pessimus, Igitur vsus vini est malus: Nec item, exercitatio corporis est bona, Igitur maior, est melior, & maxima optima: caussa est, quia nec maiori vsui vini conuenit per se, vt sit peior, aut maximo, vt sit pessimus. Nec exercitatio corporis est per se bona, sed per accidens: alioqui omnis exercitatio corporis esset bona, & omnis vini vsus malus. Videntur etiã ex hoc loco depromi Argumẽta ex Transsumptione, quibus propositum suademus in ea re, in qua ex concessione alterius, par sit ratio. Vt si quis probet eamdẽ facultatem naturalem (vt aspectum aut gustatum) esse contrariorum, vt inde probatum relinquat: Contrariorum eamdem esse scientiam. Id enim rectè concludetur, quia is, cui suadere principale propositum volumus, asserit, sibi fore satisfactũ si naturalis aliqua facultas, contrariorum esse confirmetur. Argumentum igitur, quod probandæ munus principali conclusioni, ad quam disputationem transferimus adhibetur, ex loco parium videtur desumi, non quidem qua ratione immeditatam, minúsque principalem conclusionem suadet, sed qua principalem, in qua par esse ratio censetur. Sic qui hoc modo argumentatus fuerit album & nigrum cadunt sub aspectum, album & nigrum sunt contraria, igitur aspectus est contrariorum, probatum relinquet ex pari, contrariorum, eandem esse scientiam, ob quam conclusionem, translata est disputatio ad superiorem.

De Loco Dissimilium. Cap. XXXI.

Restant ex locis disiunctorum Argumentorum, ij, in quibus latẽt dissentanea. Primus verò est dissimilium, qui quidem iccirco ab Aristotele secundo Topicorum libro videtur prætermissus

quia

quia ex loco similiũ facilè intelligi potest. Dissimilia igitur hic censentur ea quibus, qua talia sunt, nec vnum aliquid commune est, nec plura quæ inter se proportionem habeant, vt candidum, & atrum, Iustus & iniustus: homines, & belluæ. Vsus dissimilium, his pronuntiatis docetur: *Dissimilia quæ hic dicantur. Vsus loci.*

Dissimilibus Dissimilia conueniunt,

Quod vni dissimilium quia dissimile est, conuenit, non conuenit alteri.

VT si Iustus, quia Iustus, laudandus est, Iniustus reprehendendus erit. Item si belluarum non est futura prouidere, quia belluæ sunt: hominum erit prospicere futurum tempus. Valet autem non parum hic locus ad resistendum alteri. Si enim quis concluderet, hominibus omnia debere esse communia, quòd cæteris etiam animalibus omnia cõmunia sunt, aptè resisteret, qui negaret, id rectè concludi, quia homines & belluæ, quà sunt eiusmodi, sunt dissimiles. Itaque plus vitium habet ad resistendum, quàm ad impugnandum hic locus. Huc spectat adhortatio illa Tobię iunioris ad spõsam, vt ante vsum thori tres noctes secũ oratione insistat.[a] Filij sanctorum, inquit, sumus, & nõ possumus ita coniungi vt gentes, quæ ignorant Deũ. Et illud Domini apud Matthæum, [b] Si diligitis eos, qui vos diligunt (hoc est, si tantùm vos diligitis) quam mercedem habebitis. Nõnne & Publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum. Quid amplius facitis? Nõnne & Ethnici hoc faciunt. Et illud Pauli posteriori ad Corinthios epistola.[c] Nolite iugum ducere cũ infidelibus. Quæ enim participatio Iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Quis autem consensus Templo Dei cum Idolis? conclusio est. Non est vobis iugum ducendum cum infidelibus, reliqua oratio, probatio est ex dissimilitudine.

a Tob. 8. 5.
b Matth. 5. 46. 47.
c 2. Cor. 6. 14. 15. 16.

De Loco Oppositorum, déque generali Oppositorum vsu. CAP. XXXII

ALTER Locus eorum in quibus Dissentanea condũtur, est Oppositorum proprius. Opposita verò, aut mutuo referũtur, vt dominus & seruus, aut sunt contraria, vt virtus, & vitium, aut priuatiuè opposita, vt aspectus, & cæcitas, Aut contradicentia, vt candidum, & non candidum. Quoniam igitur de hisce extremo secundo libro disseruimus, solus loci vsus explicandus est. Duo sunt communia pronuntiata, quæ communiter omnibus oppositis conueniunt. Alterum est. *Opposita quæ. Lib. 2. c. 17. Loci vsus.*

De quocunque affirmatur alterum Oppositorum, negatur reliquum.

QVOD quidem ex ipsa oppositorum natura nascitur. Nam cum omnia Opposita, quà opposita sunt, sint repugnantia, Repugnantia verò, vt primo lib. docuimus, nõ possint de eadem re simul affirmari efficitur, vt de quacumque alterum verè affirmaueris, alterum negare debeas necessariò. Quod quo pacto intelligendum sit, eodem loco diximus. Exempla cuique sunt obuia, Sophroniscus est Platonis pater. Non est igitur eiusdem filius. Si virtute est præditus. Non est vitiosus: si aspectum oculorum habet, cæcus non est. Si est candidus, *Cap. 31.*

non est candidus. Non addidimus autẽ, de quocumq; alterum negatur, affirmari alterum, quia sæpissimè non ita est. Nec enim si Socrates non est Præceptor, statim discipulus verè affirmabitur, aut cõtrà: Nec si non est candidus, necessariò dicendus, est niger: & sic in aliis quamplurimis. Ex hoc pronũtiatio est illud Pauli ad Galatas,[a] Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Caro enim (id est, carnis propensio) concupiscit aduersus spiritũ, spiritus autẽ aduersus carnẽ. Hæc enim sibi inuicem aduersantur. Alterum pronuntiatũ est,

[a] *Gal. 5. 16. & 17.*

2. Top. 3 loco 25. &c.

Si alterum è duobus Oppositis sequitur alterum è duobus aliis, reliquum sequetur reliquum. Quod si posterius non sequitur posterius, nec prius sequitur prius.

VERBI caussa, cùm pater & filius sint Relatiuè opposita, itémque relatum maioris comparationis, & minoris comparationis, Relatum autem maioris comparationis vniuersè dicatur de patre, Relatum vtique minoris comparationis vniuersè dicetur de filio. Quod si quartum non ita diceretur de secundo, nec tertium sanè de primo. Item cum virtus & vitium, sint contraria, itémque laudandum, & reprehendẽdum. Omnis autem Virtus sit laudanda, Omne haud dubiè vitium erit reprehendendum. Quod si hoc non esset reprehendendũ ne illa quidem esset laudanda. Item cùm aspectus & cæcitas sint priuatiuè opposita, itémque sensus, & priuatio sensus, Omnis autẽ aspectus sit sensus: Omnis cæcitas erit sensus priuatio. Quod si priuatio sensus nõ diceretur de cæcitate, nec sensus de aspectu diceretur. Denique, cùm homo, & non homo sint Contradicẽtia, itémque animal, & non animal: Omnis autem homo sit animal. Omne vtiq; non animal erit non homo. Quod si non omne non animal esset non homo. Nec omnis homo esset animal. In hoc tamen Contradicentiũ exemplo, alio ordine, quàm in superioribus Oppositorum generibus extructa est constructio, vt cernis. In illis enim tam Antecedens, quã Consequens, inchoabatur in eadem complicatione Contrariorum, sic enim dicendum esse docuimus. Omnis pater est relatum majoris comparationis, igitur omnis filius est minoris. Omnis virtus est laudanda, igitur omne vitium reprehendendum. Omnis aspectus est sensus, igitur omnis cæcitas est sensus priuatio. Quam consequentiã vocat Aristoteles ἀκολούθησιν ἐπὶ ταὐτὸ (id est consequentiam in eisdem seu directò contextã.) At in Contradicentibus, Antecedens, inchoatum est in vna cõplicatione, Consequens in altera, hoc modo: Omnis homo est animal, igitur omne non animal est non homo. Atque hãc Consequentiam vocat Aristoteles ἀνάπαλιν, id est, ordine conuerso, Itaque hoc modo intelligendum est pronuntiatum. Si alterũ è duobus inter se oppositis, sequitur alterum è duobus aliis similiter oppositis inter se, reliquum aut directò, aut conuerso ordine sequetur reliquum, Quod si hoc non sit verum, nec illud verum erit. Hoc tamen animaduertendũ est, in omnibus relatiuè oppositis, tractari directò Consequentiam. In omnibus contradicentibus ordine conuerso. In contrariis autem, & Priuatiuè oppositis, nunc directò, nunc conuerso ordine. Directo quidem, vt exemplis propositis ostendimus.

Aliter extrui tur consequentia in Contradicentibus, atque in aliis Oppositis.

Cõsequentia in eisdem.

Consequentia conuerso ordine.

Explicatio Pronuntiati.

mus. Conuerso autem ordine, vt si dicas, quisquis habet bonam corporis habitudinem: sanitate fruitur, igitur qui laborat morbo aliquo habet malam corporis habitudinẽ. Nec enim dixeris. Ergo quisquis habet malam habitudinem corporis, laborat morbo. Nam sanitas, & morbus, sunt internæ corporis constitutiones, bona autem corporis habitudo, internam simul, & externam complectitur, mala vero est ea, quæ vel intrinsecus tantùm, vel solùm extrinsecus, vel vtroq; modò vitiosa est. Ex quo fit, vt cùm sanitas necessario sequatur bonam corporis habitudinem, non rectè inde colligas, quod morbus necessariò sequatur malam, sed contrà, quod mala corporis habitudo, sequatur morbũ. Quamquam re vera, bona corporis habitudo, & mala non sunt omnino Contraria, quia non habent idem omnino subiectum, siquidem mala potest inesse extrinsecus tantum, aut intrinsecus: bona vero non nisi intrinsecus simul, & extrinsecus inest, vt dictum est.

In priuatiuè oppositis hæc cape exempla. Si quis est aspectu præditus, est præditus sensu, igitur si quis est sensu priuatus, est cæcus. Nec enim rectè colliges directò. Igitur si quis est cœcus, est sensu priuatus, cũ hoc planè falsum sit. Item: Quisquis est Mathematicus, est scientia præditus, igitur quisquis est scientia priuatus, Mathematica priuatus est. Non autem, Quisquis est Mathematica priuatus, est priuatus scientia. Item, Quisquis abundat auro, & argento, est diues: Igitur quisquis est pauper, auro & argento priuatus est. Non autem, Quisquis priuatus auro & argento, est pauper. Quippe cùm diuitiis naturalibus abundare possit, quamquam reuera paupertas & diuitiæ non sunt omnino priuatiuè opposita, quia paupertatis nomen, plus tollit, quàm diuitiarum vocabulũ ponat. Pauper enim nemo dicitur nisi qui & naturalibus, & artificiosis priuatus est, diues autem etiam is dicitur, qui vel alteris tantum abundat.

Sed obiiciat aliquis contra ea, quæ diximus, in hunc modum. *Prima Obiectio.* Ex hoc antecedente, quicquid est sensibile, est, vt ita dicam, intelligibile, nec directò licet colligere, sensum esse intellectum, nec ordine conuerso, intellectum esse sensum. Non est igitur verum pronuntiatum in relatiuè oppositis. Rursúsque ex hoc Antecedente, Auaritia *Secunda.* est vitium, nec colliges effusionem (seu prodigalitatẽ) esse virtutem. nec contrà, virtutem esse effusionem, igitur nec in contrariis verum est idem pronuntiatum.

Ad hæc, ex hoc Antecedente, aspectum habens viuit, nec con- *Tertia.* cludes cæcum esse mortuum, nec eũ qui mortuus est, esse cæcum. Igitur nec in priuatiuè oppositis est verum. Prima tamen obiectio faci- *Solutio primæ Obiectionis.* lè soluetur, si dicas, tum esse verum pronuntiatum in relatis, cùm relatum quod in Antecedente sequitur alterum, sequitur illud Respectu eiusdem. Alioqui fieri posse, vt cum alterum sequitur alterum, reliquum non sequatur reliquum. Satis autem constat, res sensibiles non esse intelligibiles Respectu sensus, quem Respiciunt, *Solutio secundæ ac tertiæ Obiectioni.* quatenus Sensibiles sunt. Secunda verò & Tertia Obiectio eadem Ratione diluuntur. Quod enim in Pronuntiato dicitur. Si

alterum

alterum sequitur alterum, cum hac moderatione intelligendum est. Nisi etiam sequatur reliquum. Illud autē perspicuū est vitiū ita sequi auaritiam, vt etiā sequatur effusionem: Quandoquidem vtraque est vitium. Itémque viuere, ita sequi eum qui aspectum habet, vt etiam

Nota hoc. sequatur eum, qui cæcus est. Vtérque enim viuit. Non est igitur cur Pronuntiatū ob ea quæ proposita sunt, argumenta, de medio tollendum sit. Vt igitur ex eo maiorem fructum percipias, diuide illud in quattuor specialia, pro ratione quattuor generum oppositionis, hoc videlicet modo. Si Relatum sequitur Relatum, Relatum proris sequitur Relatum posterioris: Contrarium Contrario inest, Contrarium alterius Contrario alterius inerit: Si habitus sequitur Habitum Priuatio sequetur Priuationem, & contra, Si Priuatio Priuationem sequitur Habitus sequetur Habitum: Affirmatio sequitur Affirmationem, Negatio sequetur ordine conuerso Negationem.

VTVNTVR autem hoc loco sæpenumero non solùm humanæ

a Rom. 8. 6. litteræ, sed etiam diuinæ, vt cum Paulus ait, [a] Prudentia carnis mors est, hoc est, interimit: Prudentia verò spiritus, vita & pax, id est, vitam & quietem affert: quasi hoc, ex illo concludens.

De speciali Vsu Oppositorum. CAP. XXXIII

Specialia oppositorum pronuntiata. PRÆTER duo generalia oppositorum Pronuntiata, sunt alia quædam specialia. Relatorum igitur hæc sunt.

Quæ mutuo referuntur, mutuò se ponunt tollúntque.

Quæ mutuò referuntur, simul cognoscuntur, aut ignorantur.

HÆC patent ex libro primo. Ex priori Pronuntiato est illud *b Ioan. 3. 19.*

Cap. 13. Ioannis Baptistæ de Christo seruatore nostro, Ecclesia, [b] Qui habet sponsam, sponsus est. Illud quoque Pauli ad Corinthios, ex eodem

c 1. Cor. 9. 1. 2. Pronuntiato videtur tractari. [c] Non sum, inquit, Apostolus? Nónne opus meum vos estis in Domino? Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: Nā signaculum apostolatus mei vos estis in domino. Cum enim Apostolus, hoc est, missus, ad aliquem, aut aliquos missus sit ex iis, apud quos vt minister Domini, legatione sua functus erat Paulus, cōclusit se missū à domino, hoc est, se esse illis Apostolū.

d Ioan 14. 7. Ex posteriore pronuntiato est illud Domini apud Ioannem, [d] Si me cognouissetis & patrem meum vtique cognouissetis. Et alia pleraque in hanc sententiam. Contrariis, hæc duo peculiaria Pro-

2. Top. 3. loco. 13. & 14. nuntiata assignat Aristoteles.

Illud non est in subiecto dato, quo inhærente sequitur, duo Contraria simul esse.

Illud non est in subiecto, cuius Contrarium non potest eidem inesse.

Ex priori probat Aristoteles pro Platone ἰδέαν, hoc est, speciem Socratis non esse in Socrate, quia si esset, moueretur simul, ac quiesceret. Moueretur enim, quia Socrates mouetur (siquidem cùm mouemur, omnia quæ in nobis sunt, mouentur.) Quiesceret autem quia ideo dicitur esse immobilis. Ex posteriori, docet concludi posse, quod odium non sit in ea animi parte, quæ appetitus irascibilis appellatur, quia amor odio contrarius non potest esse in irascibili.

Itémque

Itémque ignorationem non esse in cupiendi parte, quia Scientia ignorationi Contraria, in parte cupiendi esse non potest, cum sit in parte intelligendi. Hoc tamen Pronuntiatum non valet in iis Contrariis quorum alterum natura inest, vt patet, Ex priori Pronuntiato. Probabit Theologus, in illis verbis Domini,[a] Veruntamen nō sicut ego volo, sed sicut tu, Non significari, quod Christus eo tēpore aliquid voluerit diuinæ voluntati contrarium, quia si ita esset, cùm ex iisdem verbis constet, ipsum tum voluisse quod pater decreuerat, necessariò fieret, vt in eadem voluntate duæ simul darentur appetitiones contrariæ. ex Posteriori autē probabit fidem nō esse in voluntate, vt in subiecto, quia error in fide, qui fidei contrarius est non potest esse in voluntate, cùm omnis error in intellectu sit. Contrariis verò immediatis, reliquisque duobus oppositorum generibus hoc peculiare Pronuntiatum assignari potest.

[a] Matth. 26. 39.

2. Top. 2. loco. 17. & in præ. cap. 10.

Ex Contrariis Immediatis, Priuatiuè Oppositis, & Contradicentibus si alterum non conuenit, alterum non conueniat necesse est.

VT si Socrates æger non est, bene valet. Si nil videt, cæcus est: Si non est candidus, est vtique non candidus. Cùm tamen Pronuntiatū hoc accommodatur Contrariis, intelligendum est subiectum natura aptum: Cùm Priuatiuè oppositis, intelligendum est prǽterea tempus à natura constitutum vt forma insit, quæ patent ex fine libri secundi: Cum denique accommodatur Contradicentibus, volunt quidam intelligendum interdum esse subiectum, quod in rerum natura cohæreat, de qua tamen re alibi disputandum est.

Explicatio documenti.

Cap. 17.

De loco Repugnantium. CAP. XXXIIII.

EX locis Dissentaneorum, restat vnus Repugnantium, quem vltimum eorum, è quibus Artificiosa eruerentur Argumenta, numerauimus. Sunt autem Repugnantia, quæ de eadem re simul affirmari non possunt, quod de nomnibus Repugnantibus extremo primo libro diximus. Cùm igitur omnia opposita, quorum locum nunc tradidimus, sint Repugnantia, cur modo locus Repugnantium instituatur, quæstio est. Caussam hanc accipe. Quod latiùs pateant Repugnantia, quàm opposita. Multa enim sunt Repugnantia, quæ opposita non sunt, vt corpus, & spiritus, homo & bellua lapis, & lignum: substantia, ac accidēs, necessarium, & contingens, & huiusmodi alia. Atque hæc quidem, quæ Disparata dici solēt propria sunt huius loci Argumenta: Verum quia sæpè non est facilè Disparata ab Oppositis cernere, placuit cum Cicerone hunc locum omnibus Repugnantibus communem facere, vt eius nomen, de omnibus quomodocunque Repugnantibus admonere Dialecticum possit. Vsus loci huius hic est,

Repugnantia quæ.

Cap 32.

Cur locus Repugnantium institutus sit

Cui conuenit vnum ex Repugnantibus, non conuenit alterum, vel reliqua.

Si Repugnantia sint immediata in aliquo genere, cui non conuenit alterum vel omnia præter vnum, eidem conueniat alterum vel reliquum necesse est.

a *Luc.*24.39. Exempla prioris pronuntiati. Hoc quod video corpus est ac tangitur, Ergo nō est spiritus.[a] Vnde Dominus, Palpate, inquit, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet sicut me videtis habere. Homines rarius sunt boni, ergo non sunt plerúmque boni, ac multò minus necessariò boni.

Huc pertinet locus diuisionis.

Quem ponit Boetius.2.de Diff Top.

Exempla posterioris. Fœtus antequam accipiat animum rationis participem, viuit, nec tamen est planta: Animal igitur. In vtre inflato est corpus aliquod corruptioni obnoxium, non mistum, non aqua, non terra, non ignis: Aër igitur. Proinde adhunc locum pertinet locus Diuisionis quē ponit Boëtius ex Themistio: cuius hic est vsus vt enumeratis membris diuidentibus, de quacunque re affirmatur vnum, negetur alterum, vel reliqua: De qua verò negatur alterum, vel reliqua præter vnum, affirmetur alterum vel reliquum. Quem locum significauit Aristoteles extremo secundo capite libri secundi

Loco.19. Topicorū. In sacris litteris crebra sunt ex Repugnantibus argumēta, quale est illud Dauidicum. Nunquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas?[b] Hic repugnant, Deus, & non misereri. Et illud Sapientis.[c] In meleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et illud Domini,[d] Nemo potest duobus dominis seruire, &c. Et illud Pauli,[e] Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem: & alia quamplurima.

b *Psalm.*76.10.
c *Sap.*1.4.
d *Mat.*6.24.
e *Ad Gal.*1.10.

De Loco Auctoritatis. Cap. xxxv.

Svperest locus vnus generalis, quo Argumenta Artis expertia, siue Assumpta continentur. Hæc omnia in testimonio posita sunt: vnde fit vt hunc locum Boëtius ex Themistio, locum à rei iudicio appellet, Quę nuncupatio non abhorret à phrasi Aristotelis, qui secundo Rhetoricorum Lib. Argumenta ex hoc loco desumpta, ἐκκρίσεως, id est, ex Iudicatione nominat. Verum quia testimonium nihil habet ponderis ad faciendam fidē, nisi Auctoritate aliqua nitatur, apte videtur vocari ab aliis locus ab Auctoritate, seu potius Auctoritatis. Cùm autem duplex sit Auctoritas Diuina, & humana, duplex erit huiusmodi locus: Auctoritatis Diuinæ, & humanæ. Auctoritas Diuina sūma est, quia Deus Opt. Max. cùm sit summa, tum sapientia, tum bonitas, nec falli vnquam potest, nec fallere. Huius Auctoritatis (cui potissimum nituntur Argumentationes Theologiæ) tanta est vis vt omnia momenta naturalium rationum longissimo interuallo superent. Hæc verò in primis tribuitur diuinis Scripturis: proximè Traditionibus Apostolicis: Deinde institutis vniuersalis Ecclesiæ cui assistit Spiritus sanctus, ac proinde Decretis Conciliorum vniuersalium quæ totam Ecclesiam repræsentant. In Auctoritate humana duo ferè requiruntur, Cognitio rerū (quę quidē scientia ipsarum, aut experientia continetur) & Virtus: Illa, vt scias quid dicas, Hæc, vt velis iuxta atque intelligis, proloqui. Sæpe tamen ipsa per se Veritas, nullo Virtutis adminiculo suffulta, pro se videtur loqui cuius vocem audimus in prouerbiis, quæ communiter ab omnibus hominibus (qui tamē maxima ex

Cur dicatur locus auctoritatis.

Duplex auctoritas.

Diuina auctoritas.

Auctoritas humana.

xima ex parte sunt improbi vsurpantur. Quinetiam sæpe flagitiosi homines qui Veritatem ac Virtutem insectantur ipsa Veritate cogente verum testimonium contra se dicunt, quod quidem maxime geri consueuit ad faciendam fidem. Sed & quædam res sunt, quæ ex solo vsu, Auctoritatem habent vt quæ ad Grammaticam, aut ad ciuilem cultum pertinent. Ea porrò Argumenta ex Auctoritate humana censentur firmiora, quæ Antiquitate probata sunt, quia id quod falsum est, aliquando tandem proditur, ac detegitur, Veritas autem tempore confirmatur, ac roboratur magis. Nobilitas verò, & Potentia, non plus Auctoritatis secum afferunt, quàm quod Virtutis præmia esse videntur.

Quæ firmiora sint argumenta ex auctoritate humana.

Vsum horum locorum tradit Aristoteles his duobus Pronũtiatis.

Vsus horum Locorum.

In vsu verborum, sequenda est vulgi consuetudo.

In sententia de rebus ferenda: iudicium Sapientum.

EXEMPLI caussa. Ea quæ bonam valetudinem efficiunt, salubria vocanda sunt, vt vulgò appellantur: an verò proposita res sit efficiens bonæ valetudinis necne, id non ex vulgi sententia, sed ex Medicorum iudicio æstimandum est, Hoc verò est, quod dici solet, loquendum vt plures, sapiendum vt pauci. Ad prius Pronuntiatum reuocari potest hoc. In salutandi ratione sequenda est vulgi consuetudo, & alia plura, quæ vsu nituntur ac firmantur, quamquã in his magni sępe abusus surrepũt. In posteriori, continentur plurima, vt, In iudicio de rebus temporalibus ferendo, sententia Christi, qui omnia condidit expectanda est. Cognitio rerum Naturalium à Philosophis naturalibus petenda: & alia sexcenta. Valet autem hic locus, & ad confirmandum, & ad refellendum, vt ait Aristoteles. Hinc concludere licet, decem esse Cœlos, quòd recentiores Mathematici dicant esse decem: eosdémque dissolui non posse naturaliter: quod præstantissimi quique Philosophi naturales negent, cœlestem substantiam posse dissolui. Quod verò quidam aiunt, hunc locum non esse vtilem ad concludendum negatiuè, seu, quod idem est, ad refellendum, non rectè dicitur: Nam Argumentari negatiuè ex auctoritate, non est hoc pacto concludere. Aristoteles non dixit hoc ita esse, Ergo non ita est vt ipsi putant, sed hoc modo Aristoteles dixit hoc non ita esse, Ergo non ita est, Quæ Argumentandi ratio, non minorem habet vim, quàm si affirmatiuè colligas.

Quam latè pateant duo illa Pronuntiata.

Refutatio cuiusdã sententiæ.

ILLVD tandem aduerte, non solum tum duci Argumentum ab Auctoritate, cùm immediatè interponimus Auctoritatem alicuius ad conclusionem probandam: Sed etiam cùm vtimur Argumento alterius loci, auctoritate confirmato. Verbi caussa, hæc Conclusio: Cœlum non cõstat materia, duobus modis potest Auctoritate Aristotelis suaderi: Altero, si dicas, Aristotelem id asseruisse: Altero, quia materia definitur ab Aristotele, subiectum, ex quo aliquid fit, & in quod tandem dissoluitur, cum tamen cœlum dissolui non possit.

Duobus modis ducitur Argumẽtum ab Auctoritate.

1 Phy. 9.

ITEM hæc cõclusio: A Morali Philosopho nõ sunt q̃rẽdæ exquisita rationes, ꝓbari potest eiusdẽ Auctoris sentẽtia: vel quia ipse id apertè docuit, vel quia dixit, par esse, à morali Philosopho expecta e

1. Eth. 3.

exquisitas rationes, atque ab Oratore, Mathematicas. Quod planè absurdum est. Verùm hæc posterior probandi ratio, plures (si attendis) connectit Argumentationes.

Alij loci quicumque sunt, facile ad hos possunt reuocari.

SVNT alij quidam Loci apud Aristotelem 2. Topicorum libro, in quo ille hanc materiam prosequitur, sed hi præcipui habentur, ad quos meritò quicumque alij facilè reuocari possint.

Pronuntiata, quibus tractatur Quæstio comparata. CAP. XXXVI.

SI rectè animaduertas planè intelliges, Pronuntiata omnia, quæ hactenus singulis locis assignata sunt, non continere rationem tractandæ quæstionis comparatæ, sed absolutæ duntaxat. Absolutam quæstionem voco, cùm absolutè quæritur, num hoc sit illud, an non, vt, an virtus sit expetenda, nécne? Comparatam verò, cùm quæritur, num hoc sit magis tale, quàm illud, an non? aut aliquo alio comparationis modo, vt. An virtus sit magis expetenda, quàm bona valetudo, necne? &c. Hoc cum ita sit, vt ratio tractandæ quæstionis simplicis inhærentiæ omnino absoluatur, necesse est addere pronuntiata, quibus ea, cùm comparatè proponitur, tractari possit. Id quod Aristoteles diligentissimè quidem, sed aliquantum perturbatè exequutus est 3. Topicorum libro. Nos igitur Ordinem locorum suprapositum tenentes, ea pronũtiata ex Aristotele afferemus, ex quibus plus vtilitatis percipi posit.

Absoluta quæstio. *Comparata.*

Ex locis Definitionis & Descriptionis.

3. Top. cap. 4. *Quod magis suscipit rei propositi Definitionem, id magis tale est.* Vt si candor definitur, color aspectum diuidens, is qui aspectum magis di uiserit, albior erit color. Si vtile definitur, quod ad finem conducit, id quod magis conducit, vtilius est.

Ibid. cap. 2. *Quod magis proprium rei est, eidem melius.* Vt homini vti ratione, quàm sensu.

Eorum, quæ sub eadem specie continentur, id melius est, quod habet propriam virtutem, quàm quod non habet, Vt potus frigidus quàm calidus.

Cap. 3. *Et quod proprium est melioris rei, melius est, quàm quod deterioris.* Vt quod hominis, quàm quod bruti animalis.

Ex Loco Coniugatorum.

Ibid. Cap. 3. *Coniugata sese inuicem sequuntur.* Vt si præstantius est iuste agere, quàm fortiter, præstantior vtique erit Iustitia, quàm fortitudo.

Ex Loco Totius.

Cap. 2. *Plura bona anteponenda sunt paucioribus, cùm pauciora in iis quæ plura sunt, contineantur.* Vt litteræ cùm virtute iisdem sine virtute.

Cap. 1. *Quod simpliciter hoc est, vniuersè bonum est, melius est eo quod alicui est bonum.* Vt valere quàm curari.

Cap. 2. *Quod semper aut plurimum est vtile, melius est, quàm quod aliquando.* Vt iustitia & temperantia, quàm fortitudo. Nam illis semper, aut ferè semper vti possumus, hac rariùs.

Quod

Quod ad omnia, vel plura, vtile est, melius est quàm quod ad pauciora. Vt aqua quàm mel. Vnde illud est à Pindaro vsurpatum. Optimam esse aquam. Cap. 3.

Id quod est in genere aliquo, præstantius est (bonitate scilicet ac præstantia illius generis) quàm quod non est in eo genere. Vt iustitia, quàm iustus. Iustitia enim est in genere boni, iustus non item. Cap. 1.

NOTA hoc loco Concreta accidentium non pertinere ad prædicamenta, nisi reductione quadam. *Concreta accidentia non pertinent ad prædicamēta nisi reductione quadam.*

Ex loco Caussarum materialium.

Quod inest rei meliori, melius est. Vt quod inest animo, quàm quod corpori.

HOC non est vsquequaque verum, nisi de iis bonis intelligatur, quæ rebus quibus insunt, propria sunt. Cap 1.

QVOD prioribus inest, præstantius est quàm quod posterioribus. Vt sanitas, quàm robur & pulchritudo. Nam sanitatis sedes & in humore, siccitate, calore, & frigore, iisque omnino, ex quibus animal primò constat. Robur autem in neruis & ossibus, quæ ad secundam compositionem pertinent, situm est. Pulchritudo verò videtur esse quædam membrorum apta compositio. Lege si placet, Aristotelem initio secundi libri de partibus animalium. Cap. 1. *Diligenter notanda.*

8. Top. 2. QVOD circa præstantiorem materiam versatur, aut certius eam attingit, præstantius est. Ex præstantia materiæ probabis Philosophiam naturalem anteponendam esse Mathematicis disciplinis, quia res naturales, in quibus versatur naturalis Philosophia, digniores sunt, quàm quantitates, de quibus disserunt Mathematicæ scientiæ. Contrà verò, ex tractandi ratione colliges Mathematicas esse præstantiores, quia certiorem ac perfectiorem de quantitatibus consequuntur cognitionem, quàm Philosophia naturalis de rebus naturalibus. Simpliciter tamen præstantius est id, quod in meliori materia versatur. *Philosophia naturalis ratione materiæ est præstātior Matematicis disciplinis, quæ si ratione tractandi spectes Matematicæ sunt nobiliores naturali Philosophia.*

Ex Loco Caussarum formalium.

3. Top. 4. Cap. 1. *Quod propter se expetitur, præstantius est: quàm quot propter aliud.* Vt sanum esse quàm exercere corpus.

Ibidem. ET quod per se, quàm quod per accidens. Vt amicorum iustitia, inquit Aristoteles, quàm hostium. Amicos enim per se iustos esse optamus, etiam si nihil inde ad nos redeat, & apud Indos habitent. At hostes, vt nihil nobis noceant. Loquitur vt Ethnicus. Nam & hostibus etiam optare debemus bona, quamquam nihil inde ad nos rediturum sit. *Hostibus debemus optare bona.*

ET quod natura bonum est quàm quod non natura. Vt iustitia, quàm iustus. Ibidem.

Cap. 3. ET quæ se propter se in maiore sunt honore, magisque laudantur, quàm quæ propter aliud: Vt amicitia quàm diuitiæ, Nemo siquidem opes in honore habet laudátve, nisi propter aliud: At amicitiam propter ipsam colimus, etiam si ex ea nihil fructus speremus. *Amicitia præferenda diuitiis.*

Cap. 3. ET quod propter se expetitur, quàm quod ad hominum commendationem dumtaxat. Vt valetudo quàm pulchritudo. Id autem

Quid dicatur esse ad gloriã & cõmendationem tantũ ad commendationem & gloriam dumtaxat esse dicitur, quod si nesciant homines, nullus in eo comparando labor impendatur.

QVOD appositum rei alicui, efficit eam expetibiliorem, præstantiùs eo est quod non efficit illam ita expetibilem. *Cap. 3.*

Ex loco Efficientium.

Virtus est præstantior fortuna vitiũ magis fugiendum quam fortuna. *Quod per se est caussa boni, præstantius est, quàm quod per accidens.* Vt virtus quàm fortuna. Eadem ratio est in contrario. Nam quod per se est caussa mali, magis fugiendum est, quàm quod per accidens: vt vitium quàm fortuna. *Cap. 1.*

Cap. 2. *Et quod si omnes haberemus, non esset opus altero, quã quo obtento, altero indigeremus.* Vt iustitia quàm fortitudo. Nam si omnes essent iusti non esset opus fortitudine, at si essent fortes, iustitia nihilominus opus esset.

Iustitia præfertur fortitudini. *Et quod efficit id in quo est bonum, aut meliùs quàm quod non.* Vt virtus quàm potentia, & iustitia quàm fortitudo.

Cap. 3. *Et id cuius quisque mauult se esse caussam, quàm alium quempiam.* Vt amicitia, quàm pecunia. Mauult enim quisq; ab aliis diligi sui caussa, quàm aliorum gratia. At opes per seruos ac famulos libentius conquiruntur.

cap. 3. *Id quo melior res comparatur, præstantius est.* Vt ea, quibus consequendæ virtutis caussa vtimur, quàm quæ voluptatis. Eadem ratione magis fugienda sunt quæ virtutum actionem magis impediunt: vt morbus quàm deformitas.

Ex loco Finium.

Victoria magis expetẽda quàm bellũ. *Finis magis expetendus est iis, quæ ad finem ducunt.* Vt victoria quàm bellum. *Cap. 1.*

Eorum quæ ad finem conducunt, id quod ad finem propius accedit. Vt metere frumentum, quàm serere.

Ibidem. *Et quod ad finem vitæ spectat, quàm quod ad aliquid aliud.* Vt quod ad fruendum Deo, quàm quod ad copiam pecuniarum.

Ibidem. *E duobus efficientibus, cuius finis melior, id præstantius.* Vt medicus quàm sartor.

Ex loco Effectorum.

Id quod possibile, potiùs eligendum est, quàm quod impossibile. Hoc est, quod facilè fit, quàm quod difficile. Eorum enim quæ nullo modo fieri possunt, nulla est electio, vt ex 3. Ethicorum libro patet.

Nota moderationem. Vnius enim, & si difficilius acquiritur: quã scientia, est tamen magis eligenda, quia melior & sic in multis. IN hoc pronuntiato intelligenda est hæc moderatio. Modo cætera sint paria, quæ in aliis plerisque subaudienda est. Magis eligendum est hac de caussa capescere scientiam doctrina, quam inuentione. Illud enim per facilè est, hoc valdè laboriosum. *3. Ethic. 2.*

Quorum ortus sunt magis optandi, aut interitus magis fugiendi, ea magis expetenda sunt. Addi possunt hoc loco nonnulla ex iis quæ suprà diximus, cùm in caussarum loco versaremur. Exempla legenti illa, facilè succurrent.

Et quæ difficilius conquisita sunt. Chariora enim nobis sunt ea, quæ maiore cum labore comparauimus. Vt opes, quæ ex India deportantur, in maiore habẽtur pretio, quã quæ iure obuenerunt hæreditario.

Ex

Ex loco Consequentium.

Cap.1. *Cui consequens est maius bonum, aut minùs malum, potiùs eligendum est.* Vt consilia Euangelica seruasse in hac vita, quàm Præcepta communia dumtaxat, & abscondere membrum corruptum, quàm seruare.

Cap.2. *Et quod magis insigne, quàm quod minus.* Vt liberare patriam quàm esse simpliciter bonum ciuem.

Cap.3. *Et id in quo excellere præstantius est, & laudabilius, quàm in quo non ita laudabile.* Vt amicitia quàm pecuniæ. Hæc pronuntiata ad locum etiam circumstantiũ accommodantur, cum ea quæ rem consequuntur, non consequuntur necessariò,

Ex locis Circumstantium.

Cap 1. *Quod diuturnius est, id præstantius. Subaudi, saltem si cætera sint paria, & ea quæ comparantur sint bona.* Sic vita, quæ in actione virtutum per omne tempus æquabiliter versatur, quò longior fuerit, eò melior.

Cap.2. *Et quæ voluptatem, aut indolentiam coniunctam habent, aut certè minus molestiæ secum afferunt, quàm quæ voluptate carent, aut dolorem aliquem habent coniunctum, aut plus etiam secum afferunt molestiæ.*

Cp.1. *Et vnum quodque quo maximè tempore maiorem vim habet.* Vt magis optanda est prudentia Senum, quàm adolescentium, Contrà verò, magis expetenda est iuuenum fortitudo, quàm senum. *Prudentia senum optanda.*

Cap.2. *Bona ex circumstantia sunt meliora necessariis.* Bona necessaria dicuntur ea, sine quibus, res, quibus conueniunt, esse non possunt: vt viuere. Bona ex circumstantia vocantur illa, quibus res cui iam conueniunt necessaria, meliùs constituitur, vt bene viuere. Non tamen quia bona ex Circumstantia sunt meliora necessariis, statim sunt magis eligenda. Siquidem Philosophari, quod est bonum ex Circumstantia, Non est magis eligendum, quàm Victum quærere necessarium. *Bona necessaria.* *Bona ex Circumstantia.*

Cap.2. *Quæ sine aliis expeti meritò possunt, anteponenda sunt iis, quæ sine aliis expeti non debent.* Vt prudentia potestati. Nam Potestas sine prudentia non est expetenda, aut prudentia etiam sine potestate optanda est. *Prudentia est anteponenda potestati.*

Cap.2. *Ea bona pro quorum defectione minus vituperamus eos, qui moleste ferũt, ea à se abesse: aut magis reprehendimus eos, qui carere ipsis non molestè ferunt: ea, inquam bona sunt præstantiora.* Vt amici quàm opes, & virtutes, quàm potestas.

Ex loco Similium.

Cap.2. *Quod rei bonæ propinquius est, aut similius, aut meliori similius, id melius.* Vt qui vitam Apostolicam, aut Christi Opt. Max. magis imitantur, quàm cæteri.

Ex loco Parium.

Cap.2. *Si hoc genus est melius illo, id quod est optimum in hoc, est præstantius eo, quod est optimum in illo, est enim par ratio.* Vt si homo est melior equo, dignissimus homo, generosissimo equo est præstantior.

Si id

Ibidem. *Si id quod est in hoc genere optimum præstantius est, quàm quod optimum in illo, hoc certe genus præstantius est illo.* Licet inuertere proximum exemplum.

2. Top. 4. D. Thom. 3. cont. gen. cap. 139. *Si absolutum prædicatum sequitur absolutum subiectum, incrementum prædicati sequetur incrementum subiecti.* Intelligunt hoc in prædicatis quæ per se dicuntur de subiectis. Vt si honestum est per se bonum, honestius, melius: & honestissimum, optimum. Et, si facere iniuriam, malum ex se est, maiorem facere, peius, & maximam pessimum. Quia tamen exercitatio corporis non est ex se bona, non efficitur vt maior, sit melior, & maxima optima. Licet autem inuertere hoc Pronuntiatum, sed iam inseruiet tractandæ Quæstioni Absolutæ, vt ex supradictis patet.

Ex Locis Oppositorum.

Cap. 30. *Quæ suis contrariis minus admista sunt, ea magis talia sunt.* Veluti id albius est, quod minus admistum habet nigrorem.

Ex Loco Repugnantium.

Cap. 4. *Si è duobus vnum negamus, vt alterum in nobis esse videatur, id magis expetendum est, quo præditi, videri volumus.* Hinc laboriosos, nos negamus, vt ingeniosi esse videamur. *Homo ingeniosus potius vult videri quam laboriosus.*

Ex Loco Auctoritatis.

Cap. 1. lib. 8. *Id melius est, quod potius eligit prudens, aut vir bonus, aut recta lex, aut qui in aliqua re excellunt. qua ratione tales sunt aut in vno quoque genere periti aut plures aut omnes, aut omnia:* Vt curare magis æterna, quã quæ labuntur cum tempore, Velle potius iniuria affici, quàm afficere: permittere minora quædam mala in Republica ne maiora eueniant, quàm velle omnia penitus extirpare.

ITEM *Quæ de poësi diceret Homerus, quam quæ Herilus?* Quæ in exponendis diuinis Scripturis sancti Doctores docuerunt, quãm quæ scioli Grammatici autumant: Pax quam bellum: Prospera valetudo quàm mediocris: Deus (quem omnia, vt summum bonum certis quibusdam gradibus suapte natura diligunt, atque expeutnt) quam quicquid sub Deo excellit.

Ibidem. Moralis Philosophia est melior Medicina. *Id simpliciter melius est, magisque eligendum, quod melior disciplina eligendum præcipit.* Vt quod Moralis Philosophia, quã quod Medecina.

HÆC de Pronuntiatis, quæ ad tractandam Quæstionem comparatam simplicis inhærentiæ proponit Aristoteles, quæ quam sint vtilia ad differendum, nemo ignorat nisi qui propriam huius Artis exercitationem non attigit.

Obiectio. QVOD si quis obiiciat, tradita Pronuntiata non inseruire nisi tractandis Quæstionibus de meliori & Deteriori, cum tamen aliæ sint pleræque Accidentium comparatorum, vt de maiore & minore de longiore & Breuiore, déque aliis rebus compluribus. Solutio. Occurrendum est, Primùm rarius hæc venire in disputationem Dialecticam: Deinde ex traditis Pronuntiatis posse generaliora colligi vt Aristoteles docet. Veluti si pro meliori & Deteriori dicamus, Magis tale & minus tale, vbi videlicet Pronuntiatorum sensus id patietur. Qua amplititudine scripta hic sunt nonnulla, vt primum à Definitione

à Definitione, extremum à Paribus, & illud quod ex Oppositorum Loco desumptum est.

Quomodo ex Locis hactenus traditis, quælibet proposita Quæstio tractanda sit. CAPVT XXXVII.

HACTENVS tradidimus Locos communes, quos lustrare debet Dialecticus, vt facilè inueniat Argumenta, quibus Quæstionē quālibet, siue absolutā siue cōparatā pertractet. Quāquā enim inuenire Argumēta rationis sit & ingenij, facilè tamē inuenire est Artis, atque huius Locorum disciplinæ. Quapropter qui paruo labore, simulque copiosè de quacumque proposita Quæstione differere voluerit, is primùm nosse debebit hanc omnem Locorum seriē. Deinde, hanc eandem multa meditatione, quasi ante oculos habere. Demum, cum, Quæstio proposita fuerit, tum subiectum, tum prædicatum, tum etiam totam complexionem per Locos descriptos ducere, vt Argumenta omnia quæ ad rem pertinebunt, quasi dato signo occurrant, & veluti ad bellum prodeant. Nec enim necesse erit pulsare ostiatim, & velut lictorē importunè omnia latibula scrutari: quādoquidē quæ aliquid virium habuerint, ad singulas quasi inclamationes, ex singulis Locis sponte prodibunt. Quin etiam tanta sæpè, te inutilium Argumentorum turba, vel celeriter per omnes Locos discurrentem sequetur, vt non mediocris labor sit ab ea te extricare, atque expedire. Contrà verò, multæ aliæ proponentur Quæstiones ad quas tractandas pauci admodum Loci suppeditabunt Argumenta quo fiet, vt quātumuis ad ostia reliquorū pulses, nihil inde subsidij sperare debeas. Itaque hac Locorum Arte, non sunt argumenta cogenda, ac per vim trahenda, sed quasi admonenda & vocāda: Alioqui timendū est, ne via hæc & ratio, quasi facilè exquirendis, ac inueniendis Argumentis excogitata est, impedimento, sit futura ingeniis. Et Argumenta, quæ ratio ipsa per se liberius discurrens, haud magno labore inueniet, his legibus quasi compedibus astricta, nullo modo assequatur. Atque vt paucis multa complectar, nō eò quæsita est hæc Ars, vt naturā præceptis quasi vinculis ligaret: sed vt incertis passibus vagātem ad viā reduceret, & paucis modò instructam de itinere ipsa tardior sequeretur anteiret.

Inuenire ingenij est, facilè inuenire Artis.

Quo pacto quærenda sunt ex Locis Argumenta.

Non omnes Loci suppeditant cuilibet Quæstioni Argumenta.

Non sunt Argumenta cogenda.

Qua libertate vtendum sit in hac Locorum Disciplina.

ANIMADVERTENDVM est autem, traditos Locos non solum suppeditare materiam omnis Probationis, sed etiam Amplificationis. Amplificatur enim res, conglobatis Definitionibus, seu potius Descriptionibus: ex Partiū enumeratione: ex antecedentiū Consequentium & circunstantium frequentia, ex multorū Similium, Maiorū, minorū, Pariū, Dissimiliúmq; ac contrariorū collatione: Demū ex complurium, & magnorū Auctorū iudicio & sententia. Cuius rei exēpla afferre nō grauarer, nisi viderē magis hoc ad Rhetoricā quā ad Dialecticā pertinere. Nam cum hæc multorum Argumentū vehemens, & festina concursatio, ad mouendos affectus potius, quam ad mētis persuasionem suapte natura dirigatur, plusque rem ipsa dicēdi vi atque impetu, quàm ratione amplificet, nō dubium est, quin ea magis propria Oratorū, quàm Dialecticorū iudicāda sit. Nec solùm

Traditos Locos etiam Amplificationi materiā suppeditare.

Amplificatio magis propria Oratorū quam Dialecticorum.

tota

tota Amplificationis materia ex Locis præscriptis desumitur, sed etiam omnes Tropi, quibus Oratio suis quasi luminibus decoratur. Nam Metaphora (quæ omnium Troporum, modorúmve est frequẽtissimus, & longè pulcherrimus) ex Loco Similium depromitur Synecdoche, ex Locis potissimũ Totius, & Partium: & alij ex aliis. Veruntamen hoc iam totum ad Oratores pertinet, cùm Tropi nec ad Probandum quid, nec ad Amplificandum desumantur, sed ad ornandam, ac illustrandam orationem.

Omnes Tropi desumuntur ex Locis præscriptis.

Tropi omnes ad Oratores pertinent.

RELIQVVM mihi esse videbatur, vt exẽplũ afferrem vnius, aut alterius trãdæ Quæstionis, perque omnes locos deducẽdæ: sed lõgitudo Tractatus me vocat ad ea potius absoluẽda, quæ superius pollicitus sũ, prȩsertim cùm singuli loci cõpluribus exẽplis sint patefacti.

De Locis Propriis, Admonitio. CAPVT. XXXVIII.

SED quoniam Loci Communes, sine Propriis parum valent, danda est quàm maximè opera, vt Communium doctrinæ, Propriorum peritia adiungatur. Quod vt fiat, multa meditatione opus est: multò etiam maiore lectione. Annotanda sunt, vt monet Arist. complura Pronuntiata: multæque Sententiæ eorum, qui clari ac illustres in quolibet rerum genere fuerunt: Quæ communiora sunt, in alia, atque alia minus communia magisque familiaria deducenda: Vocabulorum ambiguitas solicitè pernoscenda: Differentiæ rerum similium, & similitudines differentium, diligentissimè peruestigandæ. Nec modò passim hoc faciendum est, sed ordine etiam ac ratione omnia rerum genera lustranda. Quærendi namque sunt Loci, qui ad naturæ obscuritatem pertinent, vt Animalium, Plantarum, lapidum, Metallorum, Elementorum, Cœlorum, Dei Opt. Max. & beatarum Mentium. Deinde ij qui ad Vitam & Mores hominum spectant, vt Virtutum, Vitiorum, Rerum publicarum, Fœlicitatis, & partium eius. Postremò ij, qui ad Disserendi subtilitatem attinent, vt Accidentis propriè sic dicti, Generis, Proprij & Definitionis, qui proprij sunt huius Artis. Consignandæ sunt multarum rerum Definitiones, plures Descriptiones, multæ etiam vocabulorum Notationes. Cætera verò, quȩ ad quámque rem pertinent, eodem modo annotandæ: referenda omnia in normam communium Locorum, vt parata sint, atque in promptu ad disserendum. Nec enim aliter Proprij Loci rerum, de quibus Demonstratori & Dialectico disserendi cura incumbit, cogniti ac perspecti esse poterunt.

Loci Communes parum valent sine Propriis.

Quo pacto Loci Proprij sint quærendi, & in prõptu habendi.

1. To. 11. 12. & sequentibus.

SED iam fortasse expectabis, vt quoniam Communes Locos hactenus tradidi, & Proprios quærendos esse admonui, mox subiiciam eos, qui propriam huius Artis materiam attingunt, inter quos præcipui habentur illi, quibus tractantur Quæstiones Accidentis propriè dicti, Generis, Proprij, & Definitionis. Quos quidem adeò diffusè persequutus est Arist. vt exceptis primis, quos ille ferè prætermisit, quatuor integros Topicorum Libros (hoc est, à quarto ad septimum vsque) in reliquis pertractandis posuerit. Verùm hic labor à me non est in præsẽtia flagitãdus, nõ solùm quia tã multa de his scripsit Arist. vt vix ea in summa redigi possint: sed eò vel maximè, quia huiusmodi Loci

Cur hoc loco tradendi non sint Loci Accidentis, Generis, Proprij & Definitionis.

Ad tractādā Quæstionē Accidētis propria dicti, duo tantum loci inueniuntur apud Arist. 2. Top. lib. Hi sunt primus, & extremus 2. cap. Cap. 7.

di Loci in iis, quæ supra de Accidente propriæ sic appellato, de Genere, de Proprio, ac Definitione dicta sunt, vtcunque continentur. Quo fit, vt Quæstiones, quibus quæritur, num aliquid sit Accidens alicuius rei, Genus, Proprium, aut definitio, ex superioribus Libris quantum sat est tractari possunt. Exempli caussa, si existat Quæstio Num scire, Accidēs homini, nec ne? poteris sit affirmatiuā partem ex Definitione Accidentis secundo Libro tradita, sic confirmare. Adest homini, & abest ab eodem sine eius corruptione, Est igitur Accidēs homini. Itē ex descriptione hoc modo: Prędicatur de hominibus accidētario, ac contingenter. Ergo, &c. Quod idem argumentū ex Notatione, & cōiugatis videtur duci. Ex parte subiecta hoc modo, Est accidēs separabile. Igitur omnino Accidēs. Atque ita ex reliquis Locis si qui alij sunt, qui ad institutū cōfirmandū supeditēt Argumenta, Quòd cùm modo eodē possis facere in Genere, Proprio & Definitione, nil est cur in præsentia hæc Locorū genera debeas requirere.

De Ordine Argumentorum, generatim. CAP. XXXIX.

Ordo quid.

DIXIMVS de Inuentione Argumentorum, reliquum est, vt de ipsorum Ordine dicamus. Ordo igitur, quòd ad hunc locum attinet, ***est Argumentorum inter se apta ad persuasionem collocatio.*** Quę quidem, quàm sit necessaria differenti, nemo est qui non videat. Vt enim domui cōstruendæ satis nō est, lapides, & reliquā materiā in cumulū congerere, nisi his disponendis, ac collocandis Artificium manus adhibeatur, Vtque milites quantumlibet fortes ac strenui, nisi periti ducis industria, formā exercitus accipiant: ad bellū inferendum idonei non sunt, Sic Argumenta ex Locis traditis coacta tumultuantur, nec ad finē adipiscendum apta sunt, nisi ad persuasionē apposité collocentur, ac disponantur. Porrò Argumentorum nomine hoc loco, Definitiones quoque, & Diuisiones (etiā cùm nihil probant, sed tantum eam rem, cui adhibentur, declarant) intelligi volumus. Adhuc enim de ipsarum Ordine tum inter sese, tum comparatione reliquarum partium cuiúsq; tractationis, in qua de re aliqua differitur, nihil diximus: quod hoc loco fiet commodissimè.

Quam sit necessaria Argumentorum apta collocatio.

Latius hic accipi Argumēti nomen.

DVPLEX est autem Argumentorum Ordo, Naturæ, & Doctrinæ. Ordo enim temporis, quem seruat historia nihil ad nos pertinet: quia narratio cum nihil declaret ex notioribus, sed rem simpliciter proponat, non est ad persuationem composita, nec ad Dialecticam vllo modo (nisi cum obiter differit) spectat.

Duplex Ordo. *Præd. 1. & 1. post. 2. & 1. Ph. 1. & 8. phy 7.*

Ordo temporis nihil ad nos.

NATVRÆ Ordo duplex est, Generationis, & Perfectionis. Generationis, Ordo dicitur, cùm à minus perfectis ad perfectiora progredimur, & omnino à caussis ab effecta. Siquidem Natura in rebus efficiendis, à minus perfectis ad perfectiora contendit, & caussarum vi gignit effecta. Sub hoc genere duo potissimū continentur. σύνθεσις & διαίρεσις, hoc est, Cōpositio, Diuisio, seu Cōpositionis Ordo, & Diuisionis. Cōpositionis Ordo est, cùm à Partibus integrantibus ad totum integrū, aut omnino à Caussis ad Effecta proficiscimur. Accipio autem hîc nomem, Totius integri, vt in Locis totius, & Partium.

Generationis ordo. *Natura ordo duplex.* *Cōpositionis.*

Diuisionis.

Diuisionis Ordo dicitur cū à superiorib⁹ ad inferiora descendimus.

 Qui

Qui quidem propterea Diuisionis dicitur, quòd præcipua Diuisionis forma sit ea, qua superiora in inferiora distribuimus, vt ex quarto Libro perspicuum est. Ordo Perfectionis est, cùm à perfectioribus ad minus Perfecta, aut omnino ab Effectis ad Caussas progredimur. Non ideo tamē progressus ab effectis ac caussas, vocatur Ordo perfectionis, quid Effecta sint perfectiora omnibus suis caussis: sed quia Perfectio caussæ in edendo Effectu cernitur. Sub ordine perfectionis duo itidem, quemadmodum sub Generationis, præcipuè comprehenduntur ἀνάλυσις συναγωγὴ, hoc est, Resolutio, & Collectio, seu Resolutionis Ordo, & Collectionis.

Cap. 6. Perfectionis.

Effecta non sunt perfectiora omnibus suis caussis.

RESOLVTIONIS Ordo est, cùm à Toto integro, ad partes integrãtes procedimus: & omnino cū ab Effectibus ad caussas pergimus.

Resolutionis.

COLLECTIONIS verò est, cùm ab inferioribus ad Superiora conscendimus.

Collectionis.

ANIMADVERTE tamen. Perfectionis ordinem, alium, etiam, qui dignitatis Ordo appellatur, complecti: quem quidem tum seruamus, cum à re digniori ad aliam minus dignam, vt ab homine ad Elephantem procedimus. Quod si ab homine, ad Animal progrediaris, non erit Ordo Dignitatis, quoniã Animal non est res alia, diuersáue ab Homine. Huic opponitur quidã Ordo Generationis, nomine carens, cùm videlicet è contrariò à re minus digna, ad aliam digniorem, perfectiorémue proficiscimur, vt ab Elephante, ad Hominem.

Dignitatis Ordo.

Ordo contrarius. Ordini Dignitatis nomine proprio carens.

DOCTRINÆ Ordo est cum ab iis progredimur, à quibus commodius pro ratione rerum ac personarum progrediendum videtur. Generaliter autē commodius est ab iis progredi, quorum cognitio ad sequentium cognitionem requiritur, & (quantum fieri potest à facilioribus, ad difficiliora. Atque hoc quidē interdum præstamus, seruando cõtinenter Ordinem Generationis: Interdum seruando continenter Ordinem Perfectionis; Interdum vtrumque permistè, hoc est, sæpius in eadem Tractatione ab vno ad alterum, vt commodius iudicamus, transeundo. In iis verò rebus, quæ videtur æquè perfectæ, & æquè faciles, aut difficiles cognitu, nulli Ordini relinquitur locus, nisi arbitratio. Verùm quia huiusmodi Ordo nihil habet Artis, omittendus in præsentia est,

Doctrinæ Ordo.

Ordo Arbitrarius non cadit sub Artem.

De Ordine qui in Docendo seruandus est: Primũque in confirmãdo. CAP. XL.

ORDO igitur, Dispositióue Argumentorum; Aut in Docendo cernitur (cum scilicet nemo ex altera parte respondet) Aut in Disputando. Qui autem docere aliquid vult, duplicem laborem suscipit: Confirmandi sua, & Refutandi contraria. Cùm igitur quis confirmare suam sententiam voluerit, explicabit in primis Vocabulum rei, de qua agendum est, si fortè ambiguum fuerit, aut ignotæ significationis, id quod Distinctione, aut Interpretatione faciet, vt Porphyrius in tractatione quinque Vniuersalium. In progressu autem, si Argumenta omnia ad vnã eandemque Conclusionē cõferenda fuerint, ferè seruanda erit Methodus ac Dispositio locorum præscripta: ea siquidē collocatio, optimus Doctrinæ Ordo in hac re videtur. Itaque primum res confirmanda erit definitione, Deinde variis (si com-

Initio Confirtionis quid agendum.

Cum Argumenta omnia ad vnam conclusionem

commodum videbitur) Descriptionibus: Post Notatione Vocabuli: & sic deinceps reliquis Argumentorum generibus. Nisi quod leuiora quæque, nec prima, nec extrema locanda erunt, sed aut reiicienda, aut certè (si non videbuntur omnino contemnenda) in medio inculcanda. Vbi enim firmiora, prima aggressione mentem occupauerint, tum leuiora præsertim conglobata, & in vnũ quasi corpus coacta, fidem augebunt: quibus si potẽtiora successerint, erit omnino res confecta. Atque hac ratione mutari optimè poterit Locorum Ordo. Quin aliis etiam interdum de caussis, aliter disponi poterunt Argumenta, quàm suprà digesta sunt, modò Doctrinæ Ordo seruetur. Si verò alia Argumenta ad alias Assertiones accommodanda fuerint, aut Assertiones erunt de eadem omnino re: aut aliæ de superioribus, aliæ de inferioribus; Aliæ de totis integris, aliæ de partibus; Aut denique de rebus à se mutuo disiunctis hoc est Oppositis, aut Disparatis, vt de speciebus eiusdem generis.

Leuiora Argumenta quē locum obtinere debeant.

Confirmuntur quidam ordo tenendus. S cin cra. ad Brutum.

Mutari potest Locorũ ordo in Confirmã da eadem conclusione.

Quinam ordo seruandus in cõfirmandis diuersis cõclusionibus de eadem omnino re.

Si de re eadem, ferè seruandus erit hic Ordo, vt primum ostendamus rem esse, deinde quid sit, posteà qualis sit, ad extremum cur talis sit; Id quod Aristoteles docet secũdo posterioris resolutionis lib.

2. Post. 2.

Qvo quidem Ordine, cùm commodissimè quælibet res tractetur, non dubium est, quin optimus Doctrinæ Ordo in eadem re tractanda censendus sit. Quamquã non erit necesse hæc omnia persequi, cùm de vno, aut pluribus constiterit. Ad hos quattuor quasi gradus Tractationis cuiúsq; rei, reuocantur omnia quæ de re quauis dicuntur. Vt in deliberatione, id quod quæritur, possítne res proposita fieri, ad primum spectat. Quod verò discutitur, Sítne honestũ vtile, iucundũ an contrà, ad tertium pertinet, Nec enim ij qui deliberant de Quæstione, quidnã res sit magnopere laborant. Quod tandem. Quia via & ratione id consequi possunt, & an facilè possint, exquirunt, id ad quartum referendũ est. Et in iudicio illud, An fecerit, ad primum: Quo nomine factum censeatur appellãdum, ad secũdum: Rectène, an perperam, ad tertiũ: Quibus auxiliis, ad quartum redigitur: nam quo fine, & studio fecerit, ad Quæstionẽ recti, & cõtrarij reuocatur. Laudatio porrò in Quæstionibus Qualitatis, & Caussarũ potissimũ, hoc est, in tertia, & quarta versatur. In tractatione porrò cuiusque Virtutis, Primũ, An proposita virtus sit necessaria humanę perfectioni, necne, differitur, Quod, ad Quęstionẽ an res sit reducitur, Deinde. Quænam sit eius Materia, tũ Obiecta, tũ Subiecta, quod ad Quæstionem naturæ pertinet. Tum, Quæ sint virtutis affectiones, ac conditiones quod Quæstionem Qualitatis perspicuè spectat. Ad extremũ, Quonam pacto ipsam possimus consequi, qua in parte, quæ ad quartam Quæstionem reuocatur, de caussis, & impedimentis virtutum agitur. Itaque omnia, quæ de vna re differuntur, ad illa quattuor reuocantur, eodémque ordine ferè tractantur,

Ordo in deliberatione.

In Iudicatione.

In Laudatione in tractatione cuiusque virtutis.

Si verò aliæ assertiones efferantur de rebus Superioribus, aliæ de Inferioribus; aut aliæ de Totis, aliæ de Partibus Integrantibus: aliter Auscultationis via aliter inuentionis, disponẽda sunt Argumenta. In Auscultatione, siquidem, absolutáve Disciplina, seruandi sunt Ordi-

nes Compositionis,& Diuisionis:quos Aristoteles tradit initio physicę Auscultationis, vt auscultationi,perfectæq; Disciplinæ cōuenientissimos,& in tota ferè tractatione Physica meritò conatur obseruare. Est enim rationi maximè consentaneū,vt quē ordinem Natura in rebus efficiendis seruat,eundem Ars, Naturæ æmula, velut optimum sequatur,Natura autem,Compositionis & diuisionis Ordine progrediens,à Partibus integrātibus ad Totū, & à Communioribus ad Minus communia,in affectione rerum proficiscitur. Seruant etiam hos ordines Mathematicæ sciētiæ,quippe quæ à primis initiis orsæ,quasi texando,alias atquè alias ex prioribus efficiūt cōclusiones. In Inuentione verò,oppositi ordines seruādi sunt,Resolutionis nimirū,& collectionis. Qui enim sine Doctore philosophari volūt,& à rebus quæ sensibus subiectè sunt,ad recōditiores suo marte penetrare cupiunt,à Toto integro,ad Partes,& à minus vniuersalibus ad vniuersaliora,id est,Resolutionis,& Colectionis ordinibus Accōmodatissimè procedūt. Sunt enim hi progressus,nostrorum sensuū imbecillitati conuenientissimi. Priorem sequitur Arist. cum ab animaliū Historia,ad Tractationem de Partibus animalium progreditur:& in libro de Mundo ad alexandrum(si modò eius est)cum ex definitione Mūdi ad partes, quibus Mundus constat,procedit:Itemque in primo libro de priore Resolutione cùm resoluit Syllogismum in propositiones;& propositiones in Terminos. Collectionis verò,studiosissimus fuit Socrates, vt apud Platonem plurimis in locis videre est. Cum enim Socrates profiteretur se nihil scire, eum ordinem procedendi potissimū amplectebatur,qui incipientibus, ac inuenire cupiētibus maximè aptus est. Vnde & Aristoteles extremo secundo Posteriorum libro, & initio Metaphysicorum, hunc ordinem, inueniendis principiis Scientiarum Atriúmque præscripsit.

Aris. 2. de gene. ani. 3.

In Inuentione earundem rerum.

1. Prio. 33.

2. Post. 18. & 1 Met. 1.

QVOD si assertiones fuerint de oppositis,aut disparatis speciebus, aut generibus,in quibus tamen alia videātur aliis perfectiora,aut saltem faciliora cognitu,aut seruandus Ordo dignitatis(quod fecimus in explicatione figurarū,generūque Argumentationis)aut certè initium faciēdum est à re notissima,qua in reliquarum tractatione,quasi norma quadā vtamur. Vt enim nūmos(vt ait Aristoteles) ad id quod sibi quisque exploratum,certumque habet, probare solet,ita cæteris quoque in rebus agēdū est. Qua de caussa ille in explicandis animaliū variis,generibus, primùm de Homine, quod omniū maximè notū nobis necessariò sit,se acturū pollicetur. Quāquā homo,dignitatis etiam ordine reliqua animalia antecedit. Si tamē res huiuscemodi æquè perfectæ,ac faciles,aut æquè difficiles cognitu videbuntur,iam suprà diximus,nulli ordini,nisi arbitrario locū relinqui. Quamquam reuera inter omnes rerum species,quibus perfectio aliqua in est,datur aliquis ordo perfectionis. Hæc de Ordine,quem seruare debet is, qui docet,cum suam sententiam,quam veram esse putat,statuit.

In tractandis rebus oppositis aut disparatis quis ordo seruandus.

1. de hist. ani. 6. Ibidem.

In tractandis rebus quæ videntur æquè perfecta, æquè faciles, aut difficiles cognitus ordo, quis tenendus.

De Ordine,qui in Refutatione seruandus est. CAP. XLI.

VERVM quia non satis est,si tua placita confirmes,nisi etiam refellas,tum Sententias;tum rationes contrarias, & repugnantes

tuis

tuis assertionibus. Quisnam ordo tenendus sit in refutatione dicendum est.

TRIBVS ergo modis potissimum, satis commodè hoc fieri potest. Vno, si id, quod verum esse existimas, prius statuas, ac cõfirmes. Deinde ex veritate comprobata refutes aliorum dicta, & quid veri contineant, exponas id quod facit Aristoteles multis in locis, vt in explicanda natura motus tertio Physicorum Libro.

Primus ordo Refutationis.

3 Phy. 1.

ALTERO, si prius aliorum opiniones, ac rationes proponas, facto initio ab iis quæ à vero magis videntur aberrare, easdemque mox refellas. Deinde ad id quod sentis statuendum ingrediaris: Demũ quatenus refutatæ opiniones veritatem attingant, ex tua sententia paucis perstringas. Quem ordinẽ seruat Aristoteles primo Physicorum Libro, in exquirendis Principiis rerum naturaliũ, & in Libris de anima, cum animæ naturã inuestigat: & in primo Lib. Ethic. cùm docet quãnam maximè in re posita sit felicitas, & aliis plerisque locis.

Secundus ordo.

1 Phy. ca. 2. & cat. vsque ad finem 1. lib. & initio secundi.

1 Ethi. 4. & deinceps.

TERTIO tandem modo, qui omnium est accuratissimus, si propositis primũ pro vtraque parte Sentẽtiis, ac rationibus aduersis, quę rem faciant ambiguam, maximè verò iis quę veritati repugnant, sequatur deinceps Veritatis determinatio, ac confirmatio, ex qua, tandem dissoluantur cõtrariæ rationes, qua ex parte veræ Sententiæ repugnant. Quo quidẽ modo, quasi conueniẽtissimo, docet Aristoteles initio Libri tertij Metaphysicorum, tractandas esse res controuersas: id quod eo loco pulcherrimis persuadet rationibus: ac statim in reliquo opere latè exequitur: Expeditissimè tamen id factum videbis, quarto Physicorũ libro in tractationibus de loco, Vacuo, & Tẽpore. Hanc solam tractandi Methodum, quoniam præcipua est, adeo approbarunt Doctores, quos vocant Scholasticos, vt nihil: nisi hoc ordine, pertractent. Cæterum etsi dispositio hæc tertia optima sit, non est tamen ipsa sola amplectẽda in scribendo. Satiantur enim, qui legunt, similitudinis fastidio, pręsertim cum inculto sermone tractantur Quæstiones: quod ferè faciunt qui hanc docẽdi rationem sequuntur: Hæc de ordine Docẽdi. In quo duo vitia diligẽter cauere oportet. Alterum ne singulæ penè Sententiæ in Quæstionem, ac Controuersiam vocentur, quod plurimi faciunt. Sunt enim multa quæ ex aliis grauioribus Quæstionibus commodius intelligi possunt, aptiúsque aliis Assertionibus principalibus vt consectaria subnecti: aut certè vt maioris momenti res percipiantur, obiter explicari. Alterum, quod ex superiori vitio nascitur, ne in controuersis rebus tractandis, afferantur futiles ac inanes, tũ opiniones tũ Rationes. Nã curare, quę cõtra tuã sententiã quisque dicat, aut dicere possit, amentia est. In quod vitiũ necesse est labantur ij, qui de rebus, aut nullius difficultatis, aut nullius ponderis, quæque vno verbo explicari possunt, æquè atque de magnis, ac difficilibus, integras, ac omnibus quasi membris distinctas excitant Quæstiones. Sed iam de Disputandi ordine dicamus.

3. Metaph. 1. toto quarto lib. de. Phy.

Nũ solus hic ordo amplectendus sit.

In prælectionibus, non est incommodum si Methodus hæc perspicuitatis gratia perpetuò seruetur.

Primum Vitium in docendo.

Secundum.

Præclara sententia.

1. Top. 9

De

De ordine Disputandi primúmque de Officio Argumentationis.

CAPVT. XLII.

Disputatio cognoscendæ Veritatis gratia suscipitur.

Disputatio in Argumentando & respondendo sita est.

QVIA Disputatio explicandæ, cognoscendæque Veritatis gratia suscipitur: Veritas autem non melius quàm conferendis cum altero sermonibus, ac rationibus elicitur (cum nimirum alter nititur pro viribus propositum defendere, alter impugnare) propria sanè disputationis ratio in Argumentando, & Respondendo cernatur necesse est. Quapropter de argumentantis, ac respondentis officio nunc agendum est, vt totius disputationis ordo perspiciatur.

Primum documentum ab Argumētāte obseruandū.

ARGVMENTIS Officium ferè in his obseruandis positum est Primum, Propositionem eam quam defendens tuetur, ponet ante oculos, vt eam impugnet, euertatque, siue quod eam falsam existimet, siue vt veritas impugnata perluceat magis ac liquidius constet.

Secundum. Lege lib. 6. Cap. 22.

DEINDE verò assumet eam Argumentationem, qua existimat infirmari posse propositam assertionem. Vno autem è duobus modis conabitur eam euertere: directo videlicet, aut ex hypothesi quod potissimum fit deductione ad incommodum. Directò, vt si Epicureus aliquis afferat, omnem voluptatem esse bonam, tu autem contra sic Argumenteris, Nihil quod rationi aduersatur bonum est, Aliqua Voluptas rationi aduersatur, Aliqua igitur voluptas non est bona.

DEDVCTIONE vero ad Incommodum, vt si eādem Assertionem sic refellas, Si omnis Voluptas bona esset, ea sanè, quæ ex homicidio capitur, bona esset. At hæc, vt apertissimum est, non est bona, quin potius perniciosissima: Non est igitur omnis voluptas bona. In his autem Argumentationibus proponendis, huiuscemodi verbis vtetur Dialecticus, Sic argumentor, Si contendo, Hæc oppono, Obiicio in hunc modum, & similibus.

Tertium.

SED quoniam propria Disputationum materia Probabilis est, nec aduersarium omninò cogit, ferè semper antequam extruatur Argumentatio, roganda sunt ea à Respondente, ex quibus Assertio aduersarij infirmari posit. Nam si ea quæ rogantur, non concedantur à Respondente, poterit inde Argumentans ad alias atque alias Interrogationes sine dedecore transire, eáque sensim captare, ex quibus speret, se rem confecturū. At si absque Interrogationibus acceperit, quæ à Respōdente negari possunt, periculum est, ne Respondens negatione sumptionum resistens, maiorem ei facessat laborem, quàm ipse à principio susceperit. Sed adhibere debes in Interrogando hāc cautionem, vt non statim roges ea, quæ labefactandæ Assertioni aduersarij proxima sunt: Id enim ille si intellexerit, negabit omnia, aditúmque Argumētationi per proteruiam obstruet, nec te sinet vnquā manus conferere Argumentando. Itaque repetendæ sunt altius Interrogationes, & à rebus quæ à proposito longè videntur distare, exordiendum: idq; in quo tota vis Refutationis posita est, interdum multitudine Interrogationum obruēdum, nonnunquam etiam quodā quasi pallio caussæ suæ, aut effectus aut rei similis, aut alicuius alterius occulendum: quo respondens securior factus, & quasi in aliis

Cautio adhibenda ab Interrogante. ex 8 Top. Cap. 1.

rebus.

rebus nihil ad propositum pertinentibus occupatur, syncerius dicat quod sentit, sicq; Veritatis vox nequaquam metu impediatur. Duæ sunt igitur, vt diximus, confligendi cum altero rationes ac formæ. Altera, cùm nostris sumptionibus confisi, aduersarium sine vlla Interrogatione inuadimus, quæ vt grauior est, & constantior, sic minus tuta. Altera: cùm ex Responsione alterius, elicimus Argumentationis materiam: quæ ratio communior est, & vulgarior, ac multò etiã tutior. Sed hæc posterior, quæ apud veteres sola ferè habebatur disputandi formula, vt apud Platonem, & Aristotelem cernere est, hodiè raro auditur, priorem scholis omnibus assiduè resonantibus. *Duæ formæ confligendi cũ altero posterior formula tutior est.*

IAM vero si respondens non admiserit quod tu rogasti, licebit quidem tibi id probare, verum non teneberis. At si negauerit quod tu sine Interrogatione accepisti, id ipsum cogeris confirmare, nisi fortè per se notum sit. Quamquam ad reprimendam proteruiam respondentis, conceditur tum Dialectico, tum Metaphysico vt ex iis, quæ Respondens alioqui admittit probet Propositionem per se notam quã, ille pertinaciter negat. Hoc enim non est simpliciter probare id quod per se notum est, & quasi luce alia clarissima Solem ostẽdere, sed coercere potius hominis peruicaciam, & insolentiam. Id quod Aristoteles facit quarto Metaphysicorum libro coarguens Heraclitum, ac Democritum, quia prima Principia omnium notissima inficiebantur. *Quartum.* *A quibus & qua ratione probari possint, ea quæ per se nota sunt 1. Phy 2. & 4. Metap. 4. &c.*

8. Top. SI vero inductione multarum rerum adhibita non dederit Respondens vniuersalem propositionem, poscendum ab eo est, vt aliquid contra obiiciat in quo Propositio sit non vera: quod vocant Petere Instantiam. Hoc enim si Respondens non fecerit perperam videbitur negare propositionem. *Quintum.* *Petere Instantiã, quid sit.*

COGETVR autem Argumentans explicare propositionem ambiguã: & eam quæ obscurum sensum habuerit, aut verbis parũ vsitatis constiterit, exponere. Cumque aliquid probauerit, distinxeritq; aliòve modo explicauerit, illud apertè nominabit, dicetque Probo Antecedens, Probo Consequentiã, Distinguo Cõsequens, Expono Propositionem, &c. Sic enim melius constabit inter Disputantes, cũ ea de quibus disceptauerint, propriis fuerint nominibus significata. *Sextum. 8. Top. 3.* *Diligenter notandum.*

QVOD si Respondens ita occurerit, vt argumẽtatio soluta videatur relinqueretur Argmentanti locus præmendi adhuc, & examinãdi solutionem. Tum dicet, Contra. Sic insto. Ita vrgeo & similia. *Septimum.*

INTERDVM, vt aliquid probet dicet: Ponamus hoc, aut illud, etiam si falsum sit, modo hypothesis non sit impossibilis. Inde enim aliquid fieri posse, fortasse colligit, vt si dicat, Ponamus Deum creasse Cœlos duntaxat: quod quamquam falsum est, tamen fieri potuit, Vnde concludet, posse Dei potestate dari vacuum aliquod, atque inane in rerum natura. Nam data illa hypothesi, nihil cœlum Lunæ, complexu suo caperet: sicque vacuum esset. *Octauum.*

DENIQVE illud magnopere curabit argumentans, vt nihil aliud quàm quod à Respondente negatum fuerit, confirmet, aut certè id vnde illud possit colligere. *Nonum.*

BB. De officio

De Officio Respondentis. CAP. XLIII.

Primum documentũ Respondentis.

RESPONDENTIS institutio his ferè Documentis continetur primum, *nihil simpliciter defendet, quod verum non sit, aut verisimile*. Exercitationis tamen caussa etiam ea, quæ Probabilia non sunt, sustineri possunt, modo qui ea defendet significet, se disputationis caussa id facere. Quamquã, hac etiam moderatione adhibita, rarò id faciendum est, quia ferè ita fit, vt qui audiunt, non quasi tu Disputationis gratia id defendas, sed tanquam eas dicas, quæ probes & sentias, ita te odernit

Secundum.

DEINDE, *nunquam in eadem Disputatione, aut Assertioni quam tuetur aut suis Responsionibus repugnabit*. Est enim hoc vel maximum Respõdẽtis vitium, vt ipse contra se sua tela retorqueat. Quod maximè animaduertendũ est ei, qui falsum aliquid Disputationis caussa defendit. Iccirco enim dici solet, Mendacem memorem esse oportere, quòd qui falsum astruit, facillimè sibi contradicat, nisi tuendo ac defendendo mendacio valde inuigilet. Plura enim repugnant falsis quam veris. Veris siquidem sola ea quæ falsa sunt falsis tum vera, tum etiam falsa.

Cautior esse debet in Respondendo is qui falsum aliquid disputationis gratia defendit.

Tertium. 2. Top. 3.

HOC igitur obseruato, *vera concedet: falsa negabit, ambigua distinguet, obscuræ propositionis explicationem petet*: quæ vocantur Impertinentia hoc est, quæ ad institutum nihil spectãt respuet, Significabit enim ea siue vera, siue falsa sint nihil ad institutam Disputationem pertinere.

Quartum. 8 Top. 9.

Si quid rogatus fuerit, Respondebit sit nec ne ita nisi interrogatio fuerit propria alterius scientiæ.

Quintum.

Si quid Argumentans posuerit quod impossibile non sit nec repugnet iis quæ posita sunt & data, admittet illud.

Sextum.

QVAMQVAM *vero Consequentia non propria dicãtur vera aut falsa concedet tamen aptas, & negabit ineptas ac vitiosas*. Sæpe tamen cernere non poterit sitne bona, an vitiosa Consequentia, ni prius distinguat Consequens, quod ambiguum sit, cum quodam fortasse sensu Consequentis, sit bona Consequentia, alio, Vitiosa. Quapropter antequã concedat aut neget Consequutionẽ, distinguet eiusmodi cõsequens vnóq; sensu cõcedet Consequentiam, alio negabit. Itaq; nec consequentia vnquã distinguenda erit, sed cõcedenda, aut neganda, Neq; consequens concedendum, aut negandum, sed distinguendum. Nam si respondens concesserit Antecedens & Consequentiam, Consequens quoque velit nolit concedat necesse est: Si verò Consequentiam negauerit, quid quæso opus est vlteriùs procedi ad concedendum, aut negandum Consequens.

Consequẽtia non dicitur vera aut falsa.

Cõsequentia numquam est distinguenda, sed cõcedenda aut neganda, Consequens è contrario.

Septimum. 8. Top. 3. in fine.

ILLVD enim perpetuò obseruabit Respondens, *vt simul atque ipse aliquid negauerit, statim taceat, vt is qui Argumentantur, suas agat partes*. Nisi quod Aristòteles meritò docet, sæpe necesse est vt Respondens non solùm neget quod alter accipit, aut rogat, sed etiam cur id negat exponat, ne absurdè id negasse videatur.

Octauum.

PROPOSITA *Igitur Assertione, thematéve, siue positione Respondentis si is qui contra Argumentatur nullis Interrogationibus præmissis totam statim*

tam statim Argumentationem proposuerit, tota semel mox repetenda est, non solum vt bene teneatur, constétque inter Opponendum & Respondendum, sed etiam vt detur locus cogitandi de Responsione. Siquidem præcipitata Responsio in multa incommoda sæpenumero incurrit. Deinde regrediendum est ad initiū Argumentationis & per singulas sumptiones eundum, sic tamen vt prius videas, num ad euertendam tuam assertionem aptæ sint, nec ne, quam vtrum veræ sint, an falsæ, Nam si illæ ad refutationem tuæ Propositionis non pertinent, quid necesse est de earum veritate contendere? Sic autem fiet, vt cùm duo sint Solutionum genera, inficiando nimirum quæ assumunt, & negando cōsequutionem: hoc posteriùs fit ordine Doctrinæ prius. Id quod, vt cætera, egregiè docet Aristoteles priorem repetitionem his verbis inchoabis. Sic argumentaris, in hunc modum contendis. Hæc opponis, & similibus. Posteriorem, his, Cùm sic argumentaris. Quando ita contendis quoniam hæc opponis, quandoquidem sic obiicis, & aliis id genus. Tum sequentur illa concedo maiorem, Nego, distinguo, Esto, quod barbarè dicitur Transeat, Sit ita vt vis, Nihil enim mea interest, & cætera vt diximus.

Duo genera solutionum.

Nā alia quæ ex 8. top. afferūtur à Rodulpho 2. de Inuent. c. 15. & ab aliis, elabēdi potius rationes sunt quàm soluendi 8. Top. 5.

Nouum. SI *vero ille interrogationibus te aggreditur, & si veteres statim sine vlla repetitione respondebant, Ita est, aut, Non ita est Distinguo hoc sensu verum est, hoc autem falsum: Esto fuerit ita, & cætera: tutius tamen est, ad veritatemq; eruendam accommodatius, repetere prius interrogationem hoc modo.* Quæris ex me, Petis à me, Rogas hoc, aut illud: deinde subiicere. Quando ita quæris, quoniam hoc rogas, aut illud, &c. Respōdeo vel Dico, ita esse, aut non ita. Si vt voles Esto, & cætera. Quæ Respondendi ratio, sicubi hoc tempore Disputatio Interrogando, & Respondendo transigitur, sola vsurpatur.

Ratio respondendi veterū.

Tutior est nostra respondendi consuetudo.

HÆc de Ordine Argumentorum cum in Docendo, tum etiam in Disputando dixisse, sit satis. Quæ non solum cognitioni rerum comparandæ, ac tradendæ vehementer conducunt, Sed etiam memoriam adeò adiuuant, vt nullo Artificio magis iuuari videatur.

Ordo maximè iuuat memoriam.

De Exercitatione Dialectica. CAP. XLIIII.

SED quoniam Dialectica, nō ad cognitionem modo, sed ad Actionem etiam dirigitur, per magna exercitatione opus est ei, qui ex ratione tum Inueniendi, tū Collocandi tradita Artis habitum consequuturus est. Vt enim Citharœdus nemo efficitur, nisi assiduè pulsando, digitósq; præceptis Artificis identidem acommodando: sic nemo euadit Dialecticus, nisi qui habitum quendam in modum naturæ, confirmatum ex longa præceptorum obseruatione, comparat.

Dialectica ad actionem etiā dirigitur.

Quam sit necessaria Exercitatio.

DVOBVS autem modis nosmet exercere possumus in hac Facultate: Altero examinandis ac retexēdis aliorū scriptis id quod promptissimum est ac paratissimum, cum plurima extent doctissimorum hominum litterarum monumenta. Altera nouis operibus cudendis ac componendis. Haud verò facilè dixerim, vtrū horum sit difficilius. Autores enim graues, in quorum scriptis enodandis, atq; ad vnguem

Duplex exercitatio.

 pernoscendis,

pernoſcendis, nemo exiſtimat ſe operam perdere, multas ſæpe Argumentationes ita coniungunt, vt vna, dumtaxat eſſe videatur: ſæpe etiam adeò latè ac diffusè, multis obiter interiectis verbis ac ſententiis, vnum idemque Argumentum explicant, vt credas eſſe complura. Itaque & ſi noua ſcribere, magna res habeatur, ſempérque habita ſit, arduum tamen, mihi crede, ac difficile negotium ſuſcipit, qui argumenta omnia præſertim in ſcriptis Veterum, ſuis locis reddere conatur, Quippe cum illi, etſi magno artificio ſcripſerunt, artem tamen ſtudioſiſſimè diſſimularunt. Sed tamen enitendum eſt, & ſcripta argumenta ad ſuos fontes reuocare, & ordinem perſpicere, & virtutem orationis qua illi vſi ſunt penitus intelligere. Quod qui longo vſu obtinuerit, facilè deinceps illorum imitatione, in altero exercitationis genere quod Dialectico vltimam quaſi manum imponit ſeſe exercebit.

Ratio ſcribẽdi veterum.

Alia præcepta exercitationis.

Ex Ariſto. 8. Top. cap. 5.

Primum. DOCET quoque Ariſtoteles, ad hanc artem comparandam plurimum valere, ſi propoſita, qualibet quæſtione multa pro vtraque parte excogitemus argumenta, eorúmque mox quæramus ſolutiones, quò & in argumentãdo, & in reſpondendo exercitati eſſe valeamus. *Secundum.* Nec parùm prodeſſe ad obfirmandum animum, ſi argumenta quæ maiorem vim habent, vtraque ex parte notemus, vt tutiores, ſiue ad impugnandam, ſiue ad defendendam vtramque partem quæſtionis accedere poſſimus.

Tertium. CVRANDVM quoque eſſe, vt, cum Exercitationis gratia cum altero diſputamus. Et aliorum Diſputationibus interſimus, aliquam inde aut rationem, aut ſolutionem, aut obiectionem domum referamus. Plura Documenta ſunt apud Ariſtotelem eodem loco, ſed quæ propoſita ſunt videntur huic inſtituto ſatis.

INSTI-

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER OCTAVVS.

De Pseudographo Syllogismo. CAPVT I.

SVPERIORI libro de demonstratione, Syllogismóque Dialectico, quibus vtendum est, disseruimus. Superest nunc, vt qualesnam sint Pseudographus, & Sophisticus, à quibus vigilanter cauendũ est doceamus.

Ex 1. Top. 1. & 1. Elenc. PSEVDOGRAPHVS itaq; Syllogismus, quasi dicas, mẽdacis descriptionis, etsi in Geometria nomẽ obtinuit, in omnibus tamẽ scientiis reperiri potest, definitur. n. hoc ferè modo. *Pseudographus Syllogysmus est, qui ex propria alicuius scientiæ materia, nõ veris tamẽ sumptionibus; sed quæ vera, ac necessaria videatur colligit conclusionẽ.* Vt si dicas, quorũ ambitus, circuitúsvè sunt æquales ipsa quoq; sunt æqualia, triãgulus autẽ, & quadratũ, quæ ex æquali cõficiuntur linea, habẽt ęquales ambitus, sunt igitur ęqualia. Materia huius syllogismi Geometrica planè est. Verũ maior propositio cũ vera videatur, ac necessaria, est haud dubiè falsa. Siquidẽ inter figuras æqualis ambitus, circũscriptionísve, aliæ sunt minores, aliæ maiores, inter quas Triangulus est minima omnium. Circulus maxima, vt Geometræ docent. *Vnde dictus Pseudographus.* *Quid pseudographus Syllogismus.*

HOC vitiosum genus Syllogismorum, quod veram mentitur demonstrationem, raro incurritur, nisi cum propria alicuius scientiæ principia, & pronũtiata latius sumuntur, quàm accipi debeant. Quò fit, vt cùm alioqui sint vera & necessaria, latiùs tamen vsurpata, sunt falsa. Quale est illud, omnes lineæ ductæ ab eodem puncto, ad idem punctum sunt æquales. Et illud: Omnes semicirculi sunt æquales. Et illud: Ex nihilo nihil fit. Primum, non est verum, nisi lineæ sint rectæ, aut saltem per idem spatium ducantur. Alterum intelligitur de semicirculis eiusdẽ circuli, alioquin falsum est. Tertium verum est, si verbo, Fit, id tantum intelligamus, quod verbo Generatur, falsum tamen, si complectamur quamcumque productionem. Multa enim ex nihilo produxit Deus, cum interim omnia, quæ generantur, ex aliqua re ante existente producantur. Sed de hoc Syllogismorum genere hæc satis sint. *Quæ potissimum ratione incurratur hoc vitiosum genus Syllogismorum.*

De Syllogismo Sophistico. CAP. II.

8. Top. 4. 1 Elen. 1. SOPHISTICVS Syllogismus, (qui Sophismatis etiam nomine ab Aristotele appellatur) est, *qui ex iis, quæ videntur probabilia, nec sunt, colligit conclusionem, aut ex probabilibus, iísve, quæ videntur probabilia, colligere videtur, nec colligit.* *Quid sophist. Syllogismus.*

TRIA genera sophismatum comprehenduntur hac definitione. Primum est eorum, quæ solius materiæ ratione peccant, vt si dicam Quicquid non amisisti habes, Thesaurum non amisisti, Thesaurum *Tria Sophismatũ genera*

 igitur

igitur habes. Hæc enim captio hoc solum peccat, quòd Maior propositio videtur probabilis, nec est. Alterum est eorum quæ hoc habent vitij, quod concludere videntur, nec tamen cócludunt. Vt si dicas, Veritas odium parit, quoddam mendacium parit odium, quoddam igitur mendacium est veritas. Hæc captio ideo vitiosa est, quòd consequutio primo aspectu videtur apta, cum tamen si per parum aduertas animum vitiosam esse deprehẽdas. Tertium est eorum quæ vtraque ex parte, & materiæ inquam, & formæ vitiosa sunt: Vt si dicam, Quicquid non amisisti habes, Hunc librum, (quem scilicet cũ ante amisisses nunc inuenisti) habes, hunc igitur librum non amisisti. Hæc captio, etsi primo intuitu nil vitij committere videatur, re tamen vera, nec maiorem habet probabilem, nec aptam concludendi formam.

Nullum genus Sophismatum contemnit Sophist.

QVAMQVAM verò solùm primum genus sub Syllogismo verè cópræhendatur, omnibus tamen gaudet Sophista, quippe qui nullas technas respuit, quibus victoriæ cósequendæ caussa hominem fallat. Porrò qui Sophistici dicuntur Syllogismi, itidem alia ratione Contentiosi nominantur, Sophistici quidem, quatenus ad ostentandam sapientiam, non ad veritatem indagandam adhibentur, quandoquidẽ Sophisticæ est simulata, non vera sapientia: Sophista, qui ex simulata sapientia quæstum facit: Contentiosi verò: qua ratione ad contendendum cum altero, victoriamque reportandam apti sunt.

Cur Sophistici & contentiosi, dicantur Syllogismi.

Quot Fines sibi proponunt Sophistæ, quótque sint Captionum genera.

CAPVT III.

Quinque Sophistarum finessen Metæ. 1. Elen. 3.

VT autem Sophista victoriam consequatur, aut certè consequi videatur, ad quinque ferè incommoda vi Argumentationis, aduersarium adigere conatur. Vnum est, Redargutio, seu Reprehensio: Alterum, Falsum: Tertium, Solœcismus: παράδοξον, hoc est, præter opinionem, seu Incredibile: Quartum: Extremum Nugatio, seu eiusdem verbi inanis repetitio. Quæ quidem Incommoda cùm metas, tum etiam speciales fines Sophistæ, vocant Dialecti: Redargutio seu reprehensio est, cùm Respondens eò adducitur, adduciuè videtur vt neget, quod eadẽ disputatione asseruit, aut asserat, quod negatur, Vt si neges, te nunc deambulare, Sophista, verò sic contra argumentetur, Nónne quisquis heri eras, is etiam nunc es: Heri autem eras deambulans, Ergo & nunc deambulans es.

Redargutio, seu Reprehensio.

Falsum.

FALSVM verò accipitur hoc loco, pro eo, quod apertè falsum est. Ad hoc impellit Sophista hoc modo quicquid nil repugnat fieri, nil repugnat vt sit. At album nil repugnat fieri nigrum, Ergo nil repugnat vt album sit nigrum.

Incredibile, seu inopinabile.

INCREDIBILE sumitur latè pro eo nimirum, quod est præter opinionem omnium, vel Sapientum, vel certè eorum, quorum placita ipse Respondens, aut qui Disputationi intersunt libenter sequuntur, seu id falsum sit, seu verum. Ad hoc incommodum, cogit aduersarium Sophista, hoc modo. Bonum non parit malum, Veritas bona est, odium malum, Non parit igitur odium veritas.

Solœcismus.

AD Solœcismum hoc modo, aliòve simili impellit Sophista Respondentem

Respondentem. Tu nosti hunc hominem, Hic autem homo est Plato, Ergo tu nosti Platonem.

AD ineptam, inanémque eiusdem verbi repetitionem hoc modo Binarius est numerus, Par autem est numerus qui in duas æquas partes diuiditur, igitur binarius numerus est numerus, qui in duas ęquas partes diuiditur. In hoc tamen & sequentibus exemplis, sæpe plures videbis cõplicatas Argumentationes, sæpe etiã speciem Syllogismi Simplicis desiderabis, quod ad fallendũ cõmodius ista proponãtur. *Nugatio.*

PORRO Argumentatio, qua primum finem consequi contendũt Sophistæ eodem quo ipse finis nomine appellatur, ἐλεγχω videlicet Reprehẽsióve seu Redargutio, quæ tamẽ, quia apud Sophistas semper aliqua ex parte vitiosa est, non simpliciter Redargutio, sed Sophistica Redargutio, & Reprehẽsio appellatur, quia igitur Sophistæ hãc maximè argumentationẽ expetũt, id enim potissimũ exoptant, vt respõdentem coarguere videantur, primum Locos è quibus illi omnia depromunt ad Reprehendendum Argumẽta cõmonstremus. *De argumentationes, quæ primum finẽ consequi student Sophistæ* *Sophistæ maxime expetũt Redargutionem.* *1 Elen. 3.*

De numero Locorum Fallacium, primúmque de Captione Aequiuocationis.

CAP. IIII.

LOCI è quibus Argumenta captiosa & Fallacia ad coarguendum depromuntur, sunt numero tredecim: sex in Verbis, septem in rebus. Qui quidem omnes, nominibus Argumentorum, quæ ex ipsis ducuntur, Captiones etiam, & Fallaciæ appellantur. *Loci ad Redarguendum tredecim.* *1. Elen. 3. & 4.*

CAPTIONES in verbis, seu Fallaciæ in Dictione, (vt vocantur) hæ sunt, Æquiuocationis, Ambiguitatis, Compositionis, Diuisionis, Accentus, & Figurę Dictionis. In rebus autem, seu extra Dictionem (vt appellari solent) hæ numerãtur: accidentis, Eius, quod simpliciter dicitur, & secũdũ quid; Ignorationis elenchi, cõsequentis, Petitionis principij, Non caussæ vt caussæ, & Plurium interrogationũ vt vnius. *Captiones in Verbis.* *Captiones in Rebus.*

CAPTIO igitur Æquiuocationis, *est Locus idoneus ad decipiendum Aequiuocatione vocabuli:* Æquiuocatione maioris extremi sic texitur Sophisma. Grammatici discunt, Grammatici sunt docti. Igitur qui docti sunt, discunt. Verbũ, discere duo significat (id quod in verbo Græco μανθανειν planius cernitur) alterũ intelligere quæ dicũtur, recitãtúrq; alterũ, Scientiã acquirere. Priori modo accipitur Verbum, in maiore altero conclusione. Æquiuocatione verò medij termini hoc modo. Quæcũq; expediunt, bona sunt, nonnunquã mala expediũt, nonnunquã igitur mala: sunt bona. Expedientia vno modo dicũtur ea, quæ simpliciter faciẽda sunt, vt bona, & honesta: altero minúsq; principaliter ea, quæ maioris mali fugiẽdi caussa facere cogimur: qua significatione dicimus, expedire nõnunquàm, vt manus abscindatur ne morbus per totũ corpus serpat. Priori modo accipitur verbũ. Expedit, in maiori, altero autẽ, in minore. Demũ Æquiuocatione minoris extremi hoc modo, qui surgebat stat, Sedẽs surgebat, Ergo sedens stat. Participium, Sedens, accipitur in minore disiunctim pro eo, qui sedet, aut sedebat (caussa nimirũ Ampliationis de qua posteà agendũ est) in cõclusione autẽ, pro eo duntaxat, qui sedet, Vnde fit, vt minor propositio verá esse possit, Cõclusio nequaquam. *Captio Æquiuocationis.* *1. Elen. 3.*

TRES

Tria æquiuocationis genera. Ibidem.

TRES porrò Æquiuocationis modos ponit Arist. Vnum, cum vocabulum est Casu Æquiuocum, vt Canis animali, ac syderi, & Aquila, aui, ac homini sic vocato, & fortè verbum Disco, vt expositum est. Alterum, cum est Analogum, vt Ridere, homini, ac prato: & lætum esse, animalibus, ac segetibus: & verbum, Expedit, rebus bonis ac minus pernitiosis. Tertium, cum dictio quæ vnam per se habet significationem, ex coniunctione cum hac vel illa, pro pluribus rebus accipitur: vt participium, Sedens de cuius æquiuocatione iam diximus. Verum extrema hæc Æquiuocatio satis impropria est.

De Captione Ambiguitatis seu Amphibolia. CAP. V.

1. Elen. 3.

CAPTIO Ambiguitatis, *est Locus idoneus ad decipiendum Ambiguitate Orationis.* Vnde Sophismata huiusmodi nascuntur? Quicquid est Aristotelis, possidetur ab Aristotele. hic autē liber est Aristotelis, Ab Aristotele igitur possidetur. Quod quis videt, hoc videt, Lapidem tu vides: lapis igitur videt. Quisquis arat littus, terram aratro sulcat, Tu autem cùm operam perdas, littus aras, Igitur cum operam perdas, terram aratro sulcas. Hic cernas licet duo genera ambiguitatis, quam Græci ἀμφιβολίαν dicunt. Vnum, cum Oratio plures habet sensus proprios, vt illa. Hic liber est Aristotelis (est enim ambiguum verum qui sic loquitur, significet, librum esse ab Aristotele editum, an librum possideri ab Aristotele) & illa. Quod quis videt, hoc videt (est enim incertum, an qui ea vtitur significet, rem quàm quis videt, videri, an ne videndi facultate præditam esse) Alterum, cum oratio alium sensum habet proprium, alium, improprium, vt illa littus aras: Propriè namque significat: quod littus vomere subigas: impropriè quòd operam ludas, ac perdas.

Duo ambiguitatis genera.

De Captionibus Compositionis & Diuisionis, primúmque de earum primo genere. CAP. VI.

Captio Compositionis. D. Tho opusc. de Fallaciis.

Captio Diuisionis. Tria genera sensuū Cōpositi & diuisi.

CAPTIO Compositionis, *est locus idoneus ad excipiendum, ratione sensus Compositi falsi.* Captio Diuisionis, *est locus aptus ad fallendum, ratione sensus Diuisi falsi.* Quocirca animaduertendum est, tria esse genera sensus Compositi & Diuisi ad quæ, si quæ sunt alia, facile reuocari possunt: Primum in Modalibus enuntiationibus, Alterum in orationibus quarū partes nectūtur coniunctionibus, Et, Aut, Vel: tertiū in iis in quibus, aliqua dictio potest cū diuersis vocib⁹ cōiūgi.

Duplex sensus Compositus & Diuisus in Modalibus.

Sensus Compositus & diuisus ex parte Dicti.

IN modalibus quidē duplici ex parte reperitur sensus Cōpositus & Diuisus: Ex parte Dicti: Et ex parte Modi. Sēsus cōpositus ex parte dicti est, cū copula Dicti nectit formalia significata extremorum diuisus, cū nectit formale significatū prædicati, cū materiali significato subiecti. Verbi caussa, cū dicimus, Possibile est sedētē ambulare si dictiones hæ, Sedentē, & ambulare, secundum formalia significata iungātur, vt hęc sit enūtiationis sententia, Fieri potest, vt sedens cum sedet ambulet: Sensus est Compositus, ac falsus. Si autem prædicatū (quod semper formaliter accipitur) iungatur cum materiali significato subiecti, quasi dicas, Fieri potest, vt homo qui sedet, aliquando ambulet, sensus erit diuisus, & verus: Idē sensuū discrimen inueniunt Theologi in hac enunciatione, Possibile est Prædestinatū damnari. Si

1. Senten. dist 40.

enim

enim, qui ita loquitur, significat fieri posse, vt prædestinatus, quatenus prædestinationi subest, damnetur, sensus est Compositus, ac falsus si verò propositio significat hominē qui prædestinatus est, secūdum se duntaxat spectatū damnari posse sensus est Diuisus, ac verus, cum ij qui prædestinati sunt, potuerint ex æternitate non prædestinari.

In quibus Modalibus locum habeāt prior sensus Diuisus.

Quid sit significare materialiter.

ADVERTE tamen sensum Diuisum huius generis, non habere locū, nisi in modalibus, quarū dicta constant subiectis connotatiuis. Sola enim vocabula Cōnotatiua habēt significatū materiale. Nam significare aliquid materialiter (vt hæc loquutio vsurpatur) nihil est aliud, quàm id quasi subiectū formalis significati cōnotare, quod tamē non est simpliciter significare, sed quodāmodo, vt patet ex iis quæ primo Libro diximus. Aduerte tamē, sensum compositū huius generis, sic posse optimè explicari, Possibile est sedentē ambulare, hoc est. Hæc propositio est possibilis, Sedēs ambulat. Possibile est prædestinatū dānari, hoc est, Hæc: propositio, prædestinatus dānatur, est possibilis, & sic in cæteris. Sēsum verò diuisum, hoc modo. Possibile est sedentē ambulare, id est, sedens ambulare potest. Possibile est prædestinatum damnari, id est, prædestinatus homo secundùm se spectatus damnari potest. Et ita in reliquis.

Cap. 24.

Quo pacto cōmode explicitur sensus Cōpositus ac Diuisus ex parte dicti.

SENSVS compositus ex parte modi est, cùm Modus simul ac semel iungitur cum omnibus Dictis, quibus vniuersale Dictū exponitur. Diuisus autē, cū singulatim adiūgitur singulis. Verbi caussa, si hæc propositio, Contingens est aliquod corpus moueri, sic exponatur, Contingens est hoc corpus moueri, aut illud, &c. erit sensus compositus. Siquidem cum omnibus simul exponentibus, semel tantùm cō iungitur Modus. Si verò exponatur hac formula, Contingens est hoc corpus moueri, aut contingens est illud corpus moueri, aut contingens est illud moueri, &c. erit sensus Diuisus, quoniam singulis exponentibus seorsum Modus adiungitur.

Sensus compositus & diuisus ex parte modi.

QVANTVM autē intersit inter vtrumque Sensum, vel ex eo intelliges: quòd proposita enuntiatio in priori sensu, est falsa: in posteriori, vera. Nam cùm aliquod corpus necessariò moueatur, vt Sol, efficitur, vt hæc disiūctio, Hoc corpus moueri, aut illud corpus moueri, &c. sit necessaria, ac proinde nō sit Cōtingens. At verò quia corpus aliquod Cōtingēter mouetur, vt Aqua, efficitur, vt verum sit asserere, Contingēs esse, hoc corpus moueri, aut contingens esse moueri illud, &c. Siquidē qui ita exponit non asserit, totam, Disiūctionē esse Contingentē. sed aliquā eius partem: quod vtique verissimū est. Eosdem sensus reperies in hac enuntiatione, Contingens est aliquod corpus esse album, quæ in sensu Composito est falsa, in Diuiso autem vera, cùm aliquod corpus necessariò sit album, vt Nix, & aliquod cōtingēter, vt papyrus. Sed de vtroque genere sensus, Compositi, & Diuisi, tum ex parte Dicti, tum ex parte Modi, alibi dicenda sunt, quæ hic fortasse diligens lector desiderabit.

Sophismata ex 1. genere sensus Compositi & diuisi.

TEXVNTVR ergo Sophismata ex priori genere sensus Cōpositi in hunc modum, Quæcumque possibile est ambulare, possibile est vt ambulet, At possibile est sedentem ambulare, Igitur possibile

est, vt sedēs ambulet. Hic, Assūptio est falsa in sensu Cōposito, ex quo efficitur falsa Conclusio: admittitur tamen sine distinctione à minus perspicaci respōdente, quia in sensu Diuiso est vera. Eodē modo extrui potest Sophisma ex illa enuntiatione, Possibile est prædestinatū dānari. Ex posteriori genere sensus Cōpositi sic struuntur captiones. Si cōtingens est aliquod corpus moueri, falsum esse potest, quod cœlum moueatur, At quoddam corpus moueri, est contingens, Falsum igitur esse potest, quod cœlū moueatur: Maior est vera in sensu Composito, falsa in Diuiso: è contra verò, Minor est vera in sensu Diuiso, & falsa in Composito, ex quo proximè pendet absurda Conclusio.

IAM ex priori genere sensus Diuisi, sic Argumentantur Sophistæ quemcumque impossibile est ambulare is sanè ambulare non potest, At sedentem ambulare impossibile est. Igitur sedens ambulare non potest. Propositio hic vera est in sensu diuiso, falsa in composito, Assumptio autē est vera in Composito: sed falsa in Diuiso, ex quo planum est, nasci è vestigio falsam Conclusionem. Ex posteriori autem genere, hoc modo, Si ad videndum necesse est alterum habere oculum, aut dexter est necessarius, aut est necessarius sinister: Atqui id certum est, ad videndum necesse esse alterum oculum habere, Igitur aut dexter necessarius est, aut est necessarius sinister, quod tamen est falsū, quia nec dexter est necessarius, nec sinister est necessarius, sed alteruter indifferenter. In hoc sophismate, propositio est vera in sensu diuiso, falsa in Cōposito, Cōcluditurque falsa Cōclusio ex falso sensu Diuiso Assumptionis: quæ tamē, quia vera cernitur in sensu Composito, adeo arridet præcipiti & inconsiderato Respondenti, vt eam absolutè admittat, quasi nulla ratione sit falsa.

De secundo ac tertio genere Captionum Compositionis, & Diuisionis.

CAPVT. VII.

De secundo genere sensus Compositi & Diuisi.

ALTERVM genus sensus Compositi, & Diuisi cernitur (vt dictū est) in iis Orationibus, quarum partes nectuntur Coniunctionibus, Et, Aut, Vel, Aliisve eādem habentibus significationem. Cum enim iungunt partes vnius extremi, terminive propositionis, tūc efficiunt sensum Compositum, vt si dicas, Quinque, sunt duo & tria: Omnis enuntiatio, est vera vel falsa, Quo quidem modo Coniunctio, Et, dicitur accipi Copulatim, & Coniunctio, Vel, Disiunctim. Cum autē iungūt multas categoricas enūtiationes, tunc efficiunt sensum Diuisum, vt si dicas, quinque, sunt duo, & quinque sunt tria; omnis enuntiatio est vera, vel enuntiatio est falsa. Quo pacto particula, Et, dicitur accipi Copulatiuè, & dictio, Vel, Disiunctiuè. Satis vero apertum est, quantum intersit inter vtrūq; sensum, cùm ex eisdē verbis, priores duæ propositę enuntiationes sint veræ, posteriores falsæ.

Et, Copulatim, vel Disiunctim.

Et, Copulatiuè, vel, Disiunctiuè.

Sophismata ex secundo genere sensus Compositi & Diuisi. 1. Elen. 3.

CAPTIONES Cōpositionis in hoc genere sic extruūtur. Quicūque numerus cōponitur ex duobus & tribus est duo & tria, At quinque nō sūt du[o], & tria: igitur quinq; nō cōponūtur ex duobus & tribus. Propositio vera est in sensu Cōposito prędicati, sed in hoc sensu falsa est assumptio, quā tamē sequitur cōclusio. Præterea si nō omne animal est rationis particeps, vel rationis expers, non omne animal

mal est homo vel bestia; Non est autē omne animal rationis particeps, vel rationis expers, cū nec omne sit rationis particeps, nec omne rationis expers. Igitur nō omne animal est homo, vel bestia. Hic enūtiatio illa, nō omne animal est rōnis particeps, vel rationis expers, est vera in sēsu diuiso, sed falsa in cōposito: vnde falsa nascitur cōclusio.

CAPTIONES verò Diuisionis hoc modo proponi solēt. Quæcunque sunt duo & tria, sunt duo & sūt tria, Quinque autē sunt duo, & tria, Igitur quinque sunt duo, & quinque sunt tria. Hic Maior est vera in sensu Diuiso subiecti, in Cōposito autē falsa: contrà, Minor est vera in sensu Cōposito, falsa in Diuiso, ob quē à Sophista inducitur falsa conclusio. Itē, Omnis enūciatio est vera vel falsa, Non est autē omnis vera, igitur omnis est falsa. Hæc absurda conclusio obtruditur ratione sensus Diuisi Maioris propositionis, qui quidem falsus est.

De tertio genere sensus Compositi & Diuisi.

TERTIVM verò genus sensus Compositi & Diuisi, quem diximus tunc spectari, cum Dictio aliqua diuersis coniungi potest, hoc modo intelligitur. Si Dictio, quæ pluribus vocibus coniungi potest, copulatur cū ea cū qua potius videtur iūgenda, sensus est Cōpositus: sin cum ea cum qua minus aptè videtur connecti, sensus est Diuisus: Verbi caussa, si hoc modo Sophista ratiocinetur, quicūque scit literas nunc, didicit eas, Tu autem (qui videlicet multos ante annos operam litteris nauasti) scis litteras, Nunc igitur didicisti eas, extruet Sophisma Compositionis. Nam maior est falsa in sensu Composito copulata nimirum particula, Nunc, cum verbo, Didicit, cum quo videtur aptius coniungi, quàm cum verbo, Scit: Conclusio autem falsa ex sensu Composito Maioris nascitur. Eodem spectat hoc Sophisma ex quibus relinquūtur cētum ea plura sunt quā centū at quinquaginta hominū centum heros reliquit Achilles, igitur quinquaginta homines sunt plures quam centum. Sensus enim Compositus Minoris falsus est, coniuncta nimirum particula, Centum, cum verbo, Liquit, cum quo aptius videtur copulari, quam cum verbo, Hominum, cum quo eam coniunxit Homerus. Si vero Sophista in hūc modū Argumentetur, quisquis nunc natus verè dicitur, is hac hora natus est, Tu autem (qui iam vigesimum fortasse attigisti annum) nunc vere diceris natus, Tu igitur hac hora natus es, extruet Sophisma Diuisionis. Nā particula, Nunc, videtur aptius cōnecti cū verbo, dicitur, in maiore, & cum verbo, Diceris, in Minore, quam cum participio, Natus. Quo fit, vt sensus Diuisus Assumptionis (ex quo pendet falsa Cōclusio) sit falsus, sicq; Captio hæc meritò dicatur Diuisionis. quę autē dictio, cū qua aptius copuletur, ab iis petēdū est, qui in loquendi arte peritiores habētur. Quāquā in hac re, aurissi iudicio sępenumero stādū videtur. Si quādo autē dictio æquè bene videbitur cum hac voce, atq; cū illa cōiūgi, vt in hac oratione. Testamento quidam iussit poni statuā aureā hastā tenentē, in qua dictio, Aureā, nō videtur aptius cū verbo statuam, quā cum verbo, Hastā, aut contra copulari: tua erit optione positum, vtrum velis sensum orationi tribuere compositum an Diuisum. Quanquam mihi magis placet, vt huiusmodi Orationes, nullum sensum Diuisum, sed multos Compo-

Qui indicare debeant de hoc genere sensus Compositi & Diuisi.

Moderatio eorum quæ de hoc genere in sensus.

Compositi, & Diuisi dici solent.

sitos habere dicamus. vt enim sensus dicatur compositus, non videtur omnino requiri, vt dictio copuletur cũ ea voce vt, cũ qua videtur aptius coniungi, sed satis fortasse est, si cum ea nectatur, cũ qua videtur aptè copulari. Qua etiã ratione, si qua oratio succurrerit, cuius dictio aliqua, æquè malè videatur cum hac atq; cum illa voce coniungi, nullum sensum Compositum, sed multos Diuisos habere iudicanda est.

De Captione Accentus. CAP. XIII.

Quàm latè hic accipiatur nomen accentus.

CAPTIO Accentus, *est Locus idoneus ad decipiendum, propter varietatem Accentus*, hoc est, ob alium atque aliũ pronuntiationis modum. Ita enim latè accipitur hoc vocabulum, Accẽtus, cuius quidem quinque potissimum feruntur genera, primum est, cùm Accentus nomen, accipitur pro acuto, graui aut circumflexo, quod genus, vsurpatissimè Accẽtus vocabulo appellatur. Vnde est hoc sophisma, quisquis Leporẽ venatur, plurima lustrat loca; Tu autem cum domi sedes & sermonẽ cum amicis confers, leporem (hoc est festiuitatem quandam & vrbanitatem) venaris, Igitur cum domi sedes, plurima lustras tum loca. Hîc peccatur, quod vox, leporem, priori loco habet accentum in antepenultima, posteriori, in penultima. 1. Elem. 3.

Primum genus.

Secundum.

ALTERVM genus est, cũ nomen Accentus, accipitur pro Quantitate syllabarum. Vnde Sophisma hoc texitur, Quicquid edis, deuoras, Librum edis (hoc est in lucem emittis) Igitur librum deuoras. In hoc sophismate peccatur, quia verbum, edis, habet priorem breuem tum in Propositione, in Assum ptione longam.

Tertium.

TERTIVM genus complectitur diuersitatem Aspirationis, & non Aspitationis. Vnde Sophisma, Nulli omini est adhibenda fides, Alicui homini credendum est, Igitur alicui credendum est, cui non sit adhibenda fides. Hic vitium est in dictione, Omini, priori loco sine aspiratione prolata, posteriori, cum Aspiratione.

Quartum.

QVARTVM genus comprehendit diuersitatem proferendi syllabas alicuius dictionis, nunc coniunctim, sub vno accentu, nunc separatim, sub diuersis accẽtibus. Vnde nascitur hæc cauillatio, Omnis via proteritur iumentorum pedibus, omnis via res quædam est publica, Igitur respublica proteritur iumẽtorum pedibus. Peccatur hîc, quia Dictio, Respublica, profertur in Propositione, sub diuersis Accentibus; in Assumptione, sub vno duntaxat.

Quintum.

QVINTVM genus, comprehendit diuersitatem pronuntiationis ironicæ, ac seriæ, interrogatoriæ & assertoriæ, & si quę sunt aliæ huiusmodi, vnde nascũtur hæc sophismata, Qui dicit egregiè respondisse, collaudat te, Præceptor cũ te reprehendit, ait, te egregiè respondisse. Igitur cũ te reprehendit, collaudat te. Qui dicit, audiuisti sacrum, asserit te sacrum audiuisse: Qui autem te interrogat, num sacrum audieris, eadem oratione vtitur; Igitur, qui te interrogat audiuersine sacrum, asserit, te sacrum audiuisse. In priori Sophismate, eadem oratio profertur, modò seriò, modò ironicè, In posteriori verò, nũc assertoriè, nunc interrogationis more. Horum porrò sophismatum, quædam, ex scripto decipiunt, quædam cùm voce proferuntur, vt animaduer-

Quædam ex his habent locum in voce quædam in scriptura.

tenti

tenti facilè patebit. Quamquam illud verissimum est, quod ait Aristoteles, nec in scripto, nec in voce, nisi pauca admodum à Sophistis vsurpari. 1. Elenc. 5

De Captione Figuræ dictionis. CAP. IX.

CAPTIO Figuræ Dictionis, *est Locus idoneus ad decipiendum, propter similitudinem Dictionum inter se.* Illæ autem potissimum Dictiones censentur similes hoc loco, quæ aut eodem modo desinunt, vt Pons, & frons. Aut sæpenumero pro eadem re accipiuntur, vt animal & homo. 1. Elenc. 5

TRIA porrò Sophismatum huc dicuntur pertinere Primum est, cùm diuersis vocabulis, quia similia sunt, eadem affectio Grammatica tribuitur. Vt si quis colligat pōtem, ac fontem, esse fæminini generis, quia videt fontem esse fęminini generis: aut vocem, abeo esse secundæ coniugationis, quoniam habeo, quod eodem modo desinit est secundæ coniugationis. Itémq; vocem, Animal, esse masculini generis, quia sępe accipitur pro voce, Homo, quæ quidem est masculini generis. Vnde Sophisma, Quidam homo est albus, Omnis homo est animal, Igitur quoddam animal est albus. Sed Captiunculæ huius generis, non nisi rudibus proponuntur. *Primum genus Sophismatum huius loci.*

SECVNDVM genus est, cùm verba quæ pertinent ad diuersa Prædicamenta, videntur ad idem pertinere, vel quia eodem modo desinunt, vt Pecus, & Scelus Superficies, & Macies Planities: Valere, & Docere: Secari, & operari: vel quia sæpe pro eadem re accipiuntur: hæc enim est altera vocum similitudo, vt homo, & sanum, Paulus & Crudũ: & huiusmodi sexcenta. Ex prioribus verbis, leuia sunt omnia huius generis Sophismata. Ex posterioribus autem, hunc in modum contexuntur. Quemcumque hominem vidisti heri, vides hodie, heri vidisti hominem sanũ: Igitur & sanũ vides hodie? Quicquid hodie emisti, nũc comedis; crudũ pullũ emisti hodie; Crudũ igitur pullũ nunc cōmedis. Hic peccatur; quòd voces pertinentes ad Prædicamentum qualitatis, perinde vsurpantur, ac si pertinerẽt ad Prædicamentum Substantiæ. Nã cùm Maiores propositiones in his Sophismatis, habeant vim cōditionalium, quasi ita dixeris, Si quem vidisti heri, illum vidisti sanum, Si quod hodie emisti, id nũc comedis: Antecedentia verò huiusmodi Conditionalium constent subiectis, quæ significant Substantiam, non dubium est, quin vt sophista progrederetur à positione antecedentis ad positionẽ consequentis, sumere debuisset in assumptionibus subiecta, quæ ad prædicamentum Substantiæ pertinerẽt. Vt si diceret Quemcũque hominem vidisti heri, vides hodie: Socratem vidisti heri; Igitur Socratẽ vides hodie Quicquid hodie emisti, nunc comedis. Pullum hodie emisti: Pullũ igitur nunc comedis. Aut certè, si sophista volebat subiicere assumptiones quæ haberent subiecta significantia Qualitatẽ, debuit in antecedentibus conditionalium, ponere subiecta, quę Qualitatem significarent, hoc nimirum modo, Qualemcunque hominem heri vidisti, vides hodie: Sanum heri vidisti: Sanum igitur vides hodie. Qualecunque hodie emisti tale nunc comedis; pullum crudũ emisti hodie: pullum igitur *Secundum.* *Nota hæc.*

Pertinent etiã hæc exempla, ad captionem æquiuocationis. crudum nunc comedis: Sed hoc pacto non concedētur Maiores propositiones. Possunt etiam hæc duo Sophismata, ex tertio genere Æquiuocationis duci, quandoquidem verba illa, Sanū & Crudum, ampliantur in Assumptionibus, non conclusionibus, quemadmodū participiū, sedēs, in illa propositione, Sedens surgebat, cuius in captione Æquiuocationis meminimus. Sed nos de his Sophismatis, quatenus ad hanc captionem attinent, nūc loquimur. Hinc intelliges, quid peccant hæ peruersæ Ratiocinationes. Quos digitos habuisti puer, etiam nunc habes, tantillos digitos habuisti cùm puer esses; Tantillos igitur etiam nunc habes: Quicquid scis, aut inuentione, aut doctrina scis: Duas verò has enuntiationes, quarum, scilicet alteram inuentione, alteram doctrina didicisti scis; Duas igitur eas, aut inuētione, aut doctrina scis. In vtroq; Sophismate fit transitus à substantia ad quātitatem: In priori ad Continuam; In posteriori ad discretam. Eodémque modo facilè est afferre exempla in omnibus prædicamentis.

Huius generis multa reperies sophismata.

2. Elench. 3.

ANIMADVERTENDVM est tamen, cum de posteriori classe Sophismatum huius secundi generis loquimur, non esse distinguēda Prædicamenta secundum rem significatam, sed secundum modum significādi. Omnia enim, absoluta vocabula censentur hic Prædicamēta Substantiæ, etsi Accidens significent, vt Res, Homo, Candor, propterea quod non significant aliquid per modum adiacentis, sed per modū per se stantis, vt aiunt. Omnia verò cōnotatiua, coniiciuntur in prædicamēta Accidentiū, etiamsi Substantiā significēt, vt bonū, albū, Aureum, quia nimirum significant sua significata per modum Adiacentiū atq; ita per modū Quātitatis, aut Qualitatis &c. Vnde fit, vt in hac Argumētatione, Quicquid heri vidisti, vides hodie, candorē vidisti heri candorē igitur vides hodie, nullus credatur fieri trāsitus à substantia ad qualitatē, quia vt vox illa, quicquid, seu Quācumq; rē, quia est absoluta putatur Substantialis, etiāsi transcendēs existat, sic verbū, candorem, putādum est Substātiale, etsi Qualitatē significet. Nec verò in hac ratiocinatione Qualis hic erat annulus heri, talis est hodie; Heri autē erat aureus, Igitur & hodie aureus est, vllus censetur fieri transitus à Qualitate ad substātiā, quia Dictio, Aureum, etsi Substantiā significat, Qualitatis tamen vocabulū, quod ad hunc locū attinet, habetur, eò quod substantiam quasi adiacentē significat, vt ex primo libro patet atque etiā per modū Qualitatis. Hæc propterea latius aliquāto persequutus sum quod nōnihil obscuritatis habere videantur.

Nota hæc. D. Tho. in fallacus.

2. Elenhc.

TERTIVM genus est, cùm Dictio quæ significat Quale aliquid, hoc est rem vniuersalem, videtur, significare hoc Aliquid, id est rem Singularē aut econtrario, quæ significat Hoc aliquid significare quale aliquid: Siue ex eo quod vocabula rei vniuersalis, & singularis eodē modo desinunt, vt equus, & Xanthus: siue quia sæpe pro eadem re accipiuntur, vt hæc, ipsa, aut homo, & Socrates: quo fit vt quicquid de altero affirmatur, aut negatur, videatur etiam de altero affirmandum, aut negandum: Hinc ducūtur huiusmodi Sophismata, Equus est species, Xanthus est equus, Igitur Xanthus est species. Socrates non est species. Socrates est homo, Igitur homo nō est species. Eadem ratio

Tertium.

est

est in vocabulis rerũ magis vniuersaliũ. Quę enim significant res magis, vniuersales, videntur sæpenumero significare minus vniuersale, & vice, versa vt viuens, & sentiẽs Animal & homo: vnde huiusmodi sophismata contexuntur, Viuens latius patet, quã animal; sentiens est viuens, Igitur sentiens latius patet, quàm Animal: Animal est genus, Homo, est animal, Igitur homo est genus Sed hæc & alia plurima sophismata huius Loci, ad captionem Accidẽtis alia ratione pertinent, vt ex iis quæ nunc dicemus, apertè intelliges.

Amplia... hoc genus captionis

Plurima sophismata huius loci ad captionem accidentis pertinere.

De Captione Accidentis. CAP. X.

CAPTIO accidentis, quæ prima est earum quæ in rebus cernuntur, quæq; omnium deterrima, & periculosissima est, hac enim, vt ait Aristoteles, Sapientes etiam homines sæpenumero capiuntur, *est Locus idoneus ad decipiendum propter diuersitatem accidentis & Subiecti, quam quis non attendens, existimat quicquid conuenit, aut non conuenit Accidenti conuenire, aut non conuenire Subiecto: & vice versa, quicquid Subiecto, & Accidẽti.* Accipitur autẽ hoc loco nomẽ, accidentis, pro prædicato, quod modo aliquo diuersum est à subiecto, cui verè cõuenit vt in his Enuntiationibus. Homo est animal, Homo est disciplinæ capax: Homo est albus. Quod si dicas. Homo est Homo: Vestis est Indumẽtum, Homo est animal rationale, non dicentur prędicata huiusmodi enuntiationum, accidentia subiectorum, quia nulla ratione, quæ ex natura rerum ducãtur, sunt diuersa à subiectis: ex quo fit, vt nemo fallatur, si existimet, quicquid conuenit, aut non conuenit hujuscemodi Prædicatis, conuenire, aut non cõuenire Subiectis, & vice versa.

Nomen accidentis quo pacto hic sumatur.

TRIA igitur sophismatum genera ducuntur ex hoc loco, vnum eorum, quæ ideo decipiunt, quòd credatur quicquid cõuenit, aut non conuenit prædicato essentiali, quod non sit definitio, conuenire, aut nõ conuenire Subiecto, & è cõtrario. Alterũ eorum, quę idcirco fallunt, quòd credat quis omne quod conuenit, aut non conuenit accidenti proprio, conuenire, aut non conuenire subiecto, & è contrario. Tertiũ eorũ quibus idcirco capiũtur homines, quòd putẽt quicquid conuenit, aut non cõuenit accidẽti cõmuni, hoc est, ex quinto genere Vniuersaliũ, conuenire, aut non conuenire Subiecto, vnumquódque autem horum triũ generum, octo species, formásve colligẽdi sub se complectitur: aut enim quicquid affirmatur de prædicato, creditur affirmandum de Subiecto, vt si Sophista dicat, animal est genus: homo
est animal, Ergo homo est genus: Venientem cognoscis. Socrates est 1.
veniens, igitur Socratem cognoscis, quod non rectè concluditur, vt 2.
venientem videam, cum autem qui venit, minime nouerim Aut quicquid negatur de prædicato, videtur negandum de subiecto, vt si ille 3.
dicat, animal non est species infima: homo est animal, Igitur homo non est species infima. Aut quicquid affirmatur de subiecto, videtur 4.
affirmandũ de prædicato, vt, si dicas, Homo est species infima: homo 5.
est animal, igitur animal est species infima. Aut quicquid negatur de Subiecto, videtur negandum de prædicato, vt si quis dicat, homo non est genus, homo est animal, Igitur animal non est genus. Aut

Tria genera Sophismatum huius loci.

Octo formæ cuiusque generis.

de

de quocumque affirmatur Prædicatum,videtur affirmãdum esse Subiectũ,vt si dicas.Homo est animal.Equus est animal: Igitur equus est 6
homo.Aut de quocumque negatur Prædicatũ,videtur negandũ esse Subiectum,vt in hoc Sophismate,aptum esse ad capessendas disciplinas est proprietas hominis;Homo nõ est proprietas hominis: Igitur 7
homo nõ est aptus ad capessendas disciplinas.Aut,de quocũque affirmat Subiectum,creditur affirmandum esse Prædicatum,vt si quis di- 8
cat,Animal est genus;Album est animal:Igitur album est genus.Aut denique de quocumque negatur Subiectum, videtur negandum esse Prædicatum,vt in hoc Sophismate:Homo est animal;Equus non est homo,igitur equus non est animal.

Cur peccetur in his Sophismatis.

In his autem Sophismatis,non rectè efficitur conclusio,quia Accidens & Subiectum non accipiuntur qua ex parte sunt idem: sed quatenus modo aliquo diuersa sũt.Verbi caussa,cùm Sophista dicit, Animal est genus;Homo est animal,Igitur homo est genus, non accipit in Propositione,nomen Animalis pro animali, qua parte est idẽ cũ homine,sed quatenus intellectus opera, est abstractum ab homine & bestia.Vnde nõ est mirũ,si id quod affirmatur de Animali,nõ cõcludatur de Homine.Sed parum cautus respondens, existimat primo aspectu, bonã esse consequutionẽ,eò quod discrimẽ animalis, ab Homine,minimè perspicit.Quod idẽ peccatũ accidit in reliquis.

De Captione eius,quod Simpliciter dicitur,& Secundum Quid.

CAP. XI.

Duplex Locus in hac Captione. 1.Elen.5. & 2.Elen.5.

Locus prior.

CAPTIO eius quod Simpliciter dicitur, & Secundum Quid duplicem Locum(quemadmodum Captio Compositionis,&, Diuisionis)cõplectitur.Alter est,vnde Sophista ex eo, quod Simpliciter dicitur,id colligit, quod dicitur secundum Quid,id est, cũ adiectione duntaxat, idque siue affirmando, siue negando, vt si dicat, Arma sunt restituenda domino,Igitur sunt restituenda domino furioso: Licet Christiano vesci carnibus, Licet igitur ei, vesci carnibus in Quadragesima: Non est abscindenda manus, Igitur non est abscindenda cùm ex ea toti corpori imminet corruptio. Non sunt merces in mare iactandæ,Igitur non sunt iactandæ, cùm naufragiũ timetur.

Locus posterior.

ALTER locus est,vnde Sophista ex eo, quod solùm cum Adiectione aliqua dicitur,id colligit,quod Simpliciter & sine Adiectione profertur:idque siue affirmando,siue negando.Licet commutare,atque inuertere superiora exempla, hoc modo:Manus est abscindenda cùm ex ea pẽdet corruptio toti corpori,igitur manus est abscindẽda. Merces sunt iactandæ in mare cum naufragium timetur,Igitur merces sunt in mare iactandæ. Arma non sunt restituenda Dño furioso, Igitur non sunt restituenda Dño.Non licet Christiano vesci carnibus in Quadragesima,Igitur nõ licet Christiano vesci carnibus.Itaque duo speciales Loci in hoc generali continentur,duæq; argumentorum formæ ex vtrolibet ducuntur:Altera, quæ cõcludit ex Affirmatione Affirmationẽ; Altera quæ ex Negatione colligit Negationem.

Varia adiectionũ genera.

VTRAQVE autẽ tã latè patet, quàm multa sunt Adiectionum genera quædam enim sunt,quæ tollunt omnino significata earũ vo-

cum

cum,quibus adiunguntur,vt in his exemplis perspicies.Hoc cadauer est homo mortuus,Igitur est homo: Hæc statua est homo marmoreus,Igitur est homo:Hic est bonus latro,Igitur est bonus.Quædam verò non omnino tollunt,sed ponunt quodammodo, vel in mente duntaxat,vt si dicas,Homerus est in hominum memoria,Igitur Homerus est.Vel solũ in caussis suis,vt si dicas,Hoc semen est arbor potentia.Igitur est arbor:Vel in ea parte subiecti duntaxat, à quo totũ denominari non potest,vt si dicas, Indus habet dentes candidos. Igitur est cãdidus: vel quodam loco,aut tẽpore,aut respectu cuiusdam,& aliis modis sexcentis, quarum cuiuis facilè occurrẽt exẽplá.

NVLLVS verò locus sophisticus est,quo Cacodæmõ freqũetius quàm hoc ad capiẽdos homines vtatur. Ex eo enim quod bona hæc caduca,& breuia,quodam loco, aut tempore,aut apud quosdã,sunt vtilia,iucunda,aut magni æstimata, concludit ille ea esse simpliciter bona atque omnino amplectenda.Cuius Sophismata nemo eludet, nisi qui defixis oculis in omnem futuram æternitatem vana hæc, & nullius momenti despexerit. *Hac Captione vtitur cacodæmon frequentissimè.*

De Captione Ignorationis Elenchi. CAP. XII.

CAPTIO Igorationis Elenchi,*est locus idoneus ad decipiendũ prætermissione conditionum Elenchi Dialectici,earum potissimum,quæ ratione Conclusionis requiruntur.* Quæ vt intelligas, aduerte, in primis, Elenchum,siue Redargutionem in commune,sic definiri ab Aristotele,*Elenchus est Syllogismus cum contradictione Conclusionis*, hoc est colligens Contradictoriam alicuius certæ enuntiationis,vt si proposita sit hæc enuntiatio,aliquod animal est immortale,sic extruetur Elenchus,Reprehensióve eius.Nulla res cõstans ex quattuor vulgatis elemẽtis est immortalis,Omne animal constat ex huiusmodi elemẽtis,Igitur nullum animal est immortale.Interdum tamen duo Syllogismi concludentes totam Contradictionem dicuntur vnus Elenchus,vt si huic Syllogismo quem fecimus, alterum adiungas, qui huiusmodi sit.Omne quod beatum est,immortale est,Aliquod animal est beatum,vtpote aliquis homo,Igitur aliquod animal est immortale.Cæterum ij etiam Syllogismi, qui Contrarias enuntiationes colligunt, Elenchi nomie meritò appellantur,quod ex Contraria enuntiatione,statim colligi possit Contradictoria.

1.Elen.4. & 5. *1.Elen.1.* *Elenchus in commune.* *Elench. alter*

ADVERTE deinde quattuor esse genera Elenchorum, Redargutionúmve, quemadmodum Syllogismorum. Quidam enim sunt Demonstratiui, Quidam Dialectici: Alij, Pseudographi: Alij Sophistici. *Quattuor genera elenchorum.*

Elenchus Demonstratiuus, *est Demonstratio cum Contradictione Conclusionis.* *Demonstratiuus.*

Dialecticus Elenchus, *est Syllogismus Dialecticus cum Contradictione Conclusionis.* *Dialecticus*

Pseudographus, *est, qui videtur Demonstratiuus, sed peccat in materia.* *Pseudographus.*

Sophisticus. Sophisticus est,*qui videtur Dialecticus sed aut peccat in forma, aut in materia,aut in Contradictione.*

dd CAPTIO,

Vt Captio hæc sit generalis.

CAPTIO igitur huius generis, vno modo est generalis omnibus Captionibus, Altero specialis, & ab aliis distincta.

GENERALIS quidem, quatenus cõsideratur, vt est locus idoneus ad decipiẽdũ, prætermissione cuiuscũq; cõditionis Elẽchi Dialectici siue cõditio quæ prætermittitur, pertineat ad formã, siue ad materiã siue ad cõtradictionẽ, quę in cõclusione requiritur. Omnes enim Sophistarũ Redargutiones, prætermittũt aliquã ex his conditionibus.

Vt Captio hæc sit specialis.

SPECIALIS autẽ, quatenus hac sola ratione spectatur, vt est locus aptus ad fallendũ prætermissione earũ conditionũ, quæ ad cõtradictionẽ cõclusionis requiruntur, hoc enim pacto distincta est ab aliis hæc captio. Nã cæteræ omnes suppeditãt reprehensiones, quæ aut in forma peccant, aut in materia: hæc autẽ sola suggerit eas, quarum conclusiones nõ sunt verè cõtradicentes designatis enuntiationibus.

Conditiones, quæ ad Cõtradictionem requiruntur.
1. Elenc. 4.

CONDITIONES igitur, quæ ad contradictioem constituendã requiruntur, quattuor potissimũ enumerantur ab Aristotele, secũdum idem, Ad idẽ: Similiter, Et in eodem tẽpore, ad quam reuocatur conditio, in eodẽ loco. Prætermissione primæ conditionis non coargues hominem, si ille dixerit: Æthiopẽ esse album quid ad dẽtes attinet, Tu autem contendas, non esse album simpliciter, Aut si ille dixerit, stadium esse æquale milliario secundum latitudinẽ viæ, tu autem ostendas, simpliciter non esse æquale, nimirum secundum longitudinem: Quandoquidem non secundum eãdem partem, aut dimensionẽ ostendis rem non esse, aut esse secundum quã ille affirmat, aut negat.

PRÆTERMISSIONE secundę, non redargues eum, qui dixerit, se nõ esse paruum, cõparatione infantis, si ostendas eundem esse paruum, comparatione aliorum hominum prouectæ ætatis.

PRÆTERMISSIONE tertiæ, non omnino refelles eum, qui dixerit, cœlum non moueri deorsum, si ostendas cœlum moueri: Quia non eodem modo affirmas, quo ille negat.

DEMVM prætermissione quartæ, non verè refutabis eum, qui dixerit, non oportere hominem comedere. cùm satur est, aut in media via, si ostẽdas, oportere hominem comedere. Nec enim eodem tempore, eodẽmque loco quo ille negat ostendis rem esse necessariam

De Captione petitionis Principij. Cap. XIII.

1. Elenc. 4. Conclusio cur dicatur principium: cur dicatur peti.

CAPTIO Petitionis Principij, *est Locus idoneus ad decipiendum ex eo quòd Conclusio probanda. ad probationem si accipitur.* Dicitur autem cõclusio, principium quia initio proponitur vt ad eam probatio dirigatur. Quæ quidẽ tum dicitur peti, postularíve cùm sub aliis verbis exigitur. Si quis enim conclusionem iis eisdem verbis à Respondente poposcerit, vt eius concessione ipsam confirmet, non solum neminem fallet sed etiam ab omnibus irridebitur.

Quinque modi petẽdi principium.

QVINQVE autem modos petendi principium ponit Aristoteles. 8. Top. 5.

1. Modus.

Vnum, si Synonimum sumatur ad confirmationem Synonimi aut Definitio ad confirmationem Definiti: vt si quis Epicureus, probaturus, Voluptatẽ esse summũ bonum, roget nũ iucunditas sit summũ bonum, Aut aliquis alius probaturus, hominem habere optimum tactum, poscat, num animal rationale habeat optimum tactum.

AL-

ALTERVM, si res vniuersalis vniuersè accepta, sumatur ad probationem particularis: Vt si concludas Omnium contrariorum esse eandem disciplinam, quod omnium Oppositorum sit eadem. 2

TERTIVM, si contrà progrediaris: vt si probes, Omnium Oppositorum esse eandem Scientiam, quòd omnium Relatiuè oppositorum, omnium Contrariorum, & cæterorum sit eadem. 3

QVARTVM, si conclusio per partes sumatur in sumptionibus, vt si dicas, Medicina est sani, & Medicina est ægri, ergo Medicina est sani, & ægri. 4

EXTREMVM, si alterũ Relatorum, ad probandum alterũ ad quod refertur, sumatur: vt si probes, Socratem esse filiũ Sophronisci, quòd Sophroniscus sit pater Socratis. Omnibus his modis, Cõclusio quæ probãda est quodãmodo sumitur in antecedẽte, cùm non magis notum videatur id, quod hoc modo accipitur, quàm quod concluditur. 5. Modus.

CÆTERVM, cùm in demõstratione, sæpè accipiatur definitio ad confirmationẽ Definiti, atque in Argumentationibus Dialecticis sæpe ex toto, Partes, sæpe ex Partibus, totũ, & ex altero Relatorũ, alterum cõcludamus, aut dicẽdum videtur hos Modos Petitionis Principij non efficere Syllogismum Sophisticum, aut certè multas esse Demonstrationes, multósque Dialecticos Syllogismos, qui in Sophisticis numerentur. Occurrendum est tamen, non omnibus hisce modis verè peti Principium ex natura rei, sed solum, cum Synonima ad confirmationem Synonimorũ accipiuntur. Nã quod ad reliquos attinet modos, Definitio notior est re quæ Definitur: Itémque Totum, quadam ratione suis Partibus: alia verò ratione, Partes, quàm Totum, & ea quæ sese mutuo respiciunt se inuicem declarant, & patefaciunt. At vero apud eum, cum quo transigitur, sæpe numero datur vitio, quod hisce modis Conclusio probetur, cùm videlicet ipse Respondens significat, notam sibi esse rei Definitionem, Totumque, &c. Ex hoc enim efficitur, vt cùm Dialecticus, ex datis ab altero argumentari debeat, merito dicatur Principium petere, qui aliquo ex his modis apud eiusmodi hominem argumentatur. Adeo enim est importuna huiusmodi probatio, vt qui sic concludit conclusionem ipsam gratis petere videatur. Itaque, hi modi petendi Principiũ nõ sunt vitia ex ipsa Argumentationis natura: sed ad hominẽ (vt dici solet) hoc est, apud eum respondentem, qui ita affectus est, vt diximus.

Obiectio animaduertẽda.

Solutio.

De Captione Consequentis. CAP. XIIII.

CAPTIO Cõsequentis, *est Locus idoneus ad decipiendum ex eo quòd Antecedens videtur effici ex Consequente: aut ex Opposito Antecedentis, Oppositum Consequentis: quemadmodum Consequens efficitur ex Antecedente, & ex Opposito Consequentis Oppositum Antecedentis.* Nomine autem Oppositi, intellige contradictorum. 1. Elen 4. & 2. Elen.

Ex hoc Loco ducũtur huiusmodi Sophismata. Si paulo antè pluit, terra madefacta est, igitur si est madefacta terra, paulò antè pluit. Si animus hominis genitus est, (ex materia videlicet productus) incepit esse, igitur si non est genitus non incepit esse, sed nimirũ semper fuit.

HVC pertinet Sophisma illud. Qui ait te esse animal, verum ait Præclarum Sophisma.

Qui autem ait te esse equum, ait te esse animal, Igitur qui ait te esse equum verum ait. Commutatis enim Sumptionibus, hunc sensum habet cauillatio. Si tu es equus, es animal, At es animal, Igitur equus. In qua oratione, vt Sophista ex antecedente rectè colligit consequens, sic ex consequente perperam colligit Antecedens.

1. Elen 5. *Captio consequentis continetur sub Captione accidentis.*

Animaduertendum est autem hoc loco, id quod Aristoteles docet, Captionem Consequentis, contineri quodámodo sub Captione Accidẽtis. Nã quicquid cõsequitur ex re aliqua, vt animal ex homine, est eius accidens (ea videlicet accidẽtis significatione, qua in captione accidentis, vocabulum, Accidentis, accipimus) non tamen quicquid est accidens alicuius rei, est eius Consequens. Námque album exempli caussa, cùm sit accidens hominis, non est Consequens hominis, quod in aliis etiã pleri ísq; accidentibus cernere licet. Hinc fit, vt omne Sophisma cõsequẽtis, alia ratione spectatũ, sit Sophisma accidẽtis: nõ tamẽ omne Sophisma accidẽtis, sit Soph. Cõsequentis.

De Captione non Caussæ vt Caussa. CAP. XV.

CAPTIO non Caussæ vt Caussæ, *est locus idoneus ad decipiendum ex eo, quod absurditas aut falsitas Conclusionis, ascribitur alicui Propositioni, quasi ex ea efficiatur, ex qua tamen reuera non efficitur.* Nec enim nomen, Caussæ, accipiendum est hoc loco, pro Caussa rei duntaxat, sed pro quacunque Caussa Illationis, etiam si significet Effectum rei quæ concluditur, aut alquid aliud.

Quam late hic accipiatur nomẽ caussa.

Ex hoc loco contendet Sophista, tollendam esse de medio: Eloquentiam, quod peruersi homines, Eloquentia præditi, multa mala persuadeant, multa bona dissuadeant: Itémque, exterminandum esse vsum Pecuniæ, quod homines auari, pecuniæ cumulandæ caussa omnia iura violent. Dicendum potius erat, tollendos esse de medio peruersos, & auaros homines, qui Eloquentia, & Pecuniæ contrectatione abutuntur. Quandoquidem hi, non Eloquentia, aut pecuniæ vsus sunt in caussa, vt eiusmodi mala perpetrentur.

Quam formam habeant Sophismata.

HÆC tamen Sophismata nunquam formam Argumentationis accipiunt nisi cum Sophista, ex quibusdam cõcessis ducit Respõdẽtẽ ad aliquid, quod apertè incõmodũ, aut falsum est, ex cuius euersione regreditur ad euertendã aliquã ex Sũptionibus, vt Caussam absurditatis, falsitatísve Cõclusionis, quæ tamen reuera caussa nõ est. Exẽplũ Sophismatis. Si nullum tẽpus esset, nox nõ esset, Si nox nõ esset, dies esset, si dies esset, aliquod tẽp⁹ esset, igitur si nullũ tẽpus esset, aliquod tẽpus esset: hoc autẽ est non modo falsũ, sed etiã absurdissimũ: Igitur prima illa Propositio, Si nullũ tẽpus esset, nox non esset, est falsa & absurda. Perperam colligit Sophista, quia non prima propositio, sed secũda est caussa absurditatis conclusionis, pinde nõ sequitur primã esse falsã, & absurdã sed secũdã, falsũ est aũt & absurdũ dicere, si nox nõ esset, dies esset, nec dicitur esse verũ, nisi ex hypothesi, hoc est, nisi ponam⁹ tẽpus esse, nã ante mũdi creationẽ, nec nox erat, nec dies.

Captio plurium Interrogationũ vt vnius CAP. XVI.

1. Elen. 4. EXTREMA Captio, quæ plurium Interrogationum vt vnius appellatur, est locus idoneus ad Fallẽdum eo quod plures interrogationes

rogationes,vt vna *duntaxat proponuntur*.Hinc enim fit,vt qui simplicem Respõsionẽ reddit,tam affirmando,quàm negando capi possit. Exempli caussa,si quærat Sophista, sítne Socrates & Plato homo, Tu autem respõdeas,esse hominem colliget Sophista,Igitur qui Socratem & Platonem percutit,hominem percutit,non homines:si verò dicas, non esse hominem, concludet Sophista, Igitur Socrates non est homo,aut igitur Plato non est homo.

1 DVCVNTVR autem ex hac Captione,tria Interrogationum genera. Primum est, cùm vnum de pluribus quæritur, vt in tradito exemplo patet. *Tria Interrogationum genera.*

2 ALTERVM est,cùm plura quæruntur de vno,vt, Estne Socrates homo & equus?Quod si respondens admiserit,sic concludet Sophista,Igitur Socrates est equus,sin autem negauerit,hoc modo colliget, Igitur Socrates non est homo.

3. TERTIVM genus est, cũ plura quæruntur de pluribus,vt, Estne Socrates & Bucephalus homo & equus?Si asserat respõdẽs,colliget Sophista,Socratẽ esse equũ,& Bucephalũ esse hominẽ:si verò neget, cõcludet Socratem nõ esse hominẽ,aut Bucephalũ non esse equum.

HÆC de Captionibus,locísve fallacibus, è quibus Sophistæ depromunt ad Reprehendendum Argumenta,videntur satis.

De quattuor reliquis Sophistarum Finibus cõsequendis. CAP. XVII.

SEQVITVR,vt quo pacto Sophistæ quattuor reliquos fines(falsum,inquam,Incredibile,Solœcismum & Nugationem) consectentur,paucis perstringamus. Vt Falsum aliquid ex tua Respõsione extorqueant,hoc maximè curãt illi,vt nulla initio proponatur quæstio,de qua disputetur.Nam qui temerè, ac nullo proposito Disputationis fine respondent,facilius labuntur. Deinde multitudine Interrogationum te onerant,etiam cum est aliquid propositum,in quo disputatio versetur,dicúntque, se Discendi studio id facere:Tum in hoc valde elaborant, vt eo te perducant,vbi magna ipsis suppetit Argumentorum copia. *Quo pacto ad falsum ducãt Sophistæ.* 1.Elen.12. 2. *Hoc modo differũt Hæretici nostra memoria.*

VT verò ad Incredibile aliq̃d, seu inopinabile te impellãt,illud obseruare solẽt,vt admirabiliores sẽtẽtias cuiusq; sectæ Philosophorũ abs te petãt:q̃nimo,ea sine interrogatione accipiũt q̃ pertinẽt ad eã quã tu maximè ꝓbas,quasi dubiũ nõ sit,quin tu ea libẽter admittas. *Quo pacto ducãt ad inopinabile.* *Arist. Ibid.* 2.

ET etiã interrogant,in quibus aliud loquuntur homines aliud sequuntur,vt,Nũ optabilior sit gloriosa mors pro defendẽda patria, quã vita voluptatibus affluẽs.Et ea, in quibus aliter res habet aliter cõmunis hominũ opinio,& sermo,vt,nũ ij,qui ditissimi,nobilissimi, ac potentissimi,degunt,& omni voluptatum genere abundant, sint felices?Et ea etiam,quæ eiusmodi sunt,vt neutram in partem inclinare posse videaris,quin Admirabile aliquid præter communem opinionem respõdeas,Vt,sit ne potius Sapientibus parendũ, an Patri?

VT autẽ ad nugationem te cõpellãt,ferè hoc vnũ obseruãt,vt definitiones integras,pro nominibus accipiãt: Vt si dicas, Socratẽ habere nasum simũ,tum illi colligẽt te dicere,Socratẽ habere nasum, nasum concauum,quod,simum, definiatur nasus concauus. Vt deni- *Quo pacto ducant ad Nugationem.* 1.Elen.13.

que ducant ad Solœcismum, nonnunquam vtuntur Captione Figuræ Dictionis, de qua suprà dictum est nonnunquam alia quædam præcepta sequuntur. Sed hæc duo posteriora Finium genera pueriliter consectantur Sophistæ: superiora autem duo, ex Locis etiam Reprehensionum fallacium, qui expositi sunt, tractari possunt. *Ad solœcismũ Ibid.*

Quo pacto occurrendum sit Sophistarum Captionibus. CAP. XVIII.

SVPEREST igitur, vt quo pacto Sophistarũ Captionibus occurrendum sit, paucis doceamus. Hoc enim breuiter exequi nunc possumus, postquam omnium nodos, quantum sat fuit patefecimus, Nam vera solutio, vt inquit Arist. est vitij explicatio. Itaque Sophismata, quæ solius Materiæ vitio laborant, negatione earum Sumptionum, quæ probabiles videntur, nec sunt, dissoluenda erunt. Quo etiã modo, dilues Sophismata Petitionis Principij, negata nimirum ea Sumptione in qua principiũ Petitur, etiam si probabilis esse videatur, vt ait Arist. Nam cùm tu eam Quęstionis partem, quam Sophista confirmare contendit, aut re vera, aut Disputationis gratia, improbabilem iudices, ea tibi nequaquam admittenda sunt, quæ illi fuerint propinqua. Reliqua verò, si ex Æquiuocatione, Ambiguitate, Compositione, Diuisione, aut Accentu ducta fuerint, quia hęc omnia multiplicitate aliqua vnius, aut plurium Propositionum peccant, Distinctione Multiplicis orationis soluenda sunt: quæ toties adhibenda erit, quot fuerint Interrogationes, quoquo pacto multiplices. Quin etiam, cùm ventum fuerit ad multiplicem Conclusionem, ea erit antè distinguenda, quàm de consequentia iudicium feratur. *Vera Solutio quæ sit. 2. Elen. 4.* *Solutio Sophismatum quæ in Materia tantũ peccãt* *Solutio Sophismatum ex quinque primis Captionibus.* *Petitionis principijs. 2. Elen. 5.*

SI autem Sophismata ex iis fuerint, quæ ex Figura Dictionis, ex Accidẽte, ex eo quod Simpliciter dicitur, aut cũ Adiectione, ex Cõsequente, aut ex non Caussa vt Caussa nominantur, Sumptionibus admissis negatione Consequentiæ eludenda erunt. Qua in re, illud tibi diligenter curandum est, quod Arist. in soluendis Sophismatis Accidentis, fieri pręcipit, vt paratam semper habeas Argumentationem aliquam apertè viciosam, cui similem dicas eam, quæ affertur à Sophista, saltẽ cùm ipse aliquid, quod contra eam obiicias, postulauerit. *Solutio Sophismatũ ex Captione. 6 7. 8. 10. 11.*

IAM Sophismata Ignorationis Elenchi, Negationis Cõtradictionis dissoluẽda sũt vt ex dictis perspicuũ est. Ea deniq; in quibus Sophista pluribus Interrogationibus, quasi vna vtitur, facilè dilues, si tot Respõsiones, Interrogationi reddideris, quot in ea implicitę sunt. Possunt tamẽ nõnunquã Distinctione dissolui: vt si quæreti Sophistæ, Sitne Plato & Socrates homo, respõdeas, verũ id esse, accepto verbo, Et copulatiuè, falsũ, accepto copulatim: Tũ veniendũ ad cõsequutionẽ. Cùm autẽ te Sophista compulerit, vt nugeris, inaniterq; idẽ verbũ repetas, Occurres, nõ esse necesse ponere integrã Definitionẽ loco Nominis, cùm Nomini adiũctũ iã est in eodẽ enũtiationis extremo, aliquod ex vocabulis, quę in definitione ponenda sunt. Quod enim positũ iam est, quid opus est iterũ poni? Atque ita, cùm dicis Socratẽ habere nasum simũ, te nõ cogi, vt loco vocis. Simũ, ponas totũ hoc. Nasum curuũ, sed Curuũ, dũtaxat, quia illud, Nasum iã positum est. Caussa, quam reddit Aristot. hæc est, quia vox. Simum, & si per se *Solutio Sophismatum Ignorationis Elen. 2. Elen. 5. Pluriũ Interrogationũ vt vnius Ibi. Solutio Sophismatũ Nugationis. 2. Elen. 6.* *Ibidem.*

posita

posita sine Nasi, vocabulo, Nasum quodammodo significat, tamen vt in eodem extremo enuntiationis cum nomine, Nasi, coniuncta est, nulla ratione Nasum, significat: sicque non necesse est, loco eius ponere Nasi vocabulum. Id quod eodem modo dicendum est in reliquis. Porrò autem cæteris Sophistarum machinationibus, quas breuiter paulo antè tetigimus, non est difficilè occurrere. *Cap. superiori.*

De quibus Nominum *Affectionibus deinceps agendum est.* CAP. XIX.

SED vt omnes eorum Cauillationes, quæ (vt ait Aristoteles) potissimùm ex Multiplici Nominum vsu texuntur, facilius possis diluere: simúlque omnia supradicta pleniùs intelligas: agendum hic tandē est de quibusdā Nominū Affectionibus, quæ à recentioribus Dialecticis, Suppositio, Status, Ampliatio, Restrictio, & apellatio vocātur, quia in his, omnis vocabulorū vsus videtur cōtineri. Sūt autē adeò inculta, horrida, & abvsuremota, quę superioris ętatis homines, in hisce ac similibus rebus cōmēti sunt, vt nisi plurima reiiciantur, satiùs sit ea prorsus non attingere. Verùm vt in his multū, ac diu immorari inutile est, ac bonis litteris perniciosum, sic ea omnino contēnere (quod multi hoc tempore faciunt) nō sine mediocri iactura contingit. Nam vt Aristotelis exemplo vtar quemadmodum ij, qui calculis rationem subducunt, nisi sciant quid suo loco valeāt calculi, facilè circumueniuntur: Sic qui disputant, nisi teneāt pro quibus rebus & quo pacto in Oratione, vocabula Supponantur, ac Substituantur, Ampla sit an Restricta verborum acceptio, quæ voces, quas appellent, ac denominent, nullo negocio decipientur, ac capientur. Harum igitur rerum cognitio, ex bonis præsertim fontibus modicè hausta, non modò perniciem nullam importabit Philosophiæ, verum etiam omnium qui benè institui volent, studia iuuabit.

1. Elenc. 1

Quatenus de hisce agendū sit.

1. Elenc. 1.

Qui ignorāt has nominum affectiones nūquam consequentur perfectam philosophiæ cognitionem.

Quid sit suppositio. CAP. XX.

Suppositio.

SVPPOSITIONIS itaque nomē, multis modis vsurpatur. Verū vt est quædam Affectio Nominum, sic definiri potest. ***Suppositio, & Acceptio nominis pro re, quā significat:*** vt cùm hoc vocabulū Philosophus, pro Aristotele accipitur, Nomē, idē valet in hac Definitione, quod in 1. lib. eo nimirū loco, quo varias nūcupationes Nominū, explicauimus. Cōplectitur enim, tum Nomina vt à verbis distinguūtur, siue Substantiua sint, siue adiectiua, tū etiā Verba: atque vt semel dicā, idē est quod Cathegorema, quod quidē libro eodem, cum Cicerone, appellauimus id, quod de quodā, aut quibusdā diceretur. Quinetiā velim, vt hoc loco, Nominis vocabulo, Casus etiā Nominū intelligas: Vocabulo autē Rei, quā Nomē significat, intellige quācūq; rē significatā, siue vera sit vt homo: siue ficta, vt Hippocētaurus: siue nūc existat, vt Cœlū: siue nō existat, vt Adamus, aut Antichristus. Significādi etiā Verbū, latissimè accipiēdū est, Suppositio enim, est acceptio Nominis pro re, quā Nomē quomodocūq; significet, siue eā significet propriè, vt Leo, leonem: Siue impropriè, vt agnus, innocētē: Siue primò ac immediatè, vt Homo, hominē in cōmune: Siue remotè, ac mediatè; vt Equus, Bucephalū: siue formaliter, vt albū, albedinē, seu potius affectū albedine quàeiusmodi est, quo pacto vsurpatur cū dicimus,

Li. 1. cap. 18. & sequentibus:

Nomen

Cap 9.

Res.

Significare.

Album

Album est concreta quædam species Qualitatis, aut homo est albus. Siue cōnotatiuè, quod dicitur materialiter, vt albū, niuem aut Cerussam: Vt Orator Cicerone. Acceptio igitur, hoc est vsus nominis generaliter accepti, pro quacunq; re quā quomodocumq; significat, dicitur Suppositio, Nec immeritò, Siquidem ex ipsa verborū vi, nihil aliud dicere videmur; cùm asserimus, Nomen accipi pro re significata, quā nomen Supponi, & quasi suffici ac abstitui loco rei significatæ Desumpta est hæc Suppositionis Definitio, ex initio Elenchorū Arist. quo loco ille, quā necessaria sit Suppositio his pene verbis declarat, quia enim res ipsas per sese in Disputationem afferre non possumus Nominibus, quasi rerum notis, pro rebus, vti cogimur.

Acceptio. *Cap I. Quam necessaria sit Suppositio.*

Tria tamen hic velim animaduertas.

Prima animaduersio. VNVM est, ne sequaris consuetudinē eorū, quo hoc modi loquūtur, Hoc nomen Supponit pro hac re, Illud pro illa, cùm potius dicere debeas, Hoc nomen Supponitur pro hac, illud pro illa, quasi dicas sufficitur, ac substituitur pro hac, aut illa re significata. Ferendū magis esset quod alij dicunt, Hoc nomen Supponit rem hāc, Illud verò illā Potest enim in eo sensu accipi, ac si dicant: Hoc Vocabulum, subiicit intellectui rem hanc, illud verò illam: quod quidem rectè dicitur.

Secunda. ALTERVM est, ne existimes (quod quidā autumant,) Suppositionē in sola Propositione, Enuntiationéve habere locū: Re enim vera vbicunq; nomen pro re quam significat accipitur ibi proculdubio pro re Supponitur. Quod sanè fit in omnibus Orationibus, in quibus sentētiā aliquam, præsertim perfectam declaramus, etiamsi eiusmodi Orationes, non sint Enuntiationes: Quales hæ sunt, Fuítne Plato, Socratis auditor? Vtinam Socrates, doctrinam fidei, quàm præclaris suis discipulis traderet, didicisset: & aliæ similes.

Tertia. TERTIVM est, cauenda esse diligentissimè, ea quæ recentiores, traditæ definitioni adiungunt, vt potè, nomen, quod in propositione Supponit (vt loquuntur) verificari debere de re significata, mediāte copula, suæ Propositionis, & alia sexcēta, quæ lōgū esset recēsere: ex quibus colligūt, subiecta huiusmodi propositionū, Adamus est, Antichristus est, Chimera nō est, nō supponere, & alia multo admirabiliora Corollaria. Hinc sanè malè habuit Dialectica, ex quo Sophistica ista, pro Dialecticis tradi, atq; inculcari cœperūt. Sunt enim non modo inutilia, à quibus abhorret Ars omnis, sed etiā magna ex parte falsa, quæ sub Arte, nisi Sophistica, cadere non possunt. Id quod in præsentia facilè ostenderem, nisi alienum hoc esset ab huius libri instituto. Hoc vnum (quia eius feci mentionem) admonebo, Subiecta illorum trium Propositionum Adamus est, &c. quæ illi negāt Supponere verè Supponere, supponíve: Quoniam nulla caussa est alia, cur illæ Propositiones sint falsæ, nisi quia Prædicata non conueniunt rebus, pro quibus Supponuntur ac substituuntur Subiecta.

De Suppositione Materiali. CAP. XXI.

Suppositio materialis. PRÆTER Suppositionem nunc explicatā, quàm vocant, Formalem, aliā addunt Dialectici, quam dicunt materialē. Hæc vero ad hunc

hunc ferè modum defi nitur. *Suppositio Materialis, est acceptio Vocis pro se ipsa, ac sibi similibus, modo se ipsam non significet:* Quo pacto accipiuntur subiecta huiusmodi propositionum. Homo est nomen: Blictri est vox nihil significans. Additum est, Modò seipsam non significat, quia si seipsam significauerit, acceptio eius pro se, ac cęteris vocibus quas significat, erit suppositio Formalis, qualis cernitur in subiectis harum propositionum, nomen, est vox. Vox, est sonus. Sonus est qualitas. Nam cùm dictio, nomen, imposita sit omnibus nominibus significandis, non dubium est, quin seipsam etiam significet, quandoquidem & ipsa, nomen est. Quod eodem modo dicendum est de dictionibus. Vox, & Sonus. Atq; hoc quidem genus suppositionis sine scelere prætermitti potest, si verùm est, quod primo libro sub iudice reliquimus. voces (Inquam) non significatiuas, imò etiam significatiuas, cùm pro rebus significatis non accipiũtur, nõ esse partes Orationis, sed esse tantum res significatas atq; ostẽsas aliis Dictionibus, quæ sunt partes Orationis, quæq; nisi facilè intelligãtur, semper pręponi solent: quæ omnia eodem loco, exemplis patefecimus. Verum, quia illud ambiguũ videri potest, & hoc genus Suppositionis à grauibus Auctoribus vsurpatum est, tria Documenta tradam quibus recentiores vtuntur ad hanc suppositionis Formam cognoscendam.

Qua ratione prætermitti possit hoc genus suppositionum.

Cap 16.

PRIMVM, Omnis Vox non significatiua, quæ in propositione ponitur, accipitur materialiter: vt Subiectum huius Enuntiationis, Scyndapsus, est vox quæ litteris exprimi potest. *Primum documentum.*

SECVNDVM, Omnis vox, quæ alia Voce in oratione indicatur, accipitur materialiter, quo pacto accipiũtur hæ voces homo & Blictri, in hic Enuntiationibus, hæc vox Homo, significat est instituto: Hoc nomen homo, est Dictio duarum syllabarum, hoc Blictri, nil significat: Ly Blictri (vt loquuntur) est Vox nulli rei imposita. *Secundum.*

TERTIVM, cum Prædicamentum ita significat subiectum, vt nõ significet rem quam subiectum significat, tunc subiectum accipitur materialiter, vt in his propositionibus, homo, est nomẽ: Ego, est pronomen. Quandoquidem prædicata ita significant subiecta, vt non significent res, quas subiecta significant. Adde tamen, Modo ea, quæ impediunt, remoueantur. Fieri namq; potest, vt Additione, aut mutatione alicuius vocis, impediatur materialis suppositio, vt si dicas, omnis homo est nomen: Ego, sum Pronomen: Quæ propositiones sunt falsæ, nec alia de caussa, nisi quia subiecta accipiuntur pro rebus significatis, quibus non conueniunt talia Prædicata. Sed ne hac quidem moderatione, perpetuò verum est documentũ, quia etsi cũ dicimus homo est nomen accipi soleat subiectũ pro se ac sibi similibus vocibus: si tamen vlterius progrediaris hoc modo homo, est Vox, homo, est sonus, homo, est qualitas, iam videbitur falsum documentũ. Quãquã enim prædicata, ita significant subiecta, vt non significent res quæ subiectis significantur, secunda tamẽ propositio minus libenter cõceditur de tertia, an cõcedẽda sit, ambigitur, Quarta planè negatur. Accipe igitur documentũ hoc, nõ vt perpetuo verũ, sed vt maxima ex parte. At verò, vt in hac re, aliqua ex partè dicã quod *Tertium.*

Non est perpetuo verum hoc documentum, sed maxima ex parte

Quid sentien dum de secun do documẽto.

sentio non omnia hæc documẽta mihi videntur vera,quicquid enim dicendũ sit de Primo ac Tertio,certè secundũ non videtur probandum. Nã,vt vno aut altero exemplo rem aperiam, etsi ex præscripto Primi ac Tertij documenti nõ sine ratione aliqua dici soleat dictiones,Blictri,& homo,cũ dicimus,Blictri nihil significat homo est nomen substantiuũ, accipi pro se ipsis,& pro aliis similibus:tamẽ quod in his Enuntiationibus,Hæc dictio,Blictri nihil significat,Hæc vox Homo est Nomen substantiuum,eodem modo accipiantur,vt secũdum documẽtum tradit hoc mihi nulla ratione viti videtur. Etenim in prioribus duabus Enuntiationibus,nullæ aliæ exprimuntur voces quibus dictiones illæ indicẽtur vnde necesse videtur, vt ipsæ fungãtur officio Nominum,sui ipsarum & aliarum similium. At in duabus posterioribus,planè ponũtur huiusmodi Voces,hæc dictio, hæc vox quibus dictiones illæ indicantur,quæq; pro illis accipiuntur quo fit, vt ridiculum omnino videatur asserere necesse esse, vt ille ipsæ Dictiones iterum seipsas indicent , & pro seipsis accipiantur. Itaq; vel hac vna ratione dicerem,nullas voces quæ aliis vocibus indicantur indicare se iterum in eadem oratione , aut accipi Substitutivè pro seipsis,& pro aliis similibus,sed solum esse res,pro quibus aliæ accipiuntur ac sufficiuntur. Immò etiã non esse verè partes orationis,sed perinde se habere ad orationem in qua indicantur,vt lapides,aut ligna cùm de ipsis sermo incidit:nec illud esse discrimen,quod ad hãc controuersiã attinet,nisi quod lapides,& ligna nõ effinguntur guttu-re,nec inseruntur inter partes orationis,vt illæ. Verũ in re parui momenti,nõ multum refert quicquid dicas,modo rationi alicui nitaris.

Diuisio Suppositionis. CAP. XXII.

OMISSA igitur Materiali suppositione de ea, quam nobis tradidit Aristoteles,dicturi,operæ precium fecerimus, si omnia suppositionum genera sub vno aspectu ponamus.

Suppositionum, alia est.
- Propria.
  - Cõmunis.
  - Singularis.
    - Simplex.
    - Personalis.
      - Naturalis
      - Accidẽtalis
      - Confusa.
        - Confusa tantum.
        - Distributiua
          - Pro singulis generum.
          - Pro generibus singulorum.
          - Distributiua simpliciter.
          - Distributiua cum exceptione.
        - Copulata.
      - Determinata.
    - Absoluta.
- Impropria

Hac igitur Diuisione ante oculos posita singula Diuisionis membra quo ordine sunt descripta explicanda sunt.

De

De Suppositione Propria Impropria Communi, & Singulari.

CAPVT XXIII.

Propria suppositio. PROPRIA Suppositio, *est Acceptio Nominis pro re, quam Propriè significat.* Quo pacto accipitur vox, Leo, in hac Propositione, [a] Leo fortissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum. *a Prou. 30. 30.*

IMPROPRIA Suppositio, est acceptio nominis pro re, quam Impropriè significat quo pacto accipitur illud idem nomen in hac Enuntiatione, [b] Vicit Leo de tribu Iuda. Accipitur enim per translationem, pro Christo seruatore nostro. *Impropria. b Apoc. 5. 5.*

Cap. 9. HVIVS suppositionis tot sunt genera, quot sunt modi significationis Impropriæ de quibus nonnihil diximus libro primo. Qui plura volet, Grammaticos, quorum id muneris, est consulat.

COMMVNIS suppositio, *est acceptio Nominis cōmunis pro suo Significato, aut significatis.* Quo pacto accipiūtur harū propositionū subiecta: Homo est præcipua animaliū species, [c] Omnis homo est mēdax. *Suppositio Communis. c Rom. 3. 4*

SINGVLARIS Suppositio, seu Discreta est Acceptio nominis pro vna re tantum singulari, Indiuiduáve: Quo pacto accipitur subiectum huius Enuntiationis: Salomon fuit Regū sapientissimus. Et quoniā loco nominis singularis, sæpissimè vtimur periphrasi nominis cōmunis, & Pronominis demōstratiui: Interdū etiā ex hypothesi rem singularē cōmuni oratione significamus (vt 1. li. diximus) veluti cū dicimus, Hic puer est bonæ indonis: Filius Ioānis Principis, est Rex Lusitaniæ: Eadem est harum Orationum suppositio atque Nominum singularium, quorum vice ponuntur. Quamquam interdum Pronomen Demonstratiuum non ostendit rem vnam singularem duntaxat, sed totam speciem, vt si dicas, Hic liber est optimus, Hoc nomen, Homo, est Communis generis apud Grammaticos, quo pacto non dubium est, quin alia sit suppositio Nominis Communis cum Pronomine Demonstratiuo, alia nominis singularis. *Singularis. Cap. 2.*

SVPPOSITIONIS Singularis seu discretæ, hoc traditur Documentum. Omne Nomen singulare accipitur Discretè, Subaudi modo non accipiatur materialiter. *Documentum suppositionis singularis.*

De Suppositione Simplici. CAP. XXIIII.

SIMPLEX Suppositio, *est Acceptio præcisa nominis cōmunis pro suo immediato significato.* Quo pacto accipitur subiectum huius Propositionis, Homo est species animalis, Hæc enim Propositio, non affirmat hunc hominem, aut illum esse Speciem animalis, sed hominem communem, quem immediatè significat vox, homo, præcisè tamen spectatum, hoc est, quatenus consideratur, & cogitatur quasi abstractus ab omnibus hominibus Singularibus.

AD cognoscendum hoc suppositionis genus, tria Documenta obseruari possunt.

PRIMVM, Nullum Nomen cōmune notatum signo aliquo, siue vniuersali, siue particulari, accipitur simpliciter. Nam cum dicimus, exempli caussa, omne animal, vel aliquod animal, vel nullū animal, &c. semper accipimus nomen Animal, pro animalibus, quæ sub animali communi continentur, Non igitur pro animali communi præcisè *Primum documentum.*

cisè spectato, abstractóve à singulis tum indiuiduis, tum speciebus.

Secundum. SECVNDVM. Omne Nomen commune, de quo verè affirmatur aliquod ex his nominibus, Vniuersale, Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens, vt sunt nomina vniuersalium, accipitur simpliciter, modò non notetur signo aliquo vniuersali, aut Particulari. Hoc Documento, intelligimus harum propositionum subiecta, Animal est genus, Homo est species, & similium, accipi simpliciter. Intelligimus etiam subiectum huius propositionis. Quoddam animal est species infima, non accipi simpliciter. Nam etsi hac Oratione significamus quoddam animal Commune, exempli caussa, hominem communem, esse speciem infimam, quod verum est, non tamen sumimus animal, pro suo immediato significato præcisè, id est, pro animali communi omnibus speciebus animalis.

Tertium. *Quid sit descendere sub aliquo communi.* TERTIVM. Omne Nomen commune, sub quo non licet descēdere, accipitur simpliciter. Descendere sub aliquo communi, (vt hoc loco hanc loquendi formulam intelligi volumus) multis enim modis sub nomine descenditur, vt paulò inferiùs docebimus: nihil est aliud, quàm sumere aliquid inferiùs significato immediato nominis communis, cū quo inferiori, verè copuletur id quod cum eodem communi nomine verè iungebatur. Exempli caussa, si dicam, homo deambulat, sic licebit descendere sub nomine, homo, hic homo deambulat, aut ille homo deambulat, &c. Sub verbo autē, deambulat, hoc modo, homo est hoc deambulans, aut illud deambulans, *Cap. 16.* &c. quod inferiùs apertius fiet. Ex hoc Documento, planè intelligimus, hoc nomen, homo, accipi simpliciter in illa propositione, homo, est species animalis, & in hac itidem, Quædam species animalis, est homo, quia non licet concludere ex priori, igitur hic homo, aut ille, aut aliquis alius, est species animalis. Nec ex posteriori, ergo quædam species animalis est hic homo, aut ille, aut aliquis alius.

De Suppositione personali. CAPVT XXV.

PERSONALIS Suppositio, *est acceptio Nominis communis, pro suis mediatis significatis.* Quo pacto accipitur, hoc nomen, animal, in his propositionibus. Omne animal sentit, Quoddam animal ratiocinatur: Quoddā animal est species infima: Quoddā animal est indiuiduū. Accipitur enim pro speciebus, & Indiuiduis animalis, quæ mediatè significat, Quāquam in prima. Copulatiuè, in cæteris disiūctiuè, vt progressu patebit. *Cur dicatur Personalis.* Dicitur hæc suppositio, personalis, quia præcipuè res singulares, pro quibus Nomen Commune, hoc suppositionis genere accipitur, sunt personæ.

VT verò hæc suppositionis forma cognoscatur, totidem documenta tradi possunt.

Primum Documentum. PRIMVM. Nullum nomen quod accipitur simpliciter, accipitur personaliter. Hoc satis patet ex definitionibus vtriusque suppositionis simplicis inquam, & personalis.

Secundum. SECVNDVM. Omne Nomen commune notatum signo aliquo vniuersali, aut particulari, accipitur personaliter. Hoc etiam satis perspicuum est ex dictis.

TERTIVM,

TERTIVM. Omne Nomen, sub quo licet descendere (vt paulò ante descensum explicauimus) accipitur personaliter. Sed & hoc, ex dictis apertum est. *Tertium. Cap. 24.*

De suppositione Absoluta. CAP. XXVI.

SVPPOSITIO Absoluta, *est acceptio Nominis communis, pro suo immediato significato, non præcisè tamen.* Quo pacto accipitur subiectum huius propositionis, Homo est animal. Nec enim sensus est, quòd hic, aut ille, aut aliquis alius dumtaxat, aut solus homo Communis præcisè sumptus, seu, quod idem est, Abstractus à singulis, sit animal, sed quod homo Communis, Absolutè acceptus, seu qua ratione in singulis etiam hominibus reperitur, sit animal.

HOC eodem suppositionis genere, accipiuntur harum propositionum subiecta, Modus differendi, explicatur à Dialectico. Res naturalis tractatur à Philosopho naturali, & similium. Vt igitur hanc suppositionem cognoscas, accipe duo Documenta similia primo, & tertio, suppositionis personalis. Alterum nullum Nomen, quod accipitur simpliciter, accipitur Absolutè. Alterum, omne Nomen sub quo licet descendere, accipitur Absolutè. Adde tamen, modò nullo notetur signo præsertim particulari, qua ex parte dissimile est hoc Documentum tertio Documento suppositionis personalis. Addenda verò fuit hæc moderatio, quia si nomen notatum fuerit signo particulari, fieri potest, vt aliquando non accipiatur absolutè, vt si dicas, quoddam animal est species Infima. Quidam homo, est Indiuiduum. Nam etsi sub subiectis harum enuntiationum licet descendere, neutrum tamen accipitur pro suo immediato significato: quoniam falsò dixeris absolutè loquendo, Animal esse speciem infimam, & hominem esse indiuiduum, vt ex appellatione nominum inferiùs patebit, cùm tamen propositiones illæ, vt verè concedantur. Aliquando etiam Nomen Commune notatum signo vniuersali, non accipitur absolutè, vt si dicas: Omne animal per se moritur: Cũ enim nullum vniuersale intereat per se, sed per accidens, interitu videlicet suorum singularium, necessario efficitur, vt proposita enuntiatio sit falsa, nisi vox Animal, accipiatur pro solis indiuiduis animalibus, nã si pro homine etiam Communi, & pro equo Communi, & cæteris speciebus animalis, & pro ipso animali Communi capiatur, planè falsa erit, cum huiusmodi animalia non intereant per se, sed per accidens. Quare si enuntiatio proposita vera est, non accipitur Nomẽ animal, pro suo immediato significato, quod est animal Commune, sicq; non accipitur absolutè. Verùm quia ambiguum forte alicui videbitur, sitne huiusmodi Enuntiatio concedenda, & aliæ id genus, circò dixi, præsertim particulari. *Primum Documentum. Secundum. Cap. 42.*

Conferuntur inter se suppositio simplex, personalis & absoluta.

CAPVT XXVII.

HOC iam loco licet aduertere, suppositionem simplicẽ, & personalem esse contrarias inter se, absolutam verò, esse mediam inter vtrámque. Simplex namque, est acceptio Nominis communis pro immediato significato præcisè, Personalis, pro mediatis, absolu- *Suppositio absoluta est media inter simplicem & personalem.*

ta verò, quatenus est acceptio Nominis communis pro immediato significato, conuenit cum simplici, quatenus verò non excludit mediata significata, cõuenit cũ personali. Hac tamẽ ex parte, magis inclinat ad personalẽ, quàm ad simplicẽ, quod semper cum ea iungitur personalis, nunquã verò simplex. Siquidẽ nullũ nomẽ quòd simpliciter accipitur, simul absolute accipi potest, cũ illud accipiatur pręcise pro immediato significato, hoc autẽ nõ pręcisè. Quod autẽ absolutè accipitur, id quidẽ, quia non præcisè pro immediato significato sumitur, simul etiã necessario accipitur personaliter, cùm interim quędã personaliter accipiãtur, quę nõ accipiũtur absolutè, vt subiecta huiusmodi propositionũ. Aliquod animal est species Infima: Aliquod animal, est indiuiduum, & aliarũ multarum. Hinc ergo primùm collige, nullũ nomẽ, quod accipitur simpliciter accipi simul absolutè aut personaliter. Deinde, omne, ꝙ accipitur, absolutè, accipi etiã personaliter. Postremò, nõ omne, ꝙ accipitur ꝑsonaliter, accipi absolute.

Magis inclinat quadam ex parte ad Personalem.

De Suppositione Naturali & Accidentali. CAP. XXVIII.

Naturalis.

SVPPOSITIO Naturalis est, *Acceptio Nominis communis pro omnibus suis significatis.* Quo pacto accipitur subiectũ huius propositionis, Omnis Homo est animal; accipitur siquidem pro omnibus qui sunt, fuerunt, erunt, & esse possunt. Hos autem solos significat nomen, Homo, non fictitios, vt Satyros, vt Faunos, qui esse in rerum natura non possunt, nisi de impropria significatione sit sermo, quam superius, cum Suppositione impropria reliquimus.

Accidẽtalis.

SVPPOSITIO Accidentalis, est *Acceptio nominis Communis, non pro omnibus suis significatis.* Quo pacto accipitur idem nomen Homo, in his propositionibus, omnis homo iustus, est probus: Nam in priori pro solis hominibus, qui nunc viuunt, accipitur, alioqui nõ concederetur Propositio, cum ij, qui modo non viuunt, nullum hoc tempore locum occupent. In posteriori autem, restringitur à verbo, Iustus, vt pro iis tantum, qui iusti sunt, capiatur.

DOCVMENTA nulla tradam hoc loco, quia ex iis, quæ de statu, ampliatione, & restrictione dicenda sunt, facilè internosci poterunt hæ suppositionum formæ.

De quadruplici Descensu. CAP. XXIX.

SED vt altera Diuisio suppositionis personalis explicetur, dicendum prius est, quid sit Descensus, quotque modis in hac suppositionum tractatione à Dialecticis vsurpari soleat.

Descensus.

DESCENSVS ergo, est *Explicatio suppositionis alicuius nominis pro multis rebus accepti, per ea omnia pro quibus actu accipitur.* Vt cùm proposita hac Enuntiatione, Omnis homo est animal, sic explicamus suppositionem subiecti. Hic homo est animal, & ille homo est animal, & ita cæteri, qui sunt, fuerunt, erunt, & esse possunt, pro his siquidem omnibus, actu, hoc est, nunc accipitur subiectum illius Propositionis. Non sic explicamus suppositionem eiusdem nominis, in hac propositione positi, Omnis homo occupat hac hora locum, sed enumeratis tantum iis hominibus, qui hac eadem hora viuunt, pro quibus nimirum solis nunc accipitur, hominis, vocabulum.

QVAT-

QVATTVOR autem dicuntur est Descensus. Copulatiuus, Copulatus, Disiunctiuus, & Disiunctis. *Quadruplex. Descensus*

COPVLATIVVS fit per Particulã, Et, Copulatiuè acceptã, id est, iungentẽ Propositiones: vt si suppositionẽ subiecti illius Propositionis: Omnis homo est animal, sic explices, hic homo est animal, & hic homo est animal, & sic in cęteris. Et huius. Null' homo est lapis, hoc modo, Hic homo nõ est lapis, & hic homo nõ est lapis, & ita in aliis. *Copulatiuus.*

COPVLATVS fit per eamdem particulam, Et, verũ Copulatim acceptam, hoc est, vt iungit ac nectit Partes vnius extremi terminíve Propositionis, non Propositiones integras, vt si Suppositionem subiecti huius Propositionis. Omnia Astra errantia sunt septem, hoc pacto exponas, hoc astrum errans, & illud, atque illud, &c. sunt septẽ. *Copulatus.*

DISIVNCTIVVS fit per Particulam, vel, Disiunctiuè acceptã, id est, nectentem Propositiones, vt si Suppositionem subiecti huius Propositionis, aliquis homo est iustus, sic explices: Hic homo est iustus, vel hic homo est iustus, vel ille est iustus, & sic de cæteris. Et huius, quidam homo non est iustus, hoc modo: Hic homo non est iustus, vel ille homo non est iustus, &c. *Disiunctiuus*

DISIVNCTVS denique fit per eamdẽ particulam, vel, Disiunctim acceptam, hoc est, vt nectit partes termini vnius Propositionis, non diuersas Propositiones, vt si suppositionem huius nominis, Oculus, in hac Propositione positi. Ad videndũ necessarius est alter oculus, sic exponas ad videndũ necessarius est hic oculus vel ille, hoc est dexter, aut sinister. Neque.n. expones Disiunctiuè hoc modo. Ad videndũ necessarius est hic oculus, vel ad spectandũ necessarius est ille quia expositio erit falsa, cùm vtraque Propositio sit falsa. Quod autẽ dixi de particulis, Et, ac Vel, intelligendũ est de aliis, quæ idẽ valeát. *Disiunctus.*

De Suppositione Confusa & Determinata. CAP. XXX.

SVPPOSITIO Confusa est: *quæ explicatur descensu Disiuncto, Copulatiuo, aut Copulato* Determinata verò suppositio, vocari solet; *quæ disiunctiuo descensu exponitur.* Exẽpla ex dictis desumi possunt. Solet à recentioribus tradi hæc regula, ad cognoscendã suppositionẽ determinatã omne nomen cõmune quod accipitur personaliter, & nullo notatur signo, aut certè particulari accipitur determinatè. Sed videtur falsa. Nã ex ea sequitur harũ enuntiationũ subiecta, nauis necessaria est nauigaturo. Altera pars Cõtradictionis ex futuro Contingẽti est vera, accipi determinatè, quod tamẽ non videtur dicendũ. Siquidẽ Propositæ enũtiationes cõcedi solẽt, vt veræ: & tamen si suppositionem subiectorũ exponas. Disiunctiuè quo pacto exponendã diximus suppositionem determinatã, falsa erit vtraque Oratio. Quod sanè perspicuum fiet, si ita dicas exponẽdo. Hæc Nauis necessaria est nauigaturo, aut illa necessaria est nauigaturo, & ita in cęter. Hęc pars cõtradictionis ex Futuro cõtingẽti est vera, aut illa pars est vera. Est n. vtraq; expositio falsa: Oratio, cũ omnes partes vtriusq; sint falsę, vt animaduertẽti planũ est. Potiùs ergo dignoscẽda est hæc suppositionis forma; ex ipsa Definitione dũtaxat. Quod.n. nomẽ experti fuerimus exponi disiunctiuè dicemus supponi determinatè, quod non disiun- *Suppositio confusa. Determinata. Recentiorum regula. Impugnatio. Quomodo potius dignoscẽda suppositio determinata.*

disiunctiuè nec determinatè, itaque hoc spectantes dicemus omnes terminos harum propositionum, Homo est iustus, Quidam homo est iustus, Quidam homo non est iustus, accipi Determinatè. Nã sub subiecto primę & secundæ, sic licet descendere, Disiunctiuè: Hic homo est iustus, aut ille homo est iustus, &c. sub subiecto tertiæ hoc modo, Hic homo non est iustus, aut ille homo nõ est iustus, &c. Sub Prædicato primæ, hoc modo, Homo est hic iustus, vel homo est ille iustus. Et sub Prædicato secundæ, hoc modo. Quidam homo est hic iustus, aut quidã homo est ille iustus, &c. Sub Prædicate denique tertiæ, hoc modo Quidã homo non est hic iustus, vel quidam homo non est ille iustus, &c. quãquam hoc prædicatũ non accipitur tantũ determinatè, sed distributiuè: etiã quippe cũ sub eo non solum disiunctiuè, sed & Copulatiuè oporteat descẽdere, vt paulò inferius

Cap. 32. patebit. Hæ omnes nunc dictæ Expositiones veræ sunt, quia aliqua pars cuiusque vera est, quod satis est ad veritatem disiunctiuæ enunciationis. Idem quoque spectantes, dicemus subiectum huius propositionis, omnes cœli sunt decem, non accipi determinatè, etsi prædicatum Determinatè accipiatur. Nam & si sub Prædicato licet descendere Disiunctiuè hoc modo, Omnes cœli sunt hæc decem, vel omnes cœli sunt illa decem, &c. tamen sub Subiecto non licet. Nec enim vere dixeris, Hoc cœlum est decem, vel hoc cœlum est decem, &c. quippe cum omnes partes huius Disiũctionis sint falsæ.

De Suppositione Confusa tantum. CAP. XXXI.

SVPPOSITIO Confusa tantum est, *quæ explicatur solo Descensu Disiuncto*. Quod suppositionis genus cernitur in nomine, Oculus in hac propositione, posito, Vt cernas, necessarius tibi est altero oculus: Hoc enim duntaxat modo licet suppositionẽ eius explicare, Vt cernas, necessarius tibi est hic Oculus, aut ille, nõ etiam hoc modo, Vt cernas, necessarius tibi est hic oculus, vel necessarius tibi est ille, quandoquidem neuter determinatè acceptus necessarius est, cum tamen alteruter indifferenter sit necessarius.

Primum documentum. VT hæc suppositio cognoscatur, duo potissimum tradũtur documenta. Alterũ, omne nomẽ, quod mediatè attingit virtus alicuius signi vniuersalis affirmatiui, accipitur cõfusè tãtum, hoc est, accipitur solũ disiunctim & ideo eius suppositio, solo descẽsu disiuncto explicãda est: hoc modo accipitur Prædicatum Propositionis Vniuersalis affirmatiuæ, vt huius, Omnis homo est animal, sic enim exponendum est prædicatum, omnis homo est hoc animal, aut illud, &c. Nã si disiunctiuè exponatur, hoc videlicet modo, omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est illud animal, &c. falsa erit oratio, cum omnes Simplices Enuntiationes, ex quibus constat, sint falsæ. Dixi, Mediatè, quia si nomen attingatur immediatè, accipitur Distributiuè, vt vox, homo, in eadem illa propositione, quæ nunc proposita est.

HVIVS Documenti caussa, & aliorum quæ tradentur deinceps,

Prior regula. notanda sunt duo Dialecticorum pronuntiata. Primum est, signum positũ in vna Categorica Enuntiatione, non attingit virtute sua vllũ vocabulum alterius, hinc colliges, in hac copulatiua Enuntiatione,

omnis

omnis homo est ad malum procliuis,& tamen aliquis homo est probus,signum,Omnis,non attingere virtute sua,nomen,Homo,in posteriori Categorica positum, atque idcirco,signum illud impedire, quo minus eiusmodi nomen eo loco accipiatur Determinatè, vt re vera accipitur.

SECVNDVM est,virtus Signorum,& Negationum,quæ sunt partes vnius Extremi Subiecti nimirum,aut Prædicati, non attingit alterum Extremum.Tunc autem Signum & Negatio,dicitur pars alicuius Extremi,cùm non reddit Propositionem in qua est, Vniuersalem,aut Particularem, aut Negatiuam.Verbi caussa,si dicas,Quidã homo omnem professus scientiam,est improbus.Quidam Geometres nullam habens rerum naturalium experientiam, est doctus,quidam non Dialecticus,optimè disserit,si inquam,ita dicas, signa,omnem,Nullam,& negatio,Non,erunt partes subiectorum, quia nulla dictio earum reddit propositionem suam Vniuersalem , aut Negatiuam,cum omnes sint,proculdubio particulares,& affirmatiuæ. Hinc colliges,Prædicata istarum trium propositionum, non attingi à virtute signorum vniuersalium,aut negationis præcedentis, neque esse opus vt harum dictionum caussa, accipiantur confusè, quin potius perinde accipi Determinatè,ac si eiusmodi signa,& negatio nó præcederet Ex eo documēto,cuius gratia duo hæc attulimus Pronūtiata,colliges, in his Propositionibus. Socrates & Plato est Philosophus.Conimbricę,& Eboræ eruditur Iuuētus,nomina Philosophus & Iuuentus,accipi Confusè tantum:modo particula,Et,efficiat sensum Copulatiuum,quasi iungat has Propositiones,Socrates est Philosophus,& Plato est Philosophus.Conimbricæ eruditur iuuentus, & Eboræ eruditur iuuentus: Nam cùm particula,Et hoc modo sumpta,suppleat vicem signi Vniuersalis affirmatiui, vtrauis vrbe harum eruditur Iuuentus,necesse est ex præscripto traditi Documenti, vt nomina illa Philosophus,& Iuuētus,quę à virtute talium quodãmodo signorum attinguntur,accipiantur confusè tantum,hoc est, Disiunctim duntaxat.Itaque non sic erit explicanda eorum suppositio, vterque horum est hic Philosophus,Vel vterque est ille,&c:vtraque in vrbe eruditur hæc Iuuentus,vel in vtraque eruditur illa,&c. Quãdoquidem,falsa esset vtraque Expositio, sed hoc modo,Vterq; horum est hic Philosophus,aut ille,&c.Vtrauis in vrbe harum, eruditur hæc Iuuentus,aut illa,&c.

Posterior.

Cōsectarium primi Documenti.

Ex eodem Documento colliges dictiones quæ reguntur ex verbis Determinatis per aduerbia Numeralia accipi confusè tantū vt cum dicimus Bis fecit sacrum. Ter protuli verbū,& similia,est enim sensus vtroque duorum temporum feci sacrum. Quodlibet triū protulit verbum:Vnde fit vt sub nominibus sacrum & verbum non sit Descendendum disiunctiuè hoc modo.Bis feci hoc sacrum, aut bis feci illud,&c.Ter protuli hoc verbum aut ter protuli illud,&c.Sunt enim huiusmodi Expositiones falsæ sed solum disiūctim hoc modo, Bis feci hoc sacrum aut ille aut illud,&c. Si enim subiecta etiam resoluantur in ea pro quibus accipiuntur licebit ita dicere Semel feci

Aliud consectarum.

hoc sacrum, aut illud aut illud, &c. secundò feci hoc sacrum, aut illud aut illud, &c. & iterum feci hoc, aut illud, &c. Semel protuli hoc verbũ, aut illud, &c. & secundo protuli hoc verbum aut illud, &c. & tertio etiã aut protuli hoc illud, &c. quę orationes apertissimè sunt verę.

Secundum documentum. ALTERVM Documentum est, omne nomen personaliter acceptum, quod sequitur hęc verba, Requiritur, Necessarium est, Debeo, Polliceor, Desidero & alia huiusmodi, ad hunc videlicet modum, ad nauigandum, Requiritur nauis, ad degendum, necessarius est victus, Debeo aureum coronatum, Polliceor tibi equum, Desidero cibum, accipitur Confusè tantum. Nam sub huiusmodi Nominibus non licet Descendere Disiunctiue, sed solum Disiunctim; vt experienti apertissimum fiet. Sunt tamen nonnulli adeo superstitiosi hac in re, vt dicant longe aliter rem habere, cum verba quæ diximus, sequuntur nomina, hoc modo. Nauis requiritur ad nauigandum. Victus necessarius est, ad degendum, &c. Asserunt enim Descendendum esse sub huiusmodi nominibus, Disiunctiue, atque idcirco propositiones esse falsas. Verum hac in re, quæ tota pendet ex loquendi vsu, potius ego vulgi sententiam sequar, nec magnopere curabo, sequantúrne verba, an præcedant, vbi vtrumque in eodem sensu videro vsurpatum: denique potius ex vsu colligam Documenta, quam positis vt libet Regulis, quod sæpe fieri video, peruertam vsum.

Recentiores. nonnulli quid cant.

Animaduer.

De Suppositione Distributiua. CAP. XXXII.

SVPPOSITIO Distributiua est, *quæ explicatur Descensu Copulatiuo.* Hoc genere Suppositionis accipitur Subiectum huius Enũtiationis, omnis homo est animal, & prędicatum huius Quidam homo non est iustus, & vterque terminus huius, nullus homo est sensus expers: Suppositio enim subiecti primæ, sic exponẽda est: Hic homo est animal, & ille est animal &c. eodem modo. Prædicati autem secundæ, hoc pacto, Quidam homo non est hic iustus: nec est ille iustus, nec est vllus alius iustus: Terminorum denique tertiæ, Descendendo simul sub vtroque, hoc modo, Hic homo non est hoc sensus expers, nec est illud sensus expers, nec est vllum aliud, & cæteri homines eodem modo. Vt autem hæc forma suppositionis, quæ omnium est præstantissima, cognoscatur, plura quàm in cæteris traduntur Documenta. Primum, Omne Nomen commune, quod immediatè attingit virtus Signi vniuersalis affirimatiui, accipit distributiuè, vt subiectum illius propositionis Omnis homo est animal, & huius, vterque oculus est in capite, Remouenda tamen sunt quæ impediunt. Nam si dicas, non omnis homo est animal, impedietur Distributio Subiecti, à particula non præfixa, vt mox patebit.

Primum documentum.

Secundum. SECVNDVM, Omne nomen commune, quod siue immediatè attingit virtus alicuius Signi negatiui, aut negationis Negantis, accipitur distributiuè si modo sine eiusmodi Signo, aut Negatione non accipitur distributiuè: hoc modo accipiuntur ambo Termini illius Propositionis, nullus homo est sensus expers, & Prædicatum huius, Quoddam animal non est sensus expers, quia horum Suppositio, explicatur.

plicatur descēsu copulatiuo. Dixi, negationis negātis, vt excluderem negationem, quam vocant Infinitatē, qualis est, quæ in his nominibus cōtinetur. Nō corpus, nō viuens, & in cęteris huiusmodi. Siquidē virtus negationis Infinitantis, non attingit, nisi dictionem cum qua componit vnum vocabulū: negatio verò negans, quæ videlicet nō est pars alicuius nominis aut Verbi, negat quicquid post se inuenit, nisi sit pars alicuius extremi, vt supra diximus, qua ratione Malignantis naturæ, à plerisq; appellatur, Vnde fit, vt cùm voce dicimus, nō corpus est substantia, si negatio est negans, sensus sit, neque hoc corpus est Substantia, neq; hoc aliud corpus est Substantia, neq; illud aliud &c. quo pacto Enūtiatio est vniuersalis negatiua, & falsa. Si vero negatio est Infinitās, sensus sit, Quod neq; est hoc corpus, nec est illud corpus, &c. est substātia, quo pacto enūtiatio est Indefinita, affirmatiua, & vera. Addidi, Si modo sine eiusmodi Signo negationéve, nō accipitur distributiuè quia negatio, sola ea nomina distribuit, quę nō inuenit distributa. Nam quæ inuenit distributa, non solū non distribuit, sed etiam reddit nō distributa. Exēpli caussa, quia neuter Terminus huius propositionis, Homo est lapis, distributiuè accipitur, idcirco si negatio initio præponatur, vterque distribuetur, interiecta verò inter subiectum & verbum, Est, solum Prædicatum distribuet. At quia in his propositionibus, omnis homo est Philosophus. Quidam homo non est animal. Nullus homo est Grāmaticus, subiectū primæ, prædicatum secundę, & vterq; Terminus tertiæ, distributiuè accipiuntur, ideo si negationem initio præponas, hi ipsi qui distributiuè accipiebantur, admittent eiusmodi distributiuam acceptionem, Reliqui autem qui non distribuebantur, Distribuentur. Siquidem hæ propositiones, non omnis homo est Philosophus non quidam est animal, non nullus homo est Grammaticus, idem valent atque hæ. Quidam homo non est Philosophus. Omnis homo est animal. Quidam homo est Grammaticus, vt ex Libro 3. apertum est, in quibus quibem Enuntiationibus id quod diximus facilè perspicies. Tertium documentum omnis Casus Obliquus ad quem terminatur virtus alicuius dictionis superlatiuæ, aut Comparatiuæ aut importātis diuersitatem accipitur distributiuè, vt in his Enūtiationibus, Leo est fortissimus bestiarum, Vrsus est robustior Lupo: Miluus differt ab accipitre. Nam sensus primæ est Leo est fortissimus omniū bestiarum: secundæ verò vrsus fortior omni, Lupo tertiæ, Miluus differt ab omni accipitre. Si tamen dictio Comparatiua, aut quæ diuersitatem importat terminetur ad Obliquum eius nominis à quo incipit comparatio, aut diuersitas, vt si dicas homo est fortior homine: homo est alius ab homine, non omnino distribuetur Obliquus, nec enim sensus harum Enuntiationum est, quod aliquis homo sit fortior omni homine, aut alius ab omni homine, sed fortior aliquo homine, & ab aliquo homine diuersus.

Negatio negans.

Quæ nomina distribuat negatio.

Cap. 7.

Tertium.

QVARTVM omnis casus obliquus, suprà quē cadit dictio Exceptiua, accipitur distributiuè, vt si dicas, Omne animal præter belluam, est rationis particeps, sensus erit, excepta omni bellua.

Quartum.

Quintum. QVINTVM. Omnis dictio Exclusiua præposita subiecto, distribuit prædicatum, vt si dicas, solum animal est fletus capax: tantùm homo loquitur, hæ siquidem propositiones, conuertuntur in vniuersales Affirmatiuas, in has scilicet, Omne fletus capax, est animal: Omne quod loquitur, est homo; nullus autem terminus distribuitur in consequente formalis Consequentiæ, qui non fuerit distributus in antecedente.

De Suppositione Copulata. CAP. XXXIII.

SVPPOSITIO Copulata est, *qua explicatur descensu Copulato.* Quo suppositionis genere accipitur subiectum huius propositionis. Omnia Elementa sunt quattuor, & huius: Omnes cœli sunt decem. & similium, quoniam eorum suppositio, non explicatur nisi descensu copulato, vt ex dictis patet: Perfacilè cognoscitur, quo fit, vt non sit opus documentis. Animaduerte tamen, in solo plurali numero posse nomen accipi Copulatim, vt inductione patet, cũ tamen & in numero Plurali & Singulari possit accipi confuse tantum, aut distributiuè, vt in his Propositionibus, omnes magistratus sunt Publici, omnis Magistratus est Publicus. Quidam Magistratus sunt annui. Quidam Magistratus est annuus. *1. Elem.* *Aduerte.*

De Suppositione Distributiua, pro singulis generum; & pro generibus singulorum. CAPVT XXXIIII.

Pro singulis generum. SVPPOSITIO distributiua pro singulis generum est *qua explicatur descensu copulatiuo, enumerante omnia ea indiuidua, pro quibus nomen accipitur.* Quod Suppositionis genus, conuenit subiecto huius Propositionis, omne animal moritur. Sic enim descendendum est sub eo, hoc indiuiduum animalis moritur, & illud moritur, & sic cæt. *Pro generib. singulorum.* Distributiua pro generibus singulorum est, quæ explicatur descensu copulatiuo, enumerante omnes species, pro quibus nomen accipitur. Quo pacto distribuitur nomen animal, in hac Propositione, omne animal, quod à Physico definitur, est species. Sic enim exponenda est eius distributio, Hoc animal commune, quod à Physico definitur, est species, & illud animal commune quod à Physico definitur est species, &c. enumerando sola communia, quia singularia non definiuntur. Dictione, Singulorum, significantur hoc loco indiuidua, Verbo autem generum, significantur species, Itaque Singula Generum, sunt Indiuidua specierum, Genera verò Singulorum, sunt species communes Indiuiduis. Ex his colliges, has Propositiones esse falsas, omne animal fuit in arca Noë. qui vna præditus est virtute, omnes reliquas virtutes habet, si verba illa, animal, & virtutes, intelligantur distribui pro singulis generum: veras autem, si pro generibus singulorum.

Discrimen primũ. DVPLEX vero tradi potest inter hæc duo Suppositionum genera, discrimen, Alterũ est, omne nomen quod potest accipi pro generibus singulorũ, posse accipi alias pro singulis generum, non autem è contra. Nã omne Nomen, quod Significat plures species, vt vox, animal hominem, leonẽ, & cæteras species animalis, significat etiã indiuidua omnia quæ sub talibus speciebus continentur. Non omne au-

tem

tem, quod significat plura indiuidua, plures etiam species significat, vt planum est in voce, Homo.

ALTERVM Discrimen quod ex ipsis definitionibus colligitur, est, sub nomen, quod accipitur Distributiuè pro singulis generum, descendendum esse enumerando Indiuidua: Sub nomẽ autem, quod distribuitur pro generibus Singulorum, descendendum esse enumerando species. Quamquam ij, qui vocantur Nominales, quia nullam naturam Communem agnoscunt, iubent descendere sub nomẽ pro generibus singulorum acceptum. Descensu quodam enumerãte singula indiuidua, sub singulis speciebus. Exempli caussa, sub huius propositionis subiectum, omne animal fuit in arca Noë, sic dicunt esse descendendum. Hoc animal huius speciei fuit in arca Noë, & hoc illius, speciei fuit in arca Noë, & sic singula ex singulis reliquarum. Verùm hoc non est propriè exponere distributionem, pro generibus singulorum, id est, pro speciebus, sed pro quibusdam indiuiduis. Præterquam quod nonnumquam, falsus erit descensus, vt si hoc modo descendas sub nomen Animal, positum in illa propositione, omne animal quod definitur à Physico, est species.

Posterius discrimen.

Aliter Nominales.

Impugnatio.

De Suppositione Distributiua simpliciter & cum Exceptione.

CAPVT XXXV.

SVPPOSITIO distributiua simpliciter, *est in qua nulla Exceptio intelligitur:* qualis est Suppositio nominis, Homo, in trita illa propositione, Omnis homo est animal, & in hac [a] Statutum est omnibus hominibus semel mori. Distributiua cum exceptione, quam nõnulli accommodam vocant, ea est, in qua exceptio aliqua intelligitur. Qualis est acceptio Subiecti illius propositionis, Omne animal fuit in arca Noë. Facile enim intelligimus Exceptionem aquatilium quæ quidem in aquis degebant, & aliorum quorumdam terrestrium quæ aliter, quam ex animalibus suæ speciei, gigni poterant. Eadem suppositio cernitur in illis Poëtæ verbis: Et quod tegit omnia cœlum: quæ etiam in diuinis litteris est frequẽtissima, vt apud Ioannem cùm ait: [b] Omnia per ipsum facta sunt: & apud Paulum, cuius hæc sunt verba: [c] Nouissimè autẽ inimica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Et mox subiicit Exceptionem, quæ intelligenda est. Cùm autem, inquit, dicat, omnia subiecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui subiecit ei omnia. Ac de Suppositione Nominum hæc satis sunt: sequitur vt de ipsorum statu, ampliatione, distractione, & restrictione deinceps dicamus.

Distributiua simpliciter.

a *Heb. 9. 27*

Distributiua cum exceptione.

Ouid. 1. Metamorph.

b *Ioan. 1. 3.*

c *1. Cor. 15. 26. 27*

De Statu, Ampliatione, Distractione & Restrictione Nominum.

CAPVT XXXVI.

HÆC quattuor Accidentia Nominum (seu potius Suppositionum) conueniunt nominibus in Enuntiatione Categorica, respectu eius temporis, quod per verbum principale adsignificatur. Nam cùm nomen, Categorematve accipitur adæquatè pro iis rebus quæ existunt in tempore adsignificato per Verbum principale, tunc habet statum suæ suppositionis. Cum pluribus, tunc ampliatur. Cùm autem pro iis tantum, quæ sunt in alio quodam tempore diuerso à

Vbi conueniãt Nominibus hæ affectiones.

Status.

Ampliatio.

Distractio. tempore verbi tunc distrahitur. Cùm verò eius status, ampliatio, aut
Restrictio. Distractio, additione alicuius vocis, ad pauciora contrahitur, tunc denique restringitur. Exempli caussa, in illo Sophismate, quod ab *1. Elen. 3.* Aristotele proponitur, Qui surgebat, stat, sedens, surgebat: Ergo sedens stat: prædicatum maioris propositionis, habet statum suæ suppositionis, quoniam accipitur pro solis Statibus in tempore præsenti, quod adsignificatur per Verbum principale, quod est ipsummet Prædicatum. Eodémque modo Prædicatum Minoris, & ambo Termini Conclusionis habent Statum suæ Suppositionis, quia prædicatum Minoris accipitur adæquatè, pro iis, qui surgebant iuxta differentiam sui temporis: Prædicatum Conclusionis, pro iis qui stant in suo tempore, id est, præsenti: Et subiectum Conclusionis, pro iis omnibus, ac solis, qui nunc sedent, iuxta differentiam temporis verbi, Stat: Id quod in caussa est, vt Conclusio vera esse non possit. At verò subiectum minoris propositionis, planè ampliatur, seu quod idem est, Amplè accipitur, cùm sumatur pro iis, qui nunc sedent, aut ante sedebant, vt ait Aristoteles. Ex quo fit, vt Enuntiatio vera esse valeat. Denique subiectum maioris distractum est, respectu temporis Verbi principalis, quia tempus Verbi principalis est præsens, ipsum autē Verbum quod subiicitur, accipitur pro rebus præteritis dumtaxat, id est, pro iis tantum, qui ante surgebant. Quod si hoc modo dicas: Qui heri surgebat, stat hodie, sedens nudiustertius, surgebat heri, &c. Restringes statum Verbi, Stat, in maiore. & Verbi, Surgebat, in minore, atque Ampliationem Participij, Sedens, in eadem minore, & Distractionem Verbi, Surgebat, in maiore: vt satis apertum est. Eodem modo restringes Statum terminorum Conclusionis, si dicas, Sedens in cathedra, stat in via. Nomine, Verbi principalis, intellige hoc loco, Verbum, quod includit Copulam principalem Propositionis, aut Copulam ipsam, cum ipsa explicitè ponitur. Exempli caussa, in illa sumptione. Qui surgebat, stat, verbum Stat, est principale. Quia includit Copulam principalem, vt patebit: si hoc modo resoluas Enuntiationem. Qui erat surgens, est stans. Nam illud, Est, potior est Copula, quàm illud erat, cum nectat Prædicatum Enuntiationis cum Subiecto. Atq; hæc etiam ipsa Copula, Est, in proxima Enuntiatione, in qua explicite ponitur, est Verbum principale: Perspicuum est igitur, quid sit status Nominum, Categorematúmve, quid Ampliatio, Distractio, & Restrictio. Scio Distractionem, vel quo malueris verbo, tertiam illam affectionem, appellare à Dialecticis tractari non solere, verum cum ea, à cæteris tribus, planè distinguatur, non mihi visa est prætermittenda.

Verbum principale.

Cur hic de Distractione fiat mentio.

Quotuplex sit status, Ampliatio, Distractio, & Restrictio. CA. XXXVII.

STATVS Nominum triplex est. Præsentis nimirum tēporis, Præteriti, & Futuri, iuxta tres differentias temporum, quæ Principali Enuntiationis verbo adsignificari possunt.

Status Nominū triplex

PRIMVS cernitur in terminis huius propositionis, sedens, differit. Secundus in terminis huius, Qui sedebat, differebat. Tertius in huius, Qui sedebit, differet.

AMPLIATIO videtur quadruplex. Vna ad præsentia & Præterita, quo pacto accipiebatur subiectum illius Propositionis, sedens surgebat. Altera ad præsentia & Futura, qualis cernitur in subiecto huius, Viuens, morietur. Est enim sensus, qui viuit, aut viuet, morietur. Tertia ad Præterita, Præsentia, & Futura. Qualem experieris in subiectis harum enuntiationum, Natus, morietur: Moriturus, natus est, sensus enim prioris est: qui natus est, aut nascitur nunc, aut nascetur, adhuc, morietur. Nam ratione cuiuslibet horum, potest enunciatio esse vera, Sensus autem posterioris hic est: Qui moriturus adhuc est, aut moritur nunc, aut mortuus iam est, natus est. Quarta ad Præterita, Præsentia, Futura, & ad ea quę nil repugnat esse, etsi numquam fuerint, nec sint, nec futura sint, quæ quidem possibilia vocātur: Quo pacto accipiuntur Termini huius Propositionis: Omnis homo est animal. Habet enim hunc sensum. Omnis homo qui est, aut fuit, aut futurus est, aut aliàs esse potest, est animal, quod fuit, aut est, aut erit, aut certè esse potest. Addunt alij Quintā ad Præterita, Præsentia, Futura, Possibilia, & Imaginabilia, hoc est, quæ solùm in mente esse possunt. Quo pacto dicunt accipi hoc Nomen, Bellua, in hac ipsorum Propositione, Homo imaginariò est Bellua. Sed hoc mihi non videtur necessarium. Nam dictio Bellua, in proposita Enunciatione non accipitur pro Bellua fictitia, sed pro vera Bellua, quam tamen ita affirmamus de homine, vt non dicamus hominem esse veram Belluam quod falsum esset, sed fingi veram Belluam, seu esse fictè veram Belluam. Itaque nomina rerum, quæ ab operatione intellectus haud pendent, non videntur ampliari ad res fictitias: quas reuerà non significant, sed summum ad possibiles.

Quadruplex Ampliatio. 1. 2. 3.

Ampliatio quinta, quam alij addunt.

DE nominibus autem rerum fictarum, cæterarúmq; quæ ab operatione intellectus pēdent, paulò pòst dicemus. Hoc vnū in omnibus ampliationibus obseruandū est, nomen, quod ample accipitur, semper accipi disiunctim respectu harū differentiarum, esse, fuisse, fore, & posse esse, siue ampliatio se extendat ad omnes, siue ad tres, siue ad duas: id quod ex suprà positis exēplis licet intelligere. Ratio verò huius rei est, quia cùm dico, exēpli caussa, omnis homo est animal (cuius Enuntiationis subiectum amplissimè accipitur) non hoc tantū significo Copulatim, quod omnis homo qui fuit, & est, & erit, & esse potest sit animal: (sic enim qui modò nō esset, aut non fuisset, aut non esset adhuc futurus: non esset animal) sed quod omnis qui est, aut fuit, aut futurus est, aut certè alias esse potest sit animal: qui sensus omnes omnino homines significat esse animalia. Id quod facile perspicies in reliquis.

In fine cap.

Nomen, quod ample accipitur semper accipi disiunctim respectu Esse, Fuisse, &c.

Animaduerte.

SED quamquā omne nomen quod ampliatur, accipiatur disiunctim respectu illarum differentiarū esse, fuisse, fore, & posse esse, siue omnium, siue quarundam: vt dictum est, respectu tamen ipsarū rerum multò etiam aliter accipi potest. Verbi caussa, in his propositionibus omne ridens, plorauit: quoddā animal plorauit: vtrumque subiectum accipitur disiunctim respectu duarum primarum differentiarū, ipsius nimirùm esse, & fuisse. At respectu rerum, illud priùs accipitur distributiuè

butiuè. Hoc autem posterius disiũctiuè. Vnde fit, vt prior Propositio hoc modo sit exponenda, Hoc quod Est, aut Fuit ridens, plorauit, & hoc aliud, quod est, aut Fuit ridens, plorauit, & illud aliud similiter, & sic cætera Copulatiuè. Posterior autem, hoc modo, hoc animal, quod Est, aut Fuit, plorauit, vel illud aliud animal, quod Est, aut fuit, plorauit, & ita cætera Desiunctiuè. Id quod in cæteris facilè
1 intelliges; si tenes ea, quæ de suppositionibus dicta sunt.

Distractiones sunt sex.

DISTRACTIONES sunt sex. Prima, cùm vox accipitur pro
2 Præsentibus duntaxat, & Verbum principale est temporis præteriti:
vt si dicas, Quod docet, didicit. Secunda, cùm è contrariò, Vox acci-
3 pitur pro solis Præteritis, & Verbum principale est Tẽporis præsen-
tis, vt si dicas, Edoctus docet. Tertia, cùm Vox accipitur, pro solis
4 Præsentibus, Verbum autem principale est temporis futuri, vt si di-
cas: Qui viuit, morietur. Quarta, cùm contra Vox accipitur, pro solis
5 Futuris, verbum autem principale, est præsentis temporis, vt si dicas
Moriturus nascitur. Quinta, cùm Vox accipitur pro Præteritis, Ver-
6 bum autem principale est futuri Temporis, vt si dicas: Qui natus est,
morietur. Sexta, cùm vicissim vox accipitur pro Futuris, Verbum autem principale, est Temporis præteriti, vt si dicas: Qui morietur, natus est.

IN Subiectis harum omnium Enũtiationum, cernitur Distractio quoniam accipiuntur pro rebus, quæ continentur in alio quodam Tempore diuerso à Tempore Verbi principalis, vt satis apertum est.

IN Prædicatis autem cernitur Status, quoniam accipiuntur adæquatè pro iis rebus, quæ continentur in Tempore Verbi principalis, vt ex Documentis intelliges.

Restrictiones Genere tres specie tredecim.

RESTRICTIO, genere quidem triplex est, Status, Ampliationis, & Distractionis. Specie verò tot sunt Restrictiones, quot Status, Ampliationes, & Distractiones. Itaque sunt tredecim specie. Quarum omnium exempla cernes in Subiectis sequentium Enuntiationum. Sedens in cathedra, disserit: Qui sedebat in cathedra, disserebat. Qui sedebit in cathedra, disseret. Hæc sunt exempla restrictionum Status.

AMPLIATIONIS autem hæc sunt: Sedens in cathedra surgebat: Viuens hodie, morietur: Moriturus cras, natus est: Homo qui est, est animal.

DISTRACTIONIS deniq; hæc sunt: Qui docet Philosophiã, didicit: Qui viuit lautè, morietur: Moriturus cras, nascitur: Qui natus est heri morietur: Qui morietur senex, natus est. Quibus autem Vocibus adiectis, soleat fieri restrictio, inferius vtcunque docebimus.

Cap. 40.

Prior animaduersio.

DVO tamen sunt hoc loco animaduertenda, antequam ad documenta veniamus. Alterum est aliter explicandum esse Statum Ampliationem, & reliquas duas Affectiones in Nominibus Absolutis, aliter in Connotatiuis. Prolatis nãque his duabus Enuntiationibus, homo disputat: Dialecticus disputat: Sic explicabimus Statum subiecti prioris: Homo qui est, disputat: posterioris autem, hoc modo:

Qui

Qui est Dialecticus disputat.

Propositis item his duabus Homo disputauit, Dialecticus disputauit: sic erit explicanda ampliatio verbi, Homo: Homo qui est, aut fuit, disputauit; Verbi autem Dialecticus, hoc modo: qui est, aut fuit Dialecticus Disputauit. Atq; eodē modo in cæteris. Itaq; Nomen Absolutum in explicatione facienda, subiiciendū est ipsi verbo, est, aut Fuit, &c. Nomen autem Connotatiuū, prædicandū est interpositu verbi, est, aut Fuit, &c. de pronomine Relatiuo rei Cōnotatæ.

Posterior animaduersio.

Alterum est, hæc quattuor Accidentia, quæ hactenùs nominibus rerum realium accōmodauimus, Vocabulis etiā Entium Rationis & rerum fictarum, suo quodā modo conuenire. Hoc enim tantùm interest, quòd, Esse, Fuisse, Fore, & posse esse, non sunt in his accipienda pro esse, fuisse, & cæteris in rerum natura (quòd vocant à parte rei) sed pro Obiici intellectui, Obiectū esse, Obiiciendū fore, ac posse Obiici: Entia siquidē Rationis, & res confictæ seu cōmentitiæ; hoc tantùm esse habēt, quòd obiiciantur menti, seu (vt dici solet) quòd sint Obiectiuè in intellectu. Atq; vt in vna re, vel altera, id quod diximus, intelligas, in his propositionibus, Genus prædicatur: Chimæra cogitatione concipitur: Subiecta habent Statum suæ Suppositionis pro suis significatis, que nūc in tēpore præsenti obiiciūtur menti. In his vero, his genus prædicabatur: Chimæra cogitatione cōcipiebatur; Subiecta accipiūtur amplè, pro suis nimirum significatis, quæ nunc obiiciuntur, menti, vel ante obiiciebātur. Quāquā in hoc genere Nominum, non propriè cernuntur huiusmodi Affectiones.

Qua ratione quattuor explicata Affectiones nominum conueniant nominibus entium rationis & rerum fictarū.

Nota hæc.

Documenta quædam ad Statum Nominum cognoscendum. Cap. XXXVIII.

Primum documentum.

Vt igitur Statum Nominum, Categorematúmue facilius cognoscas, hęc accipe Documenta: primum, *Omne verbum, quod nec Restringitur, nec ampliatur, nec Distrahitur, habet statum secūdum tempus principalis Copulæ.* Vt si dicas, Homo sedet: Homo sedit: Homo sedebit; Verbum, Sedet, accipietur adæquatè pro iis qui nunc sedent. Sedit pro iis qui sederunt: Sedebit pro iis qui sedebunt. Quod si dicas, Homo sedet in cathedra, verbum Sedet non habebit statum suæ suppositionis, quippe cū Restrictionis caussa nō accipiatur pro omnibus sedentibus hoc tēpore; Si vero dicas, Sol splēdet, in qua propositione (quia necessaria est) termini Ampliantur, vt post dicemus verbū, Splendet, nō accipietur pro solis solibus nūc splendentibus, atq; ita nō habebit statū suæ suppositionis, ꝙ si dicas, qui dormiuit, vigilat, Verbū, Dormiuit, & si adęquatè accipiatur pro iis qui dormierūt, proindéq; habeat Statū in ea propositione, quæ includitur in Subiecto tamen quia Distrahitur respectu verbi, Vigilat, non habet haud dubiè Statū in ipsa principali Enuntiatione. Id autem quod dixi de verbis, intelligendū est etiā de iis, quæ apponuntur Verbis. Exempli caussa, si dicas, hic orator, dixit ornata oratione: Hic Grammaticus, profert emendatū sermonē, illud, Probabiles rationes, accipietur adæquatè pro iis rationibus, quæ hoc tēpore afferūtur illud vero, ornata oratione adæquatè pro præteritis: Illud deniq; Emendatū sermonem adęquatè pro futuris, sicq; huiusmodi apposita, habent Sta-

Hic accipitur verbum propriè.

Extenditur Documentū.

Quid nomine appositorum intelligendum.

tum suæ suppositionis Cæterùm nomine appositorum, nó intelligas omnia quæ adduntur Verbis, sed ea duntaxat, quæ manant ex Actione verbi, vt quæ non diximus, aut Passionem inferunt, vt si dicas, Lignum patitur calorem, Audio consentum: Nam alioqui non est necesse, vt ea quæ apponuntur, habeant Statum, iuxta tempus Verbi vt si dicas, Theologus aperit mysteria: Philosophus disserit de tonitruo: Nec enim necesse est, vt verba hæc, Mysteria, & Tonitruo, accipiantur pro iis tantùm rebus, quę nunc existunt, vt satis apertum est.

Secundum Documentum

SECVNDVM. *Omne Subiectum Propositionis Affirmatiuæ: ac præsentis temporis cuius prædicatum non potest Subiecto conuenire; nisi supposita existentia Subiecti, habet Satum præsentis temporis.* Vt si dicas, Omnis homo est albus. Accipitur enim Subiectum adæquatè pro omnibus ac solis hominibus qui tunc existunt quandoquidem si tantùm hi essent albi, concederetur haud dubiè propositio, quod tamen non fieret si prædicatum non supponeret existentiam Subiecti. Vt in his propositionibus, Omnis homo est animal, Omnis homo est, & similibus, quod paulò pòst dicendũ est eadẽ de caussa. non sunt ad hoc Documentum quasi ad Normam dirigendę Enuntiationes, illæ [a] *Cæci vident Claudi ambulant*, & aliæ huiuismodi, quæ in diuinis Scripturis reperiuntur: quia prædicata non supponunt existentiam eorum Subiectorum, quæ in ipsis exprimunt.

a Matth. 11. 5.

Documenta ad Ampliationem Nominum cognoscendam. CAP. XXXIX.

Primum Documentum.

AD cognoscendam verò Ampliationem, permulta, & perutilia tradi possunt Documenta. Primum, *Omne nomen quod reddit, Suppositum Verbo adiectiuo Præteriti temporis: accipitur Amplè pro Præteritis, & Præsentibus*, Exempla sunt, Templum ædificatum est: Muri corruerunt: Omnis senex fuit puer: Sensus enim primæ hic est, Templum quod fuit, aut est, ædificatum est: Secundæ, Muri qui sunt, aut fuerunt; corruerũt. Tertiæ. Omnis qui est, aut fuit senex, fuit puer. Quodnam verò Nomen reddat Suppositum verbo vel prima rudimenta Grãmaticæ tradunt. Dixi Verbo Adiectiuo, quia de verbo est, quod Substantiuũ appellatur, alia ratio est. Si enim dicas, omnis homo fuit, Nomen Homo, non accipietur tantùm pro præsentibus, vt paulò pòst dicemus: Idem dices de Suppositis, Subiectisse Prædicatorum habẽtium sensum Verbi Adiectiui Pręteriti temporis, verbi caussa, quia idem est dicere, Homo fuit albus, atqu si diceres, Homo albuit: & Senex fuit adolescens, atq; Senex adoleuit, efficitur, vt Subiecta perinde Amplientur in prioribus, atque in posterioribus, Pari ratione, si Verbum Adiectiuum acceptum fuerit in significatione Substantiui non erit necesse vt subiectum accipiatur pro præteritis, & præsentibus duntaxat, vt si dicas, Omnis homo extitit, Omnis homo vixit; &c. Siquidem de Suppositis horum atq; de Supposito verbi substantiui, idem est iudicium.

Moderatio.

ADDENDVM tamen est huic documento. *Modò remoueantur ea, quæ impedire possunt*, vt Status, Distractio, Restrictio: & si quæ sunt alia. Quæ moderatio cæteris etiam documentis adhibenda erit, Secundum, *Omne nomen quod reddit Suppositum verbo Adiectiuo futuri temporis,*

Secundum.

poris, accipitur amplè pro Futuris; & Præsentibus. Exempla, Tēplum ædificabitur: Muri corruēt, omnis homo morietur. Sensus enim primæ hic est, Templū, quod est aut erit, ædificabitur, &c. His duobus Documentis expones multas Enuntiationes veras, quæ primo aspectu videntur falsæ, vt puer senuit: vir adolescet. Quòd enim hæ sint veræ, tum ex his, Senex fuit puer: Adolescens erit vir, quæ in illas cōuertuntur; intelliges: tum etiam, si inseras in subiectis alia Nomina hoc modo, Puer Isaac, senuit: vir pessimus Antichristus, adolescet: quæ Orationes perspicuam habet veritatem. Nil ergo ambiguitatis erit si iuxta primū Documentum, priorem Enuntiationem sic exponas, Qui est, vel fuit puer, sensuit; posteriorem autem iuxta secundum, hoc modo, Qui est, vel Erit, adolescet. Aliæ multæ sunt Propositiones, quarum obscura & latens veritas, his documentis aperitur. *Vtilitas quædam horum Documētorū.*

TERTIVM: *Omne nomen rei quæ dicitur Incipere esse, Amplè accipitur pro Præsentibus & Futuris,* Nomen autem rei quæ dicitur Desinere esse, accipitur Amplè pro Præsentibus & Præteritis. Exempla sunt, Anima huius pueri, nunc incipit esse, Motus huius lapidis, nunc incipit: hic homo, nunc desinit esse, Motus huiu lapidis, nunc desinit. Prima Enuntiatio sic intelligitur. Anima huius pueri, quæ nunc primum est, aut proximè posthac erit, incipit nunc esse. Secunda sic, Motus huius lapidis, qui motus nunc primùm est, aut proximè posthac erit nnc incipit. Tertia sic, Hic homo, qui nunc tandem est, vel proximè antehac fuit, nunc esse definit. Quarta sic, motus huius lapidis, qui motus nunc tandē est, aut proximè antehac fuit, nunc desinit. *Tertium.*

QVARTVM, *Cùm Oratio asserit aliquid esse, aut fuisse prius tempore, quàm aliud: tum nomen rei posterioris* Amplè accipitur pro iis omnibus, quæ sunt, aut fuerunt in Differentia temporis adsignificata per verbum, & in sequente, aut sequentibus: cùm autem asserit aliquid esse, aut Fore posterius tempore, quàm aliud; tum nomen rei prioris accipitur Amplè, pro iis omnibus, quæ sunt, aut erunt in Differentia temporis adsignificata per verbum, & in præcedente, aut præcedentibus. Exempli caussa, si dicas, Lutherani sunt priores Antichristianis, intelligendi sunt hoc nomine ij, qui sunt, aut erunt Antichristi sequaces. Si verò dicas, Pelagiani fuerunt priores Lutheranis, intelligendi sunt hac voce, qui fuerunt, aut Futuri sunt Lutherani. Quòd si dicas, Lutherani, sunt posteriores Pelagianis, accipienda est hæc dictio pro iis, qui sunt, aut fuerunt Pelagiani, Si autem dicas, Antichristiani erunt posteriores Lutheranis, accipiendum est hoc vocabulum, pro iis qui erunt, aut sunt. aut fuerunt Lutherani. *Quartum.*

QVINTVM *Vocabula Propositionum necessariarū, nisi quid obstet Amplissimè accipiuntur*, hoc est pro omnibus rebus etiam possibilibus, quas significant, vt si dicas, Homo est animal: Homo non est lapis. Idem dici solet de terminis Impossibilium, vt harū, Homo est lapis, Homo non est animal. Quod si dicas, Homo qui est, est animal, nomen: Homo: non accipitur, nisi pro hominibus qui modò extant. Impedit enim Restrictio, Ampliationem. Si enim dicas, Homo est animal rationale, dictio, Animal, non extendetur ad bruta etiam *Quintum.*

 ani-

animantia, vt in illa, Homo est animal, extendebatur Disiunctim tamen, quia Restringitur à voce, Rationale.

Sextum.

SEXTVM. *Cùm verbum substantiuum, aut aliud, quod idem valeat absolutè prædicatur de subiecto, tum subiectum ampliatur*, etiam ad possibilia. Hac de caussa negantur hæ Propositiones, omnis homo est: omnis homo fuit: omnis homo erit. Potest etiam hæc Propositio negari, omnis homo fuit, aut est, aut erit, cùm multi homines esse possint, qui nec fuerunt, nec sunt, nec futuri vmquam sunt.

Septimum.

SEPTIMVM. *Subiecta propositionum Negantium, ampliantur ad possibilia etiam.* Vt si dicas, quidam homo non sedet. Quod enim subiectum huius Enuntiationis, accipiatur pro Præteritis etiam, & Futuris, ac possibilibus, ita confirmo. Accipio nomen, Neronis, qui fuit, nec iam est. itemq; Antichristi, qui futurus adhuc est, item cuiusdam hominis possibilis, qui nec fuerit, nec sit, nec futurus sit, quique appelletur, si placet, Ioannes: nónne de quolibet horum falsò affirmabis quod sedeat? Planè falsò: igitur verè dices, quod non sedeat. Cũ igitur ex qualibet singulari enuntiatione, rectè colligatur Particularis, efficitur vt illa sit vera. Quidam homo non sedet, etiamsi nullus sit homo eorum qui modo extant, qui non sedeat. Accipitur ergo subiectum eius, non modo pro iis hominibus qui modo extant, sed etiã pro omnibus qui extiterunt, extabunt, & existere possunt, etiam si numquam futuri sint. Quod si quis obiiciat, fore hoc pacto duas Contradicentes simul veras, hãc scilicet, omnis homo sedet, (posito nimirum, ꝙ omnesqui nunc exstant, sedeant) & illam. Quidã homo nõ sedet, vt probatum est. Occures, has quidẽ facta hypothesi, quam diximus esse simul veras, non tamen esse Contradicentes. Nam subiectum negatiuæ latius extenditur quàm subiectum affirmatiuæ. Vt ergo sint contradicentes, necessariò subiectum negatiuæ contrahendum est ad homines qui nunc extant pro quibus adæquatè accipitur subiectum affirmatiuæ, vt patet ex posteriori Documento status.

Obiectio.

Solutio.

Nonnulla de Distractione ac Restrictione. CAP. XL.

In quibus vocibus reperiatur distractio

DISTRACTIO ex vi quidem verborum, numquam reperitur, nisi in Verbo minus principali, aut in participiis & horum appositis, vt in exẽplis suprà positis perspicies: At in sacris litteris nonnumquam cernitur in subiectis connotatiuis, vt cùm Dominus ait: *Cæci vident, claudi ambulant.* &c. Nã sensus est: *Qui erant cæci vident: Qui erant claudi, ambulant, &c.* Nec enim subiecta harũ Enuntiationũ ampliãtur ad præterita & Præsentia, quod aliquis forte suspicabitur quia prædicatũ repugnãt præsẽtibus, nec vlla hic est vox, aut materia quæ sit: vt ita dicã ampliatiua.

Matt. 11. 5.

Quã multis modis fiat restrictio.

RESTRICTIO aliquando fit Additione Adiectiui, vt si dicas Aristot. fuit Philosophus eximius. Aliquando Appositione Nominis vt si dicas Apostolus Petrus fuit primus Christi vicarius, Aliquãdo Adiectione Casus Obliqui, vt si dicas, facies hominis spectat cœlum. Aliquando adiuncto verbo: vt si dicas: Plato disputauit acutissimè. Aliquando interposita Oratione, vt si dicas: omnes res naturales quæ gignuntur intereunt. His ferè modis fit Restrictio, siue Status,

siue

siue Ampliationis, siue Distractionis. Oratio verò Interiecta, quæ constat ex pronomine Relatiuo & Verbo Est, vocatur à recentioribus peculiari vocabulo, Copula Ampliationis: vt si dicas Omnis homo, qui est morietur. Duo tamen sunt hoc loco notanda. Alterum est, Dictionem, aut Orationem, quæ in vno extremo ponitur, nō restringere alterum extremum sed eam dumtaxat vocem quæ in eodē extremo est, verbi caussa hæc vox rationale, in hac enūtiatione, homo est animal rationale, non restringit vocem Homo, quæ subiicitur: sed vocem, Animal, quæ in eodem Prædicato cum ipsa simul continetur, & ita cæteræ. *Copula Ampliationis.* *Prior Animaduersio.*

ALTERVM est, nullam fieri restrictionem cùm additur vox qua efficitur: vt nomen quod propriè accipiebatur, accipiatur impropriè. Exempli caussa nomini, Homo, in hac Enuntiatione, Homo est in atrio, addas dictionem Depictus, dicásque Homo depictus est in atrio, aut in hac. homo iacet in via, addas dictionem Mortuus, dicásque: homo mortuus iacet in via, non restringes sanè eius nominis Suppositionem, sed mutabis in Impropriam. Nā quod penitus tollitur, nec ampliatur, nec restringitur. Huiusmodi ergo dictionibus non restringitur Suppositio, sed alienatur: vt recentiores dicunt. Hæc facilia sunt nec indigent Documentis reliquum est igitur vt de Appellatione Nominum dicamus. *Posterior animaduersio.*

De Appellatione. CAP. XLI.

APPELLATIONIS nomen, variè à Dialecticis vsurpatur. Qui tamen aptiùs, & meliùs appellationis voce vtuntur, intelligunt hoc vocabulo Denominationem qua vna dictio aliam Denominat. Exempli caussa, si dicas, Socrates est bonus Citharœdus dictio Bonus, dicitur appellare dictionem Citharœdus, non autem dictionem Socrates quia non hanc, sed illam Denominat. Nec enim sensus est, quod Socrates sit bonus & Citharœdus, sed quod sit pulsandi citharam, & canendi arte peritus. Huius affectionis vocum inter se rei non ignorandæ: nec contemnendæ, sæpe meminit Aristoteles vt in libris de Interpretatione & Elenchorum, nullo tamen eam certo vocabulo vsquam nominauit, quemadmodùm nec superiores Nominum affectiones, itaque res vetus est vocabulum recentius. Appellatio igitur est: *Denominatio qua vna dictio aliam Denominat.* Atque ipsum Denominare, est appellare & dictio Denominans, dicitur Appellans. Notanda sunt tamen duo discrimina inter dictionem Appellantem, & Appellatam. Alterum est dictionem Appellantem semper esse Adiectiuam aut velut Adiectiuam Appellatam verò esse substantiuam, aut velut substantiuā. De Adiectiua, & substātiua exemplum allatum est de iis verò, quarum altera est velut Adiectiua, altera velut substantiua, hæc cape exēpla. Socrates est egregiè doctus, Socrates est mediocriter doctus: siquidē hęc Aduerbia, egregiè, & mediocriter, nō sunt Adiectiua: nec nomē doctus est Adiectiuū, sed tamē illa denomināt quasi adiectiua, hoc verò quia denominatur est quasi substantiuū. Alterum discrimen est, dictionē appellantē semper accipienda esse secundum *Quid appellationis nomine intelligendum sit.* *2. de Inter. 2* *2. Elench. 4.* *Appellatio quid.* *Primum discrimen inter vocem appellantem, & appellatam.* *Secundum discrimen.*

Formale Significatum Dictionem vero Appellatam, interdum accipi secundum Formale, vt in exemplis adductis, interdum secundum Materiale, vt si dicas Hic citharœdus, est bonus, Neque enim sensus est quod sit bonus pulsandi & canendi artifex, sed quod sit homo bonus, seu virtute præditus, Scio apud multos, Denominationem, qua dictio secundum materiale significatum Denominatur, non vocari Appellationem: sed non est cur adeo pressè loquendum sit, vt huiusmodi Denominatio, non sit Appellatio nominanda. Alia ratio est in dictione denominante. Nam si ea sumatur secundum Materiale significatum, fiet sanè, loco denominationis, quædam eiusdem rei puerilis, ac nugatoria repetitio, vt si cùm dicimus, Socrates est homo probus, sensus sit, Socrates est homo. Ex his ergo duplex Appellatio colligi potest, Altera, qua vocabulum Denominetur secundum Formale ipsius significatum, Altera, qua secundum materiale. Diuidi etiam solet Appellatio in Realem, & Rationis Appellatio Realis est, cū dictio quæ appellat, significat Ens reale, vt in exemplis suprà positis. Appellatio verò Rationis, cùm dictio Appellans, significat Ens, rationis, vt si dicas, Homo est species. Nec mireris, quod in exemplū Dictionis, Adiectiuæ, aut veluti adiectiuę afferam nomen Species, quod est, substantiuum. Omnis enim dictio Connotatiua, cuiusmodi est nomen, species potest dici, comparatione Nominis Connotati, seu potius rei Connotatæ, quasi Adiectiua.

Altera aliis.

Cur dictio appellans sēper accipiatur secundum Formale significatum.

Duplex appellatio.

Altera diuisio Appellationis.

Documenta ad cognoscendam Nominum Apellationum.

CAPVT XLII.

Primum Documentum.

TANDEM ad cognoscendam Nominum appellationem tria hæc accipe documenta. Primum, *Nomen Adiectiuum, aut quasi Adiectiuum, quod prædicatur de aliquo subiecto habēte materiale significatum. Appellat materiale significatum subiecti nisi significet Accidens rationis.* Vt si dicas, Hic citharœdus est bonus: Homo sedet: Christus fuit semper. Nam Prædicatum primæ Propositionis Appellat hominem, qui est citharœdus, nō, Est. Prædicatum vero secundæ, Appellat, aliquem hominem communem: singuli autem homines, etsi propriè nō dicuntur materialia significata vocis, Homo, tamen quia sunt significata mediata, possunt modo aliquo Materialia significata nuncupari. Prædicatum quoque tertiæ appellat Verbum Diuinum, quod est quodammodo materiale significatum nominis Christus non autem, Deum Incarnatum, quod est formale significatum eius. Hinc fit, vt negemus hanc propositionem, Christus est factus quia significat, ex vi Appellationis participij, Factus, Verbum Diuinum, esse factum. Dixi, Nisi significet Accidens rationis, quia eiusmodi Prædicata, appellant formalia, ac immediata significata subiectorum, modò nihil obstet. Vt si dicas, Homo est species, Homo prædicatur de pluribus. His enim Prædicatis Appllatur, seu Denominatur homo Communis, & Abstractus, non autem aliquis ex singulis. Hinc fit, vt negemus has Propositiones, Animal est species Infima, homo est Indiuiduum quid: Quia prior, significat

D.Thom. 3 p. q. 16.

Nota hoc pro appellatione rationis.

significat Animal commune homini,& bestiæ,esse speciem Infimã; Posterior autem hominem communem omnibus Indiuiduis hominibus,esse quid Indiuiduũ.Addidi, Modo nihil obstet,quia multis modis potest huiusmodi Appellatio impediri. Verbi gratia,si dicas.Hic homo est species Omne animal est Genus dictiones, Hic & Omne,impedimento erunt, ne nomina Homo,& Animal,Denominẽtur secundum formalia & Immediata ipsorum significata, sed secundum mediata,quæ quidem materialia hoc loco esse censentur. Secundum.

SECVNDVM *Vox Adiectiua, aut quasi Adiectiua quæ ante substantiuam,aut quasi substantiuam in eodem Propositionis Extremo ponitur, Appellat Formale significatum eius* vt si dicas,Hic homo est bonus citharœdus,Christus est factus homo.Nam sensus prioris est,Hunc hominem esse bonum secũdum artem pulsandi citharam,& canendi:Posterioris autem Christum esse factum secundum humanam naturam, quam assumpsit.Non rectè igitur ita concludes, hic citharœdus, est bonus;Ergo est bonus citharœdus,nec cõtra, Est bonus citharœdus Ergo est bonus.Nec ita, Christus est factus homo, Ergo est factus: Nec etiam hoc modo, non est factus, Ergo non est factus homo, Quia mutatur Appellatio.Dixi,ante suum substantiuum,quia si substantiuum ponatur ante Adiectiuum,sæpe Adiectiuũ non appellabit Formale significatum substantiui, sed materiale. Nam propositio hæc Christus est homo factus,non alia de caussa ex vi verborum negatur,quàm quia,verbum,Factus,videtur appellare materiale significatum Vocis Homo,quod est Verbum Diuinum,idque propterea quod Verbum,Factus,ponitur post verbum,Homo.

QVOD si quis opponat verba illa ex Symbolo Niceno., Et Homo factus est, in quibus, Verbum, Factus, ponitur post Verbum, Homo. Obiectio.

OCCVRRES,verba illa non esse redacta in formam propositionis,sicque esse redigenda. Et filius,videlicet Dei est factus homo. Solutio.

QVAMQVAM & illud dici potest,hanc Regulam,quod attinet ad ordinem dictionum,non semper obseruari, sed maxima ex patre. Alter. solutio

TERTIVM, *Voces significantes Actum animæ tum cognoscendi, tum apptendi appellant Formale significatũ earum, in quas feruntur, vt si dicas, Cognosco venientem: Concupisco dulce.* Est enim sensus, Cognosco venientem vt venientem,quamquam eum qui venit, non cognoscam, Concupisco dulce,qua ratione dulce est,quamquam substantia rei dulcis me non moueat. Tertium.

HIC etiam addunt recentiores,Modo vox quæ eiusmodi Actũ animæ significat,antecedat eam in quam fertur, vt in adductis exemplis.Nam si dicas,venientem cognosco: Dulce concupisco,verba hæc Appellabunt materialia significata dictionum præcedentium,sensusque erit.Hominem qui venit, cognosco, etiam si ipsum venire minimè percipiam.Rem quæ est dulcis,expeto, quamquam eam qua ratione dulcis est minimè cupiam. Hinc dicunt vitiosam esse hanc Argumentandi formulam.Venientem cognosco,Ergo venientem:Item hanc,Concupisco dulce,Ergo dulce cognosco concupisco Recentiores. Impugnatio.

cupisco, & vice versa. Cæterum hæc conditio, vt mihi quidem videtur, sæpius in hac Regula, quàm in superiori prætermittitur. Quin etiam prima sæpenumero non obseruatur, Quod facile exemplis ostenderem, nisi iam in hisce rebus multus viderer.

Documenta hæc inseruiũt Disputationibus Theologicis.

QVIA tamen hæc Documenta maiori ex parte sunt vera atque Disputationibus, præsertim Theologicis non parum vtilia, non sunt illa quidem omnino contemnenda.

Cõclusio lib.

HÆC de Suppositione, cæteris Nominum, suppositionúmve Affectionibus dixisse sit satis. Quæ quam sint vtilia, enodandis Sophistarum Captionibus, iísque omnino, quæ tota hac Institutione continentur, plenius intelligendis, experietur is, qui ea didicerit. Optarem ego tamen, vt quantum Vtilitas, & Perspicuitas paterentur, minuerentur hęc in dies potius quam augerentur. Quare cùm omnia quæ initio proposuimus, vtcunque explicata sint, nihil amplius dicendum.

***

FINIS.

AD MAIOREM DEI GLORIAM.